Vijeće
Europske unije

Bruxelles, 19. prosinca 2024.
(OR. en)

17045/24

SOC 925
EMPL 623
EDUC 456
ECOFIN 1521

PRIJEDLOG

Od:	Glavna tajnica Europske komisije, potpisala direktorica Martine DEPREZ
Datum primitka:	18. prosinca 2024.
Za:	Thérèse BLANCHET, glavna tajnica Vijeća Europske unije
Br. dok. Kom.:	COM(2024) 701 final
Predmet:	PRIJEDLOG ZAJEDNIČKOG IZVJEŠĆA KOMISIJE I VIJEĆA O ZAPOŠLJAVANJU

Za delegacije se u prilogu nalazi dokument COM(2024) 701 final.

Priloženo: COM(2024) 701 final

EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 17.12.2024.
COM(2024) 701 final

PRIJEDLOG ZAJEDNIČKOG IZVJEŠĆA KOMISIJE I VIJEĆA O ZAPOŠLJAVANJU

Sadržaj

KLJUČNE PORUKE....3

POGLAVLJE 1. PREGLED KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA I SOCIJALNIH KRETANJA, NAPREDAK U OSTVARIVANJU CILJEVA ZA 2030. I KLJUČNI HORIZONTALNI NALAZI O SOCIJALNOJ KONVERGENCIJI....27

1.1. Ključna kretanja na tržištu rada....27

1.2. Ključna socijalna kretanja....30

1.3. Napredak u ostvarenju glavnog cilja EU-a za 2030. i nacionalnih ciljeva....33

1.4. Ključni horizontalni nalazi iz prve faze analize socijalne konvergencije po zemljama.39

POGLAVLJE 2. ZAPOSLENOST I SOCIJALNE REFORME – REZULTATI I AKTIVNOSTI DRŽAVA ČLANICA....47

2.1. Smjernica br. 5: Povećanje potražnje za radnom snagom....47

2.1.1. Ključni pokazatelji....47

2.1.2. Mjere država članica....60

2.2. Smjernica br. 6 – Poboljšanje ponude radne snage i pristupa zapošljavanju, cjeloživotnom stjecanju vještina i kompetencijama....63

2.2.1. Ključni pokazatelji....64

2.2.2. Mjere država članica....92

2.3. Smjernica br. 7: Poboljšanje funkcioniranja tržištâ rada i djelotvornosti socijalnog dijaloga....101

2.3.1. Ključni pokazatelji....101

2.3.2. Mjere država članica....119

2.4. Smjernica br. 8: Promicanje jednakih mogućnosti za sve, poticanje socijalne uključenosti te suzbijanje siromaštva....124

2.4.1. Ključni pokazatelji....124

2.4.2. Mjere država članica....155

POGLAVLJE 3. PRVA FAZA ANALIZE PO ZEMLJAMA....161

Belgija....163

Bugarska....165

Češka....167

Danska....169

Njemačka....171

Estonija....173

Irska....175

Grčka....177

Španjolska 179
Francuska 181
Hrvatska 183
Italija……...185
Cipar……...187
Latvija.....189
Litva……190
Luksemburg.....192
Mađarska 194
Malta……...196
Nizozemska 198
Austrija 200
Poljska 202
Portugal 204
Rumunjska.....206
Slovenija.....208
Slovačka 210
Finska…….212
Švedska.....214

KLJUČNE PORUKE

U Zajedničkom izvješću o zapošljavanju koje sastavljaju Europska komisija i Vijeće prati se stanje u području zapošljavanja u Uniji i provedba smjernica za zapošljavanje u skladu s člankom 148. UFEU-a. U izvješću se daje godišnji pregled ključnih kretanja u području zapošljavanja i socijalnih pitanja u Uniji te najnovijih mjera politike država članica u skladu sa smjernicama za politike zapošljavanja država članica[1] i utvrđuju povezana ključna prioritetna područja u kojima treba poduzeti mjere politike. Ovo je izvješće uvelike usmjereno na provedbu europskog stupa socijalnih prava, prije svega na temelju tematskih okvira koji se odnose na različita načela stupa sa stajališta socioekonomskih izgleda i najnovijih inicijativa politike. U prvom poglavlju izvješća daje se pregled ključnih trendova u području zapošljavanja i socijalnih pitanja te napretka u ostvarivanju glavnih ciljeva EU-a i nacionalnih ciljeva za 2030. Navode se i horizontalni nalazi koji se temelje na analizi rizika za uzlaznu socijalnu konvergenciju. U drugom poglavlju analiziraju se izazovi i odgovori politike u državama članicama za svaku od četiriju smjernica za zapošljavanje. Treće poglavlje sadržava analizu za svaku državu članicu na temelju načela okvira za socijalnu konvergenciju[2]. Analiza je u skladu s člankom 148. UFEU-a te s člankom 3. stavkom 3. točkom (b) Uredbe (EU) 2024/1263 o djelotvornoj koordinaciji ekonomskih politika i multilateralnom proračunskom nadzoru na temelju kojeg nadzor Komisije nad provedbom smjernica za zapošljavanje u okviru europskog semestra uključuje okvir za utvrđivanje rizika za socijalnu konvergenciju[3]. Rješavanjem problema utvrđenih u izvješću doprinijet će se postizanju uzlazne socijalne konvergencije, jačanju politika Unije usmjerenih prema pravednoj zelenoj i digitalnoj tranziciji, boljem odgovoru na demografske promjene te ostvarivanju ciljeva održivog razvoja i provedbi strategija za Uniju ravnopravnosti[4]. Konačan tekst izvješća donijet će Vijeće za zapošljavanje, socijalnu politiku, zdravstvo i pitanja potrošača (EPSCO) na temelju prijedloga Komisije i dijaloga u okviru odgovarajućih savjetodavnih odbora Vijeća.

U izvješću se prati napredak u ostvarivanju glavnih ciljeva EU-a do 2030. u području zapošljavanja, vještina i smanjenja siromaštva, koje su čelnici EU-a prihvatili na socijalnom samitu u Portu, a Europsko vijeće na sastanku održanom u lipnju 2021. EU je na dobrom putu da ostvari svoj glavni cilj u pogledu stope zaposlenosti do 2030., unatoč usporavanju gospodarskog rasta, dok je za postizanje glavnih ciljeva EU-a u području vještina i smanjenja siromaštva potrebno poduzeti opsežne dodatne mjere:

- stopa zaposlenosti u EU-u dosegnula je 2023. godine 75,3 %, što je samo 2,7 postotnih bodova manje od ciljne vrijednosti od 78 % do 2030. Većina je država

[1] Posljednju verziju smjernica za zapošljavanje donijelo je Vijeće Europske unije u studenom 2024. (SL L 2024/3134, 13.12.2024.).

[2] Nakon rasprava na sastanku Vijeća EPSCO u lipnju 2023. o okviru za socijalnu konvergenciju i ključnim porukama EMCO-a i SPC-a na temelju rada posebne zajedničke radne skupine EMCO-a i SPC-a od listopada 2022. do svibnja 2023.

[3] Osim toga, u uvodnoj izjavi 8. iste uredbe navodi se sljedeće: „U okviru integrirane analize zapošljavanja i socijalnih kretanja u kontekstu europskog semestra Komisija procjenjuje rizike za uzlaznu socijalnu konvergenciju u državama članicama i prati napredak u provedbi načelâ europskog stupa socijalnih prava na temelju pregleda socijalnih pokazatelja i načelâ okvira za socijalnu konvergenciju."

[4] Strategija za rodnu ravnopravnost za razdoblje 2020. – 2025., Akcijski plan EU-a za borbu protiv rasizma za razdoblje 2020. – 2025., strateški okvir EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma za razdoblje 2020. – 2030., Strategija o ravnopravnosti LGBTIQ osoba i Strategija o pravima osoba s invaliditetom za razdoblje 2021. – 2030.

članica 2023. dodatno napredovala u ostvarivanju svojih nacionalnih ciljeva u području zapošljavanja, a pet ih je već ostvarilo ili premašilo svoje ciljeve.

- Kad je riječ o vještinama, u EU-u je ostvaren tek ograničen napredak u pogledu stope sudjelovanja odraslih u učenju, koja se povećala s 37,4 % u 2016. na 39,5 % u 2022., što je i dalje znatno ispod glavnog cilja EU-a od 60 %. Osim toga, većina država članica zaostaje u ostvarivanju svojih nacionalnih ciljeva. To pokazuje da se potrebno dodatno založiti kako bi se ostvario cilj da Europa ostane konkurentna, inovativna i uključiva u kontekstu zelene i digitalne transformacije i starenja stanovništva.
- U EU-u je 2023. bilo otprilike 1,6 milijuna manje osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti nego 2019., unatoč krizi uzrokovanoj bolešću COVID-19, visokim troškovima energije i inflaciji. To je i dalje znatno ispod glavnog cilja EU-a od najmanje 15 milijuna do 2030. U gotovo polovini država članica povećao se broj osoba izloženih riziku, što upućuje na to da se taj pokazatelj kreće u smjeru suprotnom od ambicija izraženih u nacionalnim ciljevima. Zato će do kraja desetljeća biti potrebno uložiti mnogo više truda.

U kombinaciji s fondovima kohezijske politike, provedbom reformi i ulaganjima u planove država članica za oporavak i otpornost doprinosi se pravednom, uključivom i održivom rastu. Osim potpore koja se za intervencije u okviru politika u odgovarajućim područjima politike osigurava iz Europskog socijalnog fonda plus (ESF+), Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR), Fonda za pravednu tranziciju (FPT) i Instrumenta za tehničku potporu (TSI), Mehanizmom za oporavak i otpornost promiče se gospodarska, socijalna i teritorijalna kohezija Unije tako što se poboljšavaju konkurentnost, otpornost, pripravnost za krize, sposobnost prilagodbe i potencijal država članica za rast te potiče otvaranje kvalitetnih radnih mjesta u okviru relevantnih reformi i ulaganja. Na taj način Mehanizam doprinosi i provedbi europskog stupa socijalnih prava[5]. Za doprinos socijalnoj potrošnji državama članicama dodijeljen je ukupni iznos od otprilike 162,5 milijardi EUR, što čini oko 25 % ukupnih procijenjenih rashoda[6]. Komisija je dosad u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost isplatila otprilike 269 milijardi EUR u obliku bespovratnih sredstava i zajmova te pretfinanciranja. Očekuje se da će 2201 od 7129 ključnih etapa i ciljnih vrijednosti uključenih u 27 planova za oporavak i otpornost pridonijeti socijalnim politikama (otprilike 31 %). Od 1742 ključne etape i ciljne vrijednosti ostvarene do 14. studenog 505 ih pridonosi socijalnim politikama (otprilike 30 %). Kao dio analize odgovora politike Zajedničko izvješće o zapošljavanju uključuje i izbor mjera koje se podupiru financijskim sredstvima EU-a, posebno Mehanizmom za oporavak i otpornost, Europskim socijalnim fondom plus, Europskim fondom za regionalni razvoj, Fondom za pravednu tranziciju i Instrumentom za tehničku potporu. Oni doprinose boljim izgledima za rast i zapošljavanje te socijalnoj i gospodarskoj koheziji i otpornosti u Uniji.

Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2025. sadržava analizu po državama članicama na temelju načela okvira za socijalnu konvergenciju, u skladu s člankom 3. stavkom 3. točkom (b) Uredbe (EU) 2024/1263. Oslanjanjem na postojeće alate (pregled socijalnih pokazatelja i dogovorena metodologija „semafora” Zajedničkog izvješća o zapošljavanju) analiziraju se izazovi država članica u području tržišta rada, vještina i socijalnih pitanja kako bi se utvrdili potencijalni rizici za uzlaznu socijalnu konvergenciju koji zahtijevaju dublju

[5] Uredba (EU) 2021/241 o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost, SL L 57, 18.2.2021., str. 17.

[6] Kategorije socijalne potrošnje utvrđuju se i primjenjuju na temelju metodologije koju je Komisija donijela u suradnji s Europskim parlamentom i državama članicama u Delegiranoj uredbi 2021/2105.

analizu u drugoj fazi. Sve u svemu, prva faza analize okvira za socijalnu konvergenciju upućuje na sljedeće:

i. na tržištu rada 2023. postignuta je daljnja uzlazna konvergencija, dok se ishodi zapošljavanja nedovoljno zastupljenih skupina trebaju dodatno poboljšati;
ii. u području vještina postignuta su neznatna poboljšanja na razini EU-a, iako i dalje postoje rizici za uzlaznu konvergenciju;
iii. stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti na razini EU-a općenito je stabilna, ali i dalje postoje određeni rizici za uzlaznu konvergenciju u odnosu na socijalne ishode.

Detaljniju drugu fazu analize (u kojoj se upotrebljava širi skup kvantitativnih i kvalitativnih dokaza) provest će službe Komisije za zemlje za koje su u prvoj fazi utvrđeni potencijalni rizici za uzlaznu socijalnu konvergenciju. To su Bugarska, Estonija, Španjolska, Italija, Litva, Mađarska i Rumunjska, koje su i prethodne godine bile predmet druge faze analize, te Grčka, Hrvatska i Luksemburg, koje su ove godine prvi put predmet druge faze analize. Kad je riječ o Grčkoj, razlog su određena pogoršanja ili opća stabilnost na razinama koje su još uvijek znatno ispod prosjeka EU-a u socijalnom području (preopterećenost troškovima stanovanja, samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi, stopa AROPE – ukupna i za djecu, učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva, dohodovne nejednakosti), kontinuirani problemi s kojima se na tržištu rada suočavaju žene i mladi te niska i sve niža stopa sudjelovanja odraslih u obrazovanju. Kad je riječ o Hrvatskoj, utvrđena potreba za drugom fazom analize povezana je s područjem vještina (niska i sve niža stopa sudjelovanja odraslih u obrazovanju, znatno smanjenje udjela odraslih s barem osnovnim digitalnim vještinama), ukupnom stopom zaposlenosti koja je, unatoč poboljšanjima, i dalje niža od prosjeka EU-a i još uvijek otežanom zapošljivošću osoba s invaliditetom, kao i određenim problemima u socijalnom području (učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva, dohodovne nejednakosti). Za Luksemburg je utvrđena potreba za drugom fazom analize povezana s nedavnim znatnim pogoršanjem određenih socijalnih pokazatelja (stopa AROPE – ukupna i za djecu, učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva), kao i s kontinuirano visokom stopom preopterećenosti troškovima stanovanja, nedavnim pogoršanjem kretanja na tržištu rada (stope nezaposlenosti i dugotrajne nezaposlenosti, razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta) te smanjenjem udjela odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama, iako su statistički podaci i dalje znatno iznad prosjeka EU-a. Detaljnija analiza uključena je u treće poglavlje izvješća za svih 27 država članica.

Izazovi u području zapošljavanja, vještina i socijalnih pitanja u državama članicama EU-a prema glavnim pokazateljima u pregledu socijalnih pokazatelja

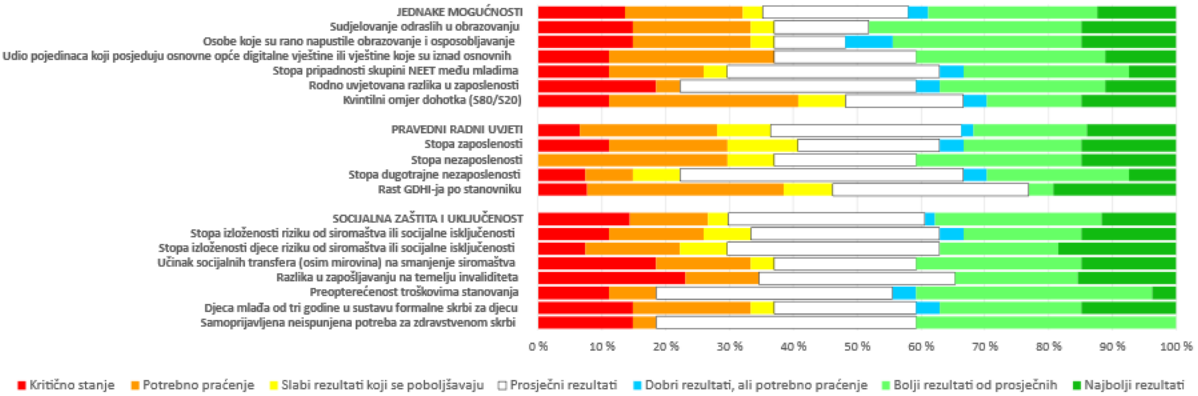

Napomena: za neke pokazatelje nedostaju podaci o nekim zemljama – vidjeti tablicu 1.4.1. u odjeljku 1.4. Objašnjenje legendi nalazi se u Prilogu 6.

Unatoč slabom gospodarskom okruženju 2023. rezultati na tržištu rada u EU-u u prosjeku su ostali dobri, uz još uvijek snažan rast zaposlenosti. Stopa zaposlenosti u EU-u dosegnula je 2023. novu rekordnu razinu od 75,3 % (povećanje za 0,7 postotnih bodova u odnosu na 2022.) te se u drugom tromjesečju 2024. dodatno povećala na 75,8 %. Godišnja stopa rasta od 1,1 % dovela je do povratka na prosječne vrijednosti prije pandemije bolesti COVID-19 (2013. – 2019.) nakon brzog oporavka od pandemije 2022. (+2,3 %). Istodobno se stopa nezaposlenosti u EU-u 2023. smanjila na rekordno nisku razinu od 6,1 % i na 5,9 % u rujnu 2024. Iako je smanjenje nezaposlenosti bilo glavni pokretač rasta zaposlenosti prije pandemije bolesti COVID-19, u okolnostima niskih razina nezaposlenosti glavni pokretač rasta zaposlenosti bilo je povećanje radne snage. Otprilike 90 % rasta zaposlenosti 2023. objašnjava se povećanjem radne snage. Na to su u velikoj mjeri utjecali radnici u zreloj dobi (od 25 do 54 godine) s tercijarnim obrazovanjem, od kojih su mnogi državljani trećih zemalja, te radnici starije dobi sa sekundarnim ili tercijarnim obrazovanjem. Osim toga, rast zaposlenosti bio je izraženiji u sektorima u kojima postoji znatan manjak radne snage, kao što su IKT i građevinarstvo. To se može pripisati sve većoj ponudi radne snage i premještanju radnih mjesta u sektore s velikom potražnjom. Općenito je uočena konvergencija stopa zaposlenosti među državama članicama, iako u mnogim državama članicama i dalje postoje znatne regionalne razlike. U nedavnim zaključcima Vijeća razmotrena se pitanja pristupa uslugama potpore i službama za zapošljavanje radi poticanja socijalne uključenosti osoba izloženih riziku od siromaštva, uključujući Rome, smanjenjem teritorijalnih nejednakosti[7].

[7] Odobrilo Vijeće EPSCO 2. prosinca 2024.

Snažno tržište rada unatoč sporijem gospodarskom rastu

75,8 %
stopa zaposlenosti (20 – 64) u 2. tromjesečju 2024. (+0,5 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu)

75,4 %
stopa sudjelovanja na tržištu rada (15 – 64) u 2. tromjesečju 2024. (+0,4 postotna boda u odnosu na prethodnu godinu)

6,0 %
stopa nezaposlenosti (15 – 74) u 2. tromjesečju 2024. (nepromijenjeno u odnosu na prethodnu godinu)

14,8 %
stopa nezaposlenosti mladih (15 – 24) u 2. tromjesečju 2024. (+0,4 postotna boda u odnosu na prethodnu godinu)

Ključni pokazatelji tržišta rada u EU-27 (u %, tromjesečni podaci)

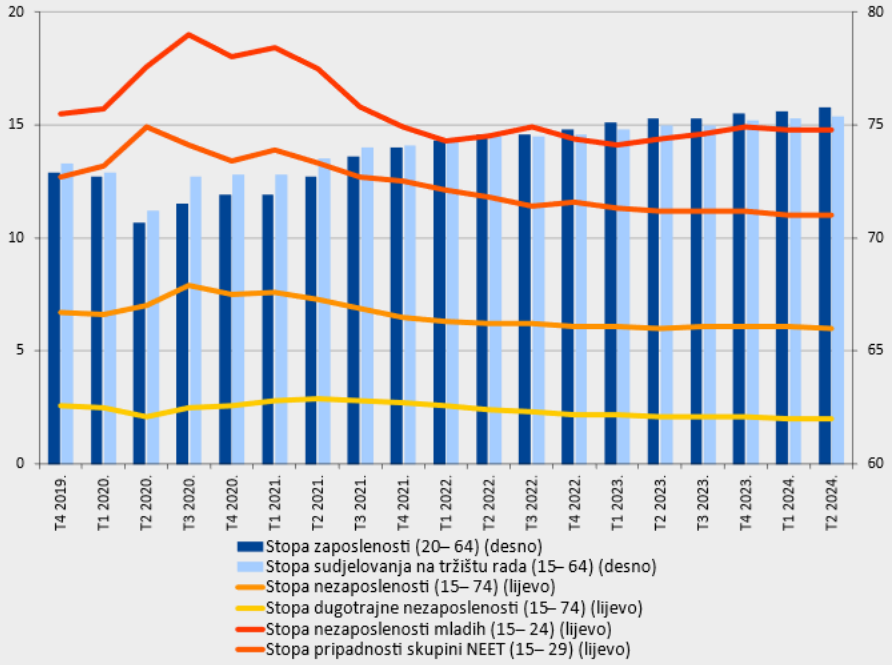

Izvor: Eurostat [lfsi_emp_q], [une_rt_q], [une_ltu_q] i [lfsi_neet_q]. Podaci su sezonski prilagođeni i nisu kalendarski usklađeni.

Produktivnost rada u EU-u sporo raste. Iako je stopa rasta produktivnosti rada prije 2007. u prosjeku iznosila otprilike 1,4 % godišnje, u razdoblju od 2010. do 2019. smanjila se na 0,8 %, a 2023. dodatno na 0,7 %. Stoga je i dalje strukturno niska te bi mogla ugroziti globalnu konkurentnost EU-a i njegove rezultate u pogledu budućeg potencijala rasta, otvaranja radnih mjesta i životnog standarda. Glavni je čimbenik tog niskog rasta produktivnosti rada slab rast ukupne faktorske produktivnosti. U izvješću Marija Draghija o budućnost europske konkurentnosti među temeljnim uzrocima ističu se znatni nedostaci u visokotehnološkoj specijalizaciji, inovacijama i ulaganjima EU-a, posebno u usporedbi sa Sjedinjenim Američkim Državama. Kao važni čimbenici navode se i rascjepkanost jedinstvenog tržišta i regulatorna složenost. Važno je napomenuti da manjak radne snage i vještina dovodi do kašnjenja u uvođenju tehnologija i povećanja troškova, čime se dodatno smanjuje potražnja za radnom snagom. Kako je istaknuto u Draghijevom izvješću, prilagodba sustava obrazovanja i osposobljavanja promjenjivim potrebama za vještinama, posebno za potrebe usporedne tranzicije, uz davanje prioriteta obrazovanju odraslih te strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, presudna je za poticanje konkurentnosti. Smanjenjem administrativnih prepreka, regulatornog opterećenja i opterećenja povezanog s

izvješćivanjem, poticanjem inovacija i podupiranjem djelotvornog kolektivnog pregovaranja može se pridonijeti povećanju produktivnosti te održati rast plaća i konkurentnost.

Manjak radne snage i dalje je znatan u Uniji

Stope slobodnih radnih mjesta od 3 % ili veće u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima, informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji te građevinarstvu 2023.

Manjak radne snage bio je 2023. **za 20 % veći** u odnosu na 2019.

Stope slobodnih radnih mjesta u EU-u po gospodarskoj djelatnosti (u %, godišnji podaci)

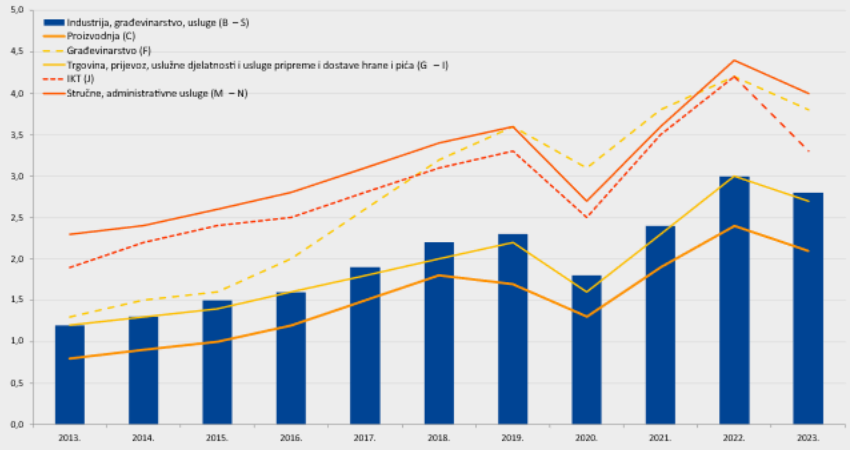

Napomena: djelatnosti prema klasifikaciji NACE 2, od B do S (industrija, građevinarstvo i usluge (osim djelatnosti kućanstava kao poslodavaca i djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela), C (prerađivačka industrija), F (građevinarstvo), od G do I (trgovina na veliko i malo, prijevoz, pružanje smještaja te pripreme i posluživanja hrane), J (informacije i komunikacija), od M do N (stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti).
Izvor: Eurostat [jvs_a_rate_r2]

Manjak radne snage i vještina smanjuje se, ali je i dalje znatan u EU-u, a rješavanje tog problema presudno je za jačanje konkurentnosti, inovacijskog kapaciteta te uključivog i održivog rasta EU-a. U proteklom se desetljeću manjak radne snage i vještina povećao u svim državama članicama. Iako se sezonski prilagođena stopa slobodnih radnih mjesta smanjila s 2,9 % u prvom tromjesečju 2023. na 2,4 % u drugom tromjesečju 2024., što je odraz slabijeg gospodarskog rasta i slabijih očekivanja u pogledu zapošljavanja, i dalje je znatno iznad prosjeka prije pandemije (2013. – 2019.) od 1,7 %. Uzroci tog manjka su demografske promjene, potražnja za novim vještinama povezanima s tehnološkim razvojem i usporednom tranzicijom (uključujući inženjerske, tehničke, znanstvene, operativne i nadzorne vještine)[8] te loši radni uvjeti u određenim sektorima. O tom problemu izvješćuju poduzeća svih veličina i iz svih sektora, a posebno je izražen u sektoru skrbi, obrazovanju, području STEM-a (posebno u području IKT-a), građevinarstvu, prijevozu i određenim uslužnim zanimanjima (npr. kuhari i konobari). Manjak radne snage može upućivati na potencijalno snažno gospodarstvo i omogućiti radnicima da pregovaraju o boljim plaćama i radnim uvjetima, ali, s druge strane, posebno ako je dugotrajan, koči produktivnost i inovacijski kapacitet, slabi konkurentnost EU-a, priječi rast i otežava napredak u području zelene i digitalne tranzicije. Usklađeno i pojačano djelovanje na razini EU-a i država članica te na regionalnoj razini, uključujući socijalne partnere i druge relevantne dionike, ključno je za rješavanje tog problema. Komisija je u ožujku 2024. predstavila akcijski plan[9] za rješavanje problema manjka radne snage i vještina, koji je izrađen u bliskoj suradnji sa socijalnim partnerima. Temelji se na brojnim, već poduzetim inicijativama i u njemu se

[8] Vidjeti UNIDO, *What are green skills?*, 2023.
[9] Vidjeti Europska komisija, Komisija utvrđuje mjere za rješavanje problema manjka radne snage i vještina, 2024.

utvrđuju nove mjere koje će EU, države članice i socijalni partneri poduzeti ili bi trebali poduzeti kako bi se riješio problem manjka radne snage i vještina, kao što su mjere povezane s uključivanjem nedovoljno zastupljenih skupina na tržište rada, potporom za vještine i obrazovanje, poboljšanjem radnih uvjeta, poboljšanjem pravedne mobilnosti unutar EU-a i nadopunjavanjem te mobilnosti privlačenjem talenata iz trećih zemalja.

Plaće u EU-u su i 2023. snažno rasle, ali su zabilježene znatne razlike među državama članicama. Godišnji rast nominalne naknade po zaposleniku u EU-u, koji je 2022. iznosio 4,9 %, dosegnuo je rekordnu razinu od 6,1 % (u odnosu na prethodnu godinu) u kontekstu i dalje visoke inflacije i napetosti na tržištu rada, a zatim se smanjio na 5,0 % u 2. tromjesečju 2024. kako se inflacija smanjivala. Nakon znatnog smanjenja (–3,7 %) 2022. realne plaće počele su rasti u drugoj polovini 2023. te su u drugom tromjesečju 2024. dosegnule 2,4 % (u odnosu na prethodnu godinu). Do tog oporavka došlo je zahvaljujući smanjenju inflacije i daljnjem snažnom rastu nominalnih plaća. Unatoč tim nedavnim poboljšanjima, realne plaće 2024. u EU-u i osam država članica (Češka, Danska, Finska, Italija, Francuska, Njemačka, Grčka i Švedska) u prosjeku su i dalje bile ispod razina prije pandemije. Povećanja zakonskih minimalnih plaća u velikoj su mjeri neutralizirala pad kupovne moći osoba koje primaju minimalnu plaću u većini država članica. To je prvenstveno rezultat rutinskih godišnjih ažuriranja u siječnju 2023. i 2024. te znatnih prilagodbi tijekom obje te godine. Prenošenje Direktive o primjerenim minimalnim plaćama[10] bit će presudno za očuvanje kupovne moći osoba s niskim plaćama te za sprečavanje i suzbijanje rizika od siromaštva među zaposlenima, uz istodobno jačanje poticaja za rad. Ta direktiva uključuje i mjere za poticanje kolektivnog pregovaranja te za poboljšanje mehanizama za provedbu i nadzor u državama članicama.

Realne plaće se oporavljaju, ali se nisu oporavile od gubitaka u prethodnim godinama

Nominalna naknada po zaposleniku povećala se za 6,1 % u 2023. i **za 5 %** u 2. tromjesečju 2024.

Međutim, **realne plaće smanjile su se za 0,2 %** u 2023., a u 2. tromjesečju 2024. **povećale su se za 2,4 %**.

Realne bruto nadnice i plaće po zaposleniku
(godišnja promjena u %; 2022., 2023. i 2. tromjesečje 2024.)

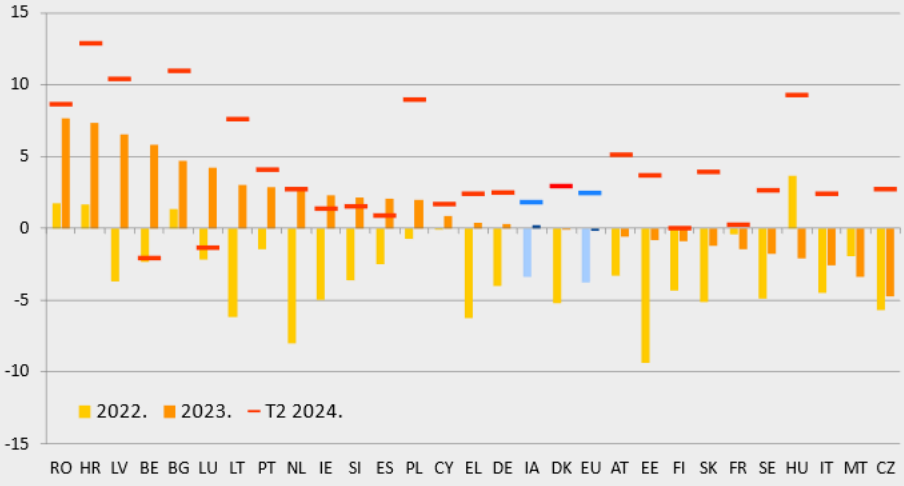

Izvor: Europska komisija, baza podataka AMECO, nominalne bruto nadnice i plaće po zaposleniku [hwwdw]; deflator: harmonizirani indeks potrošačkih cijena [prc_hicp_midx]. Podaci za 2. tromjesečje 2024.: izračuni GU-a EMPL na temelju podataka Eurostata, nadnice i plaće [namq_10_gdp], ukupna zaposlenost (domaći koncept) [namq_10_a10_e] i harmonizirani indeks potrošačkih cijena [prc_hicp_midx].

[10] Direktiva (EU) 2022/2041 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. listopada 2022. o primjerenim minimalnim plaćama u Europskoj uniji (SL L 275, 25.10.2022., str. 33.).

Siromaštvo unatoč zaposlenju neznatno se smanjilo u EU-u 2023., ali mu je i dalje bio izložen svaki dvanaesti radnik te je bilo znatno veće u nestandardnim oblicima rada. Općenito, udio se smanjio s 8,5 % u 2022. na 8,3 % u 2023. i bio je manji u usporedbi s prethodnim desetljećem i razdobljem neposredno prije pandemije bolesti COVID-19. Siromaštvo unatoč zaposlenju smanjivalo se 2023. u gotovo polovini država članica, unatoč tome što je u mnogima od njih 2022. zabilježena visoka inflacija i znatno smanjenje realnih plaća. To upućuje na to da se u tim zemljama medijan dohotka u znatno većoj mjeri smanjio nego dohodak siromašnih radnika, čemu su pridonijela ažuriranja minimalnih plaća i socijalnih transfera. Rane procjene Eurostata upućuju na to da će stopa siromaštva unatoč zaposlenju ostati stabilna 2024. (odnosi se na dohotke iz 2023.) Kao i prethodnih godina, u cijelom EU-u siromaštvo unatoč zaposlenju bilo je znatno veće među državljanima trećih zemalja i osobama rođenima izvan EU-a (22,5 % odnosno 18,5 %), niskoobrazovanim radnicima (18,4 %), zaposlenicima u nepunom radnom vremenu i radnicima na određeno vrijeme (12,6 % za obje skupine) te kućanstvima s uzdržavanom djecom (10,0 %). Siromaštvo unatoč zaposlenju bilo je veće među osobama u nestandardnim oblicima zaposlenja (zaposlenici na određeno vrijeme, zaposlenici u nepunom radnom vremenu, samozaposlene osobe), iako su socijalne naknade relativno više pridonijele smanjenju njihove izloženosti rizicima od siromaštva. Pokrivenost socijalnim naknadama uvelike se razlikovala među državama članicama i kategorijama radnika. Za samozaposlene osobe izložene riziku od siromaštva prije socijalnih transfera bilo je najmanje vjerojatno da će primati socijalne naknade, pri čemu je pokrivenost 2023. iznosila 12,7 % u EU-u. Kad je riječ o formalnom osiguranju[11], u proljeće 2023. i dalje su postojale razlike u 15 država članica za najmanje jednu skupinu radnika u nestandardnim oblicima zaposlenja u najmanje jednoj grani socijalne zaštite, a to su najčešće bile naknade za nezaposlenost, naknade za bolovanje i/ili rodiljne naknade.

[11] Formalno osiguranje skupine znači da je za određenu granu socijalne zaštite (npr. starost, bolest, nezaposlenost, rodiljni dopust) u važećem zakonodavstvu ili važećem kolektivnom ugovoru utvrđeno da pojedinci u pojedinoj skupini imaju pravo sudjelovati u sustavu socijalne zaštite kojim je obuhvaćena određena grana.

Među državama članicama postoje velike razlike s obzirom na to koliko je rad na određeno vrijeme nesvojevoljan, s većom učestalošću među ženama

12,3 % radnika (20 – 64) s **ugovorima na određeno vrijeme** u 2023. u EU-u

7,4 % **žena** (20 – 64) **nesvojevoljno zaposleno na određeno vrijeme** (u usporedbi sa 6,2 % muškaraca)

Zaposlenici nesvojevoljno zaposleni na određeno vrijeme kao postotak ukupnog broja zaposlenika (20 – 64) (u %, 2023.)

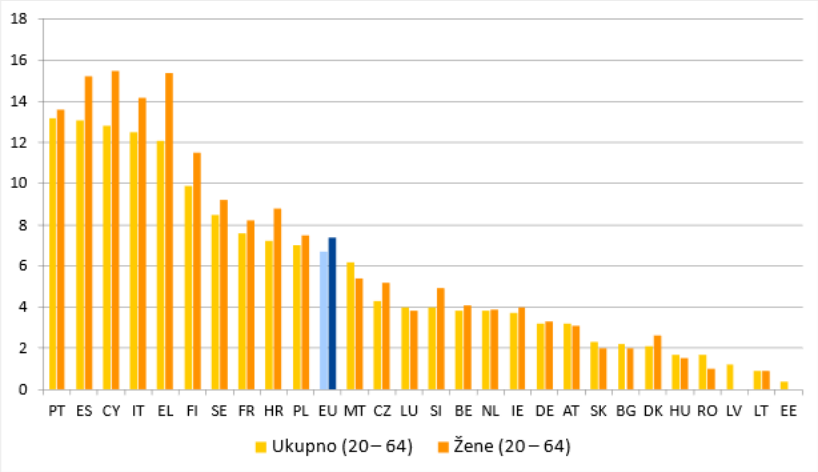

Izvor: Eurostat [lfsa_etgar] i [lfsa_etgar], EU LFS.

Iako neki radnici iznimno cijene fleksibilnost, dugotrajna segmentacija tržišta rada može negativno utjecati na socijalnu pravednost. Za neke skupine, posebno za mlade i visokokvalificirane radnike, poslovi na određeno vrijeme i rad u nepunom radnom vremenu mogu olakšati ulazak na tržište rada i razvoj vještina te omogućiti veću fleksibilnost i ravnotežu između poslovnog i privatnog života. Međutim, trajne razlike u sigurnosti radnog mjesta i radnim uvjetima među radnicima (često s posljedicama u pogledu pristupa socijalnoj zaštiti) stvaraju podjele koje dovode do povećanja nejednakosti. Konkretno, privremeno zapošljavanje povezano je s većom nesigurnošću radnog mjesta ako nije odskočna daska za dobivanje stalnijeg radnog mjesta. Nesigurnost koja iz toga proizlazi pridonosi i nepovoljnijim radnim uvjetima u određenim sektorima i zanimanjima s velikim i trajnim manjkom radne snage. U kontekstu visoke stope zaposlenosti u EU-u udio radnika s ugovorima na određeno vrijeme među svim zaposlenicima neznatno se smanjio (s 12,9 % u 2022. na 12,3 % u 2023.), uz znatne razlike među državama članicama (od više od 15 % u nekim državama članicama do manje od 3 % u drugima). Konkretno, neke države članice i dalje imaju visok udio ugovora na određeno vrijeme, uz niske stope prelaska na stalna radna mjesta. Ugovori na određeno vrijeme također su i dalje rašireniji među mladima i ženama. Nadalje, u EU-u je 2023. više od polovine radnika zaposlenih na određeno vrijeme nesvojevoljno radilo s takvim ugovorima, uz neznatno smanjenje u odnosu na 2022. (i opet znatne razlike među državama članicama) te veću zastupljenost žena. Istodobno se udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu u EU-u 2023. neznatno povećao. Unatoč poboljšanju, zapošljavanje u nepunom radnom vremenu također je i dalje u velikoj mjeri nesvojevoljno u nekoliko država članica. Na problem segmentacije tržišta rada može se odgovoriti, među ostalim, prilagođenim aktivnim politikama tržišta rada kojima se potiče prelazak na bolja radna mjesta te poticajima za poslodavce kako bi zaposlili i zadržali radnike.

Digitalne radne platforme sve su važniji dio gospodarstva EU-a jer pružaju mogućnosti za zapošljavanje, ali ujedno donose posebne izazove, posebno one povezane s radnim statusom radnika. Od 2016. do 2020. prihodi od ekonomije platformi u EU-u povećali su se gotovo pet puta, a procjenjuje se da je 2020. više od 28 milijuna osoba radilo putem digitalnih

radnih platformi, pri čemu se smatra da taj broj stalno raste[12]. Većina tih osoba zaista je samozaposlena, dok ih je, prema procjenama, 5,5 milijuna pogrešno svrstano u samozaposlene osobe. Više od polovine osoba koje rade putem platformi zarađuje manje od minimalne plaće[13]. U tom je kontekstu jedan od ciljeva Direktive o poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platforme[14] rješavanje pitanja lažnog samozapošljavanja na digitalnim radnim platformama olakšavanjem ispravnog utvrđivanja radnog statusa na temelju pravne pretpostavke zapošljavanja. Osim toga, ona i zaposlenim i samozaposlenim radnicima koji rade putem platformi daje nova prava tako što osigurava veću transparentnost, pravednost i odgovornost u algoritamskom upravljanju te ujedno jača socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje.

Brz napredak u području umjetne inteligencije (UI) i drugih digitalnih tehnologija, uključujući analitiku podataka, virtualne svjetove, kibernetičku sigurnost, kvantno računalstvo, računalstvo u oblaku i računalstvo na rubu mreže, donosi korjenite promjene na tržištu rada koje zahtijevaju pomno praćenje i odgovarajuće odgovore politika. Može se očekivati da će to utjecati na količinu i kvalitetu radnih mjesta te na kvalitetu života radnika. Iako su nedavna istraživanja[15] potvrdila da bi kratkoročno glavni neto učinak uvođenja umjetne inteligencije na zapošljavanje mogao biti pozitivan jer će se povećati potražnja za vještinama potrebnima za njezin razvoj i uvođenje, povećanje zaposlenosti trebalo bi oprezno usporediti s potencijalom umjetne inteligencije da zamijeni rutinska radna mjesta[16]. Nadalje, za razliku od prethodnih valova automatizacije, generativna umjetna inteligencija mogla bi znatno utjecati na visokokvalificirane radnike. Osim toga, automatizacija s pomoću naprednih robotskih tehnologija koje se temelje na umjetnoj inteligenciji može znatno utjecati na postupke proizvodnje i pružanje usluga, a istodobno promijeniti profile radnih mjesta i povećati potrebu za digitalnim, analitičkim i mekim vještinama[17]. U tom se kontekstu Aktom EU-a o umjetnoj inteligenciji[18] (stupio je na snagu u kolovozu 2024.) nastoji osigurati da umjetna inteligencija bude pouzdana, sigurna i u skladu s temeljnim pravima EU-a.

Rad na daljinu nudi mogućnosti kao što su veća autonomija i fleksibilnost. S druge strane, novi model rada koji se temelji na hibridnim radnim uvjetima može ujedno potaknuti kulturu „stalne dostupnosti", što može dovesti do čestih dodatnih i nepredvidivih radnih sati koji mogu štetno utjecati na ravnotežu između poslovnog i

---

[12] Europska komisija, Radni dokument službi Komisije – Sažetak izvješća o procjeni učinka priložen Prijedlogu direktive Europskog parlamenta i Vijeća o poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platformi, Ured za publikacije Europske unije, 2021.

[13] Europska komisija, Studija za prikupljanje dokaza o radnim uvjetima radnika koji rade putem platformi, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[14] Direktiva (EU) 2024/2831 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2024. o poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platforme, SL L, 2024/2831, 11.11.2024.

[15] Vidjeti Albanesi, S., Da Silva, A., Jimeno, J., Lamo, A. i Wabitsch, A., *New technologies and jobs in Europe*, Radni dokument ESB-a br. 2023/2831, 2023. i Hayton, J., Rohenkohl, B., Christopher, P., Liu, HY, *What drives UK firms to adopt AI and robotics, and what are the consequences for jobs?*, Sveučilište u Sussexu, 2023.

[16] Europska komisija, *Artificial Intelligence: Economic Impact, Opportunities, Challenges, Implications for Policy* (Dokument za raspravu 210), Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[17] Eurofound, *Human–robot interaction: What changes in the workplace?*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[18] Uredba 2024/1689 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. lipnja 2024. o utvrđivanju usklađenih pravila o umjetnoj inteligenciji i o izmjeni uredaba (EZ) br. 300/2008, (EU) br. 167/2013, (EU) br. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 i (EU) 2019/2144 te direktiva 2014/90/EU, (EU) 2016/797 i (EU) 2020/1828 (Akt o umjetnojinteligenciji), SL L, 2024/1689, 12.7.2024.

privatnog života radnika te na njihovo zdravlje i dobrobit. Dokazi upućuju na to da uzročnici stresa kao što su intenzitet rada, neravnoteža između poslovnog i privatnog života i rad u slobodno vrijeme, iako utječu na sve radnike, u većoj mjeri utječu na zaposlenike koji rade na daljinu nego na one koji rade u prostorima svojeg poslodavca. Anksioznost, emocionalni umor, iscrpljenost zbog odviše duge izloženosti virtualnim sastancima i izolacija neki su od najčešćih problema s mentalnim zdravljem među radnicima na daljinu[19]. Kako bi se ublažili rizici kulture „stalne dostupnosti", „pravo na isključivanje" moglo bi doprinijeti postavljanju jasnijih granica između poslovnog i privatnog života, čime bi se doprinijelo ravnoteži između poslovnog i privatnog života radnika te njihovu zdravlju i sigurnosti. U tom je kontekstu, nakon rezolucije Europskog parlamenta o predstavljanju zakonodavnog prijedloga o pravu na isključivanje i zakonodavnom okviru EU-a za rad na daljinu[20], Komisija pokrenula studiju kako bi prikupila dokaze i analizirala dodanu vrijednost i učinke mogućih opcija politike u okviru inicijative o radu na daljinu i pravu na isključivanje te je pokrenula službeno savjetovanje u dvije faze.

Iako su u većini država članica stope nezaposlenosti mladih ponovno u porastu zbog slabijeg gospodarskog rasta, udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) i dalje se smanjuje, ali uz rodne razlike i poteškoće za mlade migrantskog podrijetla. Nakon kontinuiranog oporavka od razdoblja u kojem je pandemija bolesti COVID-19 bila na vrhuncu stopa nezaposlenosti mladih (osobe u dobi od 15 do 24 godine) ostala je 2023. na 14,5 %, pri čemu nije bilo promjena u odnosu na prethodnu godinu zbog slabijeg gospodarskog rasta. Iako su se stope nastavile smanjivati u zemljama s vrlo visokim razinama, što potvrđuje trend konvergencije u cijelom EU-u u posljednjih pet godina, u mnogim drugim zemljama ponovno su se počele povećavati. Istodobno je stopa nezaposlenosti mladih i dalje više nego dvostruko veća od ukupne stope nezaposlenosti, a posebno je raširena među mladima s niskim kvalifikacijama i onima rođenima izvan EU-a. S pozitivne strane, udio pripadnika skupine NEET i dalje se smanjuje te je 2023. bio 11,2 %. Taj je trend u skladu sa sve većim sudjelovanjem mladih na tržištu rada, što upućuje na određene naznake konvergencije u cijelom EU-u. Ipak, stope pripadnosti mladih skupini NEET i dalje su više (za 2,4 postotna boda) za žene nego za muškarce te za osobe rođene izvan EU-a u usporedbi s osobama rođenima u EU-u (za 9,3 postotna boda). Sve to naglašava potrebu za kontinuiranim djelovanjem kako bi se riješili strukturni problemi koji koče napredak mladih na tržištu rada, posebno u kontekstu zelene i digitalne tranzicije, raširenog manjka radne snage i vještina te dugoročnih rizika za njihove prilike za razvoj karijere zbog odgođene integracije na tržište rada. U tom kontekstu ojačana Garancija za mlade podupire pripadnike skupine NEET pružanjem kvalitetnog zaposlenja, daljnjeg obrazovanja, naukovanja ili pripravništva u roku od četiri mjeseca od gubitka radnog mjesta ili prestanka formalnog obrazovanja[21].

---

[19] Europska komisija, *Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[20] P9_TA (2021)0021 Rezolucija Europskog parlamenta od 21. siječnja 2021. s preporukama Komisiji o pravu na isključivanje (2019/2181(INL)).

[21] Preporuka Vijeća od 30. listopada 2020. o lakšem prelasku u svijet rada – jačanje Garancije za mlade te o zamjeni Preporuke Vijeća od 22. travnja 2013. o uspostavi Garancije za mlade, 2020/C 372/01, SL C 372, 4.11.2020., str. 1.

Prilagođena potpora mogla bi ojačati sudjelovanje nedovoljno zastupljenih skupina na tržištu rada u EU-u

Kad bi države članice s **manjim udjelom stanovništva u radnoj snazi od prosjeka EU-a za određene podskupine povećale razinu sudjelovanja na prosječne vrijednosti za odgovarajuće podskupine u EU-u** do 2030.:

- **dodatnih 3,6 milijuna žena**,
- **2,9 milijuna osoba sa sekundarnim obrazovanjem,**
- **i 2,2 milijuna starijih radnika**

bi se uključilo na tržište rada.

Mogući doprinos različitih skupina stanovništva ukupnom udjelu stanovništva u radnoj snazi EU-a do 2030. (u milijunima)

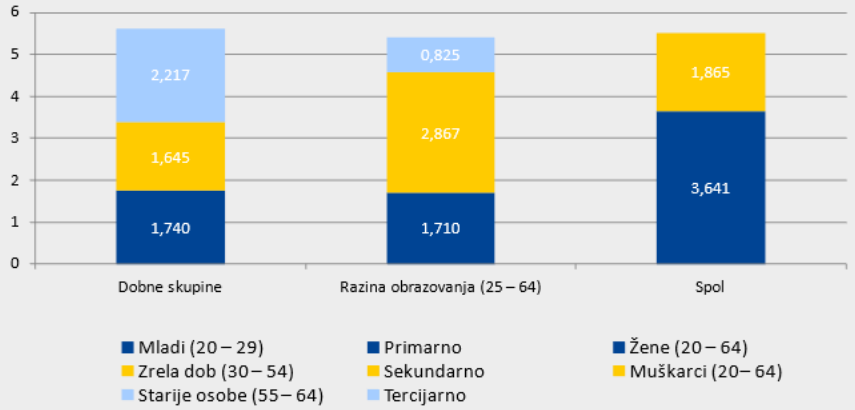

Napomena: Simulacija udjela stanovništva u radnoj snazi u EU-u za 2030. ako države članice s ispodprosječnim udjelom stanovništva u radnoj snazi po podskupini dosegnu prosjek za podskupinu na razini EU-a, uz pretpostavku da će slični udjeli za druge podskupine ostati nepromijenjeni. Tim se izračunom zanemaruju preklapanja i moguće dvostruko računanje među skupinama te ga ne treba smatrati prognozom.
Izvor: izračuni GU-a EMPL na temelju podataka Eurostata i projekcija EUROPOP2023.

Iako su se stope zaposlenosti starijih osoba znatno povećale od 2009. i dalje postoje velike razlike među državama članicama. Unatoč nedavnim poboljšanjima, očekuje se da će starenje stanovništva dovesti do povećanja ekonomske ovisnosti u EU-u i negativno utjecati na dugoročnu konkurentnost i potencijal gospodarskog rasta ako se ne poduzmu mjere politike. Do 2045. na svakih 10 umirovljenika bit će samo 16 radnika, u odnosu na 22 radnika 2022., a ta bi se brojka do 2070. mogla dodatno smanjiti na 14[22]. U kontekstu društava koja stare od posebne su važnosti sudjelovanje starijih osoba na tržištu rada i aktivno starenje, tim više zbog znatnog manjka radne snage. Stopa zaposlenosti starijih osoba (u dobi od 55 do 64 godine) dosegnula je 2023. godine 63,9 %, što je gotovo 20 postotnih bodova više nego 2009., pri čemu se stopa zaposlenosti žena više povećala. Iako je povećanje zaposlenosti starijih osoba bilo više od četiri puta veće nego među stanovništvom u najproduktivnijoj dobi (u dobi od 25 do 54 godine), njihova stopa zaposlenosti ostala je za 18 postotnih bodova niža, što pokazuje da je moguć puno veći napredak. Zabilježen rast ponajprije je posljedica većeg zadržavanja radnih mjesta, a ne novog zapošljavanja, koje je u tom razdoblju i dalje bilo na niskoj razini. Konkretno, starije osobe s visokim obrazovanjem obično dulje ostaju na tržištu rada, dok je vjerojatnije da će osobe s nižim obrazovanjem rano napustiti tržište rada. Loši radni uvjeti, i na fizičkoj i na psihološkoj razini, ključni su čimbenici koji potiču prijevremeno umirovljenje i ujedno otežavaju ponovni ulazak na tržište rada[23]. Nadalje, bitni razlozi nesudjelovanja u radnoj snazi su bolest ili invaliditet te obveze skrbi, čimbenici povezani s radnim mjestom i institucionalne prepreke, kao što su propisi o

[22] Europska komisija, Izvješće o starenju stanovništva za 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[23] Vidjeti: Eurofound, *Keeping older workers engaged: Policies, practices and mechanisms*, Radni dokument Eurofounda, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

socijalnoj sigurnosti i mirovinama, koje je potrebno otkloniti kako bi se omogućilo veće sudjelovanje na tržištu rada, u skladu s paketom instrumenata za demografiju.

Rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti i plaćama doprinose trajnim rodnim nejednakostima na tržištu rada, uz samo neznatne naznake konvergencije. Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti u EU-u 2023. iznosila je 10,2 postotna boda. Ta se razlika posljednjih godina neznatno smanjila, što je odraz većeg rasta zaposlenosti žena, ali je i dalje znatna, a evidentno je da se situacija među državama članicama i regijama uvelike razlikuje. S obzirom na veću raširenost rada u nepunom radnom vremenu među ženama (gotovo je četiri puta veća nego među muškarcima), rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti se povećava (povećanje na 15,7 postotnih bodova „u ekvivalentu punog radnog vremena"). Rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti još su veće za osobe s djecom, pri čemu roditeljstvo više utječe na karijere žena nego muškaraca. U većini zemalja to je vidljivo i u nižim stopama zaposlenosti žena i u većem broju žena koje rade u nepunom radnom vremenu. Naposljetku, iako se rodno uvjetovana razlika u plaći smanjila u proteklom desetljeću, i dalje je znatna u većini država članica. U prosjeku je 2022. iznosila 12,7 % za EU. Uzroci razlika u plaći su, među ostalim čimbenicima, rodne razlike u gospodarskim aktivnostima i zanimanjima, nedovoljna zastupljenost žena na višim položajima, prekomjerna zastupljenost u radu u nepunom radnom vremenu i oblicima zaposlenja na određeno vrijeme, poteškoće u usklađivanju rada s obvezama skrbi te diskriminacija i netransparentne strukture plaća. S vremenom agregiranje tih razlika u zaradi (u kombinaciji s prekidima u karijeri zbog skrbi) dovodi do znatnih razlika u mirovinama među spolovima. Stoga ima prostora za kontinuirano političko djelovanje kako bi se otklonile prepreke sudjelovanju žena na tržištu rada, među ostalim poboljšanjem pružanja i dostupnosti kvalitetnog i cjenovno pristupačnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te dugotrajne skrbi te funkcioniranja poreznog sustava radi stvaranja boljih poticaja te u skladu s ciljevima utvrđenima u Strategiji EU-a za rodnu ravnopravnost za razdoblje 2020. – 2025. i preporukama Vijeća o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (uključujući nove ciljeve iz Barcelone) i pristupu cjenovno pristupačnoj visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi[24].

Pogoršanje osnovnih vještina među europskim učenicima, zajedno s trajnim manjkom učitelja i nastavnika, moglo bi utjecati na produktivnost rada, konkurentnost i socijalnu koheziju. Osnovne vještine temelj su koji ljudima omogućuje da se snađu u složenim životnim situacijama, nastave učiti kasnije u životu i smisleno doprinose društvu i gospodarstvu. One su temelj za produktivnost rada i tempo inovacija koji je potreban za digitalnu tranziciju. Rezultati Programa za međunarodnu procjenu učenika (PISA) OECD-a za 2022. pokazali su da gotovo svaki treći petnaestogodišnjak nema osnovne vještine i ne uspijeva steći minimalnu razinu kompetencija u matematici, a svaki četvrti u čitanju i prirodnim znanostima. Danas je EU još udaljeniji od cilja europskog prostora obrazovanja da do 2030. najviše 15 % petnaestogodišnjaka ostvaruje slabe obrazovne rezultate. Pogoršanje je bilo najveće u matematici (–6,6 postotnih bodova od 2018.). Najbolji rezultati također su se općenito smanjili, a trend pogoršanja odnosi se na cjelokupnu socioekonomsku raspodjelu, što pokazuje da u razvoju osnovnih vještina postoje općeniti ozbiljni problemi. S druge strane, s obzirom na to da su nezadovoljavajući obrazovni rezultati mnogo češći među učenicima u nepovoljnom položaju, nejednakosti u obrazovanju dodatno su se povećale. Nakon znatnog poboljšanja u odnosu na 38,2 % u 2018. gotovo polovina (48 %) učenika u

[24] Preporuka Vijeća od 8. prosinca 2022. o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju:ciljevi iz Barcelone za 2030. (2022/C 484/01) i Preporuka Vijeća od 8. prosinca 2022. o pristupu cjenovno pristupačnoj i visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi (2022/C 476/01).

nepovoljnom položaju ima slabije rezultate u matematici. U tom bi kontekstu problem stalnog nedostatka kvalificiranih učitelja i nastavnika u EU-u, koji se posljednjih nekoliko godina pogoršao, među ostalim zbog pandemije bolesti COVID-19, mogao dodatno otežati poboljšanje osnovnih vještina mladih. Istodobno, rezultati Međunarodnog istraživanja računalne i informacijske pismenosti (ICILS) iz 2023. pokazuju da 43 % osoba u dobi od 13 do 14 godina nema nikakve ili ima samo ograničene digitalne vještine. Ti nedavni trendovi pokazuju da je potrebno obnoviti i pojačati djelovanje na temelju postojećih inicijativa i dodatno potaknuti provedbu Preporuke o inicijativi „Putevi do školskog uspjeha"[25].

Osnovne vještine europskih učenika i dalje se pogoršavaju

Udio učenika koji ne ispunjavaju mjerilo minimalne kompetencije razine 2 PISA-e (%)

Stope slabih obrazovnih rezultata uvelike su se povećale **u matematici** (**+6,6 postotnih bodova**) i **čitanju** (**+3,7 postotnih bodova**), a umjerenije u **prirodnim znanostima** (**+1,9 postotnih bodova**)

Stopa najboljih rezultata se smanjila: **–3,1 postotni bod u matematici** i **–1,6 postotnih bodova** u **čitanju**, dok se stopa za **prirodne znanosti** neznatno povećala (**+0,6 postotnih bodova**)

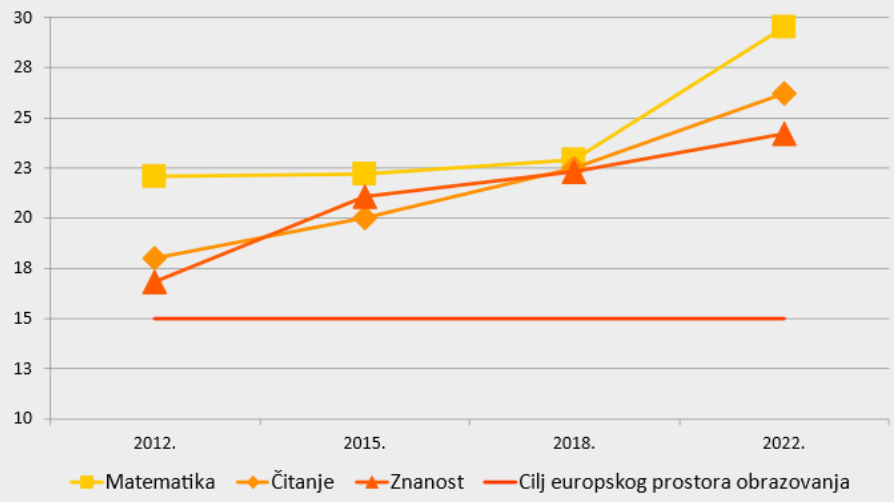

Napomena: Vrijednosti za EU za 2022. treba tumačiti s oprezom: Danska, Irska, Latvija i Nizozemska nisu ispunile jedan ili više standarda uzorkovanja PISA-e (vidjeti OECD, Rezultati istraživanja PISA 2022 (svezak 1), A2 i A4). Nedostaju podaci za 2012. za Maltu.
Izvor: OECD, PISA 2012., 2015., 2018., 2022., izračuni GU-a EAC.

Iako su se stopa ranog napuštanja školovanja, stopa stjecanja visokog obrazovanja i rezultati na tržištu rada osoba sa završenim strukovnim obrazovanjem i osposobljavanjem poboljšali, i dalje postoje problemi povezani sa sustavima obrazovanja i osposobljavanja, kao što su regionalne razlike, rodne razlike, socijalne nejednakosti i nedovoljna ponuda osoba s diplomom iz područja STEM-a. Stopa ranog napuštanja školovanja u EU-u neznatno se smanjila od 2022. te je 2023. godine 9,5 % osoba u dobi od 18 do 24 godine rano napustilo školovanje (2,3 postotna boda manje nego prije 10 godina). Međutim, nema naznaka uzlazne konvergencije među državama članicama. Vjerojatnije je da će mladi muškarci rano napustiti školovanje. Iako se pozitivan trend u proteklom desetljeću nastavlja za djevojčice, čini se da se zaustavio za dječake. Nadalje, vjerojatnije je da će mladi rođeni izvan EU-a, mladi Romi i mlade osobe s invaliditetom rano napustiti obrazovanje i osposobljavanje. EU je na dobrom putu da ostvari svoj cilj stjecanja

[25] Preporuka Vijeća od 28. studenog 2022. o inicijativi „Putevi do školskog uspjeha" i zamjeni Preporuke Vijeća od 28. lipnja 2011. o politikama za smanjenje ranog napuštanja školovanja 2022/C 469/01.

tercijarnog obrazovanja, nakon povećanja u svim državama članicama osim u trima u posljednjih pet godina. U 2023. je 43,1 % osoba u dobi od 25 do 34 godine imalo završeno tercijarno obrazovanje u EU-u te je to bio najčešći stupanj stečenog obrazovanja među mladim odraslim osobama (međutim, uz mnogu veću vjerojatnost da će mlade žene imati završeno tercijarno obrazovanje u odnosu na muškarce). I dalje postoje rodne razlike u odabiru predmeta obrazovanja (npr. u obrazovanju i zdravstvu prevladavaju žene, a u IKT-u i inženjerstvu muškarci). Budući da je pristup visokom obrazovanju za mlade u nepovoljnom položaju i dalje izazov, postoji rizik od povećanja već postojećih socioekonomskih razlika. S obzirom na sve veće stjecanje tercijarnog obrazovanja, povećanje fleksibilnosti i relevantnosti visokog obrazovanja za tržište rada važno je za rješavanje problema manjka vještina, osobito u područjima STEM-a. Ishodi zapošljavanja za osobe koje su nedavno završile strukovno obrazovanje i osposobljavanje nastavili su se poboljšavati u cijelom EU-u. Četiri od pet osoba koje su nedavno završile strukovno obrazovanje i osposobljavanje bile su zaposlene, a gotovo dvije trećine stekle su iskustvo na radnom mjestu 2023., što je dovelo do viših stopa zaposlenosti osoba u toj skupini u odnosu na njihove vršnjake bez takvog iskustva (84,8 % u odnosu na 71,5 %). Međutim, i dalje postoje velike razlike među zemljama u pogledu učenja temeljenog na radu i izgleda za zapošljavanje osoba sa završenim strukovnim obrazovanjem i osposobljavanjem.

Poboljšanje vještina odraslih iznimno je važno za produktivnost, konkurentnost i očuvanje socijalne kohezije te veće uključivanje na tržište rada, uz istodobno podupiranje usporedne tranzicije, iako se sudjelovanje u obrazovanju odraslih znatno razlikuje među državama članicama i skupinama stanovništva. Istraživanje Eurobarometra o malim i srednjim poduzećima (MSP-ovi) iz svibnja 2023.[26] pokazalo je da više od polovine MSP-ova ima poteškoća u pronalaženju radnika s odgovarajućim vještinama, a otprilike četvrtina (26 %) ima „umjerenih poteškoća". Gotovo dvije trećine njih zbog toga otežano posluje. S druge strane, najnoviji rezultati Programa za međunarodnu procjenu kompetencija odraslih (PIAAC) OECD-a[27] pokazuju da se razina pismenosti odraslih osoba (u dobi od 15 do 64 godine) u posljednjem desetljeću poboljšala u pet od dvadeset država članica sudionica, dok je u većini njih (dvanaest) stagnirala ili se znatno smanjila. Kad je riječ o numeričkim vještinama, rezultati upućuju na nešto povoljniju sliku jer su se u deset država članica rezultati poboljšali, dok je u samo šest njih razina znanja odraslog stanovništva stagnirala ili se znatno smanjila. Nadalje, u 2023. deset država članica sudionica znatno je premašilo ciljeve ili je bilo približno prosječno u pogledu sposobnosti adaptivnog rješavanja problema. U tom kontekstu i s obzirom na manjak radne snage i vještina te starenje stanovništva, poticanje širokog sudjelovanja u obrazovanju odraslih ključno je kako bi se osiguralo da radna snaga u EU-u ima potrebne vještine. Međutim, nedavni podaci iz ankete o obrazovanju odraslih upućuju na tek blagi porast stopa sudjelovanja u obrazovanju odraslih (što ne uključuje praktično osposobljavanje na radnom mjestu) u prethodnih 12 mjeseci, s 37,4 % u 2016. na 39,5 % u 2022. za EU, uz velike razlike među državama članicama. Napredak u području digitalnih vještina općenito je spor, uz znatne razlike među zemljama. Unatoč tome što se 2023. više od 90 % osoba u EU-u koristilo internetom barem jedanput tjedno[28], samo je 55,6 % osoba imalo barem osnovne digitalne vještine, što je tek skroman porast u odnosu na 2021. (53,9 %). Uz trenutačni napredak samo

[26] Vidjeti: Europska komisija, Flash Eurobarometar 529 – Manjak vještina, strategije za zapošljavanje i zadržavanje radnika u malim i srednjim poduzećima, Ured za publikacije Europske unije, 2023.
[27] OECD, *Do Adults Have the Skills They Need to Thrive in a Changing World?: Survey of Adult Skills 2023*, Studije OECD-a o vještinama, OECD Publishing, Pariz, 2024. Preuzeto nakon objave 10. prosinca 2024.
[28] Vidjeti: Europska komisija, Digitalizacija u Europi – izdanje 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

bi 59,8 % odraslih osoba imalo barem osnovne digitalne vještine do kraja desetljeća, što je znatno ispod cilja EU-a od 80 %[29]. Sudjelovanje u cjeloživotnom razvoju vještina posebno je važno za osobe s niskim kvalifikacijama (tj. osobe s najviše nižim sekundarnim obrazovanjem), nezaposlene osobe, osobe koje nisu dio radne snage i starije stanovništvo, kojima bi istodobno one bilo najpotrebnije. U tom se kontekstu u Programu vještina za Europu iz 2020. poziva na radikalno povećanje usavršavanja i prekvalifikacije. Nadalje, u Preporuci Vijeća o individualnim računima za učenje iz lipnja 2022. opisuje se kako države članice mogu učinkovito kombinirati financijsku i nefinancijsku potporu kako bi se odrasle osobe potaknulo da razvijaju svoje vještine tijekom cijelog radnog vijeka[30]. Na temelju Preporuke Vijeća iz lipnja 2022. o europskom pristupu mikrokvalifikacijama, i mikrokvalifikacije imaju važnu ulogu u tom pogledu jer mogu potaknuti sudjelovanje radnika i tražitelja zaposlenja u ciljanom usavršavanju i prekvalifikaciji[31].

Sudjelovanje u obrazovanju odraslih karakteriziraju znatne razlike među skupinama stanovništva

Stopa sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci po podskupini (u dobi od 25 do 64 godine, bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu, u %)

58,9 % visokokvalificiranih **odraslih osoba sudjelovalo je u učenju svake godine**, u usporedbi sa samo **18,4 %** niskokvalificiranih odraslih osoba

Samo 26,8 % **nezaposlenih osoba** sudjelovalo je u učenju svake godine u usporedbi s 44,7 % **zaposlenih osoba**

Gotovo svaka druga mlada odrasla osoba (25 – 34) sudjeluje u učenju svake godine u odnosu na **manje od trećine** među osobama od 55 do 64 godine

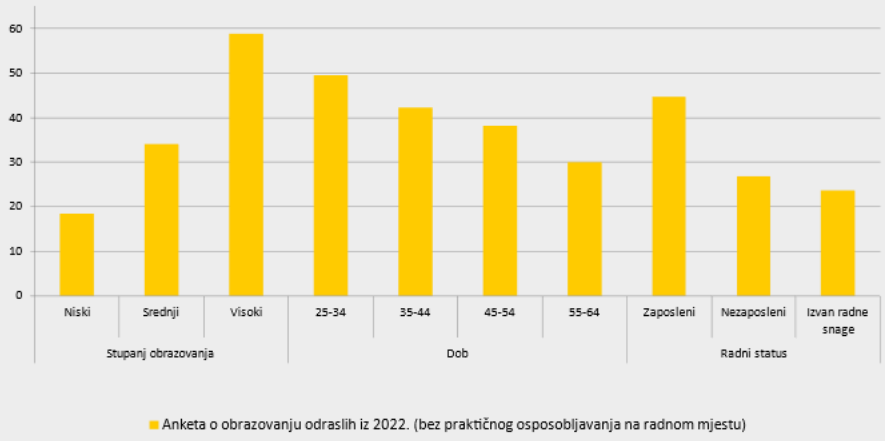

Napomena: u listopadu 2024. skupina za pokazatelje Odbora za zapošljavanje postigla je dogovor o okviru za praćenje cilja u pogledu vještina, koji će se zasad temeljiti na anketi o obrazovanju odraslih, bez uključivanja praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu.
Izvor: posebni izvadak iz Eurostatove ankete o obrazovanju odraslih koji se odnosi na stopu sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu.

Realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava (GDHI) nastavio je rasti u EU-u 2023. i 2024., što je doprinijelo oporavku kupovne moći kućanstava i spriječilo povećanje siromaštva. Realni dohoci kućanstava općenito su od drugog tromjesečja 2023. rasli brže od BDP-a, što je dovelo do preokretanja trenda usporavanja iz prethodne dvije godine. Naknade samozaposlenim osobama umjereno se povećavaju, a naknade zaposlenicima brže su se povećale u četvrtom tromjesečju 2023. i prvom tromjesečju 2024. Time je i više nego

[29] Vidjeti Prilog Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija, „Stanje digitalnog desetljeća u 2024." (COM(2024) 260 final).
[30] Vidjeti: PREPORUKA VIJEĆA od 16. lipnja 2022. o individualnim računima za učenje 2022/C 243/03.
[31] Vidjeti: PREPORUKA VIJEĆA od 16. lipnja 2022. o europskom pristupu mikrokvalifikacijama za cjeloživotno učenje i zapošljivost, 2022/C 243/02.

nadoknađen učinak poreza, koji su počeli usporavati rast dohotka krajem 2023., nakon što su imali pozitivan doprinos prethodnih godina, posebno zbog privremenih mjera povezanih s inflacijom. Neto socijalne naknade imale su određeni pozitivan doprinos u prvoj polovini 2024.

Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti neznatno se smanjio u EU-u 2023., među ostalim zahvaljujući odlučnim mjerama politike poduzetima radi ublažavanja negativnih socijalnih učinaka visokih troškova života, ali problemi i dalje postoje, s primjetnim razlikama među regijama. Međutim, otprilike svaka peta osoba u EU-u je 2023. i dalje bila izložena riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, dok se ukupni broj smanjio za otprilike 1,6 milijuna u usporedbi s 2019. (u odnosu na cilj od najmanje 15 milijuna do 2030.). Raznolikost među državama članicama i unutar njih te razlike među skupinama stanovništva bile su velike, a rizik od siromaštva je bio veći za djecu, starije osobe, osobe s invaliditetom, osobe koje nisu rođene u EU-u i Rome. Brze procjene Eurostata koje se odnose na dohotke za 2023. upućuju na to da su stope rizika od siromaštva ostale stabilne u EU-u u prosjeku i u većini država članica. Nezaposlenost je i dalje glavni uzrok siromaštva, a socijalnim naknadama nisu bila obuhvaćena sva kućanstava kojima je potrebna pomoć. Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva neznatno se smanjio 2023., uz određene razlike među državama članicama, što naglašava važnost intenziviranja djelovanja s ciljem odgovarajuće potpore dohotku i odgovarajuće pokrivenosti. Unatoč poboljšanjima ostvarenima u posljednjih nekoliko godina, u gotovo svim državama članicama potpora minimalnom dohotku općenito nije dovoljna za izbavljanje ljudi iz siromaštva. Provedba Preporuke Vijeća o minimalnom dohotku kojom se osigurava aktivno uključivanje u svim državama članicama ključna je za rješavanje tog problema[32]. Energetsko siromaštvo (mjereno udjelom osoba koje ne mogu primjereno zagrijati svoj dom) povećalo se 2023. drugu godinu zaredom u EU-u. Činjenica da je povećanje bilo manje nego 2022., dok je cjenovni šok bio znatno veći zimi 2022. nego zimi 2021., upućuje na to da su izvanredne mjere potpore koje su donijeli EU i njegove države članice bile učinkovite. Procjene distribucijskog učinka reformi i ulaganja posebno su važne kako bi se uzeli u obzir učinci na rizike od siromaštva i dohodovnu nejednakost i kako bi se prikupile informacije za izradu politika *ex ante*.

[32] Preporuka Vijeća o primjerenom minimalnom dohotku kojim se osigurava aktivno uključivanje (2023/C 41/01).

Stope siromaštva ili socijalne isključenosti znatno se razlikuju među dobnim skupinama, pri čemu su djeca često najviše izložena riziku, a pogođene su i zaposlene osobe

Svaka peta osoba i **svako četvrto dijete bili su izloženi riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti** u EU-u 2023.

Svaki dvanaesti radnik bio je izložen riziku od siromaštva u EU-u 2023.

Stope rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti – ukupno i po dobnoj skupini (mlađi i stariji od 18 godina); stopa siromaštva unatoč zaposlenju (18+) (%)

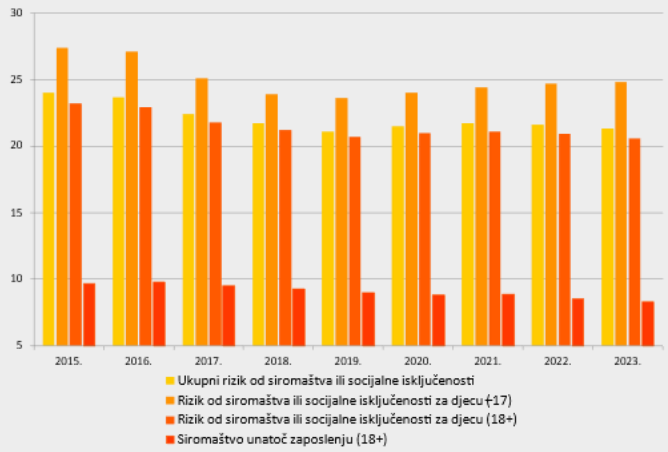

Napomena: Prekid u vremenskom nizu za 2020. Procijenjene vrijednosti za razdoblje 2015. – 2019. za zaposlene osobe izložene riziku od siromaštva (u dobi od 18 godina ili starije)
Izvor: Eurostat [ilc_peps01n], [ilc_li02], [ilc_li04], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Udio djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u EU-u ostao je uglavnom stabilan, dok se njihov broj 2023. neznatno smanjio, a položaj osoba s invaliditetom dodatno pogoršao. Ove se godine, prvi put od pandemije bolesti COVID-19, broj djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u EU-u neznatno smanjio (19,9 milijuna u odnosu na oko 20 milijuna 2022.). Gotovo svako četvrto dijete u EU-u i dalje je izloženo riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, pri čemu se ukupan broj povećao za 0,6 milijuna u odnosu na 2019., što pokazuje da EU sve sporije napreduje prema cilju da se do 2030. taj broj smanji za najmanje 5 milijuna. Izbavljanje djece iz siromaštva i socijalne isključenosti ključno je kako bi im se pomoglo da ostvare svoj puni potencijal u društvu i na tržištu rada te kako bi se prekinuo međugeneracijski prijenos siromaštva. Važnu ulogu u rješavanju tog problema ima provedba europskog jamstva za djecu[33] u svim državama članicama. Rizici od siromaštva ili socijalne isključenosti i dalje su visoki i za osobe s invaliditetom. Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti za takve osobe (28,8 % u 2023.) bila je iste godine 10,8 postotnih bodova viša nego za ostatak stanovništva. Još uvijek velika razlika u stopama zaposlenosti između osoba s invaliditetom i osoba bez invaliditeta te veća vjerojatnost da će osobe s invaliditetom rano napustiti obrazovanje usko su povezani s većim rizicima od siromaštva u toj skupini.

[33] Preporuka Vijeća (EU) 2021/1004 od 14. lipnja 2021. o uspostavi europskog jamstva za djecu (SL L 223, 22.6.2021., str. 14.).

Kućanstva koja žive u siromaštvu znatan dio svojeg raspoloživog dohotka izdvajaju za troškove stanovanja, uz velike razlike među državama članicama

Udio troškova stanovanja u raspoloživom dohotku kućanstava, 2023. (%)

U **više od trećine država članica** kućanstva su 2023. trošila **otprilike petinu svog raspoloživog dohotka ili više na troškove stanovanja**

Kućanstva koja žive u siromaštvu bila su **dvostruko više preopterećena troškovima stanovanja** u gotovo svim državama članicama

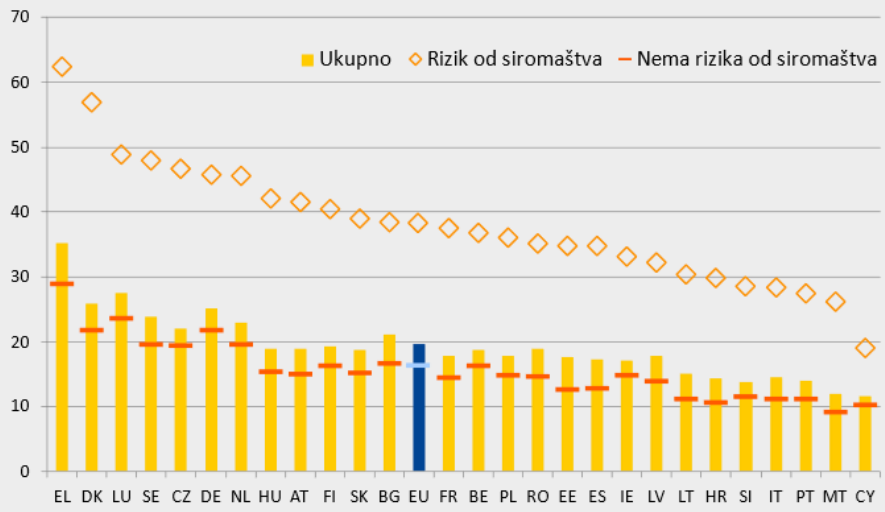

Izvor: Eurostat [ilc_mded01].

Pristup socijalnom stanovanju ili kvalitetnoj pomoći u stambenom zbrinjavanju za one kojima je potrebna pomoć ključan je prioritet EU-a. Pristup stanovanju je preduvjet za zaštitu od rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti te za određivanje pristupa obrazovanju i zapošljavanju, a istodobno utječe na mobilnost povezanu s radom unutar država članica i na jedinstvenom tržištu EU-a. Troškovi stanovanja opterećuju proračune kućanstava u EU-u, a posebno teško pogađaju kućanstva koja su već izložena rizicima od siromaštva. Gotovo polovina kućanstava u EU-u 2023. smatrala ih je „financijskim opterećenjem”. Istodobno je čak 8,9 % stanovništva EU-a živjelo u kućanstvu u kojem su ukupni troškovi stanovanja činili više od 40 % njihova ukupnog raspoloživog dohotka kućanstva, što znači da su preopterećeni troškovima stanovanja. Ta je stopa dosegnula 33,5 % za osobe koje su već izložene rizicima od siromaštva. Povećanje najamnina i cijena nekretnina koje je nadmašilo rast dohotka pogoršalo je cjenovnu pristupačnost stanovanja, posebno u velikim gradovima EU-a. Osim toga, osiguravanje socijalnog stanovanja u mnogim zemljama nije dovoljno za zadovoljavanje potreba zbog smanjenja stambenog fonda i dugih listi čekanja. Najvažnije prepreke ulaganjima u socijalno stanovanje povezane su s općim preprekama u građevinskom sektoru, kao što su postupci izdavanja dozvola i korištenje zemljišta, proračunska ograničenja, pristup financiranju i dostupnost kvalificirane radne snage. Naposljetku, zbog povećanih troškova života dodatno se pogoršalo beskućništvo, koje je najveći problem u području pristupa stanovanju. Više od četvrtine osoba u dobi od 30 do 54 godine koje su bile izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti navelo je da je imalo poteškoće s plaćanjem najamnine u posljednjih 12 mjeseci. Države članice već su uvele razne regulatorne i neregulatorne reforme i programe ulaganja kako bi poduprle cjenovnu pristupačnost stanovanja i povećale svoj fond socijalnih stanova. Sredstvima EU-a može se poduprijeti provedba tih reformi i ulaganja.

Predviđa se da će se troškovi dugotrajne skrbi dodatno povećati, a stope zamjene mirovina smanjiti

Izravni troškovi za dugotrajnu skrb premašili su medijan raspoloživog dohotka osoba kojima je ona potrebna u petini država članica EU-a

Očekivana smanjenja u stopama zamjene mirovina vjerojatno će povećati opterećenje visokih troškova dugotrajne skrbi

Neto teoretske stope zamjene mirovina (TRR), 2022., 2062. (muškarci, postotni bodovi) Dugoročni izravni troškovi kućne njege kao udio medijana raspoloživog dohotka (%)

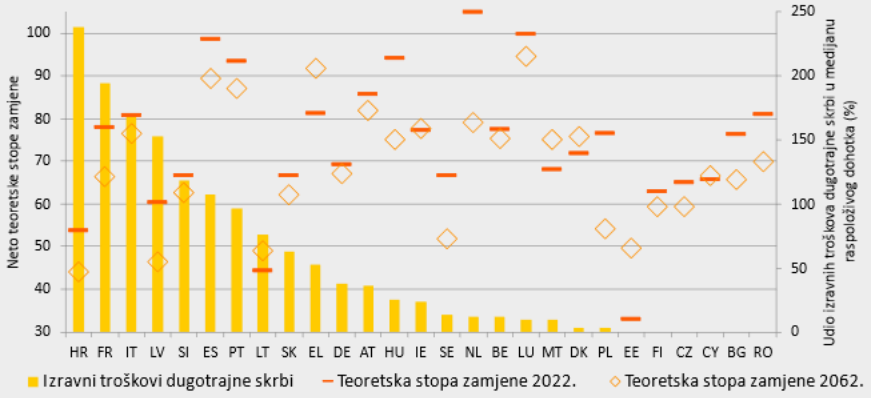

Napomena: neto teoretske stope zamjene mirovina odnose se na 40-godišnji radni staž koji završava u dobi za umirovljenje, na prosječnog primatelja dohotka, 2022. i 2062. Izravni troškovi dugotrajne skrbi odnose se na osobu s ozbiljnim potrebama, nakon javne potpore. Za pojedinosti o metodologiji vidjeti napomene za grafikon u okviru 7.
Izvor: izračuni Komisije na temelju podataka OECD-a i država članica. Izvješće o primjerenosti mirovina za 2024. i analiza OECD-a na temelju OECD-ova upitnika o socijalnoj zaštiti za dugotrajnu skrb, projekt SHARE (8. val, 2019., osim PT, koji se odnosi na 6. val, 2015.) i projekt TILDA (3. val, 2015.).

Modernizacija sustava socijalne zaštite može doprinijeti uključivom gospodarskom rastu, uz odgovarajuću i održivu socijalnu zaštitu i socijalne usluge. Unatoč određenim poboljšanjima u posljednjih nekoliko godina, pristup socijalnoj zaštiti i dalje se razlikuje među državama članicama. Trebalo bi ojačati provedbu Preporuke Vijeća iz 2019. o pristupu socijalnoj zaštiti za radnike i samozaposlene osobe kako bi se riješili trajni strukturni problemi[34]. U tom je kontekstu važno osigurati transparentnost i pojednostavnjenje pristupa socijalnoj zaštiti. Digitalna rješenja mogu doprinijeti poboljšanju transparentnosti, učinkovitosti i djelotvornosti pristupa socijalnoj zaštiti, no potrebno je spriječiti povećane rizike digitalnog jaza. U društvu koje stari osiguravanje primjerenosti i fiskalne održivosti mirovina i dugotrajne skrbi zahtijeva široku kombinaciju politika, koja uključuje ulaganje u aktivno i zdravo starenje, produljenje radnog vijeka i podupiranje prilagođenih i fleksibilnih radnih uvjeta, uz djelotvorne i učinkovite mirovinske sustave i sustave dugotrajne skrbi. Socioekonomske nejednakosti, kao i povećanje nestandardnih oblika rada, problemi su koji postaju sve veći zbog produljenja životnog vijeka. Iako se predviđa da će se stope zamjene mirovina[35] u sljedeća četiri desetljeća smanjiti, očekuje se da će se potrebe za dugotrajnom skrbi povećati. Primjerene mirovine sve će više ovisiti o duljem radnom stažu. S druge strane, zbog nižih mirovina bit će teže pokriti izravne rashode za dugotrajnu skrb. Potonji mogu biti vrlo visoki za osobe s ozbiljnim potrebama za skrbi, a među državama članicama EU-a postoje velike razlike. Dugoročno se predviđa da će demografska kretanja dovesti do povećanja broja osoba kojima bi mogla biti potrebna dugotrajna skrb za 6,6 milijuna do

[34] Preporuka Vijeća od 8. studenog 2019. o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti 2019/C 387/01.
[35] Teoretske stope zamjene koriste se za usporedbu hipotetske mirovine umirovljenika u prvoj godini nakon umirovljenja s njegovim primanjima neposredno prije umirovljenja.

2050.[36], što će pogoršati trenutačne strukturne izazove dostupnosti, cjenovne pristupačnosti i kvalitete dugotrajne skrbi. U tom kontekstu u Preporuci Vijeća o pristupu cjenovno pristupačnoj i visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi[37] od država članica traži se da osiguraju odgovarajuće usluge dugotrajne skrbi, kao i kvalitetna radna mjesta i pravedne radne uvjete u sektoru skrbi, zadovoljavajući potrebe radnika za vještinama, uz istodobno podupiranje neformalnih pružatelja skrbi. U Zaključcima Vijeća iz lipnja 2024. o primjerenosti mirovina[38] ponovno se ističe potreba za daljnjim reformama, među ostalim poboljšanjem sudjelovanja na tržištu rada, olakšavanjem pristupa i povećanjem doprinosa programima socijalne zaštite za sve te poboljšanjem dostupnosti visokokvalitetne i cjenovno pristupačne zdravstvene i dugotrajne skrbi. Nadalje, u Zaključcima Vijeća o izazovima fiskalne održivosti koji proizlaze iz starenja stanovništva ponovno se ističe potreba za daljnjim upravljanjem gospodarskim i proračunskim posljedicama starenja stanovništva, među ostalim osiguravanjem zdravih javnih financija, povećanjem produktivnosti te stopa sudjelovanja i zaposlenosti i prilagodbom mirovinskih sustava, sustava zdravstvene zaštite i sustava dugotrajne skrbi[39].

Dobro funkcioniranje socijalnog dijaloga i kolektivnog pregovaranja je preduvjet za poboljšanje radnih uvjeta i ublažavanje manjka radne snage. Na sastanku na vrhu socijalnih partnera održanom 31. siječnja 2024. u Val Duchesseu, Komisija, belgijsko predsjedništvo i međusektorski socijalni partneri potpisali su „Trostranu deklaraciju za uspješan socijalni dijalog”. Ta je deklaracija obnovljena predanost jačanju socijalnog dijaloga na razini EU-a i udruživanju snaga kako bi se riješili ključni problemi s kojima se suočavaju naša gospodarstva i tržišta rada[40]. Redoviti dijalog i savjetovanje s organizacijama civilnog društva također su preduvjet za provedbu učinkovitih i uključivih politika. Kako je potvrđeno u Deklaraciji iz La Hulpea o budućnosti europskog stupa socijalnih prava iz 2024., civilno društvo ima važnu ulogu u borbi protiv socijalne isključenosti i nejednakosti te u politikama koje se odnose na nedovoljno zastupljene i ranjive skupine. Na razini EU-a socijalni partneri i organizacije civilnog društva aktivno sudjeluju u europskom semestru, uz redovite razmjene mišljenja i tematske rasprave o područjima od posebne važnosti.

Države članice trebale bi poduzeti mjere za rješavanje problema u području zapošljavanja, vještina i socijalne politike utvrđenih u ovom Zajedničkom izvješću o zapošljavanju. Osobito ih se u skladu sa Smjernicama za zapošljavanje poziva na:

- poboljšanje usavršavanja i prekvalifikacije odraslih kako bi se osigurala konkurentnost, riješili problemi manjka radne snage i vještina, prilagodilo promjenjivoj situaciji i izgledima na tržištu rada te potaknula zelena i digitalna tranzicija, među ostalim integriranjem upotrebe alata za prikupljanje informacija o vještinama, jačanje pružanja pojedinačnih prava na osposobljavanje, kao što su individualni računi za učenje te poticanje razvoja, provedbe i priznavanja mikrokvalifikacija, u skladu s preporukama

[36] Prema projekcijama iz osnovnog scenarija. Vidjeti: Europska komisija, GU ECFIN (2024.), Izvješće o starenju stanovništva za 2024. – Gospodarske i proračunske projekcije za države članice EU-a (2022. – 2070.), Ured za publikacije Europske unije.
[37] Vidjeti 2022/C 476/01.
[38] Vidjeti Zaključke Vijeća o primjerenosti mirovina od 20. lipnja 2024., 11398/24.
[39] Vidjeti Zaključke Vijeća od 14. svibnja 2024., 9159/24.
[40] Vidjeti: Trostrana deklaracija za uspješan europski socijalni dijalog.

Vijeća o individualnim računima za učenje i o europskom pristupu mikrokvalifikacijama,

- jačanje aktivnih politika tržišta rada te kapaciteta i djelotvornosti javnih službi za zapošljavanje, među ostalim ulaganjem u digitalnu infrastrukturu i usluge, bolje profesionalno usmjeravanje, usluge savjetovanja, prikupljanje informacija o vještinama i osposobljavanje osoblja, kako bi se poduprlo otvaranje kvalitetnih radnih mjesta i prelazak s jednog radnog mjesta na drugo,
- promicanje, u skladu s nacionalnim pravom i/ili praksom i uz puno poštovanje uloge i autonomije socijalnih partnera, kretanja plaća koja, posebno za osobe s niskim dohotkom, ublažavaju pad kupovne moći, uz promicanje uzlazne socijalne konvergencije, uzimajući u obzir razvoj produktivnosti, stvaranje kvalitetnih radnih mjesta i očuvanje konkurentnosti,
- osiguravanje dostupnosti programa potpore osmišljenih tako da se očuva i dodatno razvije ljudski kapital povezanim usavršavanjem i prekvalifikacijom kako bi se, prema potrebi, poduprli pravedni postupci restrukturiranja, olakšao prelazak s jednog radnog mjesta na drugo i pomoglo modernizaciji gospodarstva,
- pružanje potpore radnicima i kućanstvima najviše pogođenima gospodarskim i socijalnim učincima prilagodbe klimatskim promjenama i novim zelenim i digitalnim tehnologijama, posebno osjetljivim skupinama radnika i kućanstvima, među ostalim osiguravanjem učinkovitih službi za zapošljavanje i mjera osposobljavanja, dobro osmišljenih, ciljanih i vremenski ograničenih programa zapošljavanja te poticaja za zapošljavanje i prelazak s jednog radnog mjesta na drugo, odgovarajuće sigurnosti dohotka s pristupom aktivnog uključivanja i promicanja poduzetništva, u skladu s Preporukom Vijeća o osiguravanju pravedne tranzicije prema klimatskoj neutralnosti,
- promicanje mobilnosti unutar EU-a i razmatranje privlačenja kvalificiranih radnika iz trećih zemalja, uz osiguravanje poštovanja i provedbe radničkih i socijalnih prava te usmjeravanje državljana trećih zemalja koji ulaze u EU zakonitim migracijskim putovima prema deficitarnim zanimanjima, uz potporu učinkovite integracijske politike i potpunu komplementarnost s iskorištavanjem talenata iz Unije,
- prilagodba propisa o tržištu rada te sustava poreza i doprinosa kako bi se smanjila segmentacija tržišta rada i rodne razlike na tržištu rada te promicalo otvaranje kvalitetnih radnih mjesta, uključujući eventualno smanjenje poreznog klina, osobito za osobe s niskim dohotkom, na način koji neće ometati prijelaz na bolje plaćena radna mjesta i preusmjeravanje s oporezivanja rada na poreze za zaštitu okoliša,
- osiguravanje zdravih, sigurnih i dobro prilagođenih radnih okruženja,
- promicanje kolektivnog pregovaranja i socijalnog dijaloga, u skladu s Preporukom Vijeća o jačanju socijalnog dijaloga, zajedno s pravodobnim i značajnim uključivanjem socijalnih partnera u izradu relevantnih politika na razini EU-a i nacionalnoj razini, uključujući u vezi s provedbom planova država članica za oporavak i otpornost te u kontekstu europskog semestra,
- poboljšanje izgleda mladih na tržištu rada, među ostalim uključivim i kvalitetnim strukovnim obrazovanjem i osposobljavanjem te tercijarnim obrazovanjem, ciljanom potporom službi za zapošljavanje (koja obuhvaća mentorstvo, usmjeravanje i savjetovanje) te kvalitetnim naukovanjem i pripravništvom, u skladu s pojačanom Garancijom za mlade,
- podupiranje pravednosti, kvalitete i relevantnosti visokog obrazovanja za tržište rada, kao i automatsko priznavanje kvalifikacija, kako bi se riješio problem manjka i

neusklađenosti vještina, uključujući povećanje broja osoba s diplomom u nekim disciplinama STEM-a, smanjenje rodnih razlika i osnaživanje sveučilišta da postanu pokretači promjena u zelenoj i digitalnoj tranziciji,

- osiguravanje nediskriminacije, promicanje rodne ravnopravnosti, poboljšanje integracije rodne ravnopravnosti i jačanje sudjelovanja žena i marginaliziranih skupina na tržištu rada poticanjem jednakih mogućnosti i napredovanja u karijeri, osiguranje jednakih plaća za jednak rad ili rad iste vrijednosti, transparentnost u strukturama plaća te promicanje usklađivanja poslovnog, obiteljskog i privatnog života, uključujući pristup cjenovno pristupačnoj i kvalitetnoj skrbi (rani i predškolski odgoj te dugotrajna skrb), dopust za obiteljske obaveze i fleksibilni radni uvjeti za roditelje i druge neformalne pružatelje skrbi, u skladu s europskom strategijom za skrb,
- poticanje jednakih mogućnosti za djecu kako bi se riješilo pitanje visokih razina siromaštva djece i kako bi se na najbolji način iskoristili resursi EU-a i nacionalni resursi, ubrzanje provedbe europskog jamstva za djecu, među ostalim osiguravanjem cjenovno pristupačnog i kvalitetnog ranog odgoja i obrazovanja te rješavanjem problema ranog napuštanja školovanja i manjka učitelja i nastavnika, podupiranje pristupa kvalitetnom obrazovanju djece i mladih iz skupina u nepovoljnom položaju i udaljenih područja, poboljšanje njihovih ishoda učenja i promicanje osposobljavanja na svim razinama kvalifikacija,
- donošenje sveobuhvatnih mjera za poboljšanje osnovnih vještina i, šire, razvoj ključnih kompetencija (uključujući transverzalne vještine) učenika te savladavanje strukturnih izazova povezanih s uspješnošću i pravednošću sustavâ za obrazovanje i osposobljavanje, među ostalim učinkovitim pristupima poučavanju, učenju i ocjenjivanju, podrškom stručnoj praksi nastavnika i ravnatelja škola, promicanjem podržavajućih okruženja za učenje, pružanjem ciljane potpore školama i učenicima iz nepovoljnih skupina te rješavanjem problema nedostatka nastavnika i povećanjem privlačnosti nastavničke struke (uključujući stvaranje atraktivnih okvira za karijeru, podršku nastavnicima tijekom cijele karijere i adekvatnu potporu nastavnicima u zapostavljenim, ruralnim i udaljenim područjima),
- jačanje digitalnih vještina i kompetencija učenika i odraslih svih dobnih skupina, unapređenje kritičkog mišljenja i medijske pismenosti i povećanje baze talenata u području digitalnih tehnologija na tržištu rada razvojem ekosustava digitalnog obrazovanja i osposobljavanja uz potporu ključnih čimbenika kao što je povezivost velike brzine za škole, oprema i osposobljavanje nastavnika te podupiranje institucija znanjem i iskustvom u području digitalizacije, s posebnim naglaskom na uključivost i smanjenje digitalnog jaza,
- osiguravanje odgovarajuće i održive socijalne zaštite za sve, u skladu s Preporukom Vijeća o pristupu socijalnoj zaštiti, poboljšanje zaštite osoba koje nisu dovoljno obuhvaćene, kao što su radnici u nestandardnim oblicima rada, uključujući rad putem platformi, te samozaposlene osobe, poboljšanje primjerenosti naknada, prenosivosti prava i pristupa kvalitetnim uslugama, uz zaštitu održivosti javnih financija i učinkovito podupiranje integracije onih koji mogu raditi na tržište rada,
- razvoj i jačanje programa minimalnog dohotka putem kojih se pruža odgovarajuća potpora i slijedi pristup aktivnog uključivanja, u skladu s Preporukom Vijeća o primjerenom minimalnom dohotku kojim se osigurava aktivno uključivanje te poticanje pristupa osnovnim uslugama, uključujući energiju, posebno za kućanstva s niskim dohotkom i ranjiva kućanstva,

- procjenu distribucijskih učinaka reformi i ulaganja na dohodak različitih skupina stanovništva u skladu s Komunikacijom o boljoj procjeni distribucijskog učinka politika država članica,
- osiguravanje besplatnog i učinkovitog pristupa zdravstvenoj skrbi, ranoj i predškolskoj skrbi i obrazovanju te obrazovanju, osposobljavanju i školskim aktivnostima za svu djecu izloženu riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti kao i učinkovitog pristupa zdravoj prehrani i primjerenom stanovanju u skladu s europskim jamstvom za djecu i povezanim nacionalnim akcijskim planovima,
- podupiranje pristupa kvalitetnom i cjenovno pristupačnom stanovanju, socijalnom stanovanju ili pomoći u stambenom zbrinjavanju, prema potrebi, suzbijanje beskućništva kao najekstremnijeg oblika siromaštva i promicanje obnove stambenih objekata i socijalnih stanova te integriranih socijalnih usluga,
- ulaganje u kapacitete zdravstvenog sustava, uključujući prevenciju i primarnu zdravstvenu zaštitu, kapacitet javnog zdravstva, koordinaciju skrbi, zdravstveno osoblje te korištenje eZdravlja i umjetne inteligencije (AI), prema potrebi, smanjenje izravnih plaćanja, poboljšanje pokrivenosti zdravstvenom skrbi te promicanje boljih uvjeta rada i usavršavanja i prekvalifikacije zdravstvenih radnika,
- povećanje dostupnosti kvalitetnih, pristupačnih i održivih usluga dugotrajne skrbi, u skladu s Preporukom Vijeća o pristupu visokokvalitetnoj i cjenovno pristupačnoj dugotrajnoj skrbi,
- osiguravanje uključivih i održivih mirovinskih sustava koji omogućuju primjeren dohodak u starijoj dobi i međugeneracijsku solidarnost.

Financijskim sredstvima Unije, među ostalim iz fonda ESF+, EFRR-a, FPT-a, TSI-ja i Mehanizma za oporavak i otpornost, za prihvatljiva ulaganja i reforme podupiru se države članice u jačanju mjere politike u tim područjima.

POGLAVLJE 1. PREGLED KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA I SOCIJALNIH KRETANJA, NAPREDAK U OSTVARIVANJU CILJEVA ZA 2030. I KLJUČNI HORIZONTALNI NALAZI O SOCIJALNOJ KONVERGENCIJI

1.1. Ključna kretanja na tržištu rada

Unatoč zahtjevnom gospodarskom okruženju 2023., zaposlenost u EU-u nastavila je snažno rasti u većini sektora, iako sporije od iznimnog rasta zabilježenog prethodne godine. Broj zaposlenih povećao se za 2,4 milijuna ljudi, na ukupno 217,5 milijuna. U tom kontekstu stopa zaposlenosti (dobna skupina od 20 do 64 godine[41]) dosegnula je novu rekordno visoku razinu od 75,3 %, uz daljnji rast na 75,8 % u drugom tromjesečju 2024. Godišnja stopa rasta od 1,1 % označava povratak na prosječne vrijednosti prije pandemije bolesti COVID-19 (2013. – 2019.), nakon brzog oporavka od pandemije 2022. (+2,3 %). Rast zaposlenosti bio je relativno uravnotežen među sektorima, u rasponu od 0,9 % do 1,7 % za većinu, uz nekoliko iznimaka. Sektor IKT-a povećao se za 4,3 %, što je odraz njegova snažnog dugoročnog trenda i digitalne tranzicije koja je u tijeku. Nasuprot tome, zaposlenost u industriji uglavnom je stagnirala (+0,1 %). Najveće smanjenje zabilježeno je u poljoprivrednom sektoru, a pad je iznosio 1,9 %, što je u skladu s njegovim dugoročnim trendom. Nakon što je tijekom krize uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 izgubio gotovo 18 % radne snage, sektor pružanja smještaja te pripreme i posluživanja hrane porastao je za 5,6 % u 2023., čime je prvi put premašio vrhunac zaposlenosti prije pandemije, dok se građevinski sektor još se nije u potpunosti oporavio na razine prije financijske krize, unatoč većoj usmjerenosti na stanovanje i zelenu obnovu. Predviđa se rast zaposlenosti od 0,8 % u 2024., 0,6 % u 2025. i 0,5 % u 2026.[42]

Slika 1.1.1.: Rast zaposlenosti u 2023. bio je potaknut povećanjem radne snage predvođene visokoobrazovanim i starijim radnicima

Rast zaposlenosti (u dobi od 15 do 64 godine) raščlanjen prema rastu radne snage i smanjenju nezaposlenosti te prema različitim dobnim skupinama i stupnjevima obrazovanja

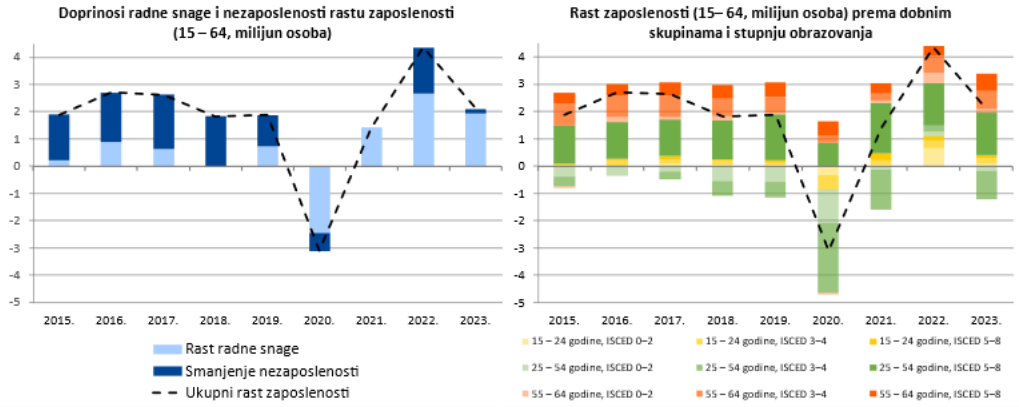

Izvor: vlastiti izračuni na temelju Eurostata [lfsa_agan], [lfsa_ugan], [lfsa_egaed].

U kontekstu nikad niže nezaposlenosti i smanjenja broja radno sposobnog stanovništva, rast zaposlenosti prvenstveno je potaknut povećanjem radne snage, čemu su znatno pridonijeli državljani trećih zemalja i stariji radnici. Nakon što je pala na rekordno nisku

[41] U prvom poglavlju za pokazatelj „stope zaposlenosti" uvijek se koristi dobna skupina od 20 do 64 godine, osim ako je navedeno drukčije.

[42] Na temelju jesenske prognoze Europske komisije 2024. (15. studenoga 2024.).

razinu 2022., stopa nezaposlenosti u EU-u[43] smanjila se za 0,1 postotni bod, na 6,1 % u 2023. na godišnjoj razini i na 5,9 % u rujnu 2024. Iako je smanjenje nezaposlenosti bilo glavni pokretač rasta zaposlenosti prije pandemije bolesti COVID-19 (2015. – 2019.), niske razine nezaposlenosti preusmjerile su pozornost na rast radne snage kao glavni pokretač trenutačnog i budućeg rasta zaposlenosti. Oko 92 % rasta zaposlenosti u dobnoj skupini od 15 do 64 godine u 2023. objašnjeno je povećanjem radne snage (u odnosu na manje od 8 % zbog niže stope nezaposlenosti). To su povećanje uvelike potaknuli radnici u dobi od 25 do 54 godine sa završenim tercijarnim obrazovanjem, od kojih su mnogi državljani trećih zemalja, kao i stariji radnici (u dobi od 55 do 64 godine) sa završenim srednjoškolskim ili tercijarnim obrazovanjem – vidjeti sliku 1.1.1. To je u skladu sa sve većom profesionalizacijom i postupnom preraspodjelom radnih mjesta u visokokvalificirana zanimanja. Istodobno i dalje postoje znatne regionalne razlike unutar država članica, uz stalno niže stope zaposlenosti u najudaljenijim regijama i mnogim ruralnim područjima.

Rezultati nedovoljno zastupljenih skupina na tržištu rada stalno se poboljšavaju, ali i dalje postoji znatan prostor za napredak. Stariji radnici, mladi i niskokvalificirane osobe te žene, državljani trećih zemalja i osobe s invaliditetom i dalje imaju stope zaposlenosti i sudjelovanja na tržištu rada (u dobi od 15 do 64 godine) znatno ispod odgovarajućih prosjeka EU-a (75,3 % i 75,0 % u 2023.). Nadalje, stope nezaposlenosti mladih, niskokvalificiranih radnika i državljana trećih zemalja približno su dvostruko veće od prosjeka EU-a. Međutim, poboljšanja su vidljiva u gotovo svim skupinama. Broj stanovnika u dobi od 55 do 64 godine, koji je u posljednja dva desetljeća rastao brže od bilo koje druge dobne skupine, zabilježio je nagli porast sudjelovanja na tržištu rada, dosegnuvši 67,0 % u 2023. godini, što je djelomično rezultat dužeg očekivanog životnog vijeka, poboljšane zdravstvene skrbi i povećanja dobi za umirovljenje. Stopa njihove zaposlenosti povećala se i na 63,9 % u 2023., a njihov se udio u ukupnoj zaposlenosti gotovo udvostručio (s 10 % u 2003. na gotovo 20 % u 2023.). Stopa sudjelovanja mladih (u dobi od 15 do 24 godine) na tržištu rada (41,2 %) i stopa zaposlenosti (35,2 %) vratile su se 2023. na razine prije financijske krize 2008., a stopa mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (skupina NEET, od 15 do 29 godina) spustila se na novu rekordno nisku razinu od 11,2 %. Nadalje, rodna neuravnoteženost i rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti nastavile su se dugoročno smanjivati 2023. te su sada ukupno 10,4 odnosno 10,2 postotna boda, ali su i dalje više nego dvostruko veće za državljane trećih zemalja i niskokvalificirane radnike. Stopa zaposlenosti osoba sa završenim tercijarnim obrazovanjem daleko je najviša (86,3 % u 2023.) te i dalje znatno doprinosi rastu zaposlenosti[44], što je potkrijepljeno njihovim sve većim udjelom u stanovništvu. Međutim, stope zaposlenosti povećale su se 2023. na svim razinama obrazovanja, uz razliku između stopa zaposlenosti osoba (u dobi od 25 do 64 godine) s visokim i niskim obrazovnim ishodima smanjenu na još uvijek znatnih 28,0 postotnih bodova. U posljednje dvije godine zabilježeno je neubičajeno veliko povećanje broja državljana trećih zemalja u radnoj snazi EU-a, pri čemu gotovo tri četvrtine čine Ukrajinci[45], a 40 posto njih je visokoobrazovano. Oni su činili više od polovine povećanja radne snage

[43] U prvom poglavlju za pokazatelj „stopa nezaposlenosti" uvijek se upotrebljava dobna skupina od 15 do 74 godine, osim ako je navedeno drukčije.

[44] Rast zaposlenosti za visokokvalificirane radnike od +3,1 % u odnosu na –0,5 % za srednjekvalificirane i –0,4 % za niskokvalificirane osobe u 2023. „Niskokvalificirane" se odnosi na osobe s obrazovanjem nižim od osnovnoškolskog ili nižeg srednjoškolskog (ISCED 0–2). „Srednjekvalificirane" se odnosi na osobe s obrazovanjem višim od srednjoškolskog i obrazovanjem nakon srednjoškolskog koje nije tercijarno (ISCED 3-4).

[45] Prema procjenama, vidjeti okvir 1. u dokumentu Europska komisija, Razvoj tržišta rada i plaća u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

2022. i 2023., iako državljani trećih zemalja i dalje čine samo 6,7 % radno sposobnog stanovništva (porast u odnosu na 5,7 % u 2021.). Stopa njihova sudjelovanja na tržištu rada porasla je na 68,5 %, a stopa zaposlenosti na 63,0 %. U međuvremenu je razlika u zaposlenosti na temelju invaliditeta 2023. neznatno porasla za 0,1 postotni bod (4,1 postotni bod veća za muškarce nego za žene), nakon rekordno niske razine od 21,4 postotna boda 2022.

Slika 1.1.2.: Rezultati na tržištu rada poboljšali su se u većini nedovoljno zastupljenih skupina

Ishodi zapošljavanja u EU-27 prema spolu, dobnoj skupini, stupnjevima obrazovanja i državljanstvu

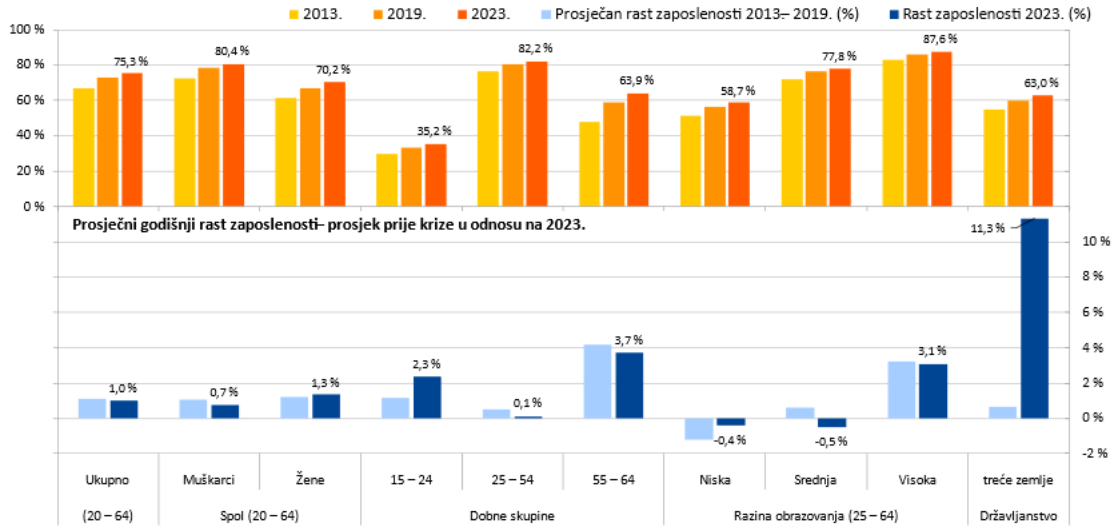

Izvor: Eurostat [lfsa_ergaedn], [lfsa_egaed], [lfsa_egan].

Udio radnika na određeno vrijeme i radnika u nepunom radnom vremenu i dalje je znatno ispod razina prije pandemije, kao i broj odrađenih sati po osobi. Ukupan broj odrađenih sati povećao se 2023. za 0,9 %, što je nešto manje od povećanja ukupne zaposlenosti od 1,1 %, čime se nastavlja dugoročno smanjenje broja odrađenih sati po zaposlenoj osobi (pri čemu su sektor poljoprivrede, šumarstva i ribarstva glavne iznimke). To je kretanje prvenstveno potaknuto smanjenjem broja odrađenih sati na radnim mjestima s punim radnim vremenom. Iako se udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu (u dobi od 20 do 64 godine) 2023. blago povećao na 17,1 %, i dalje je na nikad nižim razinama. U 2023. godini 15,2 % radnika u nepunom radnom vremenu željelo je raditi više sati, što je smanjenje u odnosu na 16,0 % u 2022. i 22,5 % prije deset godina. Ugovori o radu u nepunom radnom vremenu ostali su 3,6 puta češći za žene nego za muškarce, iako je manje vjerojatno da će biti nesvojevoljni za žene (13,3 % u odnosu na 20,8 % za muškarce u 2023. godini). Istodobno je udio privremeno zaposlenih 2023. pao na najnižu zabilježenu razinu (10,6 %), što je uglavnom utjecalo na niskokvalificirane fizičke radnike, pojedince s nižim ili nestrukovnim (višim) sekundarnim obrazovanjem i državljane trećih zemalja. Većina (54,9 %) zaposlenika na određeno vrijeme imala je takve ugovore jer nisu uspjeli osigurati stalno radno mjesto.

Manjak radne snage i vještina i dalje je velik, što otežava rast produktivnosti i konkurentnost, iako su ga usporavanje gospodarskog rasta, bolje usklađivanje vještina i povećana imigracija radno sposobnih državljana trećih zemalja donekle smanjili. Kad je manjak radne snage bio na najvišoj razini 2022., više od trećine poduzeća iz cijelog EU-a navelo ga je kao čimbenik koji ograničava njihovu proizvodnju[46]. Iako se taj udio smanjio

[46] Europska anketa poduzeća i potrošača, listopad 2024.

2023., ostao je na 18 % u listopadu 2024. te stoga i dalje koči europsku konkurentnost. Stopa slobodnih radnih mjesta dosegnula je vrhunac od 3,0 % u 2022., zatim je pala na 2,8 % u 2023. i dodatno na 2,4 % u drugom tromjesečju 2024., što odražava slabiji gospodarski rast i umjerenija očekivanja u pogledu zapošljavanja. Stopa je i dalje gotovo dvostruko viša nego prije deset godina, ali čini se da se smanjuju neki čimbenici koji uzrokuju manjak radne snage. Smanjenje broja slobodnih radnih mjesta uz stabilnu nezaposlenost moglo bi upućivati na veću učinkovitost usklađivanja ponude i potražnje, koju podupire smanjenje obrazovne neusklađenosti (mjerene makroekonomskom neusklađenošću ponude i potražnje vještina[47] i stopama prekvalificiranosti) i sektorskih neusklađenosti (mjerenih varijacijom stopa slobodnih radnih mjesta po sektorima), ali to bi mogao biti i ciklički fenomen, budući da slobodna radna mjesta obično brže reagiraju na gospodarska kretanja od nezaposlenosti. U sektorima s iznadprosječnim stopama slobodnih radnih mjesta (usluge pružanja smještaja te pripreme i posluživanja hrane, IKT, građevinarstvo, administrativna podrška te stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti) zabilježena su najveća smanjenja tih stopa u 2023., dok su sektori rudarstva i opskrbe energijom i dalje imali najniže stope slobodnih radnih mjesta. Priljev radno sposobnih državljana trećih zemalja pridonio je i smanjenju manjka radne snage i vještina u 2023. Međutim, mnogi od tih manjkova radne snage i vještina su strukturni, uzrokovani promjenom potražnje za radnom snagom uslijed usporedne tranzicije i starenja stanovništva, te ih je potrebno riješiti ciljanim politikama u područjima vještina, aktivacije, mobilnosti radne snage i migracija[48].

Rast plaća je i 2023. bio velik, potaknut i manjkom radne snage, ali ga je inflacija svejedno premašila. U kontekstu napetosti na tržištu rada nominalna naknada po zaposleniku povećala se za 4,9 % u 2022. i 6,1 % u 2023. Međutim, nije držala korak s inflacijom, što je dovelo do realnog gubitka plaća od 3,7 % u 2022. i 0,2 % u 2023[49]. Očekuje se da će realne plaće u 2024. porasti za 2,1 %[50] zahvaljujući kontinuiranoj dezinflaciji i (postupno sve manjem, ali još uvijek solidnom) rastu nominalnih plaća. Međutim, 2024. u prosjeku bi ostale 1,1 % ispod razina iz 2019. (u odnosu na 3,3 % u 2023.). Povećanja minimalne plaće su u protekle dvije godine premašila inflaciju u gotovo svim državama članicama, što je neznatno smanjilo siromaštvo unatoč zaposlenju (u dobi od 18 do 64 godine) na 8,3 % u 2023. (na temelju prihoda iz 2022.). Međutim, čini se da to nije dovelo do manje oskudice jer su se stope materijalne i socijalne oskudice zaposlenih osoba (u dobi od 18 do 64 godine) povećale sa 7,2 % u 2021. na 9,1 % u 2023.

1.2. Ključna socijalna kretanja

Realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava (GDHI) nastavio je rasti u EU-u 2023., a dodatno se ubrzao 2024. Općenito, prihodi kućanstava su se od drugog tromjesečja 2023. povećavali brže od BDP-a, što je dovelo do preokretanja trenda usporavanja iz 2021. i 2022. Iako su se naknade samozaposlenima i dalje povećavale umjerenim tempom, naknade zaposlenicima povećale su se brže u četvrtom tromjesečju 2023. i prvom tromjesečju 2024., a ostale su stabilne u drugom tromjesečju 2024. Nakon pozitivnog doprinosa rastu dohotka u

[47] Vidjeti Europska komisija, Analitička internetska bilješka – Mjerenje neusklađenosti vještina – 7/2015, Ured za publikacije Europske unije, 2015.
[48] Vidjeti Akcijski plan za rješavanje problema manjka radne snage i vještina, koji je Europska komisija predložila u ožujku 2024.
[49] Korištenje HICP-a kao deflatora.
[50] Prema jesenskoj prognozi Europske komisije 2024.

prva tri tromjesečja 2023., u četvrtom tromjesečju 2023. i prvom tromjesečju 2024. porezi su imali negativan učinak, dok su neto socijalne naknade dale blagi pozitivan doprinos.

Slika 1.2.1.: Rast realnog bruto raspoloživog dohotka kućanstava (GDHI) nastavio se 2023. i ubrzao početkom 2024.

Rast realnog bruto raspoloživog dohotka kućanstava (GDHI) i njegovih glavnih sastavnica te rast realnog BDP-a (EU-27, tromjesečne stope rasta u odnosu na prethodnu godinu)

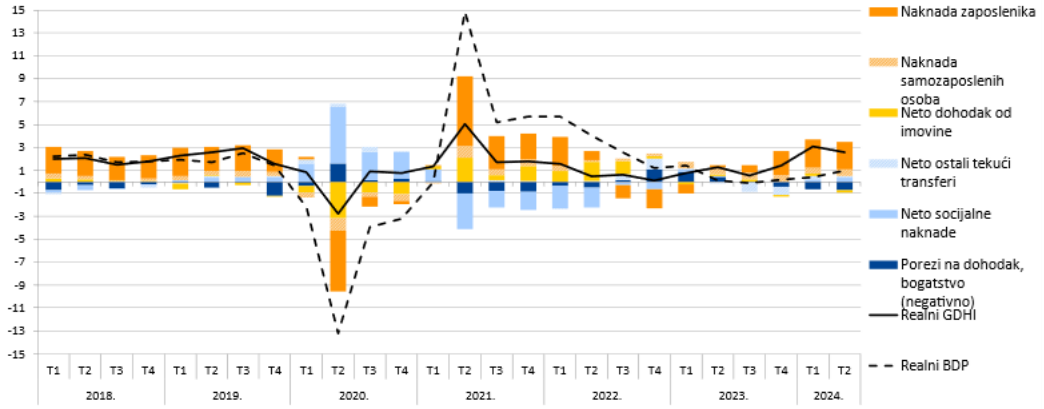

Napomena: izračuni GU-a EMPL. Nominalni GDHI deflacioniran je indeksom cijena izdataka za konačnu potrošnju kućanstava. Rast realnog GDHI-ja za EU procijenjen je kao ponderirani prosjek vrijednosti država članica za one koje imaju dostupne tromjesečne podatke na temelju sustava ESA2010 (ukupno 95 % GDHI-ja EU-a).
Izvor: Eurostat, Nacionalni računi [nasq_10_nf_tr] i [namq_10_gdp]. Nije sezonski prilagođeno.

Siromaštvo u EU-u neznatno se smanjilo 2023. Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) bila je 21,3 %, što je smanjenje u odnosu na 21,6 % u 2022. i 21,7 % u 2021., čime se nastavlja njezin uglavnom silazni trend od 2015. To daljnje poboljšanje odražava učinkovitost odlučnih političkih mjera na razini EU-a i nacionalnoj razini, usmjerenih na ublažavanje socijalnog utjecaja visokih cijena energije i troškova života. Dvije od triju potkomponenti stope AROPE u EU-u smanjile su se 2023. Stopa rizika od siromaštva (AROP) smanjila se za 0,3 postotna boda na 16,2 % (na temelju dohodaka iz 2022.), dok brze procjene Eurostata koje se odnose na dohotke iz 2023. upućuju na opću stabilnost[51]. Osim toga, udio osoba koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih smanjio se 2023. za 0,3 postotna boda na 8,0 % (na temelju aktivnosti 2022.). S druge strane, udio osoba pogođenih teškom materijalnom i socijalnom oskudicom ostao je uglavnom stabilan i iznosio je 6,8 % u usporedbi sa 6,7 % u 2022. Naposljetku, učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva u EU-u neznatno se smanjio u 2023., no s 34,7 % i dalje je bio viši nego prije pandemije, iako postoje velike razlike među državama članicama. I unutar država članica postoje velike razlike u siromaštvu, pri čemu određene regije imaju dosljedno više stope AROPE od nacionalnih prosjeka ili prosjeka EU-a.

Siromaštvo djece ostalo je uglavnom stabilno, no i dalje je veće od stope za cjelokupno stanovništvo. Stopa AROPE za djecu bila je 2023. godine 24,8 %, što je tek blagi porast u odnosu na 24,7 % u 2022. Ta opća stabilnost učinkovito je prekinula porast siromaštva djece u EU-u koji se bilježi od 2020., što odgovara smanjenju apsolutnog broja. Sve tri potkomponente stope AROPE ostale su uglavnom stabilne. Stopa AROP za djecu bila je 19,4 % (odnosi se na dohotke iz 2022.), nakon neznatnog povećanja u odnosu na 2022. (+0,1 postotni bod), dok brze procjene Eurostata za 2023. također ukazuju na kontinuiranu stabilnost. Slično tome, udio djece koja su doživjela tešku materijalnu i socijalnu oskudicu

[51] Brze procjene dohodovnih nejednakosti i pokazatelja siromaštva za 2023. (FE 2023).

ostao je na 8,4 %, dok je udio djece koja žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih bio stabilan na 7,5 % (odnosi se na aktivnost iz 2022.).

Siromaštvo unatoč zaposlenju blago se smanjilo drugu godinu zaredom, ali mu je i dalje bila izložena svaka dvanaesta zaposlena osoba, pri čemu su određene skupine bile nerazmjerno pogođene. Udio radnika izloženih riziku od siromaštva smanjio se 2023. za 0,2 postotna boda na 8,3 % (odnosi se na dohotke iz 2022.). To je bilo manje nego deset godina prije i od razina prije pandemije bolesti COVID-19 (9,1 % u 2013. i 9,0 % u 2019., što se odnosi na dohotke iz 2012. odnosno 2018.). Međutim, siromaštvo unatoč zaposlenju utječe na neke skupine radnika više nego na druge. U 2023. bilo je znatno više među niskoobrazovanim osobama (18,4 %), zaposlenicima u nepunom radnom vremenu (12,6 %), osobama s ugovorima na određeno vrijeme (12,6 %), osobama rođenima izvan EU-a (18,6 %) i državljanima trećih zemalja (22,5 %). Za kućanstva s uzdržavanom djecom također je postojala veća vjerojatnost da će se suočiti s rizikom od siromaštva unatoč zaposlenju (10,0 %) u usporedbi s onima bez djece (6,8 %).

Određene skupine i dalje su izložene znatno većem riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti od ukupnog stanovništva. Stopa AROPE i dalje je vrlo visoka za osobe rođene izvan EU-a (39,2 %) i osobe s invaliditetom (28,8 %), što je znatno iznad prosjeka EU-a (21,3 %). Romi su isto često izloženi znatno većem riziku od siromaštva[52]. S druge strane, udio starijih osoba (u dobi od 65 godina i više) izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti neznatno se smanjio na razini EU-a 2023. na 19,7 %. To je poboljšanje potaknuto smanjenjem stope među starijim ženama, koja je ipak znatno viša od stope za muškarce (22,1 % u odnosu na 16,6 %).

Dohodovna nejednakost ostala je uglavnom stabilna, ali se energetsko siromaštvo povećalo drugu godinu zaredom. Kvintilni omjer dohotka (S80/S20) bio je uglavnom stabilan i iznosio je 4,72 u 2023. (na temelju dohodaka iz 2022.), a očekuje se da će 2024. ostati nepromijenjen (na temelju dohodaka iz 2023.)[53]. Iako je inflacija nesrazmjerno pogodila kućanstva s niskim i nižim srednjim dohotkom, koja više troše na osnovne stavke kao što su energija i hrana, ciljane mjere potpore dohotku i prilagodbe socijalnih naknada i poreza u državama članicama ublažile su moguće povećanje dohodovne nejednakosti i rizika od siromaštva. S druge strane, udio osoba koje ne mogu prikladno zagrijati svoje domove povećao se 2023. za 1,3 postotna boda, na 10,6 % (+3,7 postotnih bodova u odnosu na 2021.), pri čemu je udio osoba izloženih riziku od siromaštva i dalje znatno viši i iznosi 22,2 % (+2,1 postotni bod od 2022.).

Cjenovna pristupačnost stanovanja i dalje je problem u EU-u. U 2023. godini 8,8 % stanovništva EU-a živjelo je u kućanstvima u kojima su ukupni troškovi stanovanja premašivali 40 % ukupnog raspoloživog dohotka, što je povećanje od 0,1 postotni bod u odnosu na prethodnu godinu i smanjenje od 2,8 postotnih bodova u odnosu na prije deset godina. Udio osoba preopterećenih troškovima stanovanja više je nego dvostruko veći za kućanstva u kojima živi radno sposobni samac (24,4 %) i više od tri puta veći za osobe izložene riziku od siromaštva (33,5 % u 2023.). Znatno su pogođeni i strani državljani EU-a (dvostruko veći udio) i državljani trećih zemalja (2,5 puta veći udio). Iako je stopa prenapučenosti stambenih prostora u EU-u općenito ostala stabilna i 2023. iznosila 16,8 %, iste se godine povećala na 29,6 % za osobe kojima prijeti siromaštvo.

---

[52] Agencija Europske unije za temeljna prava, Romi u 10 europskih zemalja – glavni rezultati – istraživanje o Romima 2021., Ured za publikacije Europske unije, 2023.

[53] Brze procjene eksperimentalnih rezultata koje se odnose na dohodovnu godinu 2023.

1.3. Napredak u ostvarenju glavnog cilja EU-a za 2030. i nacionalnih ciljeva

Ciljevi u području zapošljavanja, vještina i smanjenja siromaštva potiču mjere politike u relevantnim područjima politika na razini EU-a i u državama članicama. Komisija je u ožujku 2021. predložila sljedeća tri glavna cilja EU-a u okviru Akcijskog plana za provedbu europskog stupa socijalnih prava:

i) postizanje stope zaposlenosti radno sposobnog stanovništva od najmanje 78 %;
ii) postizanje stope sudjelovanja u obrazovanju odraslih od najmanje 60 % svake godine; i
iii) smanjenje broja osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u odnosu na 2019. za barem 15 milijuna, od čega bi najmanje 5 milijuna trebala biti djeca[54].

Države članice pozdravile su te ciljeve na socijalnom samitu u Portu u svibnju 2021., a Europsko vijeće u svojim zaključcima iz lipnja 2021. Sve države članice iznijele su svoje nacionalne ciljeve u trima područjima koja doprinose odgovarajućim glavnim ciljevima EU-a. U Akcijskom planu za provedbu Europskog stupa socijalnih prava predviđeni su i dodatni ciljevi na razini EU-a, uključujući smanjenje rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti, povećanje dostupnosti formalnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, smanjenje udjela mladih u skupini NEET, povećanje udjela odraslih s barem osnovnim digitalnim vještinama, smanjenje ranog napuštanja školovanja te smanjenje dječjeg siromaštva. Većina država članica postavila je dodatne komplementarne nacionalne ciljeve u tim (nekim) područjima i/ili u dodatnim, prema potrebi. Ovaj odjeljak prati napredak u ostvarivanju triju glavnih ciljeva EU-a i nacionalnih ciljeva do 2030.

Unatoč usporavanju gospodarskog rasta, rast zaposlenosti je 2023. bio velik, a EU je i dalje na pravom putu da ostvari svoj glavni cilj u pogledu stope zaposlenosti do 2030. Nakon povećanja na 75,3 % u 2023., stopa zaposlenosti u EU-u bila je samo 2,7 postotnih bodova niža od cilja od 78 % do 2030. te se u drugom tromjesečju 2024. dodatno povećala na 75,8 %. S obzirom na razinu postignutu u 2023. godini i uzimajući u obzir najnovije demografske projekcije Eurostata, EU-u bi za postizanje trenutnog cilja za 2030. godinu bila potrebna samo prosječna godišnja stopa rasta zaposlenosti od 0,4 %, u odnosu na znatno viši prosjek prije pandemije (2013. – 2019.) od 1,1 % godišnje (vidjeti slike 1.3.1. i 1.3.3.). Prema Komisijinoj jesenskoj prognozi 2024. predviđa se i da će se zaposlenost u EU-u povećati za više od potrebnih 0,4 % u sljedeće tri godine, tj. za 0,8 % u 2024., 0,6 % u 2025. i 0,5 % u 2026. EU stoga ostvaruje dobar napredak prema svojem cilju u pogledu stope zaposlenosti do 2030.

[54] Vidjeti: Europska komisija, Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava, Ured za publikacije Europske unije, 2021.

Slika 1.3.1.: EU je na dobrom putu da ostvari svoj glavni cilj u pogledu stope zaposlenosti do 2030.

Stopa zaposlenosti u EU-27 i povezani glavni cilj EU-a za 2030. (osobe u dobi od 20 do 64 godine, % stanovništva)

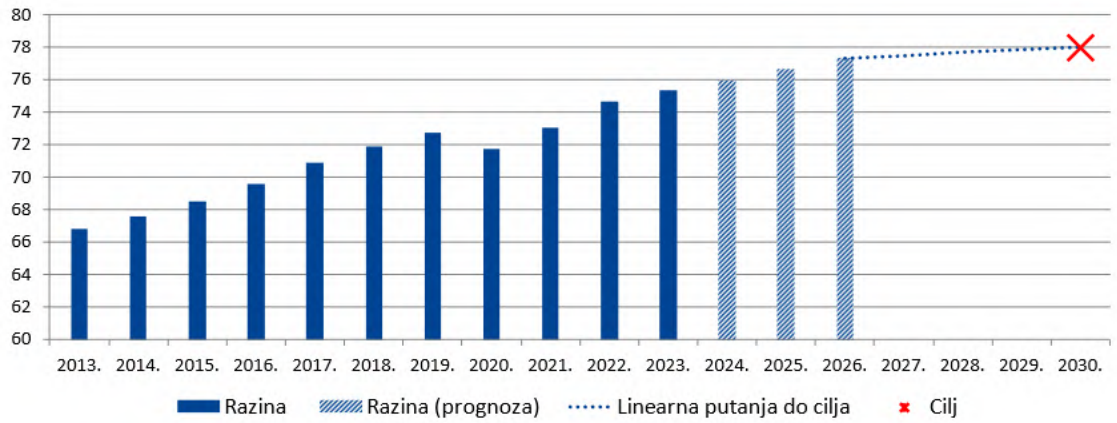

Napomena: vrijednosti za 2024., 2025. i 2026. temelje se na Komisijinim jesenskim prognozama rasta zaposlenosti 2024. te predviđenom rastu stanovništva i radno sposobnog stanovništva prema Eurostatovim projekcijama stanovništva za 2023.
Izvor: Eurostat [lfsi_emp_a]; prognoza rasta zaposlenosti, jesenska prognoza Europske komisije 2024. Eurostatove projekcije stanovništva, Europop 2023.

Većina država članica ostvarila je daljnji napredak prema svojim nacionalnim ciljevima vezanima uz stopu zaposlenosti u 2023[55]. U pet zemalja stopa zaposlenosti dosegnuta 2023. već je bila viša od odgovarajućeg nacionalnog cilja za 2030. (vidjeti sliku 1.3.2.). To su Slovačka (+1 postotni bod u usporedbi s njezinim nacionalnim ciljem), Nizozemska (+1 postotni bod), Irska (+0,9 postotnih bodova), Estonija (+0,8 postotnih bodova) i Švedska (+0,6 postotnih bodova), dok se Danska vratila na razinu malo nižu od svojeg cilja za 2030. Od 22 zemlje koje i dalje zaostaju u ostvarivanju nacionalnih ciljeva za 2030., njih 18 uspjelo je 2023. smanjiti te zaostatke. Na tomu najviše moraju poraditi Belgija (sa zaostatkom od 7,9 postotnih bodova u odnosu na njezin ambiciozni cilj za 2030.), Italija (6,7 postotnih bodova), Rumunjska (6,0 postotnih bodova) i Španjolska (5,5 postotnih bodova). U više od polovine država članica rast zaposlenosti bilo je ispod prosječne stope prije pandemije (2013. – 2019.) (vidjeti sliku 1.3.3.)[56] u kontekstu viših stopa zaposlenosti i smanjenja radno sposobnog stanovništva. Ipak, u velikom broju zemalja (20) godišnji rast zaposlenosti i dalje je na razini ili iznad prosječne godišnje stope potrebne za postizanje nacionalnog cilja u pogledu zaposlenosti[57]. Samo su Češka, Rumunjska, Bugarska, Belgija, Mađarska i Finska 2023.

[55] U listopadu 2022. skupina za pokazatelje Odbora za zapošljavanje postigla je dogovor o metodološkom pristupu za praćenje napretka u ostvarenju nacionalnih ciljeva u području zapošljavanja u kontekstu europskog semestra. Taj je odjeljak pripremljen na temelju te dogovorene metodologije. Vidjeti Godišnje izvješće Odbora za zapošljavanje o uspješnosti zapošljavanja za 2023. i Instrument Odbora za zapošljavanje za praćenje uspješnosti zapošljavanja za 2023.

[56] Zbog smanjenja broja stanovnika utvrđeno je da je većini država članica potreban niži minimalni godišnji rast zaposlenosti nego u razdoblju prije krize kako bi ostvarile svoje nacionalne ciljeve. Vidjeti Godišnje izvješće Odbora za zapošljavanje o uspješnosti zapošljavanja za 2024.

[57] U nekim je državama članicama takav minimalni potrebni rast zaposlenosti negativan, što odražava predviđeno smanjenje radno sposobnog stanovništva i/ili činjenicu da su njihovi nacionalni ciljevi već ostvareni.

zabilježile rast zaposlenosti koji zaostaje za prosjekom prije pandemije i prosječnom godišnjom stopom potrebnom za ostvarenje njihovih ambicioznih ciljeva. Ipak, Finska je vrlo blizu obaju ciljeva, dok je Češka već gotovo ostvarila svoj cilj.

Slika 1.3.2.: Većina država članica ostvarila je daljnji napredak prema svojim nacionalnim ciljevima u pogledu stope zaposlenosti u 2023.

Stopa zaposlenosti (2020. i 2023., osobe u dobi od 20 do 64 godine, % stanovništva); nacionalni ciljevi i ciljevi EU-a za 2030.

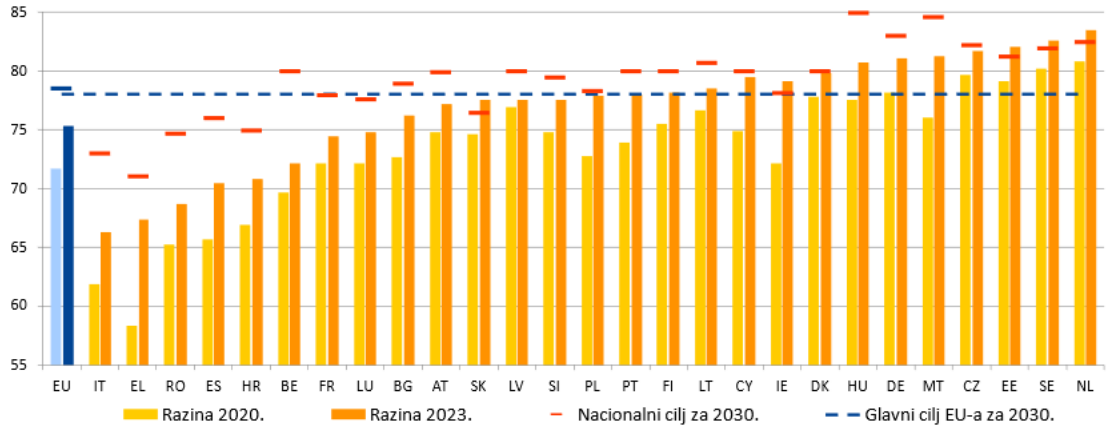

Izvor: Eurostat [lfsi_emp_a] i tablica s nacionalnim ciljevima za 2030. kako je prikazano u Prilogu 1.

Slika 1.3.3.: U dvije trećine država članica rast zaposlenosti 2023. bio je na dobrom putu do ostvarenja nacionalnog cilja za 2030.

Rast zaposlenosti 2023. u odnosu na prosječni godišnji rast zaposlenosti u razdoblju od 2013. do 2019. i minimalni godišnji rast zaposlenosti potreban za ostvarenje nacionalnog cilja u pogledu stope zaposlenosti do 2030.

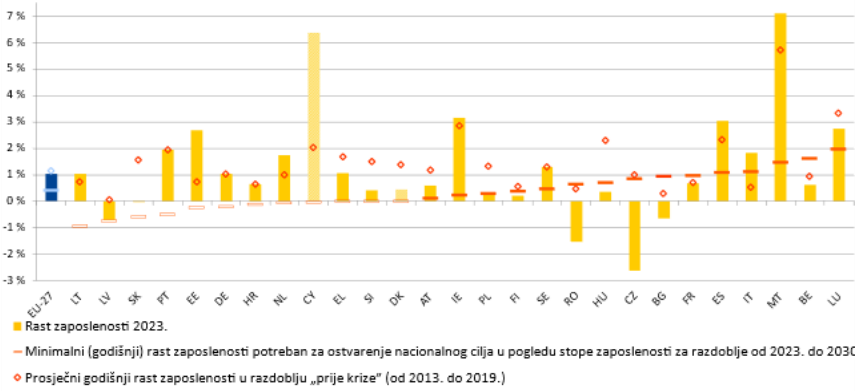

Napomena: prekidi u vremenskom nizu za DK i CY u 2023. (označeni osjenčanim stupcima).
Izvor: Eurostat [lfsi_emp_a], Europop 2023., na temelju metodologije Instrumenta za praćenje uspješnosti zapošljavanja 2024..

Slika 1.3.4.: Iako više odraslih sudjeluje u obrazovanju, potrebno je aktivno poraditi na postizanju glavnog cilja EU-a za 2030.

Stopa sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci u EU-27 i glavni cilj EU-a za 2030. (osobe u dobi 25 – 64 godine, u %)

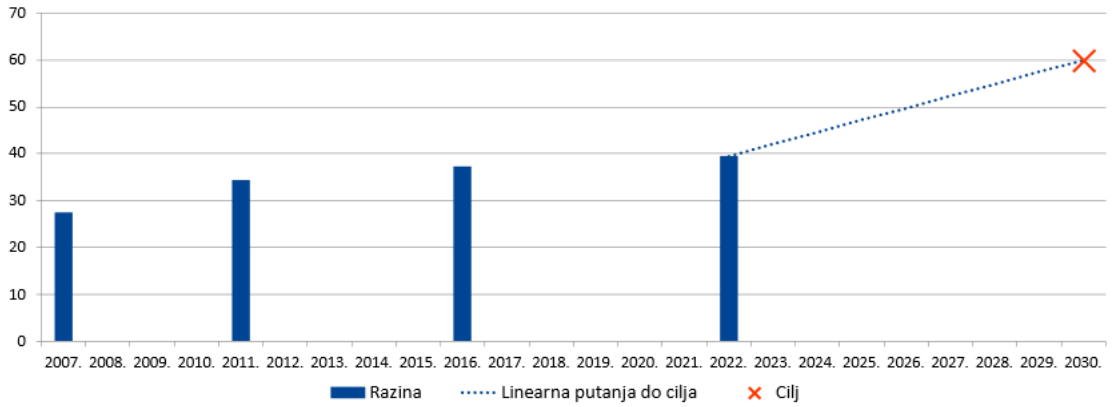

Napomena: Anketa o obrazovanju odraslih iz 2007. opsežan je pilot-projekt proveden na dobrovoljnoj osnovi u svim državama članicama, osim Irske i Luksemburga u razdoblju od 2005. do 2008. Na temelju toga izvršene su prilagodbe u sljedećem valu. Od 2011. ta se anketa temelji na europskom pravnom aktu i stoga se obvezno provodi u svim državama članicama[58]. Prekidi u vremenskom nizu 2011. za EU, FR, HU, 2016. za IE, LU, SE i 2022. za FR, IT, RO.

Izvor: posebni izvadak iz Eurostatove ankete o obrazovanju odraslih koji se odnosi na stopu sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu.

Postignut je ograničen napredak u ostvarenju glavnog cilja u području obrazovanja odraslih te je potrebno intenzivirati djelovanje kako bi se on ostvario do 2030. Novi podaci iz ankete o obrazovanju odraslih pokazuju povećanje stope sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci (isključujući praktično osposobljavanje na radnom mjestu) u EU-u, s 37,4 % u 2016. na 39,5 % u 2022. (vidjeti sliku 1.3.4.)[59]. To vrlo blago uzlazno kretanje morat će se znatno ubrzati kako bi se postigao cilj EU-a u pogledu vještina od 60 % do 2030. To je iznimno bitno s obzirom na to da Europa treba imati radnu snagu koja se prilagođava promjenjivim potrebama za vještinama kako bi se smanjio manjak vještina i radne snage te kako bi ostala konkurentna, inovativna i uključiva u kontekstu zelene i digitalne tranzicije, kao i demografskih promjena.

Većina država članica zaostaje u ostvarivanju svojih nacionalnih ciljeva u području obrazovanja odraslih do 2030. Švedska, Mađarska i Rumunjska već su 2022. premašile svoje nacionalne ciljeve, dok mu se Slovačka približila, ali ga još nije dosegla (vidjeti sliku 1.3.5.). Počevši od najniže razine sudjelovanja odraslih u obrazovanju u EU-u, Rumunjska je postavila relativno nizak, ali ambiciozan cilj za 2030. godinu te ga premašila već 2022., ostvarivši najveće povećanje u EU-u od 2016. (+229 %, iako bi to povećanje djelomično moglo biti posljedica prekida u vremenskom nizu podataka). S druge strane, u 24 zemlje udio odraslih koji sudjeluju u obrazovanju je manji od njihovih ciljeva za 2030., pri čemu Slovenija, Cipar, Hrvatska, Poljska i Italija najviše zaostaju za ciljem (više od 31 postotnog boda). Od te 24 zemlje samo ih je 10 napredovalo prema ostvarenju svojih ciljeva (u usporedbi s 2016.), prije svega Estonija (+23 %), Malta (+22 %), Slovačka (+16 %),

[58] Uredba Komisije (EU) 823/2010 utvrđuje provedbene mjere temeljnog pravnog akta (Uredba (EZ) br. 452/2008 Europskog parlamenta i Vijeća) za anketu o obrazovanju odraslih iz 2011.

[59] U rujnu 2024. Skupina za pokazatelje Odbora za zapošljavanje postigla je privremeni dogovor o okviru za praćenje cilja u pogledu vještina, na temelju podataka iz ankete o obrazovanju odraslih, bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu. Vidjeti i Godišnje izvješće o uspješnosti zapošljavanja za 2024.

Njemačka (+16 %) i Španjolska (+12 %). Nadalje, stope sudjelovanja u obrazovanju i osposobljavanju često su znatno niže u najudaljenijim, udaljenim i ruralnim regijama.

Slika 1.3.5.: Države članice moraju intenzivnije raditi na ostvarivanju nacionalnih ciljeva u području obrazovanja odraslih do 2030.

Stopa sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci u EU-27 i glavni cilj EU-a za 2030. (osobe u dobi 25 – 64 godine, u %)

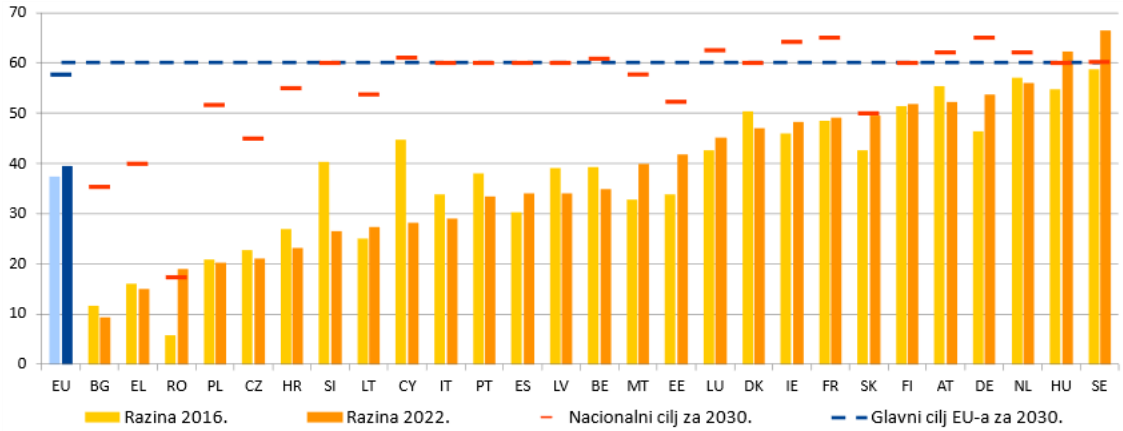

Napomena: prekidi u nizu 2016. za Irsku, Luksemburg i Švedsku i 2022. za Francusku, Italiju i Rumunjsku.
Izvor: posebni izvadak iz Eurostatove ankete o obrazovanju odraslih koji se odnosi na stopu sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu i tablica s nacionalnim ciljevima za 2030. iz Priloga 1.

Siromaštvo se smanjilo unatoč složenom socioekonomskom kontekstu, obilježenom krizom uzrokovanom pandemijom bolesti COVID-19, visokim troškovima energije i inflacijom. U 2023. broj osoba koje su izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti smanjio se za 703 000 u odnosu na 2022. i za 1 571 000 u odnosu na referentnu godinu 2019. (vidjeti **Error! Reference source not found.**.3.6.). To posljednje očitanje podataka predstavlja drugu uzastopnu godinu smanjenja, nakon razdoblja stabilnosti od 2018. do 2021. Međutim, postizanje glavnog EU-ova cilja smanjenja siromaštva za najmanje 15 milijuna do 2030. zahtijevat će znatno brže djelovanje u drugoj polovini desetljeća.

Slika 1.3.6.: Broj osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u EU-u smanjio se od 2019., ali je potrebno uložiti više truda kako bi se postigao cilj EU-a za 2030.

Promjena razine AROPE u EU-27 u odnosu na baznu godinu 2019. i povezani glavni cilj EU-a za 2030. (ukupno stanovništvo, u tisućama osoba)

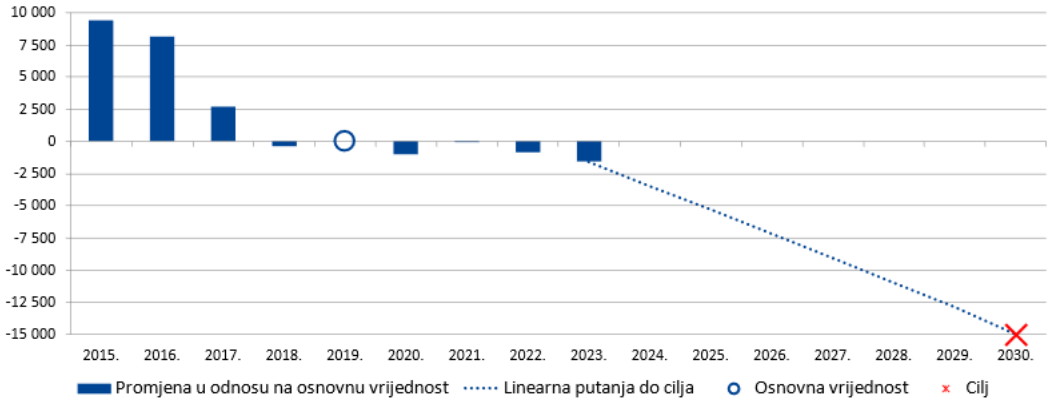

Napomena: izračuni temeljeni na serijama bez prekida, s procijenjenom vrijednošću za 2019. godinu i ponovnim izračunima temeljenima na podacima za metropolitansku Francusku, a ne na podacima za Francusku iz 2022. i 2023., kako bi bili usklađeni s polaznom vrijednošću iz 2019.

Izvor: Godišnje izvješće Odbora za socijalnu zaštitu za 2024.

Slika 1.3.7.: Samo je otprilike polovina država članica postigla određeni napredak u ostvarenju svojih nacionalnih ciljeva, i potrebno je učiniti više

Promjene stope AROPE u razdoblju od 2019. do 2023. i nacionalni ciljevi za 2030. (ukupno stanovništvo, u tisućama ljudi)

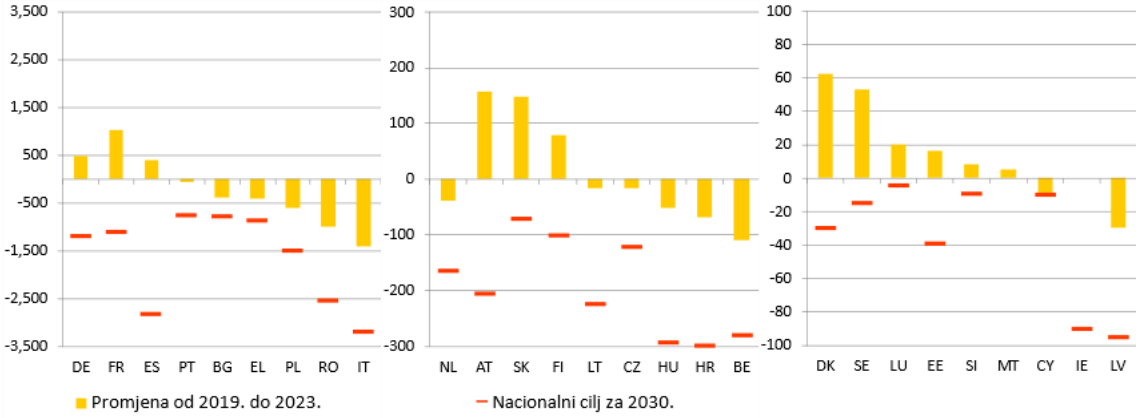

Napomena: prekid u vremenskom nizu 2020. za Francusku, Irsku, Dansku i Luksemburg, 2021. za Luksemburg, 2022. za Francusku i Luksemburg. Danska i Njemačka iskazuju svoje nacionalne ciljeve smanjenja siromaštva kao smanjenje broja osoba koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih (tj. kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada), [što se očekuje da će dovesti do smanjenja broja osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u ovom desetljeću]. Njemačka iskazuje svoj nacionalni cilj u odnosu na 2020. kao referentnu godinu. Francuska je postavila svoj nacionalni cilj u odnosu na metropolitansku Francusku, a praćenje je usklađeno s tim zemljopisnim područjem. Mađarska iskazuje svoj nacionalni cilj smanjenja siromaštva kao smanjenje stope materijalne i socijalne oskudice za obitelji s djecom [što se može pretvoriti u smanjenje stope AROPE ako se ne promjene trenutačne okolnosti]. Malta iskazuje svoj nacionalni cilj smanjenja siromaštva kao smanjenje stope AROPE, u smislu postotnih bodova (tj. –3,1 postotni bod).
Izvor: Eurostat [ilc_pecs01] itablica s nacionalnim ciljevima za 2030. iz Priloga 1.

Napredak u ostvarivanju nacionalnih ciljeva znatno se razlikuje među državama članicama. Od 2019. samo je otprilike polovina država članica postigla napredak u ostvarenju svojih nacionalnih ciljeva za 2030. Trećina njih (Belgija, Bugarska, Cipar, Češka, Grčka, Italija, Latvija, Poljska i Rumunjska) uglavnom je na dobrom putu da ostvari svoje nacionalne ciljeve jer je ostvarila stopu napretka od najmanje jedne trećine. S druge strane, gotovo polovina zemalja (Austrija, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Slovačka, Slovenija, Španjolska i Švedska) odmiče se od cilja (vidjeti sliku 1.3.7.)[60]. Osim toga, broj djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u EU-u povećao se za 583 000 od 2019. do 2023. Međutim, pozitivna kretanja zabilježena su u 13 zemalja (Belgija, Bugarska, Estonija, Irska, Grčka, Hrvatska, Cipar, Malta, Portugal, Rumunjska, Slovenija, Finska i Švedska), od 21 zemlje u kojoj su utvrđeni dodatni ciljevi za smanjenje siromaštva djece[61]. Suprotan trend zabilježen je za Austriju, Češku, Francusku, Njemačku, Luksemburg, Poljsku, Slovačku i Španjolsku.

[60] Za praćenje ciljeva smanjenja siromaštva na razini EU-a i na nacionalnoj razini te objašnjenje prekida u serijama i povezanih prilagodbi podataka, vidjeti i Godišnje izvješće Odbora za socijalnu zaštitu za 2024.

[61] Cilj smanjenja siromaštva djece postavili su Belgija, Bugarska, Češka, Njemačka, Estonija, Irska, Grčka, Španjolska, Francuska, Hrvatska, Cipar, Luksemburg, Malta, Austrija, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovenija, Slovačka, Finska i Švedska. Vidjeti Godišnje izvješće Odbora za socijalnu zaštitu za 2024. za praćenje tih ciljeva.

1.4. Ključni horizontalni nalazi iz prve faze analize socijalne konvergencije po zemljama

U prvoj fazi analize po zemljama razmatraju se kretanja na tržištu rada, razvoj vještina i socijalna kretanja u svim državama članicama kako bi se identificirali potencijalni rizici za uzlaznu socijalnu konvergenciju koje je potrebno dodatno analizirati u drugoj fazi. Izdanje Komisijina prijedloga zajedničkog izvješća o zapošljavanju za 2025. uključuje takvu analizu po državama članicama u prvoj fazi, koja se temelji na načelima okvira za socijalnu konvergenciju, nakon pilot-projekta u okviru Zajedničkog izvješća o zapošljavanju za 2024.[62]. Analiza je u skladu s člankom 148. UFEU-a te člankom 3. stavkom 3. točkom (b) Uredbe (EU) 2024/1263 o djelotvornoj koordinaciji ekonomskih politika i multilateralnom proračunskom nadzoru, u kojoj se navodi da Komisijin godišnji nadzor provedbe smjernica za zapošljavanje u okviru Europskog semestra uključuje napredak u provedbi načela Europskog stupa socijalnih prava i njegovih glavnih ciljeva s pomoću pregleda socijalnih pokazatelja i okvira za utvrđivanje rizika za socijalnu konvergenciju[63]. Prva faza analize temelji se na glavnim pokazateljima u pregledu socijalnih pokazatelja i njome se utvrđuju *potencijalni rizici* za uzlaznu socijalnu konvergenciju (za dodatne pojedinosti vidjeti metodološki okvir na kraju ovog odjeljka). Kako bi se utvrdile stvarne poteškoće koje sprečavaju uzlaznu socijalnu konvergenciju i ključni razlozi zbog kojih do njih dolazi, druga faza analize oslanjat će se na različite kvantitativne i kvalitativne dokaze te uzeti u obzir mjere koje su države članice poduzele ili planiraju poduzeti kako bi otklonile te poteškoće. U ovom su odjeljku predstavljeni ključni horizontalni nalazi iz prve faze analize Okvira za socijalnu konvergenciju (SCF) po zemljama (vidjeti poglavlje 3.), u kojima se navodi koje zemlje je potrebno dodatno analizirati u drugoj fazi.

U prvoj fazi analize po zemljama ističu se općenito pozitivna kretanja na tržištu rada te uzlazna konvergencija u tom području, dok su u područjima vještina i socijalne politike zabilježena manja poboljšanja, kao i rizici za uzlaznu konvergenciju. Primjena metodologije „semafora" Zajedničkog izvješća o zapošljavanju na glavne pokazatelje u pregledu socijalnih pokazatelja pomaže u utvrđivanju izazova koji su posebno važni za provedbu europskog stupa socijalnih prava (vidjeti priloge 6. i 2.). Objedinjavanjem signala iz pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja po zemljama (za dodatna metodološka objašnjenja vidjeti okvir na kraju ovog odjeljka) omogućava se sveobuhvatna procjena mogućih rizika za uzlaznu socijalnu konvergenciju s kojima se suočavaju EU i njegove države članice. U nastavku je prikazan sažetak ključnih horizontalnih nalaza (vidjeti i tablicu 1.4.1. i sliku 1.5.1.).

- **Uzlazna konvergencija na tržištu rada nastavila se 2023., a i dalje je potrebno poboljšati ishode zapošljavanja nedovoljno zastupljenih skupina.** Općenito, stopa zaposlenosti u EU-u povećala se, ali je rast bio sporiji i neujednačen među državama članicama, pri čemu je pad zabilježen u pet država članica koje ostvaruju prosječne do

[62] Nakon rasprava na sastanku Vijeća EPSCO u lipnju 2023. o okviru za socijalnu konvergenciju i ključnim porukama Odbora za zapošljavanje i Odbora za socijalnu zaštitu na temelju rada posebne zajedničke radne skupine Odbora za zapošljavanje i Odbora za socijalnu zaštitu od listopada 2022. do svibnja 2023. Vijeće EPSCO u veljači 2024. pozvalo je Odbor za zapošljavanje i Odbor za socijalnu zaštitu da ispitaju učinak navedene pilot-analize na svoje aktivnosti i ciklus europskog semestra 2024.

[63] Osim toga, u uvodnoj izjavi 8. Uredbe pojašnjeno je da „u okviru integrirane analize kretanja u području zapošljavanja i socijalnih kretanja u kontekstu europskog semestra Komisija procjenjuje rizike za uzlaznu socijalnu konvergenciju u državama članicama i prati napredak u provedbi načelâ europskog stupa socijalnih prava na temelju pregleda socijalnih pokazatelja i načelâ okvira za socijalnu konvergenciju".

dobre rezultate. Neke od zemalja s ispodprosječnim rezultatima također su dodatno zaostale, što je dovelo do određenih razlika u ishodima zapošljavanja. O tome svjedoči osam situacija označenih kao „kritično stanje” (crveno) ili „potrebno praćenje” (narančasto) utvrđenih u državama članicama (na temelju dogovorene metodologije Zajedničkog izvješća o zapošljavanju). U prosjeku su zabilježena blaga poboljšanja nezaposlenosti i njezine dugoročne komponente, kao i trend konvergencije potaknut povećanjem u državama s najlošijim rezultatima. Međutim, nezaposlenost se 2023. povećala u 12 država članica, a za ukupno osam država članica je „potrebno praćenje”. Unatoč poboljšanjima, rezultati osoba s invaliditetom, žena i mladih na tržištu rada i dalje zaostaju. Šest država članica suočava se s „kritičnim stanjem” kad je riječ o razlici u zapošljavanju na temelju invaliditeta, a pet država članica kad je riječ o rodno uvjetovanoj razlici u zaposlenosti, dok se još tri, odnosno jedna država članica, nalaze u situacijama za koje je „potrebno praćenje”, uz malu ili nikakvu očitu konvergenciju u pogledu obaju pokazatelja. Udio mladih (u dobi od 15 do 29 godina) koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih smanjio se, ali je i dalje velik, uz ograničenu konvergenciju 2023., jer je u zemljama s „najboljim rezultatima” zabilježeno neznatno pogoršanje, dok su one s najslabijim rezultatima ostvarile skroman napredak.

- **Unatoč blagim poboljšanjima na razini EU-a, rizici za uzlaznu konvergenciju u području vještina i dalje postoje, što može pogoršati probleme povezane sa zapošljivošću, produktivnošću rada, konkurentnošću te manjkom radne snage i vještina, osim ako se provedu opsežne dodatne mjere politika.** Za četiri glavna pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja koji se odnose na vještine (sudjelovanje djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu, osobe koje su rano napustile školovanje, sudjelovanje odraslih u obrazovanju, osobe s barem osnovnim digitalnim vještinama) zabilježena su skromna opća poboljšanja na razini EU-a. Međutim, među državama članicama i dalje postoje znatne razlike. Primjerice, razlika između zemalja s najboljim i najlošijim rezultatima u području obrazovanja odraslih i digitalnih vještina iznosi više od 55 postotnih bodova, dok je razlika u sudjelovanju u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju bila veća od 70 postotnih bodova. Osim toga, nije bilo znakova konvergencije, a zemlje s dobrim rezultatima brže su napredovale, a one s lošijim rezultatima dodatno su zaostale. Ta se kretanja odražavaju u velikom broju zemalja koje imaju ocjenu „kritično stanje” ili „potrebno praćenje” (9 – 10) za svaki od navedena četiri pokazatelja. To jasno pokazuje razmjer problema s kojima se suočavaju države članice, od ranog obrazovanja do cjeloživotnog učenja i prilagodbe radne snage promjenjivim potrebama tržišta rada za vještinama u kontekstu usporedne tranzicije, kao i osiguravanja produktivnosti, konkurentnosti i uključivog rasta.

- **Iako se siromaštvo 2023. blago smanjilo na razini EU-a, ostalo je iznad razina prije pandemije bolesti COVID-19, a neki pokazatelji povezani sa siromaštvom pokazuju sve veće razlike među državama članicama.** Bruto raspoloživi dohodak kućanstava po stanovniku u prosjeku se povećao 2023., iako i dalje postoje velike razlike među državama članicama, a deset njih bilo je ocijenjeno kao „potrebno praćenje” ili „kritično stanje”. Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva neznatno se smanjio 2023., iako je i dalje veći nego 2019., pri čemu devet zemalja za taj pokazatelj ima ocjenu „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”. Udio djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti ostao je uglavnom stabilan, ali stopa za ukupno stanovništvo još se nije vratila na razinu prije

pandemije. Nadalje, iako su se ukupne stope AROPE nastavile približavati, stope za djecu i dalje su se kretale različito u državama članicama. Stopa AROPE je u sedam zemalja ocjenjena kao „kritično stanje" ili „potrebno praćenje", a stopa AROPE za djecu u njih šest. Kad je riječ o dohodovnoj nejednakosti (mjerenoj kvintilnim omjerom dohotka), došlo je do određene konvergencije zbog poboljšanja u zemljama s najlošijim rezultatima. Međutim, u nekim državama članicama i dalje je visoka, a u nekoliko zemalja s prosječnim rezultatima došlo je do pogoršanja u 2023., što je dovelo do toga da je situacija u okviru te dimenzije u 11 zemalja ocjenjena kao „kritično stanje" ili „potrebno praćenje". Naposljetku, preopterećenost troškovima stanovanja i samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi znatno su se povećale, uz velike razlike među zemljama, a situacija u pet država članica ocjenjena je kao „kritično stanje" ili „potrebno praćenje".

U prvoj fazi analize po zemljama utvrđeno je da je u deset država članica potrebno provesti dublju drugu fazu analize zbog problema na koje upućuju glavni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja, što ukazuje na potencijalne rizike za uzlaznu socijalnu konvergenciju. Ti rizici istaknuti su u trećem poglavlju, a procjenjuju se u skladu s metodologijom okvira za socijalnu konvergenciju kako je opisano u povezanim ključnim porukama EMCO-a i SPC-a i temeljnom izvješću zajedničke radne skupine (vidjeti okvir na kraju ovog odjeljka). Te su države članice Bugarska, Estonija, Španjolska, Italija, Litva, Mađarska, Rumunjska, Grčka, Hrvatska i Luksemburg. Prvih sedam država članica bilo je uključeno u drugu fazu i prethodne godine, dok su potonje tri ove godine uključene prvi put[64] (temeljna analiza dostupna je u trećem poglavlju). Za sve su te zemlje potencijalni rizici za uzlaznu socijalnu konvergenciju utvrđeni u odnosu na problematične situacije u velikom broju područja politika, dok su za Bugarsku, Estoniju, Španjolsku, Litvu i Luksemburg u manjem broju područja politika važnu ulogu imala i pogoršanja tijekom vremena. Među pokazatelje koji upućuju na potencijalne rizike za uzlaznu socijalnu konvergenciju u većini navedenih zemalja uključeni su udio pripadnika skupine NEET, kvintilni omjer dohotka, ukupna stopa AROPE, stopa AROPE za djecu te razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta, a slijede sudjelovanje odraslih u osposobljavanju, udio stanovništva s barem osnovnim digitalnim vještinama i učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva. Za tih deset država članica službe Komisije provest će dublju drugu fazu analize.

[64] Kad je riječ o Grčkoj, razlog su određena pogoršanja ili općenita stabilnost na razinama koje su i dalje daleko ispod prosjeka EU-a u socijalnom području (preopterećenost troškovima stanovanja, samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi, stopa AROPE – ukupna i za djecu, učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva, dohodovne nejednakosti), kontinuirani problemi s kojima se na tržištu rada suočavaju žene i mladi te niska i sve niža stopa sudjelovanja odraslih u obrazovanju. Kad je riječ o Hrvatskoj, utvrđena potreba za drugom fazom analize povezana je s područjem vještina (niska i sve niža stopa sudjelovanja odraslih u obrazovanju, znatno smanjenje udjela odraslih s barem osnovnim digitalnim vještinama), ukupnom stopom zaposlenosti koja je, unatoč poboljšanjima, i dalje niža od prosjeka EU-a i još uvijek otežanom zapošljivošću osoba s invaliditetom, kao i određenim problemima u socijalnom području (učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva, dohodovne nejednakosti). Za Luksemburg je utvrđena potreba za drugom fazom analize povezana s nedavnim znatnim pogoršanjem određenih socijalnih pokazatelja (stopa AROPE – ukupna i za djecu, učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva), kao i s kontinuirano visokom stopom preopterećenosti troškovima stanovanja, nedavnim pogoršanjem kretanja na tržištu rada (stope nezaposlenosti i dugotrajne nezaposlenosti, razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta) te smanjenjem udjela odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama, iako su statistički podaci i dalje znatno iznad prosjeka EU-a. Detaljnija analiza uključena je u treće poglavlje izvješća za svih 27 država članica.

Tablica 1.4.1.: Pregled socijalnih pokazatelja: pregled izazova u državama članicama prema glavnom pokazatelju

			Najbolji rezultati	Bolji rezultati od prosječnih	Dobri rezultati, ali potrebno praćenje	Prosječni rezultati	Slabi rezultati koji se poboljšavaju	Potrebno praćenje	Kritično stanje
Jednake mogućnosti	Sudjelovanje odraslih u obrazovanju (tijekom posljednjih 12 mjeseci, isključujući praktično osposobljavanje na radnom mjestu, % stanovništva u dobi od 25 do 64 godine)	2022.	DE, HU, NL, SE	DK, EE, IE, FR, LU, MT, AT, SK, FI		BE, ES, LV, PT	RO	HR, IT, CY, LT, SI	BG, CZ, EL, PL
	Osobe koje su rano napustile školovanje (% stanovništva u dobi od 18 do 24 godine)	2023.	EL, HR, IE, PL	BE, BG, CZ, EE, LU, NL, SE, SK	LT, SI	AT, FR, LV	IT	CY, DK, FI, MT, PT	DE, ES, HU, RO
	Udio pojedinaca koji posjeduju osnovne opće digitalne vještine ili vještine koje su iznad osnovnih (% stanovništva u dobi od 16 do 74 godine)	2023.	FI, IE, NL	AT, BE, CZ, DK, EE, ES, HU, SE		DE, EL, FR, LT, MT, PT		CY, HR, IT, LU, LV, SI, SK	BG, PL, RO
	Stopa pripadnosti skupini NEET među mladima (% ukupnog stanovništva u dobi od 15 do 29 godina)	2023.	NL, SE	DE, DK, IE, MT, PL, PT, SI	LU	AT, BE, CZ, EE, FI, HR, HU, LV, SK	IT	BG, ES, FR, LT	CY, EL, RO
	Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti (u postotnim bodovima)	2023.	EE, FI, LV	CY, DK, FR, HR, IE, PT, SE	LT	AT, BE, BG, DE, ES, HU, LU, NL, SI, SK		PL	CZ, EL, IT, MT, RO
	Kvintilni omjer dohotka (S80/S20)	2023.	BE, CZ, FI, SI	DK, IE, NL, PL	SK	AT, CY, DE, FR, LU	BG, IT	EE, EL, ES, HR, HU, MT, PT, SE	LT, LV, RO
Pravedni radni uvjeti	Stopa zaposlenosti (% stanovništva u dobi od 20 do 64 godine)	2023.	CZ, EE, NL, SE	CY, DE, HU, MT, PL	DK	BG, IE, LU, LV, PT, SK	EL, ES, IT	AT, FI, FR, LT, SI	BE, HR, RO
	Stopa nezaposlenosti (% osoba u radnoj snazi u dobi od 15 do 74 godine)	2023.	CZ, DE, MT, PL	BG, CY, HR, HU, IE, NL, SI		AT, BE, LV, PT, RO, SK	EL, ES	DK, EE, FI, FR, IT, LT, LU, SE	
	Stopa dugotrajne nezaposlenosti (% osoba u radnoj snazi u dobi od 15 do 74 godine)	2023.	DK, NL	AT, DE, EE, IE, MT, PL	CZ	BE, BG, CY, FI, FR, HR, LT, LV, PT, RO, SE, SI	EL, ES	HU, LU	IT, SK
	Rast GDHI-ja po stanovniku (2008.=100)	2023.	HU, LT, MT, PL, RO	HR		CY, DE, DK, IE, LU, LV, PT, SI	EL, ES	BE, CZ, EE, FI, FR, NL, SE, SK	AT, IT
Socijalna zaštita i uključenost	Stopa izloženosti riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (% ukupnog stanovništva)	2023.	CZ, FI, NL, SI	AT, CY, DK, IT, PL	SK	BE, DE, FR, HR, IE, MT, PT, SE	BG, RO	EE, HU, LT, LU	EL, ES, LV
	Stopa izloženosti djece riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (% stanovništva u dobi od 0 do 17 godina)	2023.	CZ, DK, FI, NL, SI	BE, CY, EE, HR, PL		AT, DE, IE, LT, LV, MT, PT, SE, SK	IT, RO	EL, FR, HU, LU	BG, ES
	Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva (% smanjenja stope AROP)	2023.	BE, DK, FI, IE	AT, CZ, DE, FR, IT, NL, SK		CY, HU, LT, PL, SE, SI	BG	EE, LU, LV, MT	EL, ES, HR, PT, RO
	Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta (u postotnim bodovima)	2023.	ES, IT, PT, SI	EE, FI, FR, LV, MT		AT, CY, CZ, DE, EL, NL, SE, SK		HU, LU, RO	BE, BG, HR, IE, LT, PL
	Preopterećenost troškovima stanovanja (% ukupnog stanovništva)	2023.	CY	AT, BG, FI, HR, IE, IT, LT, PL, PT, SI	SK	BE, CZ, EE, ES, FR, HU, LV, NL, RO, SE		DE, MT	DK, EL, LU
	Djeca mlađa od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu (% stanovništva mlađeg od tri godine)	2023.	FR, LU, NL, SE	BE, CY, ES, MT, PT, SI	DK	EE, EL, FI, HR, IT, LV	HU	AT, BG, DE, IE, LT	CZ, PL, RO, SK
	Samoprijavljena neispunjena potreba za zdravstvenom skrbi (% stanovništva u dobi od 16 i više godina)	2023.		AT, BE, BG, CY, CZ, DE, HR, HU, LU, MT, NL		DK, ES, FR, IE, IT, LT, PL, PT, SE, SI, SK		RO	EE, EL, FI, LV

Napomena: podaci iz studenog 2024. Pretposljednja vrijednost pokazatelja sudjelovanja odraslih u obrazovanju odnosi se na 2016., dok se kategorizacija oslanja na promjenu od te godine do 2022. Budući da se podaci o udjelu pojedinaca s barem osnovnim digitalnim vještinama prikupljaju svake dvije godine, kategorizacija se odnosi na promjenu od 2021. do 2023. Nisu dostupni podaci o rastu GDHI-ja po stanovniku za Bugarsku. Prekidi u vremenskom nizu i druge oznake navedeni su u prilozima 3. i 4.

Slika 1.4.1.: Pregled kretanja i izazova u području zapošljavanja, vještina i socijalnih pitanja prema glavnim pokazateljima u pregledu socijalnih pokazatelja

Prosjek EU-a, kretanja i raspodjela država članica s određenom kategorizacijom Zajedničkog izvješća o zapošljavanju među svim državama za svaki glavni pokazatelj te zajedno za tri poglavlja o stupu

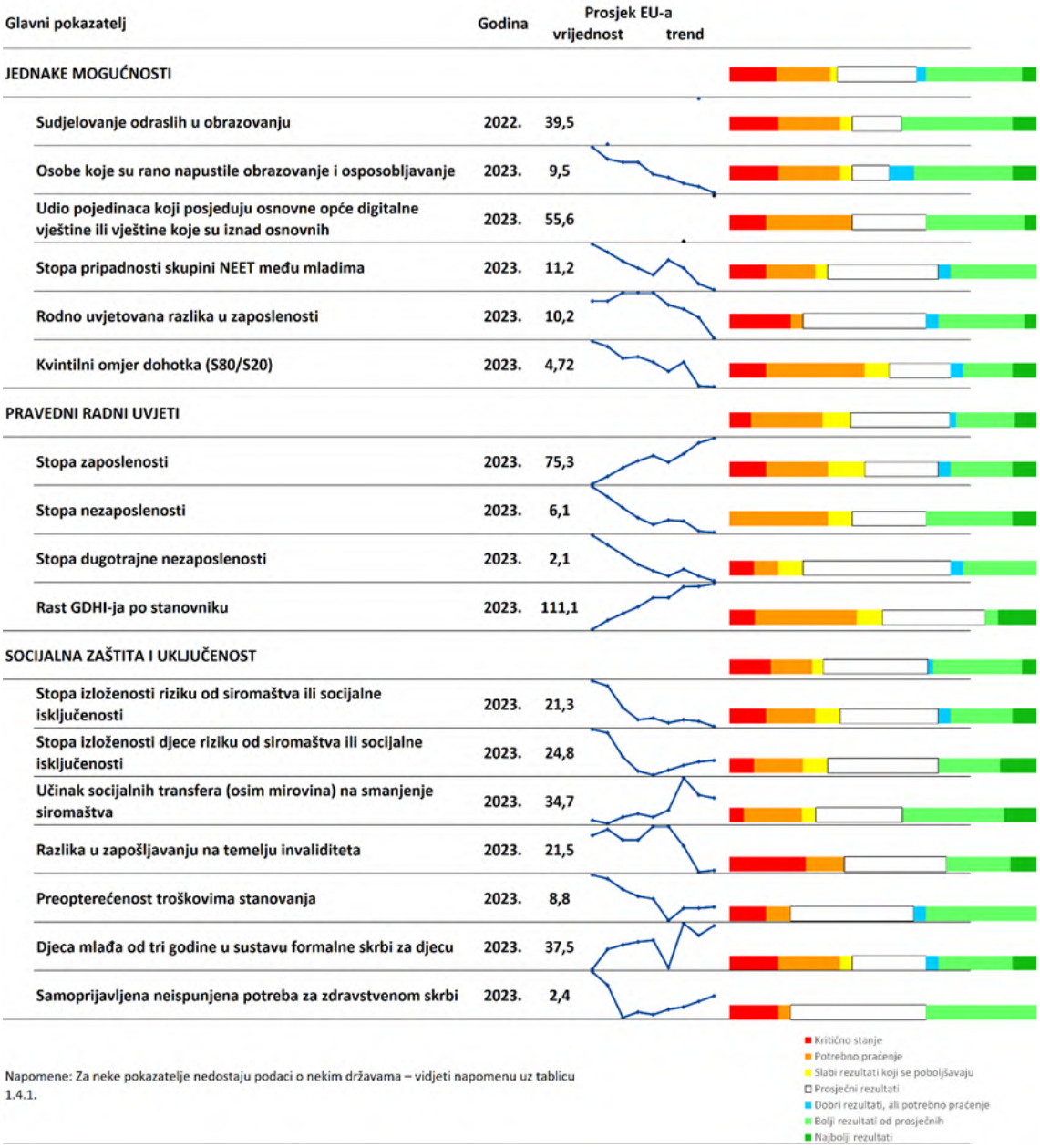

Napomene: Za neke pokazatelje nedostaju podaci o nekim državama – vidjeti napomenu uz tablicu 1.4.1.

Metodološki pristup za utvrđivanje potencijalnih rizika za uzlaznu socijalnu konvergenciju u prvoj fazi analize socijalne konvergencije po zemljama

Analiza se oslanja na postojeće alate koji su razvijeni u suradnji s državama članicama tijekom posljednjih godina, posebno na temelju pregleda socijalnih pokazatelja i takozvane metodologije „semafora" Zajedničkog izvješća o zapošljavanju[65]**.** Prva faza analize po zemljama temelji se na cijelom skupu glavnih pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja. Svaki se pokazatelj ispituje na temelju metodologije Zajedničkog izvješća o zapošljavanju, kojom se utvrđuje relativni položaj država članica, izražen kao standardna devijacija od srednje vrijednosti apsolutne razine vrijednosti pokazatelja i njezine promjene u odnosu na prethodnu godinu (tehničke pojedinosti dostupne su u Prilogu 4.). Rezultati su sažeti u jednu od sedam mogućih kategorija za svaki pokazatelj za predmetnu zemlju („najbolji rezultati", „bolji rezultati od prosječnih", „dobri rezultati, ali potrebno praćenje", „prosječni rezultati", „slabi rezultati koji se poboljšavaju", „potrebno praćenje", „kritično stanje"). To odgovara ljestvici boja, od zelene do crvene.

Svaki pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja procjenjuje se kako bi se utvrdilo dovodi li do potencijalnih rizika za uzlaznu socijalnu konvergenciju te je li stoga potrebna daljnja analiza u drugoj fazi.[79] Ocjena „kritično stanje" odnosi se na države članice koje ostvaruju znatno lošije rezultate od prosjeka EU-a za određeni pokazatelj i u kojima se stanje pogoršava ili se ne poboljšava dovoljno u usporedbi s prethodnom godinom. Situaciji se dodjeljuje status „potrebno praćenje" u dva slučaja: a) ako država članica ostvari lošiji rezultat od prosjeka EU-a za određeni pokazatelj i stanje se u toj zemlji pogoršava ili se ne poboljšava dovoljno brzo i b) ako je rezultat u smislu razina u skladu s prosjekom EU-a, ali se stanje pogoršava mnogo brže od prosjeka EU-a. Daljnja analiza u drugoj fazi smatra se potrebnom za države članice za koje je šest ili više glavnih pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja označeno crvenom („kritično stanje") ili narančastom bojom („potrebno praćenje") u najnovijem izdanju Zajedničkog izvješća o zapošljavanju. Smatra se da je potrebno dodatno analizirati situaciju i ako je za pokazatelj koji je označen crvenom ili narančastom bojom (kako je prethodno objašnjeno) došlo do dva *uzastopna* pogoršanja u kategorizaciji Zajedničkog izvješća o zapošljavanju. Primjer je toga promjena ocjene iz „prosječni rezultati" u „slabi rezultati koji se poboljšavaju" u izdanju Zajedničkog izvješća o zapošljavanju za 2024., nakon čega slijedi daljnje pogoršanje na „kritično stanje" u izdanju Zajedničkog izvješća o zapošljavanju za 2025. To bi se smatralo dodatnom „oznakom" koja se ubraja u minimalni prag od ukupno šest oznaka. Na primjer, ako u izdanju Zajedničkog izvješća o zapošljavanju za 2025. određena zemlja ima pet glavnih pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja označenih crvenom ili narančastom bojom, a za jedan od tih pokazatelja navedena su pogoršanja u dvije uzastopne godine u izdanjima Zajedničkog izvješća o zapošljavanju za 2024. i 2025., smatra se da ta zemlja ima ukupno šest oznaka u izdanju Zajedničkog izvješća o zapošljavanju za 2025. (pet crvenih/narančastih signala iz pokazatelja u izdanju za 2025. i jedan signal zbog dva uzastopna pogoršanja). Zbog toga bi i za tu zemlju bila potrebna daljnja analiza u drugoj fazi. Pri ocjenjivanju ukupnog broja oznaka koje ulaze u prag uzimaju se u obzir potencijalni prekidi u vremenskom nizu i pitanja povezana s kvalitetom i tumačenjem podataka.

[65] Vidjeti ključne poruke Odbora za zapošljavanje i Odbora za socijalnu zaštitu, na temelju Izvješća radne skupine Odbora za zapošljavanje i Odbora za socijalnu zaštitu o uvođenju okvira za socijalnu konvergenciju u europski semestar.

Glavni pokazatelji u pregledu socijalnih pokazatelja i njihova ocjena temelje se na najnovijim podacima dostupnima na referentni datum podataka[66]**.** Ako za određenu zemlju nedostaju relevantni podaci za procjenu kategorizacije Zajedničkog izvješća o zapošljavanju, odgovarajuća kategorizacija iz prethodnog izdanja tog izvješća (ako je dostupno) upotrebljava se za popunjavanje informacija koje nedostaju. Ako za pokazatelj nedostaju vrijednosti za najnovije izdanje Zajedničkog izvješća o zapošljavanju *i* za prethodno izdanje, kategorizacije Zajedničkog izvješća o zapošljavanju ne uračunavaju se u indikativni prag od šest oznaka za drugu fazu analize.

[66] Referentni datum podataka je 4. studenog 2024. za Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2025.

POGLAVLJE 2. ZAPOSLENOST I SOCIJALNE REFORME – REZULTATI I AKTIVNOSTI DRŽAVA ČLANICA

2.1. Smjernica br. 5: Povećanje potražnje za radnom snagom

U ovom se odjeljku razmatra provedba smjernice br. 5 za zapošljavanje, kojom se državama članicama preporučuje stvaranje uvjeta koji potiču potražnju za radnom snagom i otvaranje radnih mjesta u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 4 (aktivna potpora zapošljavanju) i br. 6 (plaće). U odjeljku 2.1.1. opisuju se ključna kretanja na tržištu rada, koja ujedno odražavaju učinke visoke inflacije i visokih troškova života. U odjeljku 2.1.2. navode se mjere koje su države članice provele u tim područjima, osobito mjere za povećanje zaposlenosti i podupiranje otvaranja radnih mjesta u kontekstu manjka radne snage i vještina.

2.1.1. Ključni pokazatelji

Tržište rada u EU-u je 2023. ostalo snažno, uz smanjen, ali ipak velik rast zaposlenosti unatoč usporavanju gospodarskog rasta. Zaposleno je više od dva i pol milijuna dodatnih radnika u usporedbi s 2022., što ukupan broj radnika povećava na 217,5 milijuna. Stopa zaposlenosti (u dobnoj skupini od 20 do 64 godine) dosegla je 75,3 % u 2023. (rast od 0,7 postotnih bodova u usporedbi s 2022.) i rekordnih 76,0 % u drugom tromjesečju 2024., što znači da je glavni cilj EU-a od najmanje 78,0 % zaposlenih do 2030. nadomak ostvarenja[67]. Ukupno gledano, rast zaposlenosti usporio se (s 2,0 % u 2022. na 1,2 % u 2023.), ali i dalje je velik, unatoč slaboj gospodarskoj aktivnosti. Stopa zaposlenosti povećala se u većini država članica, a posebno u Cipru, Malti, Italiji, Španjolskoj, Poljskoj i Grčkoj (slika 2.1.1.). Smanjenja te stope zabilježena su u Austriji, Finskoj, Danskoj, Sloveniji i Litvi. Rumunjska, Belgija i Hrvatska su u „kritičnom stanju" te su ondje stope zaposlenosti i dalje relativno niske (ispod 72,5 %), a povećanja u odnosu na prethodnu godinu posebno su niska u prve dvije zemlje. Za Francusku, Austriju, Finsku, Sloveniju i Litvu je „potrebno praćenje" nakon što su zabilježena ili ispodprosječna poboljšanja s relativno niskih razina (za Francusku) ili smanjenja s iznadprosječnih razina (za preostale četiri zemlje). S druge strane, Nizozemska, Švedska, Estonija i Češka ostvaruju „najbolje rezultate" te su ondje stope zaposlenosti više od 80 %. Općenito se može primijetiti konvergencija stopa zaposlenosti među državama članicama. Ipak, u brojnim državama članicama i dalje su prisutne znatne regionalne razlike (vidjeti sliku 5. u Prilogu 5.), uključujući u najudaljenijim regijama.

Rastu zaposlenosti pridonijelo je povećanje radne snage, a bio je veći u sektorima u kojima postoji relativno velik manjak radne snage. Nakon pandemije bolesti COVID-19, nakon 2020. broj zaposlenih povećao se za 9 milijuna osoba, zahvaljujući istodobnom povećanju radne snage za 6,9 milijuna i smanjenju nezaposlenosti za 2,1 milijun. Radna mjesta su se 2023. uglavnom otvarala u sektorima kao što su trgovina, prijevoz, pružanje smještaja te priprema i posluživanje hrane[68]. Rast zaposlenosti ukupno je bio veći u sektorima u kojima postoji manjak radne snage. To se može pripisati sve većoj ponudi radne snage i premještanju radnih mjesta u sektore s velikom potražnjom. Osim toga, kontinuirani manjak radne snage u sektorima s velikim rastom zaposlenosti upućuje na daljnji potencijal za otvaranje radnih mjesta. Potražnja za radnom snagom i dalje je bila otporna na usporavanje gospodarskog rasta, što je doprinijelo trajnoj napetosti tržišta rada. Stopa slobodnih radnih

[67] Vidjeti publikaciju Europske komisije, Izjava iz Porta i ciljevi, 2021.
[68] Vidjeti: Europska komisija, Zaposlenost i socijalna kretanja u Europi u 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

mjesta smanjila se s 2,9 % u prvom tromjesečju 2023. na 2,4 % u drugom tromjesečju 2024. (sezonski prilagođeni podaci), što je i dalje znatno iznad prosjeka prije pandemije od 1,7 %, zabilježenog u razdoblju od 2013. do 2019.[69]

Slika 2.1.1.: Stopa zaposlenosti povećala se 2023. u većini država članica, iako sporije

Stopa zaposlenosti (20 – 64 godine), razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

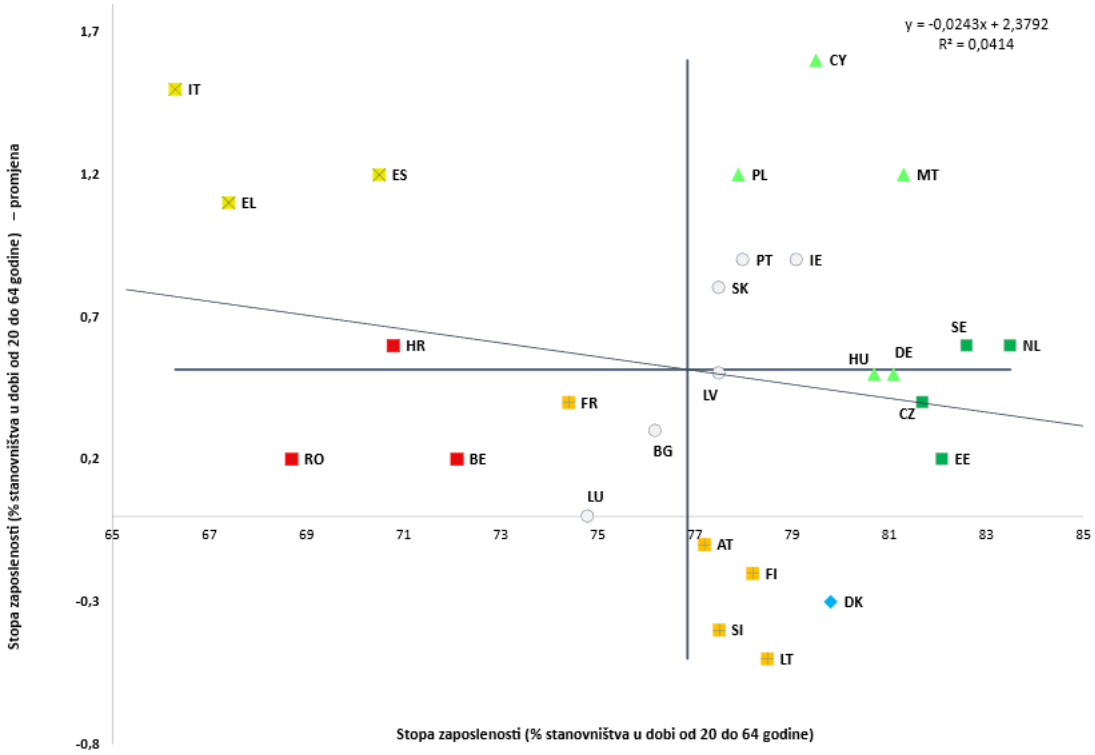

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Definicija se razlikuje za ES i FR. Prekid u vremenskom nizu za CY i DK.
Izvor: Eurostat [lfsi_emp_a], EU LFS.

U većini država članica povećali su se i zaposlenost i broj ukupno odrađenih sati, što upućuje na snagu tržišta rada EU-a. Zaposlenost sad prelazi razine zabilježene prije pandemije bolesti COVID-19 u svim državama članicama osim u Latviji, Rumunjskoj i Slovačkoj. Broj ukupno odrađenih sati povećao se za 0,9 % u 2023. te je u drugom tromjesečju 2024. bio veći od razina prije pandemije u većini država članica osim u Bugarskoj, Češkoj, Njemačkoj, Latviji, Austriji i Slovačkoj. Rast zaposlenosti 2023. bio je brži od rasta broja ukupno odrađenih sati, što je dovelo do smanjenja od 0,2 % u prosječnom broju odrađenih sati po zaposleniku. Prosječan broj odrađenih sati po zaposleniku u EU-u i dalje je ispod razina zabilježenih prije pandemije bolesti COVID-19. Sporije povećanje ukupnog broja odrađenih sati u odnosu na zaposlenost upućuje na dugoročniji silazni trend smanjenja prosječnog broja odrađenih sati po zaposleniku. To je možda djelomično zbog

[69] Eurostat [jvs_q_nace2]. Stopa slobodnih radnih mjesta je ukupan broj slobodnih radnih mjesta (tj. novootvorenih, slobodnih ili ubrzo slobodnih plaćenih radnih mjesta) izražen kao postotak popunjenih i slobodnih radnih mjesta.

snažnijeg rasta zaposlenosti u uslužnom sektoru i drugim sektorima u kojima radnici uobičajeno odrađuju manje sati[70], ali i promjena u preferencijama radnika.

Dokazalo se da su programi skraćenog radnog vremena učinkovit instrument politike za ublažavanje privremenih gospodarskih šokova. Za vrijeme krize uzrokovane bolešću COVID-19, dobro osmišljenim programima skraćenog radnog vremena i sličnim programima očuvanja radnih mjesta uspješno su zaštićena radna mjesta i prihodi u EU-u. Njihova je raširena primjena bila moguća zahvaljujući dostupnom financiranju iz Europskog instrumenta za privremenu potporu radi smanjenja rizika od nezaposlenosti u izvanrednoj situaciji (SURE). Empirijska analiza koju je proveo Eurofound pokazala je da je zahvaljujući programima očuvanja radnih mjesta sačuvano 24,8 milijuna radnih mjesta 2020. te 2,1 milijun 2021., što odgovara 13,3 % odnosno 1,1 % ukupne zaposlenosti[71]. Posebno je velik broj radnih mjesta očuvan u Francuskoj, Italiji i Njemačkoj, gdje se procjenjuje da je zahvaljujući programima očuvanja radnih mjesta u prvoj godini pandemije sačuvano 6,6 milijuna radnih mjesta (25,0 % ukupne zaposlenosti), 4,7 milijuna (21,8 %) odnosno 4,7 milijuna (12,2 %). U relativnom smislu, programi očuvanja radnih mjesta pridonijeli su očuvanju znatnog broja radnih mjesta i u zemljama s manjim tržištima rada (na primjer, više od 14,5 % radnih mjesta 2020. u Hrvatskoj, Cipru, Luksemburgu, Malti i Nizozemskoj).

Samozapošljavanje u EU-u se i dalje smanjuje, uz određene razlike među zemljama i sektorima. Udio samozaposlenih radnika u ukupnoj zaposlenosti smanjio se s 14,8 % u 2010. na 13,3 % u 2023. U tom su razdoblju najveća smanjenja zabilježena su poljoprivredi i trgovini, a znatna povećanja u javnom i bliskim sektorima (uključujući javnu upravu, obrazovanje i zdravstvo) te IKT-u. Promijenio se i profil vještina samozaposlenih osoba, pri čemu je 39 % njih 2023. imalo tercijarno obrazovanje, u usporedbi sa samo 28,0 % u 2010. Stope rizika od siromaštva među samozaposlenim osobama (od 18 do 64 godine) više su od onih za zaposlene osobe (22,1 % u odnosu na 9,6 %). Udio samozaposlenih osoba 2023. znatno se razlikovao među državama članicama te se približio ili premašio 20 % u Italiji i Grčkoj, ali je ostao ispod 8 % u Njemačkoj i Danskoj (vidjeti i odjeljak 2.3.1.). Najveći udio samozaposlenih osoba u EU-u (otprilike 70 %) i u većini država članica činili su radnici koji samostalno obavljaju djelatnost. U razdoblju od 2013. do 2023. udio radnika koji samostalno obavljaju djelatnost u ukupnoj zaposlenosti smanjio se s 10,3 % na 9,0 % jer je manje mladih osoba odabralo samozapošljavanje pa se nije nadoknadio broj starijih radnika koji su prestali s radom.

I dalje su prisutni srednjoročni izazovi povezani sa slabim rastom produktivnosti u EU-u. Iako je rast produktivnosti prije 2007. u prosjeku iznosio otprilike 1,4 % godišnje, u razdoblju od 2010. do 2019. smanjio se na 0,8 %, a 2023. dodatno na 0,7 %.[72] Unatoč prognozama koje predviđaju neznatna poboljšanja, rast produktivnosti i dalje je strukturno nizak i narušava globalnu konkurentnost EU-a. Rast zaposlenosti sada potiče rast BDP-a više nego produktivnost u većini država članica, osim Danske, Poljske, Portugala, Rumunjske i Slovačke. Kontinuirano slaba produktivnost rada, koja je sve lošija i zbog toga što stanovništvo stari, ugrožava konkurentnost, gospodarski rast, otvaranje radnih mjesta i životne standarde. U izvješću Marija Draghija o budućnosti europske konkurentnosti ističe se

[70] Vidjeti: Europska komisija, Kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi, 2023., Ured za publikacije Europske unije, 2023.

[71] Eurofound, *Weathering the crisis: How job retention schemes preserved employment and incomes during the pandemic*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[72] Europska komisija, Kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

znatan manjak specijalizacije za visoke tehnologije, kao i inovacija i ulaganja, posebno u usporedbi sa Sjedinjenim Američkim Državama[73]. Slab rast ukupne faktorske produktivnosti glavni je čimbenik koji utječe na nezadovoljavajući rast produktivnosti rada, a povezan je, prije svega, sa smanjenjem tehnoloških inovacija i usvajanja tehnologija, nedostatnom preraspodjelom kapitala i radne snage u poduzećima, starenjem radne snage koje pridonosi smanjenju preuzimanja rizika, a ulogu ima i slaba akumulacija ljudskog kapitala. Manjak radne snage i vještina uzrokuju kašnjenje u usvajanju tehnologija, povećavaju troškove i smanjuju daljnju potrebu za radnom snagom. U kratkoročnom smislu, manjci mogu prisiliti poduzeća da zadrže radnike, čime se sprječava preraspodjela rada, a zaposlenike primorati na produljenje radnog vremena, što može dovesti do smanjenja produktivnosti i pogoršanja neusklađenosti između radnika i radnih mjesta, a u konačnici i do veće strukturne nezaposlenosti. Kako je istaknuto u Draghijevu izvješću, prilagodba sustava obrazovanja i osposobljavanja novim potrebama za vještinama, posebno za potrebe usporedne tranzicije, kao i davanje prednosti obrazovanju odraslih te strukovnom obrazovanju i osposobljavanju presudni su za poticanje konkurentnosti. Smanjenjem administrativnih prepreka, poticanjem inovacija i pružanjem podrške učinkovitom kolektivnom pregovaranju može se pridonijeti povećanju produktivnosti te održavanju rasta plaća i konkurentnosti.

Manjak radne snage i vještina i dalje je prisutan i raširen u EU-u, ali smanjuje se s najvećih zabilježenih razina. U proteklom se desetljeću manjak radne snage i vještina povećao u svim državama članicama. Uzme li se u obzir nedavni gospodarski pad, udio rukovoditelja koji su kao jedan od čimbenika koji ograničuje proizvodnju naveli manjak radne snage neznatno se smanjio (18,0 % u listopadu 2024. u odnosu na 22,4 % u listopadu 2023. i 25,9 % u listopadu 2022.), ali i dalje je relativno velik[74]. Najveći manjkovi zabilježeni su u STEM sektorima (posebno sektoru IKT-a), sektorima građevinarstva, zdravstvene i dugotrajne skrbi, prijevoza, turizma i drugim sektorima relevantnima za zelenu i digitalnu tranziciju. Iz izvješća EURES-a za 2023.[75] slijedi da su najozbiljniji nedostaci zabilježeni u zanimanjima kao što su vozači teških kamiona, medicinske sestre i tehničari (uključujući specijaliste), liječnici, krovopokrivači, konobari i građevinski radnici. U okviru 1 nalazi se detaljnija analiza važnih problema u tom pogledu.

Okvir. 1: Rješavanje problema manjka radne snage i vještina u EU-u

Rješavanje problema manjka radne snage i vještina neophodno je da bi se potaknuli konkurentnost, kapaciteti za inovacije te uključiv i održiv rast EU-a. Već se gotovo jedno desetljeće u svim državama članicama povećava manjak radne snage i vještina, a očekuje se i dodatno povećanje u kontekstu digitalne i zelene tranzicije. Manjak radne snage nije se znatno smanjio ni zbog nedavnog usporavanja gospodarskog rasta. Tim manjcima pogoduju demografske promjene, potražnja za novim vještinama povezanima s tehnološkim razvojem i usporedna tranzicija, kao i loši radni uvjeti u određenim sektorima. O njima izvješćuju poduzeća svih veličina i iz svih sektora, a posebno su dosljedni u području zdravstvene skrbi, STEM-a (posebno IKT-a), građevinarstva, prijevoza i u određenim uslužnim zanimanjima (npr. kuhari i konobari)[76]. Iako manjak radne snage može upućivati na

[73] Draghi, M. (2024.a), Draghi, M. (2024.b).
[74] Europska komisija, Istraživanje poslovnih subjekata i potrošača.
[75] Europsko nadzorno tijelo za rad, *Labour shortages and surpluses in Europe, 2023*, Ured za publikacije Europske unije, 2023.
[76] Eurofound, Europsko istraživanje o poduzećima 2019., i Europska komisija, Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi 2023.: rješavanje problema manjka radne snage i vještina u EU-u, Ured za publikacije Europske unije, 2023.

snažno gospodarstvo te potaknuti radnike na pregovaranje o boljim plaćama i radnim uvjetima, istodobno može narušiti produktivnost i inovacijski kapacitet, oslabiti konkurentnost EU-a, kočiti rast i otežati napredak u području zelene i digitalne tranzicije. Provedbom europskog stupa socijalnih prava, posebno u području obrazovanja, osposobljavanja i cjeloživotnog učenja (načelo br. 1), aktivne potpore zapošljavanju (načelo br. 4) te sigurnog i prilagodljivog zaposlenja (načelo br. 5) također će se pridonijeti rješavanju problema manjka radne snage i vještina.

Manjak radne snage znatno se razlikuje među državama članicama te u sektorima i zanimanjima. U drugom tromjesečju 2024. stopa slobodnih radnih mjesta (sezonski prilagođeni podaci) bila je najviša u Belgiji (4,4 %), Nizozemskoj (4,3 %), Austriji (4,0 %), Češkoj (3,4 %), Njemačkoj (3,2 %) i Malti (3,0 %). S druge strane, najniže stope zabilježene su u Bugarskoj, Rumunjskoj, Španjolskoj i Poljskoj (sve ispod 1 %) – vidjeti sliku u nastavku. Manjak radne snage u proizvodnom sektoru posebno je velik te se 2022. i 2023. nastavio povećavati u Hrvatskoj, Sloveniji i Bugarskoj. U građevinskom sektoru najviše problema s pronalaženjem radnika imaju Slovenija, Grčka i Hrvatska, a manjak radne snage u uslužnim zanimanjima najveći je u Malti, Nizozemskoj i Njemačkoj. Komisija je nedavno izdvojila 42 zanimanja koja smatra deficitarnima u EU-u[77]. Među sektorima s manjkom radne snage su administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti, usluge pružanja smještaja te pripreme i posluživanja hrane, IKT i građevinarstvo. Nadalje, poduzetnici u istraživanjima sve češće navode da ne mogu pronaći posebne vještine potrebne za popunjavanje slobodnih radnih mjesta[78] [79].

Manjak radne snage u većini država članica i dalje je veći nego 2019.
Stopa slobodnih radnih mjesta, četvrto tromjesečje 2019. u odnosu na drugo tromjesečje 2024.

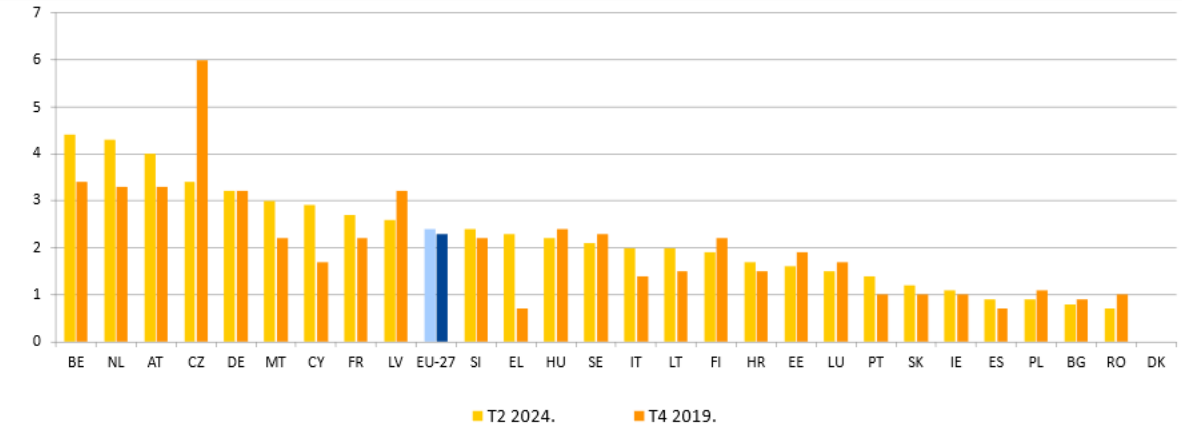

Napomena: djelatnosti NACE 2, od B do S (industrija, građevinarstvo i usluge).
Izvor: Eurostat [ei_lmjv_q_r2], podaci su sezonski prilagođeni i nisu kalendarski usklađeni.

Usklađeno i pojačano djelovanje na razini EU-a, država članica i na regionalnoj razini, uz uključivanje socijalnih partnera i drugih relevantnih dionika, presudno je za rješavanje problema manjka radne snage i vještina. Komisija je u ožujku 2024. predstavila akcijski plan za rješavanje problema manjka radne snage i vještina, koji je izrađen

[77] Komunikacija: Akcijski plan za rješavanje problema manjka radne snage i vještina u EU-u (2024.) – Zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje – Europska komisija.
[78] Europska komisija, Istraživanje Flash Eurobarometar FL529: Europska godina vještina – Manjak vještina, strategije za zapošljavanje i zadržavanje radnika u malim i srednjim poduzećima, 2023.
[79] EIB, Istraživanje EIB-a o ulaganjima (EIBIS), 2023.

u bliskoj suradnji sa socijalnim partnerima[80]. On se temelji na brojnim inicijativama koje su već poduzete, a u njemu se utvrđuje 87 novih mjera koje će EU, države članice i socijalni partneri poduzeti ili ih planiraju poduzeti radi rješavanja problema manjka radne snage i vještina. Te mjere raspodijeljene su u pet područja politike: i. uključivanje nedovoljno zastupljenih skupina na tržište rada, ii. pružanje potpore za razvoj vještina, osposobljavanje i obrazovanje, iii. poboljšanje radnih uvjeta, iv. poboljšanje pravedne mobilnosti unutar EU-a i v. privlačenje talenata iz zemalja izvan EU-a. Komisija dobro napreduje u provedbi svojih obveza. Na temelju primljenih podataka, od 30 novih obveza koje je Komisija preuzela u okviru akcijskog plana, njih je šest (20 %) provedeno u cijelosti, a provedba njih 22 (73 %) je u tijeku. Isto tako, socijalni partneri obvezali su se na provedbu ukupno 34 mjere, a na temelju podataka koje je prikupila Komisija, provedba jedne trećine tih obveza (11 mjera, 32 % ukupnih preuzetih obveza) je u tijeku. Komisija će nastaviti pratiti napredak u provedbi akcijskog plana u okviru europskog semestra. Osim toga, Komisija će pozvati države članice u Odboru za zapošljavanje (EMCO) i Odboru za socijalnu zaštitu (SPC) da održavaju trostrane razmjene mišljenja o tom pitanju, uz sudjelovanje europskih i nacionalnih socijalnih partnera. Provedba tog akcijskog plana važna je i za postizanje glavnih ciljeva EU-a i nacionalnih ciljeva u području zapošljavanja i vještina do 2030.[81]

Nekoliko država članica donijelo je mjere za rješavanje problema manjka radne snage i vještina, među ostalim privlačenjem državljana trećih zemalja. Zakon o useljavanju kvalificiranih radnika u **Njemačkoj** je stupio na snagu u ožujku 2024. Njime su revidirani i prošireni propisi o kvalificiranim radnicima sa završenim tercijarnim obrazovanjem, a temelji se na proširenom popisu deficitarnih zanimanja (vidjeti odjeljak 2.2.2.). U prosincu 2023. **Francuska** je reformirala svoju javnu službu za zapošljavanje (sada se naziva „France Travail") kako bi poboljšala podršku koja se pruža tražiteljima zaposlenja i bolje riješila problem manjka radne snage (vidjeti odjeljak 2.3.2.). **Austrija** je 2023. provela „Akcijski plan za borbu protiv manjka kvalificiranih radnika" i dodijelila 75 milijuna EUR za aktivne politike tržišta rada za 2024. i 2025. Taj plan uključuje i mjere za podršku uključivanju tražitelja azila i korisnika supsidijarne zaštite na tržište rada. **Slovenija** je u veljači 2024. donijela odredbe za utvrđivanje naknada/bonusa za dodatnu količinu posla u određenim deficitarnim zanimanjima u sektoru zdravstvene skrbi (npr. obiteljska medicina). **Malta** je proširila svoj „Program za razvoj vještina" u prosincu 2023. radi promicanja stjecanja vještina među radnom snagom. U listopadu 2023. **Italija** je ažurirala svoje zakonodavstvo i povećala ulaganja u programe usavršavanja i prekvalifikacije kako bi olakšala pristup svojem tržištu rada visoko kvalificiranim stručnjacima i bolje odgovorila na manjak radne snage i vještina, među ostalim u okviru plana za oporavak i otpornost. **Luksemburg** je u kolovozu 2023. izmijenio zakonodavstvo kako bi pojednostavnio postupak zapošljavanja državljana trećih zemalja te poboljšao način privlačenja i zadržavanja talenata.

Stopa nezaposlenosti u EU-u dosegla je rekordno niske razine 2023. i početkom 2024. unatoč usporavanju gospodarskog rasta. Prosječna stopa nezaposlenosti u EU-u (dobna skupina od 15 do 74 godine) smanjila se na 6,1 % (sa 6,2 % iz 2022.), što je najniža ikad zabilježena razina (slika 2.1.2.). U Grčkoj, Cipru i Španjolskoj zabilježena su najveća smanjenja, za 1,4 postotna boda, 1,0 postotnih bodova odnosno 0,8 postotnih bodova. S druge strane, Litva, Estonija, Danska, Luksemburg i Mađarska zabilježili su povećanja od 0,5 postotnih bodova ili više. Stanje u Italiji, Francuskoj, Švedskoj, Finskoj, Litvi, Danskoj,

[80] Komunikacija: Akcijski plan za rješavanje problema manjka radne snage i vještina u EU-u (2024.) – Zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje – Europska komisija.
[81] Vidjeti publikaciju Europske komisije, Izjava iz Porta i ciljevi, 2021.

Estoniji i Luksemburgu označeno je kao stanje za koje je „potrebno praćenje” zbog relativno visoke stope nezaposlenosti ili ispodprosječnih poboljšanja. Iako Španjolska i Grčka imaju daleko najvišu stopu nezaposlenosti (12,2 % i 11,1 %), njihovo stanje ima oznaku „slabi rezultati koji se poboljšavaju” jer su obje zemlje zabilježile smanjenja daleko ispod prosjeka EU-a. Češka, Poljska, Njemačka i Malta imaju „najbolje rezultate” te njihove stope nezaposlenosti iznose između 2,6 % i 3,1 %. Do rujna 2024. prosječna stopa nezaposlenosti u EU-u dodatno se smanjila na 5,9 %. Zbog manjka radne snage koji je još uvijek velik, iako se smanjuje[82], poduzeća su prisiljena zadržati zaposlenike unatoč manjoj potražnji za njihovim proizvodima i uslugama, kako bi pridonijela održavanju stope nezaposlenosti na niskoj razini[83]. Osim toga, manjak radne snage i vještina možda je pridonio niskoj stopi prelaska iz zaposlenosti u nezaposlenost. Razlike u stopama nezaposlenosti među zemljama EU-a dosljedno se smanjuju nakon što su dosegle vrhunac 2013. te su sada gotovo jednako niske kao prije financijske krize u razdoblju 2008. – 2009. Međutim, u brojnim zemljama i dalje su prisutne znatne regionalne razlike (vidjeti sliku 5. u Prilogu 6.), uključujući i najudaljenijim regijama.

[82] Vidjeti: Europska komisija: Jesenska gospodarska prognoza 2024. – Postupni oporavak u nepovoljnom okruženju.

[83] Vidjeti: Europska komisija, Kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

Slika 2.1.2.: Stopa nezaposlenosti smanjila se 2023. u gotovo polovini država članica

Stopa nezaposlenosti (15 – 74 godine), razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

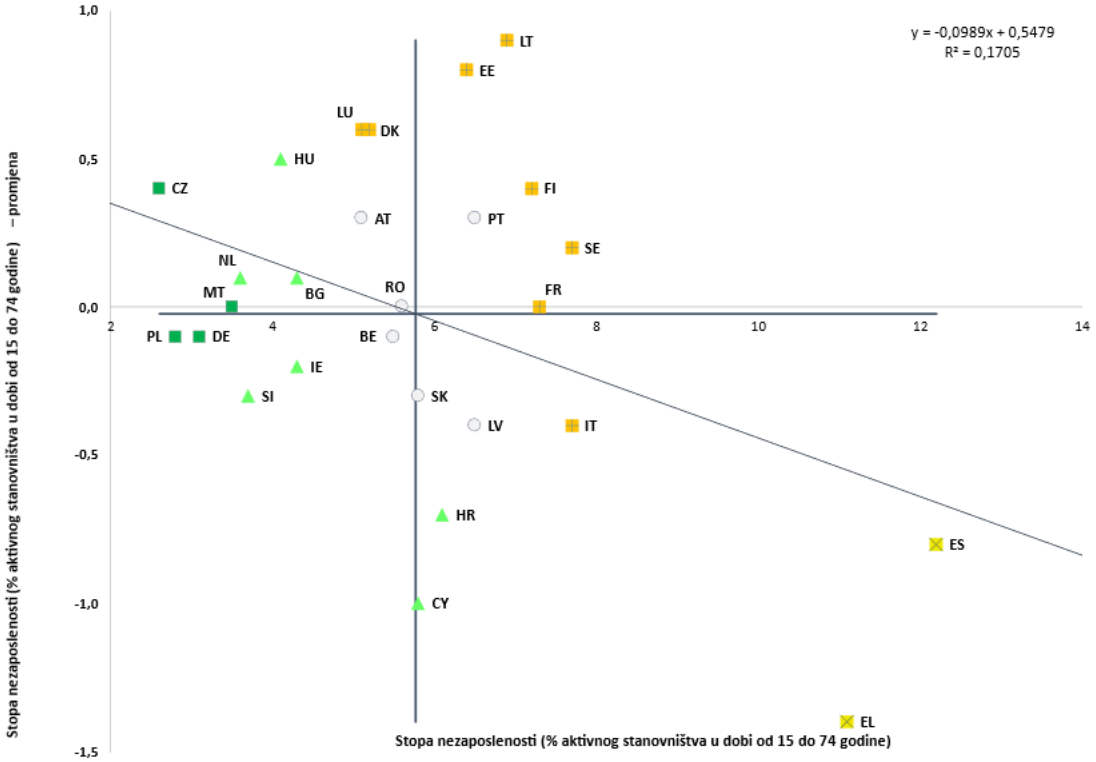

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Definicija se razlikuje za ES i FR. Prekid u vremenskom nizu za CY i DK.
Izvor: Eurostat [une_rt_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

Zelena tranzicija mijenja gospodarstvo, dovodeći do potrebe za novim zadaćama i vještinama u postojećim sektorima, preraspodjele rada među sektorima i novih radnih mjesta u „zelenom gospodarstvu", što uz odgovarajuću potporu politike može dovesti do otvaranja novih radnih mjesta. Zahvaljujući prelasku na kružno i niskougljično gospodarstvo radnici mijenjaju sektore, posebno u području energetike, rudarstva, građevinarstva, proizvodnje, prijevoza i gospodarenja otpadom. Nedavna analiza pokazuje da u prosjeku 1,8 do 3,9 % radnika u EU-u svake godine prelazi u drugi sektor. Ta je brojka ostala stabilna tijekom godina, uz tek neznatno povećanje u određenim zemljama, i kreće se na razinama iz 2016.[84] Istodobno se udio radnika u zelenom gospodarstvu u EU-u povećao s 2,2 % u 2015. na 2,5 % u 2021., uz velike razlike među državama članicama (od 0,9 % u Mađarskoj i 1,4 % u Malti do 4,9 % u Estoniji i 5,4 % u Luksemburgu 2021.)[85]. Alternativna mjerenja pokazuju da bi zeleno gospodarstvo moglo biti i veće te obuhvaćati do 11,3 % radne snage u EU-u (u odnosu na 10,8 % 2015.) [86]. Istodobno, sektori s visokim razinama emisija[87]

[84] Fulvimari A. i dr., *Estimating labour market transition costs and social investment needs of the green transition – a new approach*, Ured za publikacije Europske unije, 2024. (u pripremi).
[85] Na temelju podataka Eurostata [env_ac_egss1] i [nama_10_a10_e].
[86] Na temelju izračuna Zajedničkog istraživačkog centra u okviru projekta GreenJobs, nakon stavljanja u funkciju pristupa ONET temeljenog na zadacima koji su predložili Gili, Verdolini i Vona (2020.) za mjerenje zapošljavanja na zelenim radnim mjestima u EU-u.

i dalje zapošljavaju znatan udio radnika (3,5 % u EU-u 2023.), s razlikama u rasponu od 0,8 % u Cipru i 0,9 % u Irskoj do 7,4 % u Češkoj. Dokazi upućuju na to da, uz rješavanje problema manjka radne snage u zanimanjima ključnima za postizanje klimatski neutralnog gospodarstva i osiguravanje pravedne tranzicije, dobro osmišljene politike za pružanje potpore radnicima čiji se radni zadaci mijenjaju ili koji se suočavaju s prelaskom u novi sektor ili na novo radno mjesto (posebno onima najviše pogođenima prelaskom na klimatsku neutralnost) mogu dovesti do otvaranja novih radnih mjesta u Uniji[88].

Digitalna transformacija podržava otvaranje radnih mjesta u određenim sektorima. Broj stručnjaka za IKT u EU-u sustavno se povećava od 2013. (za 59,3 %) te je 2023. dosegao brojku od 9,5 milijuna. Ako se njihov broj nastavi povećavati tim tempom, do 2030. biti će samo 12 milijuna stručnjaka za IKT, što je znatno manje od cilja od 20 milijuna, osobito s obzirom na sve veću konkurenciju u privlačenju talenata s digitalnim vještinama[89]. Unatoč tome, žene su i dalje znatno manje zastupljene te su 2023. činile samo 19 % stručnjaka za IKT. Osim toga, tehnološki napredak u područjima kao što su umjetna inteligencija, analitika podataka, virtualni svjetovi, kibernetička sigurnost, kvantno računalstvo, računalstvo u oblaku i računalstvo na rubu mreže dodatno mijenjaju gospodarstva i tržišta rada. Zato će digitalne vještine postajati sve važnije, dok trenutačno 40 % odraslih i trećina radnika u Europi ne raspolaže ni osnovnim digitalnim vještinama (vidjeti odjeljak 2.2.1.). Najveći manjci prijavljuju se u područjima kao što su stvaranje digitalnog sadržaja i računalno programiranje, posebno u Latviji, Danskoj, Poljskoj i Španjolskoj[90].

Slika 2.1.3.: Plaće su 2023. nastavile rasti, i dalje u kontekstu visoke inflacije i napetosti na tržištu rada

Nominalna naknada po zaposleniku, godišnja postotna promjena

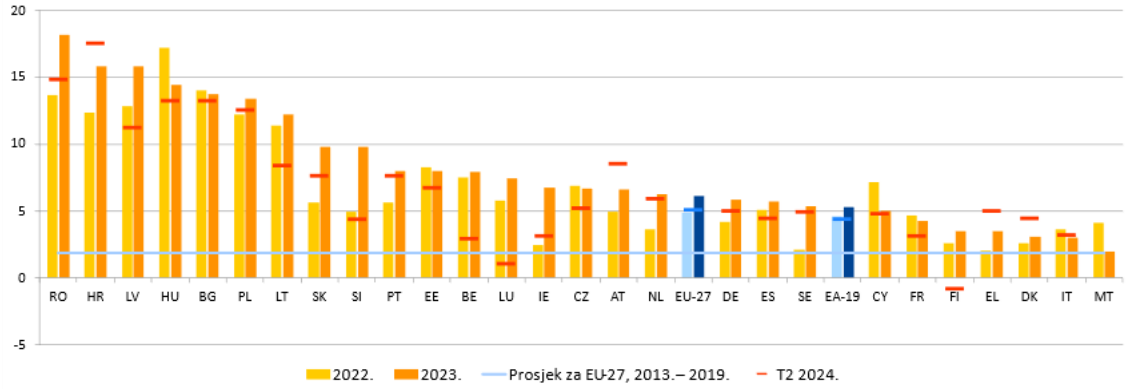

Napomena: Napomena: EA-20, 20 zemalja koje su uvele euro. Nominalna naknada po zaposleniku izračunava se kao ukupna naknada zaposlenicima podijeljena s ukupnim brojem zaposlenika. Nominalna naknada uključuje, uz bruto plaće, doprinose poslodavca.
Izvor: Baza podataka AMECO i Eurostat, nacionalni računi [namq_10_gdp], [namq_10_a10_e].

[87] U industrije s visokim razinama emisija ubrajaju se rudarstvo i vađenje, proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda, proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, proizvodnja metala te proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica.
[88] Europska komisija, SWD(2020) 176 final. Projekcije se temelje na modelu EQUEST uz primjenu scenarija „rada s nižim oporezivanjem koji obavljaju niskokvalificirani radnici", 2020.
[89] Europska komisija, Digitalno desetljeće Europe: digitalni ciljevi za 2030., 2023.
[90] OECD, Baza podataka „Skills for Jobs" 2022., 2022.

Rast plaća u EU-u ostao je snažan 2023., ali znatno se razlikovao među državama članicama. Godišnji rast nominalne naknade po zaposleniku dosegao je rekordno visokih 6,1 % (u odnosu na prethodnu godinu) nakon 4,9 % zabilježenih 2022., i dalje u okolnostima visoke inflacije[91] i napetosti na tržištu rada, a zatim se smanjio na 5,0 % u 2. tromjesečju 2024. kako se inflacija smanjivala. Rast plaća znatno se razlikovao među državama članicama (slika2.1.3.). U drugom tromjesečju 2024. rast nominalnih plaća (u odnosu na prethodnu godinu) premašio je 11 % u Bugarskoj, Hrvatskoj, Mađarskoj, Latviji, Poljskoj i Rumunjskoj te je iznosio između 6 % i 10 % u Estoniji, Litvi, Slovačkoj, Austriji i Portugalu. U Belgiji, Finskoj, Francuskoj, Irskoj, Italiji, Luksemburgu i Malti bio je niži od 3,2 %.

Zabilježen je i snažan rast dogovorenih plaća, potaknut sve većom potražnjom za nadoknadom gubitaka kupovne moći. Dogovorene plaće u europodručju porasle su za 3,6 % (u odnosu na prethodnu godinu) u drugom tromjesečju 2024., što predstavlja usporavanje sa stopa rasta od 4,4 % do 4,7 % zabilježenih nakon prvog tromjesečja 2023.[92] Međutim, posljednje povećanje i dalje je znatno više od onih zabilježenih tijekom 2022., koja su iznosila između 2,6 % i 3,1 %. Tijekom 2023. došlo je do nekoliko radnih sporova potaknutih zabrinutošću da plaće ne idu ukorak sa sve većim troškovima života[93].

Slika 2.1.4.: Realne plaće oporavljaju se, ali još su pod utjecajem gubitaka iz prethodnih godina

Realne bruto nadnice i plaće po zaposleniku (godišnja postotna promjena)

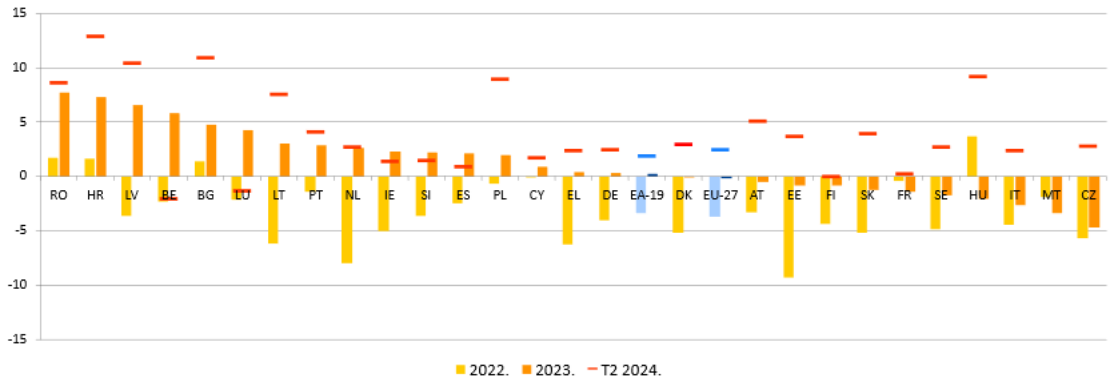

Napomena: EA se odnosi na EA-20, 20 zemalja koje su uvele euro. Realne plaće izračunane su primjenom harmoniziranog indeksa potrošačkih cijena kao deflatora.
Izvor: Ameco [5000 HWWDW, 5000 ZCPIH] i Eurostat [namq_10_gdp, namq_10_a10_e, prc_hicp_midx].

Nakon znatnog smanjenja zabilježenog 2022., realne plaće počele su se povećati od trećeg tromjesečja 2023., što je uglavnom potaknuto smanjenjem inflacije. Realne plaće u EU-u smanjile su se za 3,7 % 2022. i nastavile se smanjivati početkom 2023., što znači da je zabilježen godišnji pad od 0,2 %[94]. Međutim, rast realnih plaća nastavio se od druge polovine 2023. i dosegao 2,4 % (u odnosu na prethodnu godinu) u drugom tromjesečju 2024.

[91] Inflacija je u rujnu 2023. i dalje iznosila 4,9 % u odnosu na prethodnu godinu, prije znatnog smanjenja u četvrtom tromjesečju, kad je dosegla 3,1 % u prosincu.
[92] Rast dogovorenih plaća izravna je posljedica pregovora o plaćama među socijalnim partnerima. Obuhvaća nove dogovorene i prethodno dogovorene plaće. U pravilu ne uključuje bonuse, prekovremene sate ni druge pojedinačne naknade koje nisu povezane s kolektivnim pregovaranjem. U usporedbi s isplaćenim plaćama, dogovorene plaće nisu osjetljive na broj odrađenih sati (jer se utvrđuju na temelju punog radnog vremena) i predstavljaju donju granicu plaća u određenim sektorima.
[93] Eurofound, *Labour disputes across Europe in 2023: Ongoing struggle for higher wages as cost of living rises*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[94] Realne plaće izračunavaju se primjenom harmoniziranog indeksa potrošačkih cijena kao deflatora.

– vidjeti sliku 2.1.4.). Do tog oporavka došlo je zahvaljujući smanjenju inflacije i daljnjem snažnom rastu nominalnih plaća. U drugom tromjesečju 2024. rast realnih plaća premašio je 4,0 % u Austriji, Bugarskoj, Hrvatskoj, Latviji, Litvi, Poljskoj, Portugalu, Mađarskoj i Rumunjskoj. S druge strane, iznosio je manje od 1,0 % u Finskoj, Francuskoj i Španjolskoj te se smanjio za 1,4 % u Luksemburgu i 2,1 % u Belgiji nakon snažnog rasta koji su potonje dvije zemlje zabilježile 2023. Unatoč tim nedavnim poboljšanjima, realne plaće u EU-u i većini država članica i dalje su ispod razina iz razdoblja prije pandemije. Razine iz 2019. realne će plaće prema očekivanjima doseći 2025. u EU-u i 2026. u europodručju[95].

U većini država članica, povećanja zakonske minimalne plaće uglavnom su nadoknadila gubitak kupovne moći osoba koje primaju minimalnu plaću. Od siječnja 2022. do siječnja 2024. zakonske minimalne plaće nominalno su se povećale za više od 7 % u svim državama članicama u kojima su takve plaće na snazi[96]. Povećale su se za više od 40 % u Poljskoj, Bugarskoj i Latviji te za više od 20 % u Hrvatskoj, Belgiji, Njemačkoj, Estoniji, Irskoj, Litvi, Mađarskoj, Nizozemskoj i Rumunjskoj[97]. Ta su povećanja prije svega posljedica rutinskih godišnjih ažuriranja izvršenih u siječnju 2023. i siječnju 2024., uz znatne prilagodbe tijekom 2022. i 2023. U realnim vrijednostima, zakonske minimalne plaće povećale su se za više od 10 % u Belgiji, Bugarskoj, Hrvatskoj, Njemačkoj, Latviji i Poljskoj te za 5 % do 10 % u Grčkoj, Irskoj, Litvi, Malti, Nizozemskoj i Rumunjskoj (slika 2.1.6.). U Estoniji, Francuskoj, Mađarskoj, Luksemburgu, Portugalu i Španjolskoj, realne zakonske minimalne plaće povećale su se za manje od 5 % od siječnja 2022. do siječnja 2024. S druge strane, realne plaće smanjile su se za više od 3 % u Češkoj, Slovačkoj i Sloveniji.

Slika 2.1.5.: Povećanja zakonske minimalne plaće pridonijela su nadoknadi gubitka kupovne moći osoba koje primaju minimalnu plaću

Kretanja minimalne plaće u državama članicama sa zakonskom minimalnom plaćom (% promjene)

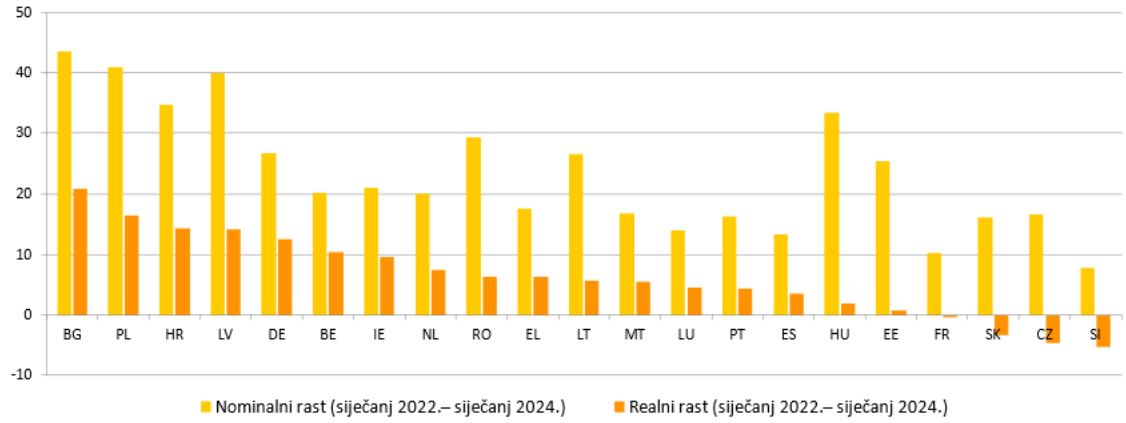

Napomena: Cipar je isključen jer je ondje zakonska minimalna plaća uvedena 2023.
Izvor: Eurofound i Eurostat [earn_mw_cur, prc_hicp_midx].

[95] Europska komisija, Jesenska gospodarska prognoza 2024.: Postupni oporavak u nepovoljnom okruženju., studeni 2024.

[96] Zakonske minimalne plaće primjenjuju se u 22 države članice: Belgiji, Bugarskoj, Cipru, Češkoj, Estoniji, Francuskoj, Grčkoj, Hrvatskoj, Irskoj, Latviji, Litvi, Luksemburgu, Mađarskoj, Malti, Nizozemskoj, Njemačkoj, Poljskoj, Portugalu, Rumunjskoj, Slovačkoj, Sloveniji i Španjolskoj. Pet država članica koje ne primjenjuju zakonske minimalne plaće su: Austrija, Danska, Finska, Italija i Švedska.

[97] Minimalne plaće često se ažuriraju na godišnjoj osnovi, početkom godine. Od siječnja 2022. do siječnja 2024. najveća povećanja zabilježena su u Poljskoj (49 %), Bugarskoj (44 %), Latviji (40 %) i Hrvatskoj (34 %). U Belgiji, Njemačkoj, Estoniji, Irskoj, Litvi, Mađarskoj, Nizozemskoj i Rumunjskoj povećale su se za 20 % do 30 %.

Siromaštvo unatoč zaposlenju neznatno se smanjilo u EU-u 2023., ali mu je i dalje bio izložen svaki dvanaesti radnik. Udio zaposlenih osoba starijih od 18 godina izloženih riziku od siromaštva smanjio se na 8,3 % u 2023., što je smanjenje s 8,5 % zabilježenih 2022. (odnosi se na dohotke iz 2022. odnosno 2021.)[98]. Taj je udio manji i u usporedbi s prethodnim desetljećem i razdobljem netom prije izbijanja pandemije bolesti COVID-19 (9,1 % u 2013. i 9 % u 2019., odnosi se na dohotke iz 2012. odnosno 2018.). U dvanaest je država članica 2023. zabilježeno smanjenje siromaštva unatoč zaposlenju, iako je velik dio njih bio suočen s visokom inflacijom i znatnim smanjenjem realnih plaća 2022. To upućuje na to da se u tim zemljama medijan dohotka u znatno većoj mjeri smanjio nego dohodak siromašnih radnika, čemu su pridonijela ažuriranja minimalnih plaća i socijalnih transfera[99]. Najveća smanjenja zabilježile su Italija i Grčka (s –1,6 postotnih bodova odnosno –0,7 postotnih bodova na 9,9 %) iako su obje ipak dosegle prosjek EU-a (8,3 %). S druge strane, siromaštvo unatoč zaposlenju povećalo se za 1 postotni bod ili više u Luksemburgu, Bugarskoj, Hrvatskoj i Slovačkoj. Najveće razine zabilježene su u Rumunjskoj (15,3 %), Luksemburgu (14,8 %) i Bugarskoj (11,4 %), dok su Španjolska, Estonija i Portugal također imali stope od 10 % ili više. Rane procjene Eurostata upućuju na to da će stopa siromaštva unatoč zaposlenju ostati stabilna 2024. (odnosi se na dohotke iz 2023.)[100]. Kao i prethodnih godina, siromaštvo unatoč zaposlenju u EU-u bilo je veće među državljanima trećih zemalja (22,5 %), osobama rođenima izvan EU-a (18,5 %), niskoobrazovanim radnicima (18,4 %), osobama koje rade u nepunom radnom vremenu (12,6 %), osobama zaposlenima na određeno vrijeme (12,6 %) i kućanstvima s uzdržavanom djecom (10,0 %).

Slika 2.1.6.: Porezni klin za samca koji zarađuje prosječnu plaću bio je 2023. niži nego desetljeće ranije u gotovo svim državama članicama

Porezni klin za samca koji zarađuje prosječnu plaću, 2023.

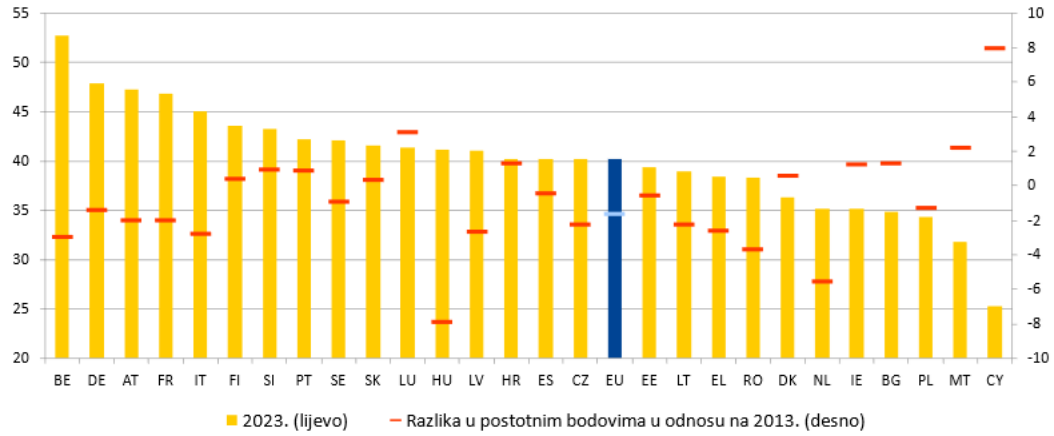

Napomena: podaci za Cipar za 2013. nisu dostupni pa su zamijenjeni onima za 2014.
Izvor: baza podataka Europske komisije (GU ECFIN) o porezima i naknadama, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada (ažurirano u travnju 2024.).

Oporezivanje rada znatno utječe na poticaje za rad i zapošljavanje. Porezni klin mjera je razlike između troškova rada koje snosi poslodavac i neto plaće zaposlenika, izražena kao postotak ukupnih troškova rada. Visok porezni klin na rad može smanjiti poticaje za rad i zapošljavanje, osobito za određene skupine, kao što su primatelji drugog dohotka, čija

[98] Eurostat [ilc_iw01], EU-SILC, prekid u vremenskom nizu za Hrvatsku.
[99] Vidjeti: Europska komisija, Kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[100] *Latest developments in income dynamics and poverty - Statistics Explained*, lipanj 2024.

ponuda radne snage bolje odgovara takvim poticajima. Od 2013., porezni klin za samca koji zarađuje prosječnu plaću smanjio se za 2,2 postotna boda u EU-u te je 2023. bio 40,2 % (slika 2.1.6.). To je ipak nešto više od prosjeka OECD-a od 34,8 %. U istom je razdoblju 13 država članica zabilježilo znatno smanjenje poreznog klina (za više od 1 postotnog boda), pri čemu su najveća smanjenja zabilježena u Mađarskoj (–7,9 postotnih bodova), Nizozemskoj (–5,5 postotnih bodova), Rumunjskoj (–3,7 postotnih bodova) i Belgiji (–2,9 postotnih bodova). Nasuprot tome, u šest zemalja zabilježena su znatna povećanja (za više od 1 postotnog boda): najveća u Cipru (8,0 postotnih bodova), Luksemburgu (3,1 postotni bod) i Malti (2,2 postotna boda). Za osobe s nižim dohotkom (50 % prosječnog dohotka), porezni klin za samca iznosio je 31,7 % u 2023., što je smanjenje za 3,1 postotni bod od 2013. i 0,1 postotni bod od 2022.

Slika 2.1.7.: Porezni klin na rad niži je za radnike s niskim plaćama

Porezni klin za samca s niskim dohotkom (50 % i 67 % prosječne plaće) u odnosu na prosječnu plaću 2023.

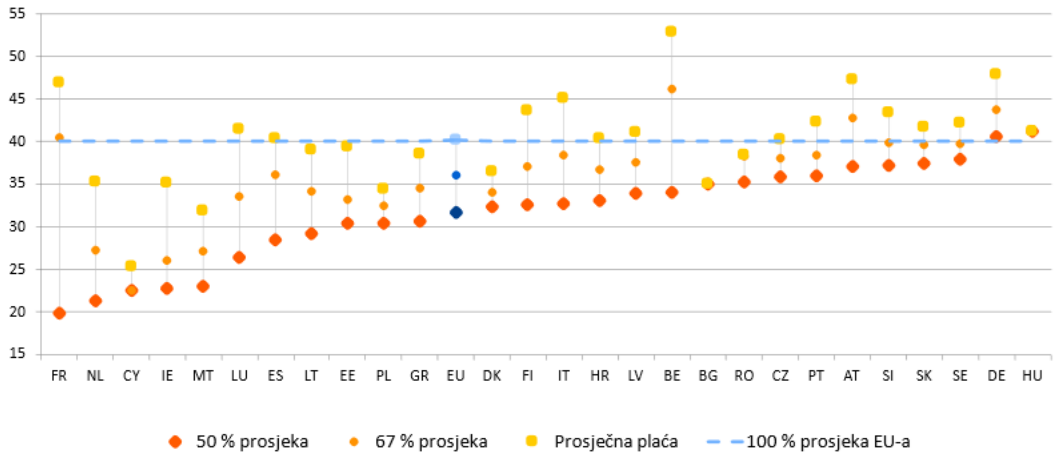

Napomene: države članice poredane su silaznim redoslijedom prema razini progresivnosti (porezni klin za prosječnu plaću – porezni klin za 50 % prosječne plaće).
Izvor: baza podataka Europske komisije (GU ECFIN) o porezima i naknadama, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada (ažurirano u travnju 2024.).

Sustavi poreza na osobni dohodak obično su progresivni, s nižim poreznim klinom za one koji zarađuju manje. Progresivnost je posebno izražena u zemljama kao što su Francuska, Belgija i Luksemburg, dok se u Bugarskoj i Mađarskoj primjenjuju sustavi paušalnog oporezivanja (slika 2.1.7.). Nižim poreznim opterećivanjem osoba s niskim dohotkom smanjuju se poremećaji u ponudi i potražnji radne snage te olakšava zapošljavanje niskokvalificiranih radnika. Iako niža porezna opterećenja osoba s niskim dohotkom pogoduju smanjenju prepreka za zapošljavanje, trebalo bi ih osmišljati tako da se izbjegne destimulacija prelazaka na bolje plaćena radna mjesta.

Poremećaje u poreznim sustavima može uzrokovati i inflacija, koja utječe i na progresivnost i na pravednost. Poremećaji u poreznim sustavima često su posljedica nominalno definiranih pragova, kao što su porezni razredi, odbici, smanjenja ili izuzeća. U progresivnim poreznim sustavima inflacija obično dovodi do prelaska u viši porezni razred, pri čemu je zbog fiksnih nominalnih pragova više poreznih obveznika prisiljeno prijeći u viši porezni razred, čime se povećava njihovo porezno opterećenje. To u kombinaciji sa smanjenjem poreznih odbitaka i olakšica može dovesti do povećanja rizika od siromaštva ako se ne provode mjere prilagodbe za inflaciju ili druge intervencije politike. Ako se porezni razredi (i drugi fiksni parametri poreznog sustava) prilagode da bi odražavali inflaciju, automatski primjenom indeksacije ili putem diskrecijskih mjera, mogli bi se ublažiti prelasci u viši porezni razred i drugi poremećaji potaknuti inflacijom. Brojne su države članice 2023. i

početkom 2024. izvršile takve prilagodbe svojih sustava poreza na osobni dohodak kako bi uklonile te poremećaje (vidjeti odjeljak 2.1.2.).

Preusmjeravanjem poreznog opterećenja s oporezivanja rada na druge porezne osnovice u skladu s ciljevima zaštite okoliša istodobno se mogu poboljšati poticaji na tržištu rada, promicati pravednost i podržati ciljevi klimatske neutralnosti. Predložene izmjene Direktive o oporezivanju energije[101], o kojima trenutačno pregovaraju suzakonodavci, u skladu su s tim ciljevima jer se njima utvrđuju cijene kojima se smanjuje potrošnja fosilnih goriva i potiču ulaganja u održivu i čistu energiju. Osim toga, Vijeće se u svojoj preporuci o osiguravanju pravedne tranzicije prema klimatskoj neutralnosti[102] zalaže za premještanje poreznog opterećenja s rada, posebno za skupine s niskim i srednjim dohotkom, na izvore prihoda kojima se promiče okolišna održivost. Iako porezi na ugljik mogu imati regresivne učinke, oni se mogu ublažiti pomno osmišljenim kompenzacijskim mjerama. Mjere potpore kojima se osjetljivim skupinama osigurava cjenovno pristupačna energija ili mjere oporezivanja kojima se potiče ušteda energije i smanjuje potrošnja fosilnih goriva, posebno u kontekstu i dalje visokih cijena energije, u skladu su s tim okolišnim ciljevima i ciljevima u pogledu pravednosti.

2.1.2. Mjere država članica

Nekoliko država članica uvelo je inicijative za zapošljavanje i subvencije za otvaranje radnih mjesta, osobito usmjerene na promicanju zapošljavanja u ključnim sektorima i pružanje podrške skupinama u nepovoljnom položaju. Uz podršku iz Mehanizma za oporavak i otpornost, **Grčka** iskorištava subvencije za zapošljavanje kojima omogućuje zapošljavanje 67 000 nezaposlenih na puno radno vrijeme, s naglaskom na najranjivijim skupinama (dugotrajno nezaposleni, osobe s invaliditetom, izbjeglice, Romi). U **Malti** će se do 2029. provoditi program A2E, koji sufinanciraju fond ESF+ i vlada Malte. Njime se pruža financijska potpora poslodavcima koji zapošljavaju osobe u nepovoljnom položaju te tako promiču stvaranje raznolike i uključive radne snage. **Finska** je 2023. provela reformu subvencija za plaće usmjerenu na poslodavce koji zapošljavaju nezaposlene tražitelje posla. Poslodavci mogu primiti financijsku potporu za 50 % troškova plaće ili 70 % ako zaposle radnike sa smanjenim sposobnostima rada. U **Češkoj** je 2024. nastavljena provedba pilot-projekta u okviru kojeg se subvencije za plaće za zapošljavanje osoba iz skupina u nepovoljnom položaju kombiniraju s aktivnostima integracije, kao što su osposobljavanje, socijalni rad, pomoć pri traženju posla te sveobuhvatno usmjeravanje i savjetovanje, kako bi se podržao njihov razvoj tijekom subvencioniranog zaposlenja. **Italija** je Zakonskim dekretom br. 60 od 7. svibnja 2024. uvela poticaje za samozapošljavanje u strateškim sektorima za razvoj novih tehnologija i usporednu tranziciju. Ti poticaji uključuju izuzeće u iznosu do 800 EUR mjesečno od plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje za nezaposlene osobe mlađe od 35 godina koje u razdoblju od 1. srpnja 2024. do 31. prosinca 2025. otvore poduzeće u nekom od tih sektora i zaposle radnike na neodređeno. Osim toga, korisnici mogu zatražiti mjesečnu naknadu oslobođenu od poreza u iznosu od 500 EUR po radniku od INPS-a (Nacionalni zavod za socijalno osiguranje) u trajanju do tri godine. **Portugal** je uz podršku iz Mehanizma za oporavak i otpornost uspostavio program obveze održivog zapošljavanja, u okviru kojeg poslodavcima osigurava financijske subvencije i smanjenja doprinosa za socijalno osiguranje kako bi se poduprlo otvaranje 30 000 stalnih radnih mjesta, smanjila

[101] COM(2021) 563 – Revizija Direktive o oporezivanju energije.
[102] Preporuka Vijeća o osiguravanju pravedne tranzicije prema klimatskoj neutralnosti (2022/C 243/04).

segmentacija tržišta rada te promicala rodna ravnopravnost te istodobno olakšavala integracija mladih na tržište rada.

Osim toga, poučene iskustvom stečenim tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19, određene zemlje uvele su ili prilagodile programe skraćenog radnog vremena. Estonija je u svibnju 2024. donijela zakonodavstvo o radnoj sposobnosti kako bi osigurala fleksibilne radne uvjete za zaposlenike koji se vraćaju na posao nakon dugotrajnog bolovanja i podržala integraciju osoba s kroničnim bolestima na tržištu rada. U okviru tog sustava, poslodavci pokrivaju najmanje 50 % iznosa pune plaće, dok Nacionalni zavod za zdravstveno osiguranje pokriva ostatak. **Španjolska** je u srpnju 2023. donijela odredbe za daljnji razvoj pravnog ustroja mehanizma RED za unaprjeđenje fleksibilnosti i stabilizacije zapošljavanja, pri čemu su utvrđene granične vrijednosti prekovremenog rada, pravila za zapošljavanje i zadržavanje radnika te uvjeti za eksternalizaciju radnih mjesta. **Italija** je u prosincu 2023. proširila svoj program skraćenog radnog vremena („Cassa Integrazione Guadagni") da bi se uključili slučajevi skraćivanja radnog vremena zbog ekstremnih klimatskih uvjeta. To proširenje primjenjivalo se od srpnja do prosinca 2023., a posebno je bilo usmjereno na sektore kao što su poljoprivreda, građevinarstvo i rudarstvo.

Nekoliko je država članica izmijenilo ili planira izmijeniti svoje okvire za minimalne plaće. Cipar je uveo zakonsku minimalnu plaću u siječnju 2023. radi zaštite kupovne moći osoba s niskim dohotkom. Od siječnja 2024. minimalna plaća revidirat će se svake dvije godine na temelju određenih kriterija, uključujući kupovnu moć osoba koje primaju minimalnu plaću u odnosu na troškove života. Prva je revizija provedena u siječnju 2024., kad je minimalna plaća povećana s 940 EUR na 1000 EUR mjesečno. U **Latviji** i **Grčkoj** vlada i socijalni partneri raspravljali su 2024. o reformama za izmjenu mehanizma za utvrđivanje minimalne plaće, pozivajući se na vrijednosti navedene u Direktivi o primjerenim minimalnim plaćama[103]. U **Latviji** će minimalna plaća od 2025. iznositi 740 EUR, što će označiti početak utvrđivanja njezine razine u odnosu na medijan plaća. U **Bugarskoj** i **Litvi** redefiniran je postupak utvrđivanja minimalne plaće kako bi se uključila indikativna referentna vrijednost koja se posebno odnosi na stvarne plaće, dok je **Nizozemska**izmijenila svoj način izračuna minimalne plaće s mjesečnog iznosa na satnicu. U **Rumunjskoj** je u okviru nacionalnog plana za oporavak i otpornost u studenom 2024. donesen novi zakon o uspostavi novog mehanizma i formule za sustavno utvrđivanje i ažuriranje razine minimalne plaće, kroz savjetovanje sa socijalnim partnerima, u skladu s Direktivom o primjerenim minimalnim plaćama. Te su izmjene dio šireg prenošenja te direktive u državama članicama, koje je potrebno izvršiti do 15. studenog 2024. U **Hrvatskoj** je u okviru plana za oporavak i otpornost izmijenjen Zakon o minimalnoj plaći kako bi se utvrdila minimalna povećanja za prekovremeni rad, noćni rad, rad nedjeljom i blagdanima te zabranila mogućnost odricanja od minimalne plaće. Osim toga, planira se povećanje minimalne plaće na 50 % iznosa prosječne plaće iz prethodne godine.

Donesene su ili se razmatraju različite mjere povezane s plaćama u javnom sektoru. U **Hrvatskoj** je u okviru plana za oporavak i otpornost 2024. na snagu stupio Zakon o plaćama, čiji je cilj standardizacija kriterija za utvrđivanje plaća i usklađivanje plaća u svim tijelima državne uprave i javnim službama, u savjetovanju sa socijalnim partnerima. U **Italiji** su Zakonom o proračunu dodijeljene 3 milijarde EUR za 2024. i 5 milijardi EUR godišnje od 2025. nadalje za obnovu nacionalnog kolektivnog ugovora o radu za državne zaposlenike. **Grčka** planira povećati plaće u javnom sektoru 2025. nakon donošenja novog jedinstvenog

[103] Direktiva (EU) 2022/2041 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. listopada 2022. o primjerenim minimalnim plaćama u Europskoj uniji (SL L 275, 25.10.2022., str. 33.).

obračuna plaće. U **Sloveniji** je u listopadu 2024. u okviru plana za oporavak i otpornost donesen Zakon o zajedničkim osnovicama sustava plaća u javnom sektoru, koji stupa na snagu u siječnju 2025. Reformom su ukinuta primanja ispod minimalne plaće i povećane naknade za sve dužnosnike i državne službenike slovenskog javnog sektora.

Provedene su i druge revizije sustava određivanja plaća, posebno u vezi s kolektivnim pregovaranjem. U **Poljskoj** se prijedlogom zakona nastoji ažurirati pravila za uspostavu i registriranje kolektivnih ugovora, proširenje tema pregovora, pojednostavnjenje postupka upisa u Nacionalni registar kolektivnih ugovora o radu, olakšavanje produljenja ugovora i omogućivanje poduzećima da se iz komercijalnih razloga povuku iz ugovora s više poduzeća. U **Francuskoj** je izdana nova uredba kako bi se ubrzalo proširenje kolektivnih ugovora na sve radnike i poduzeća u određenoj grani, čime se osigurava da sektorske minimalne plaće ne padnu ispod zakonske minimalne plaće (SMIC)[104]. Osim toga, u ožujku 2024. osnovano je novo Visoko vijeće za plaće, zapošljavanje i produktivnost radi boljeg usklađivanja produktivnosti, stvaranja vrijednosti i plaća, uz istodobno praćenje odrednica plaća. U **Portugalu** se nedavno ažuriranje Zakona o radu odnosi na postupke raskida kolektivnih ugovora, čime se otežava raskid ugovora i uvodi novi način arbitraže[105]. U **Belgiji** socijalni partneri nisu postigli dogovor o plaćama, zbog čega je savezna vlada odlučila da neće povećati standard za plaće za 2023. i 2024., čime je povećanje plaća ograničila na uobičajenu indeksaciju za inflaciju. Međutim, socijalni partneri mogu ugovoriti jednokratni bonus po zaposleniku u iznosu do 500 EUR ili 750 EUR ako poduzeća ostvare iznimno visoku dobit.

Države članice poduzimaju korake za jačanje socijalne ekonomije potaknute Akcijskim planom za socijalnu ekonomiju[106] iPreporukom Vijeća o razvoju okvirnih uvjeta za socijalnu ekonomiju[107]. U veljači 2024. devetnaest država članica potpisalo je Plan iz Liègea za socijalnu ekonomiju u Europskoj uniji[108], u kojem se predlažu prioriteti i glavna razmatranja za socijalnu ekonomiju u sljedećem europskom socijalnom programu. Države članice trenutačno razvijaju ili ažuriraju svoje strategije za socijalnu ekonomiju, što je ključno za uspostavu povoljnih okvirnih uvjeta. **Irska** je u srpnju 2024. pokrenula nacionalnu politiku za socijalna poduzeća za razdoblje 2024. – 2027. U kolovozu 2023. **Slovačka** je donijela akcijski plan za potporu socijalnoj ekonomiji i socijalnim poduzećima do 2030. **Slovenija** je pripremila strategiju razvoja socijalne ekonomije koja trenutačno čeka odobrenje vlade. U **Belgiji** je njemačka jezična zajednica u siječnju 2024. donijela svoju prvu uredbu o priznavanju i promicanju poduzeća socijalne ekonomije, a Flandrija je u travnju 2024. donijela uredbu o promicanju socijalne ekonomije i društveno odgovornog poslovanja. U **Cipru** su u prosincu 2023. odobrene izmjene Zakona o socijalnim poduzećima iz 2020. te je donesena uredba o uspostavi registra za socijalna poduzeća, u koji je upis sada moguć. U **Češkoj** bi 2024. nacrt zakona o socijalnoj ekonomiji trebao biti podnesen parlamentu. Njegov je cilj pružiti potporu subjektima socijalne ekonomije tako što će im se osigurati okvir kojim se jača njihova uloga u gospodarstvu, među ostalim olakšavanjem pristupa financiranju, poboljšanjem regulatornih uvjeta i promicanjem održivih socijalnih poslovnih modela. **Portugal** je pokrenuo inicijativu „Portugalske socijalne inovacije 2030.” radi poticanja

[104] Eurofound, *France: Developments in working life 2023*, Radni dokument, WPEF24045, Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[105] Eurofound (2024.), *Portugal: Developments in working life 2023*, Radni dokument, WPEF24057, Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[106] Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću i Europskom gospodarskom socijalnom odboru i Odboru regija, „Izgradnja gospodarstva za ljude:akcijski plan za socijalnu ekonomiju” (COM(2021) 778 final).
[107] Preporuka Vijeća od 27. studenog 2023. o razvoju okvirnih uvjeta za socijalnu ekonomiju (C/2023/1344).
[108] Vidjeti izjavu na internetu.

poduzetništva, socijalnih inovacija i ulaganja s učinkom u toj zemlji. Glavni su korisnici javni i privatni subjekti, uključujući subjekte socijalne ekonomije, koji razvijaju, osposobljavaju, promiču ili podupiru projekte socijalnih inovacija. U **Njemačkoj** će se novim programom potpore, koji se sufinancira iz fonda ESF+, uložiti 110 milijardi EUR do 2028. kako bi se ojačala poduzeća od javnog interesa, poduprlo zajedničke radne prostore, sveučilišta ili poslovne inkubatore, koji pak socijalnim poduzećima pružaju savjete i osposobljavanje u području vještina.

Nekoliko država članica provelo je mjere za povećanje porezne pravednosti i poticanje sudjelovanja na tržištu rada. U **Italiji** je smanjenje poreznog klina za zaposlenike, koje je izvorno uvedeno 2022. i produljeno 2023., potvrđeno i za 2024.[109] Osim toga, poduzeća i stručnjaci koji zapošljavaju dodatno osoblje na temelju ugovora o radu na neodređeno vrijeme imaju pravo na odbitak od 120 % troškova rada za porezno razdoblje 2024. **Latvija** će od 2025. provesti poreznu reformu za radnu snagu smanjenjem poreznog opterećenja radnika s nižim i srednjim dohotkom. **Portugal** je u prijedlog državnog proračuna za 2025. uvrstio izmjenu poreznog sustava za mlade koji će se primjenjivati od 2025. Time će se kriterijem prihvatljivosti obuhvatiti osobe do 35 godina bez obzira na razinu obrazovanja i produljiti trajanje izuzeća do 10 godina (prethodno 5 godina). Kao drugi primjer, **finska** je vlada smanjila oporezivanje dohotka od rada udvostručenjem olakšica za dohodak od rada za osobe starije od 65 godina, a ukinula ga za osobe u dobi od 60 do 64 godine. Cilj je tog preusmjeravanja povećati poticaje za rad za osobe starije od 65 godina.

Sustavi poreza na osobni dohodak također su prilagođeni kako bi se ublažio učinak inflacije na radnike[110]**.** Ako ne dođe do promjene pragova poreznog programa, inflacija može gurnuti kućanstva u više porezne razrede, što dovodi do takozvanog „prelaska plaća u viši porezni razred". Dok većina zemalja prilagođava porezne razrede na diskrecijskoj osnovi, **Belgija, Danska, Litva, Nizozemska, Slovačka, Slovenija, Švedska** i u novije vrijeme **Austrija** imaju uspostavljene mehanizme za automatsku prilagodbu[111]. **Njemačka, Litva, Luksemburg, Irska** i **Portugal** prema vlastitoj su procjeni prilagodili svoje porezne razrede 2023. i/ili 2024., a **Portugal** je također smanjio granične porezne stope za drugi razred. **Italija** je spojila dva najniža (od četiri) porezna razreda 2024., primjenjujući poreznu stopu od 23 % kako bi se smanjilo opterećenje srednjih dohodaka. Naposljetku, **Španjolska** je indeksirala osnovice i stope doprinosa za socijalno osiguranje 2023. i 2024. Uz te prilagodbe poreza na osobni dohodak države članice uvele su dodatne fiskalne mjere za suzbijanje inflacije.

2.2. Smjernica br. 6 – Poboljšanje ponude radne snage i pristupa zapošljavanju, cjeloživotnom stjecanju vještina i kompetencijama

U ovom se odjeljku razmatra provedba smjernice br. 6 za zapošljavanje, u okviru koje se državama članicama preporučuje stvaranje uvjeta za poboljšanje ponude radne snage, promicanje cjeloživotnog stjecanja vještina i kompetencija, poticanje jednakih mogućnosti za sve, uklanjanje prepreka sudjelovanju na tržištu rada i pružanje poticaja za sudjelovanje na

[109] Stopa izuzeća ostaje 6 % za mjesečne oporezive plaće do 2692 EUR i 7 % za one do 1923 EUR. Već uvedeno smanjenje poreznog klina u iznosu od 15 % bruto naknade plaćene za noćni rad i prekovremeni rad koji se obavlja tijekom državnih praznika potvrđeno je i za prvih šest mjeseci 2024.

[110] Vidjeti: Europska komisija, Godišnje izvješće o oporezivanju za 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[111] Za detaljan opis različitih pristupa indeksaciji u EU-u vidjeti tablicu 3 u Godišnjem izvješću o oporezivanju za 2023. (o mjerama donesenima 2022.).

njemu, u skladu s načelima europskog stupa socijalnih prava br. 1 (obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje), br. 2 (rodna ravnopravnost), br. 3 (jednake mogućnosti), br. 4 (aktivna potpora zapošljavanju), br. 9 (ravnoteža između poslovnog i privatnog života), br. 11 (skrb za djecu i potpora djeci) i br. 17 (uključenost osoba s invaliditetom). U odjeljku 2.2.1. izvješćuje se o ključnim kretanjima u području obrazovanja, osposobljavanja i vještina, kao i o stanju na tržištu rada ranjivih i nedovoljno zastupljenih skupina. U odjeljku 2.2.2. iznose se mjere politike koje su države članice poduzele u tim područjima politike.

2.2.1. Ključni pokazatelji

U proteklom desetljeću uočen je spor napredak u sudjelovanju u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju na razini EU-a, uz znatne razlike među državama članicama. U rani i predškolski odgoj i obrazovanje 2022. bilo je upisano 93,1 % djece u dobi od tri godine do početka obveznog osnovnoškolskog obrazovanja, što je povećanje od 0,6 postotnih bodova od 2021. i 1,9 postotnih bodova od 2014. Međutim, taj prosjek na razini EU-a prikriva znatne razlike među zemljama. Sedam država članica (Belgija, Danska, Francuska, Španjolska, Litva, Portugal, Švedska) već je ostvarilo cilj na razini EU-a u pogledu stope sudjelovanja od 96 % do 2030., dok su stope u pet zemalja i dalje ispod 85 % (Bugarska, Hrvatska, Cipar, Rumunjska i Slovačka, pri čemu su posljednje dvije ispod 80 %). Neke su države članice proteklih godina ostvarile znatan napredak, pri čemu su najveća povećanja od 2021. do 2022. zabilježena u Portugalu (5,8 postotnih bodova), Litvi (4,6 postotnih bodova), Hrvatskoj (2,8 postotnih bodova) i Poljskoj (2 postotna boda). S druge strane, šest država članica zabilježilo je pad, posebno Cipar (–1,4 postotna boda), Finska (–1,6 postotnih bodova) i Irska (–3,2 postotna boda). Cjenovna pristupačnost i manjak kapaciteta, uključujući osoblja, i dalje su važne prepreke pristupu, posebno za mlađu djecu i djecu u nepovoljnom socioekonomskom položaju. Sudjelovanje romske djece u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju i dalje je puno izazova te iznosi otprilike polovinu prosjeka EU-a (42 – 44 % u 2021.) i znatno je ispod cilja od najmanje 70 % do 2030. u okviru novog strateškog okvira EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma[112].

[112]Na temelju najnovijeg istraživanja Agencije za temeljna prava (FRA) o Romima iz 2021., objavljenog 2022. Za više informacija vidjeti Strateški okvir EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma za razdoblje 2020. – 2030.

Slika 2.2.1.: Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju pokazuje spor napredak na razini EU-a, ali uz velike razlike među zemljama

Sudjelovanje djece u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog osnovnoškolskog obrazovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (u %)

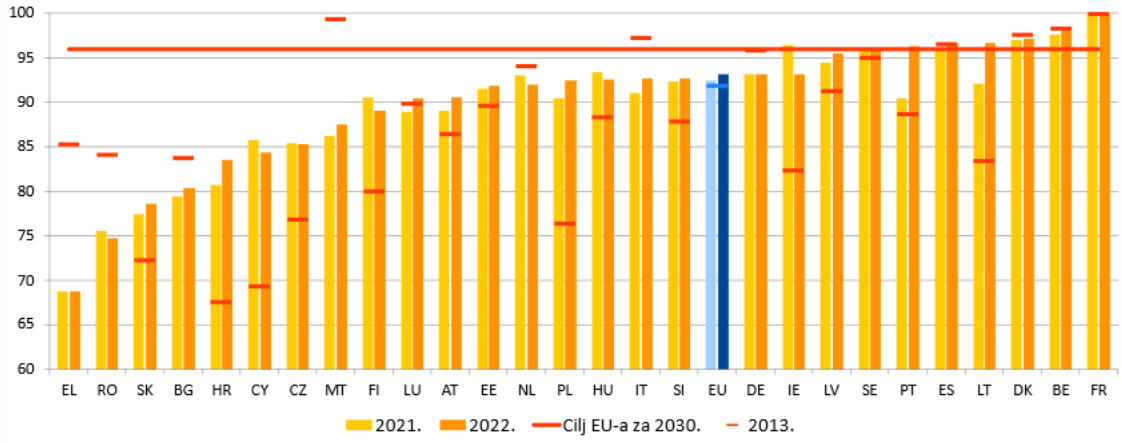

Napomena: 2013.: definicija se razlikuje za EL i PT. 2021.: definicija se razlikuje za EU i PT. Privremeni podaci za Francusku. 2022.: definicija se razlikuje za EU i PT. Privremeni podaci za FR, MT, PL i PT. Najnoviji dostupni podaci za EL odnose se na 2019.
Izvor: Eurostat, [educ_uoe_enra21].

Rano napuštanje školovanja smanjuje se u cijelom EU-u, ali je i dalje problem, posebno među mladim muškarcima. U 2023. godini 9,5 % osoba u dobi od 18 do 24 godine prijevremeno je napustilo školovanje, što je za 0,2 postotna boda manje nego 2022. To je za 2,3 postotna boda manje nego deset godina ranije, pri čemu je u pet zemalja (Grčka, Španjolska, Italija, Malta i Portugal) u tom razdoblju ostvareno smanjenje za više od 5 postotnih bodova. Međutim, 2023. oko 3,1 milijun mladih u EU-u rano je napustilo školovanje s najviše nižom sekundarnom razinom obrazovanja. Šesnaest država članica već je ostvarilo cilj europskog prostora obrazovanja da se do 2030. stopa ranog napuštanja školovanja smanji na manje od 9 %. Međutim, u Rumunjskoj, Španjolskoj, Njemačkoj i Mađarskoj stope su i dalje iznad ili oko 12 %, što je odraz „kritičnog stanja" sa samo manjim poboljšanjima ili čak povećanjima tijekom prethodne godine – vidjeti sliku 2.2.2. Cipar je 2023. zabilježio najveći porast (za 2,3 postotna boda), a slijede ga Finska, Slovenija, Portugal i Litva, u kojima se udio osoba koje rano napuštaju školovanje povećao za više od jednog postotnog boda. Istodobno su Hrvatska (2,0 %), Grčka (3,7 %), Poljska (3,7 %) i Irska (4,0 %) ostvarile „najbolje rezultate". Unatoč općenito blago pozitivnom trendu, nema znakova uzlazne konvergencije među državama članicama. Nadalje, razlika među spolovima i dalje je znatna, pri čemu postoji mnogo manja vjerojatnost da će mlade žene rano napustiti školovanje (7,7 %) nego mladi muškarci (11,3 %). Vjerojatnost da će mladi rođeni izvan EU-a rano napustiti školovanje i dalje je gotovo tri puta veća (21,6 %) u usporedbi s mladima rođenima u državi članici EU-a (8,2 %). Situacija je posebno zabrinjavajuća za mlade Rome (u dobi od 18 do 24 godine), pri čemu je više od dvije trećine (71 %) napustilo školovanje prije nego što je dosegnulo više sekundarno obrazovanje u razdoblju od 2020. do 2021.[113] Osim toga, zabrinjava i situacija mladih osoba s invaliditetom iste dobne skupine, sa stopom

[113] Vidjeti izvješće Agencije Europske unije za temeljna prava, *Roma in 10 European Countries – Main Results*, (Romi u deset europskih zemalja – glavni rezultati), Ured za publikacije Europske unije, 2023.

ranog napuštanja školovanja od 22,2 % u 2022.[114] Regionalne razlike znatne su i u državama članicama kao što su Bugarska, Francuska, Mađarska, Portugal i Španjolska (vidjeti sliku 1 u Prilogu 5.), uključujući najudaljenije regije.

Slika 2.2.2.: Udio osoba koje su rano napustile školovanje i dalje se sporo smanjuje, uz znatne razlike među državama članicama

Osobe koje su rano napustile školovanje (u dobi od 18 do 24 godine), razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

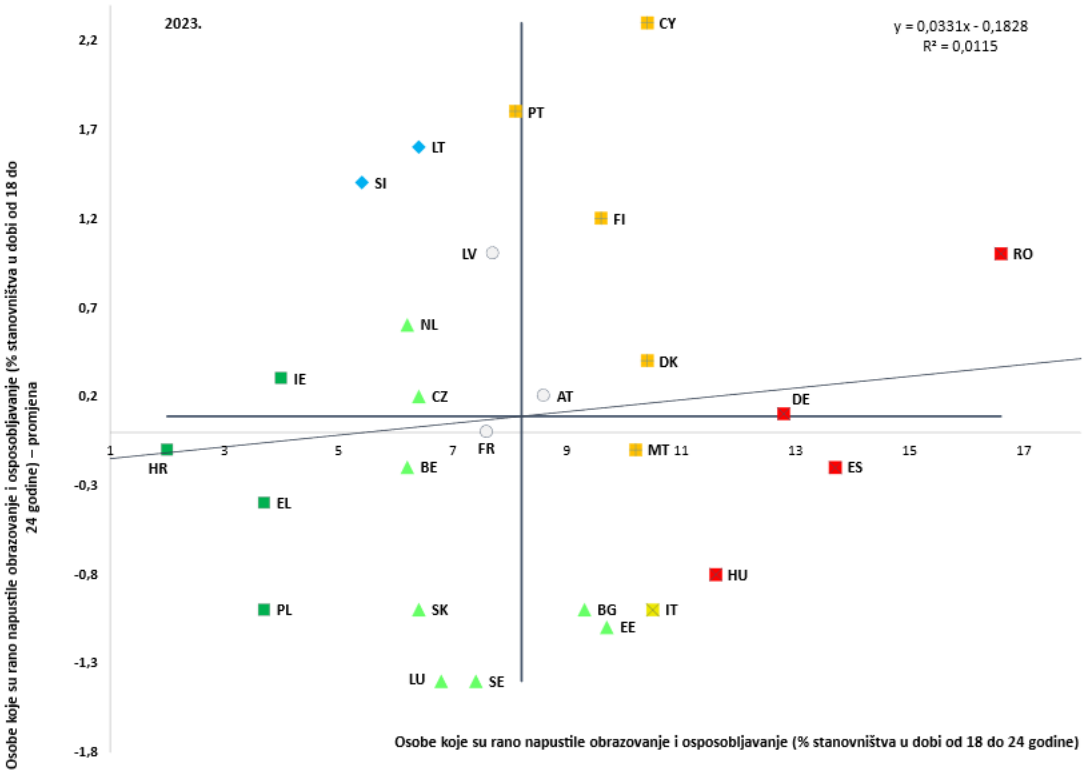

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Prekid u vremenskom nizu za SK i CY. Niska pouzdanost podataka za HR i LU.
Izvor: Eurostat [edat_lfse_14], anketa EU-a o radnoj snazi.

Okvir 2. o europskom stupu socijalnih prava: Poboljšanje osnovnih vještina

Osnovne vještine temelj su osobnog i profesionalnog razvoja mladih te buduće konkurentnosti i socijalne kohezije EU-a. Osnovne vještine sastavni su element koji ljudima omogućuje snalaženje u složenim životnim situacijama, suradnju sa svojim zajednicama, daljnje učenje tijekom života i smisleno doprinošenje društvu i gospodarstvu. Podupiru produktivnost rada i tempo inovacija koji su potrebni za digitalnu tranziciju i gospodarstvo koje se sve više temelji na znanju[115]. Mladi s boljim vještinama imaju veće izglede za zapošljavanje, manje su izloženi riziku od napuštanja školovanja s niskim

[114] Vidjeti EDE, Europski usporedni podaci o osobama s invaliditetom, 2022. Viša stopa ranog napuštanja školovanja među osobama s invaliditetom može biti posljedica, među ostalim, problema pristupačnosti (npr. fizičke i arhitektonske prepreke) i nedostatka prilagođenih programa.

[115] Vidjeti: OECD (2014.), *A New Macroeconomic Measure of Human Capital Exploiting PISA and PIAAC: Linking Education Policies to Productivity*, Radni dokumenti Odjela za gospodarstvo OECD-a, br. 1709, 2022.; Europska komisija, *Investing in People's Competences – A Cornerstone for Growth and Wellbeing in the EU*dokument za raspravu o europskom gospodarstvu 139., 2021.; Woessmann L., *The Economic Case for Education*, *EENEE-ovo analitičko izvješće br. 20,* 2014.

kvalifikacijama i vjerojatnije je da će sudjelovati u obrazovanju odraslih[116]. U kontekstu europskog prostora obrazovanja EU je postavio ciljeve u pogledu osnovnih vještina (mjereno Programom OECD-a za međunarodnu procjenu učenika, PISA), pri čemu bi stope slabih rezultata u čitanju, matematici i prirodnim znanostima do 2030. trebale biti niže od 15 %. Nedavni trendovi ukazuju na potrebu za obnovljenim i pojačanim mjerama na europskoj razini. Te bi se mjere trebale temeljiti na postojećim inicijativama i dodatno potaknuti provedbu Preporuke o inicijativi „Putevi do školskog uspjeha" iz studenog 2022., u kojoj se iznosi okvir politike za sustavan i višedimenzionalan pristup poboljšanju obrazovnih rezultata[117]. Nadalje, u okviru novog mandata Komisija će predložiti poseban akcijski plan za osnovne vještine. Uz to, strateškim planom za obrazovanje u području STEM-a poduzet će se mjere za uklanjanje specifičnih i trajnih izazova u obrazovanju u području STEM-a.

Najnoviji podaci potvrđuju dugoročno lošije rezultate u području osnovnih vještina, što predstavlja velik rizik za buduću produktivnost rada i konkurentnost EU-a te dovodi u pitanje dimenzije pravednosti i izvrsnosti obrazovnih sustava EU-a. Stope slabih rezultata u svim trima dimenzijama istraživanja PISA stalno se povećavaju na razini EU-a od 2012., a rezultati istraživanja PISA 2022. pokazuju dramatično pogoršanje rezultata u području osnovnih vještina u tom razdoblju. Najnoviji rezultati pokazuju da su se stope slabih rezultata uvelike povećale u matematici (6,6 postotnih bodova) i čitanju (3,7 postotnih bodova) te umjerenije u prirodnim znanostima (1,9 postotnih bodova), što je trend koji se odražava i u pojedinačnim rezultatima većine država članica[118]. Stopa slabih rezultata na razini EU-a sada iznosi 29,5 % u matematici, 26,2 % u čitanju i 24,2 % u prirodnim znanostima (u odnosu na 22,9 %, 22,5 % odnosno 22,3 % u 2018.), pri čemu je 18 država članica izvijestilo o stopama slabih rezultata iznad 25 % u matematici, a 14 država članica zabilježilo je slične visoke stope u čitanju. EU se zbog toga još više udaljio od cilja europskog prostora obrazovanja da se slabi rezultati smanje na 15 %, pri čemu je trenutačni zaostatak veći nego prije deset godina. Istodobno, nedavni podaci iz istraživanja PISA pokazuju i smanjenje stope najviših rezultata, tj. udjela učenika koji postižu visoku razinu kompetencija u svim socioekonomskim skupinama[119]. Stopa se znatno smanjila u matematici i čitanju, dok je u prirodnim znanostima ostala uglavnom stabilna u većini zemalja. Samo je 7,9 % učenika u EU-u 2022. postiglo visoku razinu kompetencija u matematici, 6,5 % u čitanju i 6,9 % u prirodnim znanostima (u odnosu na 11 %, 8,1 % odnosno 6,3 % u 2018.). Iako se može pretpostaviti da je kriza uzrokovana bolešću COVID-19 utjecala na smanjenje uspješnosti, u nekoliko zemalja je već i prije bilo zabilježen takav trend.

[116] Europska komisija, *Investing in education in a post-Covid EU*, Ured za publikacije Europske unije, 2022.

[117] Preporuka Vijeća od 28. studenog 2022. o inicijativi „Putevi do školskog uspjeha" i zamjeni Preporuke Vijeća od 28. lipnja 2011. o politikama za smanjenje ranog napuštanja školovanja (Tekst značajan za EGP) 2022/C 469/01

[118] Europska komisija, Usporedni izazov postizanja jednakosti i izvrsnosti u osnovnim vještinama u EU-u, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[119] To je u PISA-i prikazano indeksom ekonomskog, socijalnog i kulturnog statusa. Kategorija učenika u nepovoljnom socioekonomskom položaju obuhvaća 25 % svih učenika s najvišim indeksom ekonomskog, socijalnog i kulturnog statusa u određenoj zemlji, dok kategorija učenika u nepovoljnom socioekonomskom položaju obuhvaća 25 % svih učenika s najnižim indeksom ekonomskog, socijalnog i kulturnog statusa.

Stope slabih rezultata uglavnom su se povećale u matematici i čitanju, a manje u prirodnim znanostima

Udio učenika koji ne ispunjavaju mjerilo minimalne kompetencije razine 2 PISA-e (%)

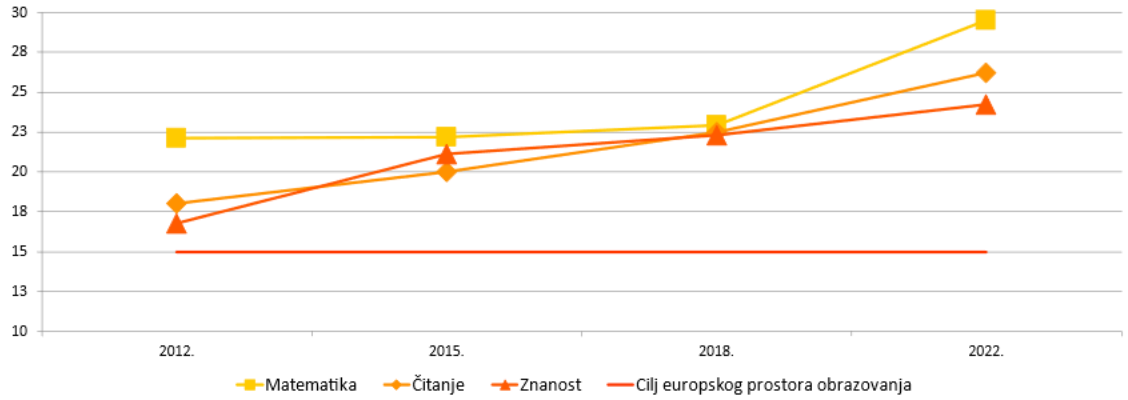

Napomena: vrijednosti za EU za 2022. treba tumačiti s oprezom: Danska, Irska, Latvija i Nizozemska nisu ispunile jedan ili više standarda uzorkovanja PISA-e (vidjeti OECD, Rezultati istraživanja PISA 2022 (svezak 1), A2 i A4). Nedostaju podaci za 2012. za Maltu.
Izvor: OECD, PISA 2012., 2015., 2018., 2022., izračuni GU-a EAC.

Nekoliko zemalja uvelo je ili razmatra nove mjere kao odgovor na zabrinjavajuće rezultate istraživanja PISA. U **Poljskoj** su provedene određene hitne korektivne mjere, a kurikularna reforma na osnovi vještina, koja se temelji na uzajamnom savjetovanju u okviru strateškog okvira za europski prostor obrazovanja, planira se od 2026. na predškolskoj i osnovnoškolskoj razini. **Finska** će povećati minimalni broj obveznih nastavnih sati za čitanje, pisanje i matematičku pismenost na osnovnoškolskoj razini. Reforma će se uvesti od kolovoza 2025., a financiranje osnovnog obrazovanja povećat će se za 200 milijuna EUR. Višedržavnim projektom koji se financira iz Instrumenta EU-a za tehničku potporu (TSI) nastoji se pružiti potpora **Bugarskoj** i **Rumunjskoj** da ojačaju svoje kapacitete za osmišljavanje i provedbu kurikularnih reformi preispitivanjem prioritetnih potreba i oblikovanjem preporuka za poboljšanje izrade, provedbe, praćenja i evaluacije kurikuluma. **Malta** je u svibnju 2024. donijela novu nacionalnu strategiju obrazovanja (2024. – 2030.), u kojoj se predlaže postupan prelazak s pružanja znanja na sustav koji se temelji na vještinama. Također predviđa strategiju za matematičku pismenost i zalaganje za jačanje vještina pismenosti. U **Nizozemskoj** se u Glavnom planu za osnovne vještine promiče obrazovanje utemeljeno na dokazima, u okviru kojeg škole sudionice primaju 500 EUR po učeniku za poboljšanje osnovnih vještina, pod uvjetom da primjenjuju metode koje su se pokazale učinkovitima, kao što su manji razredi, uz povećanje proračuna za oko 50 %. U skladu s prelaskom s digitalnih na analognije metode poučavanja i učenja, **Švedska** osobitu pozornost posvećuje slobodnom pristupu udžbenicima, promicanju knjižnica i analognih nastavnih materijala kako bi se poboljšale osnovne vještine. Uz potporu iz ESF+, **Rumunjska** uspostavlja nacionalni program za sprečavanje i smanjenje funkcionalne nepismenosti.

Slabi rezultati u području osnovnih vještina znatno su se pogoršali u većini država članica, što predstavlja velik rizik za buduću produktivnost rada i konkurentnost EU-a. Rezultati OECD-ova Programa za međunarodnu procjenu učenika (PISA) za 2022. pokazuju da gotovo svaki treći petnaestogodišnjak nema osnovne vještine u matematici, a svaki četvrti nema osnovne vještine u čitanju i prirodnim znanostima. EU se još više udaljio od cilja europskog prostora obrazovanja da se slabi rezultati smanje na 15 %, pri čemu je trenutačni zaostatak veći nego prije deset godina. Pogoršanje u odnosu na posljednje dostupne podatke 2018. najizraženije je u matematici (+6,6 postotnih bodova) – vidjeti sliku 2.2.3. Samo Estonija ispunjava cilj u sva tri područja, a Irska u čitanju. Posebno zabrinjava činjenica da

18 zemalja sada izvješćuje o stopama slabih rezultata iznad 25 % u matematici, a 14 zemalja pokazuje slične visoke stope u čitanju. Kad je riječ o matematici, situacija je posebno zabrinjavajuća u Bugarskoj, Cipru, Rumunjskoj i Grčkoj, gdje slabi rezultati premašuju 45 %. Nadalje, udio učenika koji postižu visoku razinu kompetencija smanjio se u svim socioekonomskim skupinama, što upućuje na veći problem. Takva kretanja ukazuju na velike prepreke u razvoju osnovnih vještina u cijelom EU-u, što srednjoročno ugrožava produktivnost rada i konkurentnost.

Slika 2.2.3.: Stope slabih rezultata u matematici znatno su porasle

Udio učenika koji ne ispunjavaju mjerilo minimalne kompetencije razine 2 PISA-e (%)

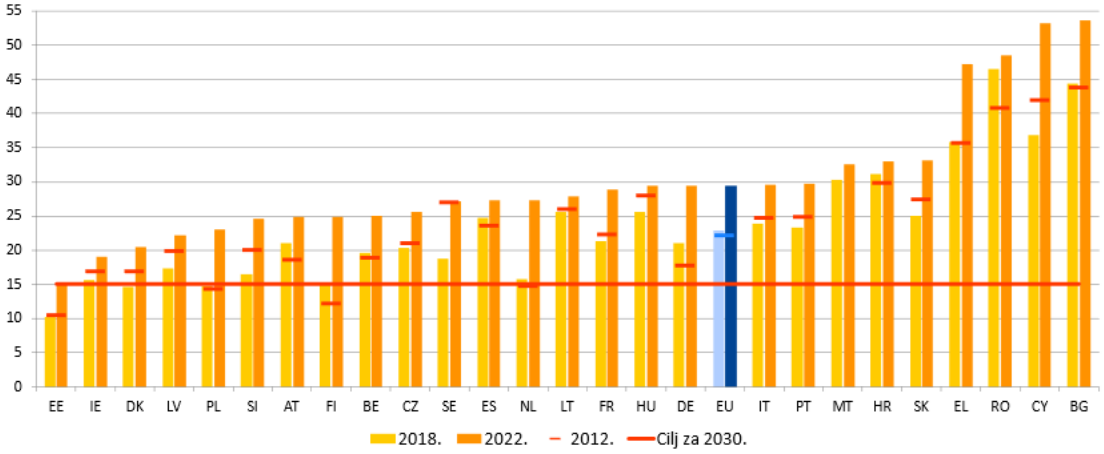

Napomena: potreban je oprez pri tumačenju podataka za 2022. za Dansku, Irsku, Latviju i Nizozemsku jer nije ispunjen najmanje jedan standard uzorkovanja u okviru PISA-e. Nedostaju podaci za 2012. za Maltu.
Izvor: OECD, PISA 2012., 2018., 2022., izračuni GU-a EAC.

Povećale su se obrazovne nejednakosti, što je dodatno pogoršalo ranjivost učenika u nepovoljnom položaju i učenika migrantskog podrijetla. Gotovo polovina (48 %) učenika u nepovoljnom položaju je 2022. ostvarila slabije rezultate u matematici, nakon znatnog povećanja u odnosu na 2018. (38,2 %). Slabi rezultati učenika u povoljnijem položaju također su se povećali, iako mnogo umjerenije (s 8,6 % na 10,9 %), čime se dodatno povećala postojeća socioekonomska razlika. U svim državama članicama osim Malte ta se razlika povećala (iako to nije uvijek statistički značajno). Nesrazmjerno se povećao udio učenika u nepovoljnom položaju koji ostvaruju vrlo slabe rezultate (tj. udio učenika koji postižu slabe rezultate u sva tri područja), s 23,3 % na 28,8 %. Najveće povećanje zabilježeno je u Cipru (16,2 postotna boda), Nizozemskoj (13,8 postotnih bodova), Slovačkoj (11,5 postotnih bodova) i Bugarskoj (10 postotnih bodova). S druge strane, u razdoblju od 2018. do 2022. rezultati učenika u povoljnim uvjetima smanjili su se za samo 0,5 postotnih bodova. Razlika u vrlo slabim rezultatima među studentima u nepovoljnom socioekonomskom položaju i onima u povoljnijem položaju najizraženija je u Rumunjskoj, Slovačkoj, Bugarskoj i Mađarskoj. Učenici rođeni u inozemstvu također u većini zemalja postižu znatno slabije rezultate u odnosu na svoje vršnjake s roditeljima koji nisu migrantskog podrijetla, dok učenici rođeni u EU-u s roditeljima rođenima u inozemstvu djelomično zaostaju. Samo su u nekoliko država članica (Hrvatska, Malta, Irska i Cipar) utvrđene male razlike među svim skupinama učenika. Ti su rezultati u skladu s nedavnim istraživanjima o utjecaju bolesti COVID-19 na ishode učenja, koja pokazuju da su učenici u nepovoljnom socioekonomskom položaju tijekom pandemije u prosjeku pretrpjeli veće gubitke u učenju od svojih vršnjaka u povoljnijem položaju.

Kako bi se poduprla pravedna digitalna tranzicija vrlo je važno osigurati visokokvalitetno digitalno obrazovanje i osposobljavanje, među ostalim osiguravanjem

da obrazovni sustavi drže korak s tehnološkim napretkom kao što je umjetna inteligencija. U tom je pogledu Vijeće u studenom 2023. donijelo dvije preporuke za usmjeravanje i potporu državama članicama u pružanju visokokvalitetnog, uključivog i pristupačnog digitalnog obrazovanja i osposobljavanja te razvoju digitalnih vještina za sve. Te preporuke, donesene u okviru provedbe Akcijskog plana EU-a za digitalno obrazovanje (2021. – 2027.), korak su prema ostvarenju ciljeva u okviru europskog prostora obrazovanja i digitalnog desetljeća Europe. Prvo, u Preporuci o ključnim čimbenicima koji omogućuju uspješno digitalno obrazovanje i osposobljavanje iz 2023. države članice pozvane su da osiguraju univerzalan pristup uključivom i visokokvalitetnom digitalnom obrazovanju i osposobljavanju[120]. Drugo, u Preporuci o poboljšanju pružanja digitalnih vještina i kompetencija u obrazovanju i osposobljavanju države članice pozvane su da koherentno pružaju digitalne vještine u svim sektorima obrazovanja i osposobljavanja[121]. Te dvije preporuke odnose se na potrebu da se obrazovanje prilagodi digitalnoj transformaciji i da može držati korak s tekućim tehnološkim dostignućima, uključujući umjetnu inteligenciju. Vijeće u preporukama prepoznaje umjetnu inteligenciju kao temu od ključne strateške važnosti koja zahtijeva koordinirani pristup na razini EU-a. Na taj se način nadopunjavaju inicijative Komisije u okviru Akcijskog plana za digitalno obrazovanje čiji je cilj poduprijeti sustave obrazovanja i osposobljavanja država članica u uklanjanju poremećaja povezanih s umjetnom inteligencijom, kao što su Etičke smjernice za upotrebu umjetne inteligencije i podataka u poučavanju i učenju za nastavno osoblje, ažurirani okvir digitalnih kompetencija za građane („DigComp 2.2") i doprinos programa Erasmus+ razvoju inovativnih pedagoških praksi i vještina povezanih s upotrebom umjetne inteligencije. Osim toga, to se provodi usporedno s potporom koja se pruža u okviru programa Digitalna Europa za promicanje upotrebe naprednih tehnologija u obrazovnom sektoru te razvoj programa visokog obrazovanja i kratkoročnih tečajeva osposobljavanja koji obuhvaćaju širok spektar ključnih digitalnih područja. U svim državama članicama u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost podupiru se ulaganja u infrastrukturu, osposobljavanje i kurikularne reforme kako bi se poboljšale digitalne kompetencije, osigurala uključivost, inovacije i usklađenost s Akcijskim planom za digitalno obrazovanje i europskim ciljevima digitalnog desetljeća. Komisija je nedavno pokrenula studiju o posljedicama sedam digitalnih pravnih stečevina, uključujući Akt o umjetnoj inteligenciji, na prakse u obrazovanju i osposobljavanju, a radi daljnjeg poboljšanja pripravnosti javnih i privatnih aktera u području obrazovanja i osposobljavanja. Nadalje, u okviru novog mandata Komisija će predložiti reviziju Akcijskog plana za digitalno obrazovanje zajedno s donošenjem plana za budućnost digitalnog obrazovanja i osposobljavanja.

Ishodi zapošljavanja osoba koje su nedavno završile strukovno obrazovanje i osposobljavanje (SOO) nastavljaju se poboljšavati u EU-u. Cilj je SOO-a mladima i odraslima pružiti znanje, vještine i kompetencije potrebne za određena zanimanja i, općenito, na tržištu rada. Više od polovine (52,8 %) studenata i učenika s višim sekundarnim obrazovanjem ili obrazovanjem poslije sekundarnog koje nije tercijarno (srednja razina obrazovanja) bilo je 2022. upisano u strukovne programe[122]. U EU-u je 2023. bilo zaposleno

[120] Vidjeti: Preporuka Vijeća od 23. studenog 2023. o ključnim čimbenicima koji omogućuju uspješno digitalno obrazovanje i osposobljavanje (C/2024/1115).

[121] Vidjeti: Preporuka Vijeća od 23. studenog 2023. o poboljšanju pružanja digitalnih vještina i kompetencija u obrazovanju i osposobljavanju (C/2024/1030).

[122] Eurostat, na temelju prikupljanja podataka UNESCO-a, OECD-a i Eurostata [educ_uoe_enra16]. Srednja razina obrazovanja odnosi se na više sekundarno obrazovanje (ISCED razina 3) ili obrazovanje poslije sekundarnog koje nije tercijarno (ISCED razina 4).

81,0 % osoba koje su nedavno završile strukovno obrazovanje i osposobljavanje (u dobi od 20 do 34 godine), što je povećanje od 1,2 postotna boda u odnosu na prethodnu godinu[123]. Taj pozitivan trend upućuje na to da bi EU mogao do 2025. ostvariti svoj cilj zapošljavanja najmanje 82 % osoba koje su nedavno završile strukovno obrazovanje i osposobljavanje[124] nakon što je već premašio cilj da 60 % osoba sa završenim strukovnim obrazovanjem i osposobljavanjem sudjeluje u učenju temeljenom na radu[125], pri čemu je 2023. godine 64,5 % osoba steklo iskustvo na radnom mjestu[126] kao dio kurikuluma strukovnog obrazovanja i osposobljavanja[127]. Stope zaposlenosti osoba koje su sudjelovale u učenju temeljenom na radu (84,8 % u 2023.) više su od stopa zaposlenosti osoba koje nisu sudjelovale u takvom učenju (71,5 %). Istodobno i dalje postoje znatne razlike među državama članicama: stope zaposlenosti osoba sa završenim strukovnim obrazovanjem i osposobljavanjem kreću se od manje od 70 % u Italiji, Španjolskoj, Rumunjskoj i Grčkoj do više od 90 % u Nizozemskoj, Njemačkoj i Malti[128]. Sudjelovanje u učenju temeljenom na radu također se znatno razlikuje, od manje od 20 % u Rumunjskoj i Češkoj do više od 90 % u Austriji, Njemačkoj, Nizozemskoj i Španjolskoj. U okviru novog mandata Komisija će razviti europsku strategiju za strukovno obrazovanje i osposobljavanje, uključujući povećanje broja osoba sa završenim sekundarnim strukovnim obrazovanjem i osposobljavanjem, uključujući naukovanje.

EU je na dobrom putu da ostvari svoj cilj stjecanja tercijarnog obrazovanja, ali razlika među spolovima i dalje je znatna i nema mnogo znakova konvergencije. U EU-u je 2023. godine 43,1 % mladih (u dobi od 25 do 34 godine) imalo završeno tercijarno obrazovanje. U svim državama članicama osim u trima (Finska, Mađarska, Rumunjska) došlo je do povećanja u posljednjih pet godina, no i dalje postoje znatne razlike među državama članicama. Rumunjska je s 22,5 % zabilježila najnižu stopu stjecanja tercijarnog obrazovanja u EU-u, dok je Irska zabilježila najvišu stopu, 62,7 %. Trinaest država članica već je premašilo cilj europskog prostora obrazovanja od 45 % do 2030., uz osam s više od 50 %[129], dok je osam zemalja i dalje ispod 40 %. Istodobno je mnogo vjerojatnije da će mlade žene završiti tercijarno obrazovanje (48,8 %) u odnosu na muškarce (37,6 %) – vidjeti sliku 2.2.4. Rodne razlike znatne su u svim zemljama, a razlika je veća od 20 postotnih bodova u pet država članica (Hrvatska, Litva, Slovenija, Latvija i Estonija). Nadalje, rodno uvjetovane razlike i dalje su prisutne po tematskim područjima jer žene dominiraju u području obrazovanja i zdravstva, a muškarci su prekomjerno zastupljeni u IKT-u i inženjerstvu. Nadalje, s obzirom na to da je odgovarajući pristup visokom obrazovanju i dalje zahtjevan za mlade u nepovoljnom položaju, postoji rizik od jačanja već postojećih socioekonomskih razlika u obrazovanju. Utvrđeno je i da su stope stjecanja tercijarnog obrazovanja niže (38 %) za osobe rođene u stranoj zemlji. Općenito, nacionalne razlike u stopama stjecanja tercijarnog

[123] Eurostat, [edat_lfse_24].
[124] Vidjeti: Preporuka Vijeća od 24. studenog 2020. o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO) za održivu konkurentnost, socijalnu pravednost i otpornost.
[125] Vidjeti Preporuka Vijeća od 24. studenoga 2020. o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO) za održivu konkurentnost, socijalnu pravednost i otpornost 2020/C 417/01 i Rezolucija Vijeća o strateškom okviru za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja u smjeru europskog prostora obrazovanja i šire (2021. – 2030.) 2021/C 66/01.
[126] Osim učenja u školi ili praktičnih vježbi u centru za osposobljavanje.
[127] Eurostat, anketa o radnoj snazi [tps00215].
[128] Vlastiti izračun Europske komisije, vidjeti Europska komisija, Pregled obrazovanja i osposobljavanja 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[129] Za pojedinosti vidjeti: Komunikacija Europske komisije „Iskorištavanje talenta u europskim regijama" (COM(2023) 32 final).

obrazovanja i dalje su velike i pokazuju malo znakova uzlazne konvergencije[130]. Usto, i dalje postoje velike regionalne razlike, koje su u stalnom porastu od 2015., pri čemu nekim regijama prijeti rizik od zaostajanja za dinamičnijim područjima jer se povećavaju razlike u talentu i gospodarske razlike[131], kako je navedeno i u Komunikaciji Komisije o iskorištavanju talenata u europskim regijama[132].

Slika 2.2.4.: Stopa stjecanja tercijarnog obrazovanja veća je među ženama

Udio osoba (u dobi od 25 do 34 godine) sa završenim tercijarnim obrazovanjem (ISCED 5–8, %, 2023.)

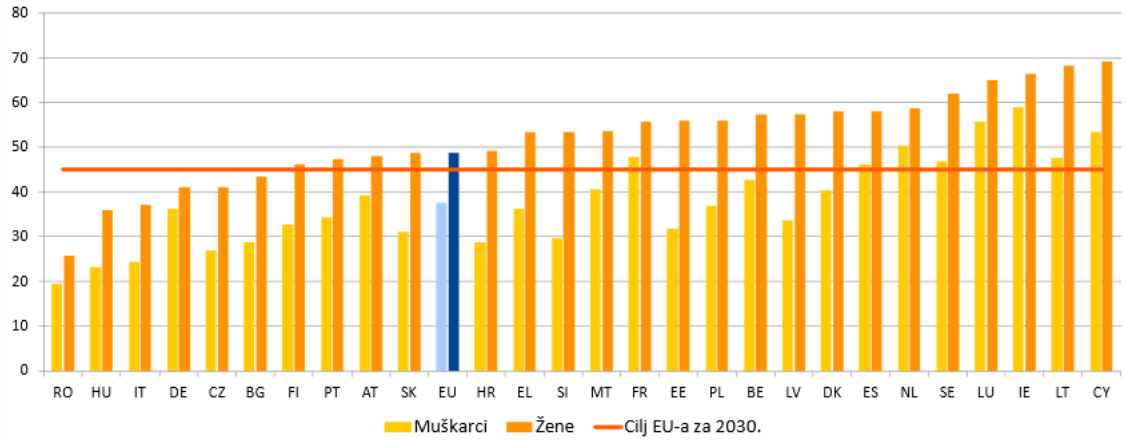

Izvor: Eurostat, [edat_lfse_03].

Poticanje mobilnosti u svrhu učenja u visokom obrazovanju i dalje je ključni prioritet za poboljšanje vještina studenata i širenje njihovih vidika u inozemstvu. Samo 4,3 % osoba sa završenim tercijarnim obrazovanjem u EU-u steklo je 2022. diplomu u zemlji koja nije zemlja u kojoj su stekle diplomu višeg sekundarnog obrazovanja (mobilnost u svrhu stjecanja diplome), dok je 6,7 % osoba imalo privremeno iskustvo u inozemstvu (mobilnost u svrhu stjecanja bodova). Općenito, udio osoba sa završenim tercijarnim obrazovanjem u EU-u s nekim oblikom mobilnosti u svrhu učenja u inozemstvu iznosio je 11,0 %, što je 12 postotnih bodova manje od cilja od 23 % do 2030.[133] Većina kratkotrajnih boravaka u inozemstvu zbog studija financirana je iz programa EU-a kao što je Erasmus+ (54,6 %). Istodobno se udio stranih osoba sa završenim tercijarnim obrazovanjem znatno razlikovao među zemljama, među ostalim u pogledu kontinenta podrijetla, ovisno o povijesnim vezama, geografskoj blizini, zajedničkim jezičnim značajkama itd. Gotovo trećina (30 %) unutarnje mobilnosti u zemljama EU-a 2022. dolazila je iz drugih država članica, a mobilnost unutar EU-a činila je više od polovine ukupne unutarnje mobilnosti u svrhu stjecanja diplome u jednoj trećini zemalja.

Učinkovite mjere za poticanje vještina radne snage preduvjet su za podupiranje konkurentnosti, promicanje kvalitetnog zapošljavanja i očuvanje socijalnog modela EU-

[130] Eurofound, *The role of human capital for cohesion and convergence*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[131] Vidjeti: Europska komisija, Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[132] Europska komisija, Iskorištavanje talenata u Europi: novi poticaj za regije EU-a, Ured za publikacije Europske unije, 2023.

[133] Taj se udio odnosi na mobilnost u svrhu stjecanja diplome i bodova. Postoji vjerojatnost da su prosjek EU-a i uspješnost zemalja podcijenjeni zbog nekoliko ograničenja koja utječu na podatke o mobilnosti u svrhu učenja. Za više informacija vidjeti: Europska komisija, Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2024. – Komparativno izvješće, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

a, među ostalim s obzirom na zelenu i digitalnu tranziciju i demografske promjene. Istraživanje Eurobarometra o malim i srednjim poduzećima (MSP-ovi) iz svibnja 2023.[134] pokazalo je da 95 % ispitanika smatra da su kvalificirani radnici „umjereno" ili „vrlo važni". U tom kontekstu i s obzirom na sveopći manjak radne snage i vještina više od polovine MSP-ova (52 %) prijavilo je poteškoće u pronalaženju radnika s odgovarajućim vještinama, a gotovo dvije trećine (63 %) njih otežano posluje zbog manjka vještina. U tim su okolnostima učinkoviti sustavi obrazovanja i osposobljavanja koji dobro funkcioniraju presudni za to da mladi i odrasli steknu vještine relevantne za tržište rada za kvalitetna radna mjesta, među ostalim s obzirom na velike transformacije s kojima se EU suočava. U tome državama članicama pružaju potporu fondovi kohezijske politike EU-a[135], s 44 milijarde EUR dodijeljenih za razvoj vještina u programskom razdoblju 2021. – 2027.[136] U nekoliko država članica sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost podupire se razvoj pristupačnih programa osposobljavanja relevantnih za tržište rada, među ostalim onih za poboljšanje digitalnih vještina i zelenih kompetencija, koji pridonose rješavanju problema kritičnog manjka radne snage. Ukupno 17,8 milijardi EUR dodijeljeno je mjerama povezanima s obrazovanjem odraslih, uključujući trajno strukovno obrazovanje i osposobljavanje, te za priznavanje i vrednovanje vještina. Poziv iz Programa vještina za Europu iz 2020. na radikalno povećanje usavršavanja i prekvalifikacije nastavit će se putem Unije vještina koja je već najavljena u novim političkim smjernicama. Nadalje, u Preporuci Vijeća o individualnim računima za učenje iz lipnja 2022. opisuje se kako države članice mogu učinkovito kombinirati financijsku i nefinancijsku potporu kako bi se odrasle osobe potaknulo da razvijaju svoje vještine tijekom cijelog radnog vijeka[137]. Na temelju Preporuke Vijeća iz lipnja 2022. o europskom pristupu mikrokvalifikacijama potonje imaju važnu ulogu i u tom pogledu kako bi se radnicima i tražiteljima zaposlenja ponudile fleksibilne, kvalitetne i ciljane mogućnosti usavršavanja i prekvalifikacije[138].

[134] Vidjeti: Europska komisija, Flash Eurobarometar 529 – Manjak vještina, strategije za zapošljavanje i zadržavanje radnika u malim i srednjim poduzećima, Ured za publikacije Europske unije, 2023.

[135] Europski socijalni fond plus (ESF+), Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Fond za pravednu tranziciju (FPT).

[136] Za više informacija o ulaganjima EU-a dodijeljenima za potporu vještinama vidjeti: Europska komisija, *An in-depth overview of the EU cohesion funds' investments in skills in the context of the European Year of Skills*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[137] Za više informacija vidjeti: PREPORUKA VIJEĆA od 16. lipnja 2022. o individualnim računima za učenje 2022/C 243/03.

[138] Za više informacija vidjeti: PREPORUKA VIJEĆA od 16. lipnja 2022. o europskom pristupu mikrokvalifikacijama za cjeloživotno učenje i zapošljivost, 2022/C 243/02.

Slika 2.2.5.: Neusklađenost ponude i potražnje vještina na makroekonomskoj razini u EU-u u posljednjih se deset godina smanjuje

Relativna disperzija stopa zaposlenosti radnika s različitim stupnjevima obrazovanja, ponderirana udjelom svake skupine u ukupnom radno sposobnom stanovništvu (u dobi od 20 do 64 godine)

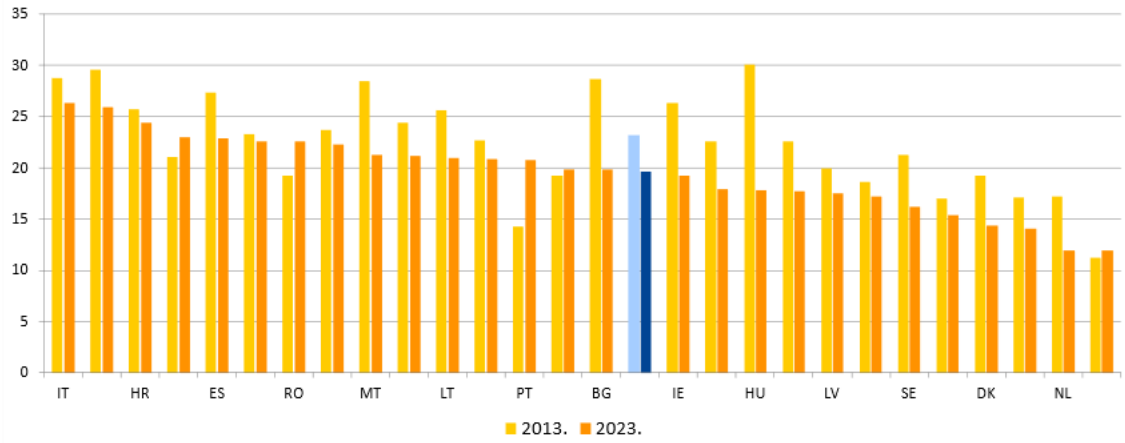

Napomena: ovaj pokazatelj naglašava relativno veće poteškoće s kojima se suočavaju nisko i srednjekvalificirane osobe pri ulasku na tržište rada u usporedbi s visokokvalificiranim osobama.
Izvor: izračuni Glavne uprave za zapošljavanje na temelju podataka Eurostata [lfsg_egaed; lfsq_pgaed; lfsq_agaed], anketa EU-a o radnoj snazi.

Neusklađenost ponude i potražnje vještina na makroekonomskoj razini u EU-u se u posljednjih deset godina smanjuje Pokazatelj makroekonomske neusklađenosti vještina (kojim se mjeri relativna disperzija stopa zaposlenosti među radnicima u dobi od 20 do 64 godine s različitim stupnjevima obrazovanja – niskim, srednjim i visokim) ukazuje na stupanj neusklađenosti između potražnje i ponude vještina za sve kategorije radnika – vidjeti sliku 2.2.5. Ovaj pokazatelj ističe relativno veće poteškoće s kojima se suočavaju nisko i srednjekvalificirane osobe pri ulasku na tržište rada u usporedbi s visokokvalificiranim osobama. Od 2013. makroekonomske neusklađenosti vještina smanjuju se u većini država članica EU-a, osim u Portugalu, Rumunjskoj, Luksemburgu i Sloveniji, gdje su se neusklađenosti povećale, te Njemačkoj, gdje su ostale stabilne. To ukupno smanjenje uglavnom je posljedica većeg stupnja obrazovanja i sve većeg broja radnih mjesta za koja je potrebno barem srednjoškolsko obrazovanje. Poboljšanje u manjoj mjeri odgovara i smanjenju razlika u zaposlenosti među skupinama stanovništva s različitim razinama obrazovanja. Međutim, u zemljama kao što su Italija, Belgija i Hrvatska i dalje postoje visoke razine neusklađenosti vještina. U tim bi zemljama poboljšanje obrazovnih rezultata i usavršavanje putem obrazovanja odraslih moglo pomoći u boljem usklađivanju vještina radne snage s potrebama tržišta rada.

Slika 2.2.6.: Sudjelovanje odraslih u obrazovanju tek se neznatno povećalo od 2016., uz velike razlike među državama članicama

Stopa sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci u EU-27 (u dobi od 25 do 64 godine), razine iz 2022. i promjene u odnosu na 2016. (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

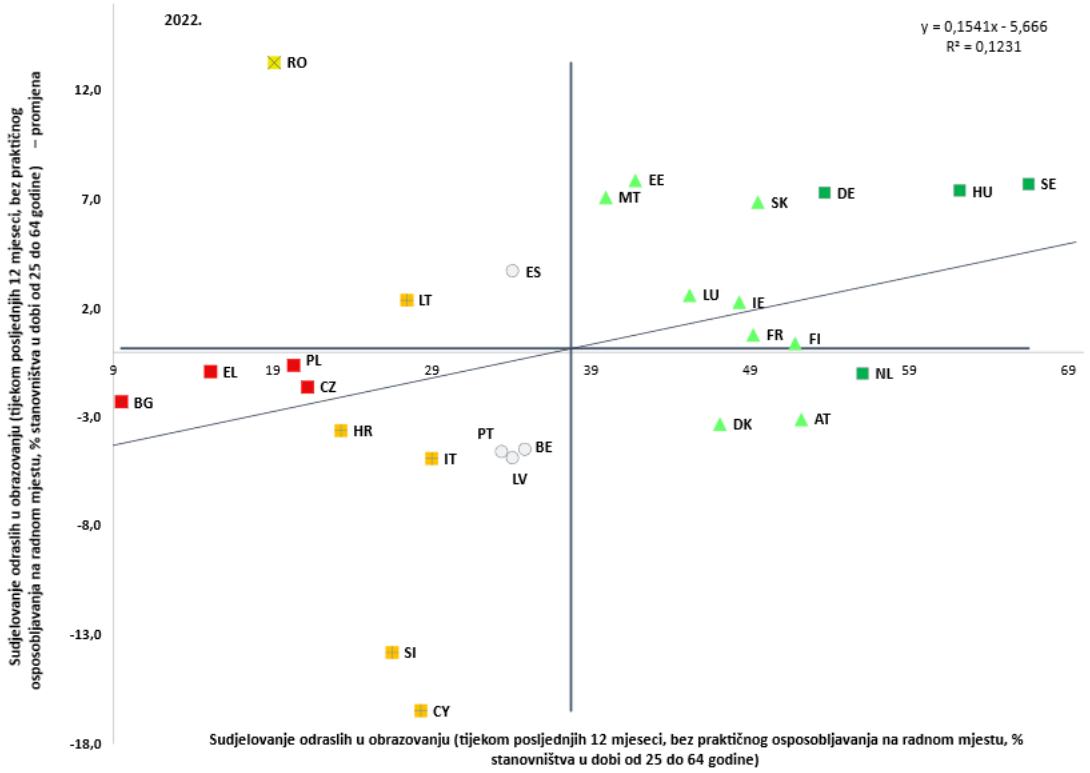

Napomena: u rujnu 2024. skupina za pokazatelje Odbora za zapošljavanje postigla je privremeni dogovor o okviru za praćenje cilja u pogledu vještina, na temelju podataka iz ankete o obrazovanju odraslih, bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu. Vidjeti i Godišnje izvješće o uspješnosti zapošljavanja za 2024. Promjena u 2022. izračunava se u odnosu na vrijednost iz 2016., posljednju dostupnu prije 2022. Prekid u vremenskom nizu 2022. za FR, IT i RO.

Izvor: posebni izvadak iz Eurostatove ankete o obrazovanju odraslih koji se odnosi na stopu sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu.

Unatoč manjim povećanjima, sudjelovanje u obrazovanju odraslih i dalje je znatno ispod glavnog cilja EU-a od 60 % do 2030. te i dalje postoje velike razlike među državama članicama, čime se naglašava važnost odlučnih mjera politike. Nedavni podaci iz ankete o obrazovanju odraslih upućuju na blago povećanje udjela odraslih koji sudjeluju u obrazovanju u EU-u (bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu), s 37,4 % u 2016. na 39,5 % u 2022., uz velike razlike među državama članicama[139]. Najviše stope sudjelovanja zabilježene su u Švedskoj (66,5 %), Mađarskoj (62,2 %), Nizozemskoj (56,1 %) i Njemačkoj (53,7 %), što ih svrstava u skupinu zemalja s „najboljim rezultatima" – vidjeti sliku 2.2.6. Sve su te zemlje od 2016. zabilježile povećanja veća od 7 postotnih bodova, osim Nizozemske, u kojoj se sudjelovanje smanjilo za 1 postotni bod. S druge strane, posebno niske i sve lošije razine sudjelovanja zabilježene su u Bugarskoj (9,5 %), Grčkoj (15,1 %), Poljskoj (20,3 %) i Češkoj (21,2 %), od kojih su sve bile u „kritičnom stanju", a što ukazuje na donekle različiti trend u EU-u. U tim se zemljama sudjelovanje u obrazovanju odraslih smanjilo od 2016., pri čemu se Bugarska (–2,3 postotna boda) i Češka (–1,6 postotnih bodova) suočavaju s

[139] U rujnu 2024. skupina za pokazatelje Odbora za zapošljavanje postigla je privremeni dogovor o okviru za praćenje cilja u pogledu vještina, na temelju podataka iz ankete o obrazovanju odraslih, bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu. Vidjeti i Godišnje izvješće o uspješnosti zapošljavanja za 2024.

najvećim padom. Iako je ukupna razina sudjelovanja u Rumunjskoj i dalje niska, zabilježeno je najveće povećanje u EU-u (13,3 postotna boda, iako je to možda posljedica prekida u vremenskom nizu) te je sada u kategoriji „slabi rezultati koji se poboljšavaju”. Iako je za dostizanje glavnog cilja za 2030. potrebno najmanje 60 % odraslih koji svake godine sudjeluju u učenju, čak 24 zemlje 2022. ostale su ispod svojih nacionalnih ciljeva, pri čemu je samo 13 zemalja izvijestilo o povećanju sudjelovanja (vidjeti odjeljak 1.3.). Potrebne su koordinirane mjere u području politike i ambiciozniji ciljevi kako bi se radna snaga prilagodila promjenjivim potrebama za vještinama, riješio problem manjka radne snage te zadržale konkurentnost, inovativnost i uključivost u kontekstu usporedne tranzicije i demografskih promjena[140].

Osobe s niskim kvalifikacijama, osobe koje nisu dio radne snage i starije osobe rjeđe sudjeluju u osposobljavanju, zbog čega su potrebne ciljane mjere politike. Iako je cjeloživotni razvoj vještina potreban svima na današnjem tržištu rada i u današnjem društvu koje se brzo mijenjaju, posebno je važan za određene skupine, osobito za osobe s niskim kvalifikacijama (tj. u najviše nižem sekundarnom obrazovanju) i one izvan tržišta rada, kao i za starije osobe. Te su skupine posebno izložene riziku da neće zadovoljiti zahtjeve radnog mjesta na kojem se potrebe za vještinama mijenjaju. Najnoviji podaci iz ankete o obrazovanju odraslih (2022.) otkrivaju znatne razlike u stopama sudjelovanja među osobama s različitim stupnjevima obrazovanja, radnim statusom i dobi – vidjeti sliku 2.2.7. Za visokokvalificirane osobe (58,9 % u usporedbi s 58,1 % u 2016.) i dalje postoji više od tri puta veća vjerojatnost da će sudjelovati u učenju nego za niskokvalificirane osobe, odnosno njih 18,4 % (u usporedbi sa 17,9 % u 2016.), čime se dodatno povećava jaz među vještinama nakon inicijalnog obrazovanja. Iako se sudjelovanje zaposlenih osoba povećalo na 44,7 %, a osoba koje nisu dio radne snage na 23,7 % (povećanje za 1,4 postotna boda odnosno 2,4 postotna boda u odnosu na 2016.), sudjelovanje nezaposlenih osoba ostalo je uglavnom nepromijenjeno i iznosilo je 26,8 % (26,0 % u 2016.). I dalje postoje razlike povezane sa starenjem: gotovo svaka druga mlada odrasla osoba u dobi od 25 do 34 godine (49,5 %) sudjelovala je 2022. u aktivnostima učenja, dok je u njima sudjelovalo manje od trećine osoba u dobi od 55 do 64 godine (29,9 %). Sudjelovanje se od 2016. znatno povećalo za obje skupine, ali bržim tempom za mlade odrasle osobe nego za starije osobe (za 3,7 postotnih bodova odnosno 2,5 postotnih bodova). Kako je istaknuto u evaluaciji inicijative „Oblici usavršavanja”[141], potrebno je dodatno poraditi na povećanju sudjelovanja tih skupina u učenju. Inicijative kao što su individualni računi za učenje mogu svima olakšati pristup prilikama za učenje, uključujući skupine s lošijim rezultatima koje se mogu dodatno poduprijeti dodatnim sredstvima, odgovarajućim profesionalnim usmjeravanjem te ciljanim aktivnostima informiranja. Iz Mehanizma za oporavak i otpornost i fonda ESF+ u svim se državama članicama podupire provedba ciljanih mjera za osiguravanje uključivog pristupa mogućnostima prekvalifikacije, pripremu ranjivih skupina za prilagodbu zelenoj i digitalnoj tranziciji te poboljšanje njihove zapošljivosti.

[140] Vidjeti: Europska komisija, Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[141] Europska komisija, SWD(2023) 460 final – Evaluacija Preporuke Vijeća od 19. prosinca 2016. o oblicima usavršavanja: nove prilike za odrasle, Ured za publikacije Europske unije.

Slika 2.2.7.: Za sudjelovanje u obrazovanju odraslih karakteristične su velike razlike među skupinama stanovništva

Stopa sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci po podskupinama (u dobi od 25 do 64 godine, u %), 2022.

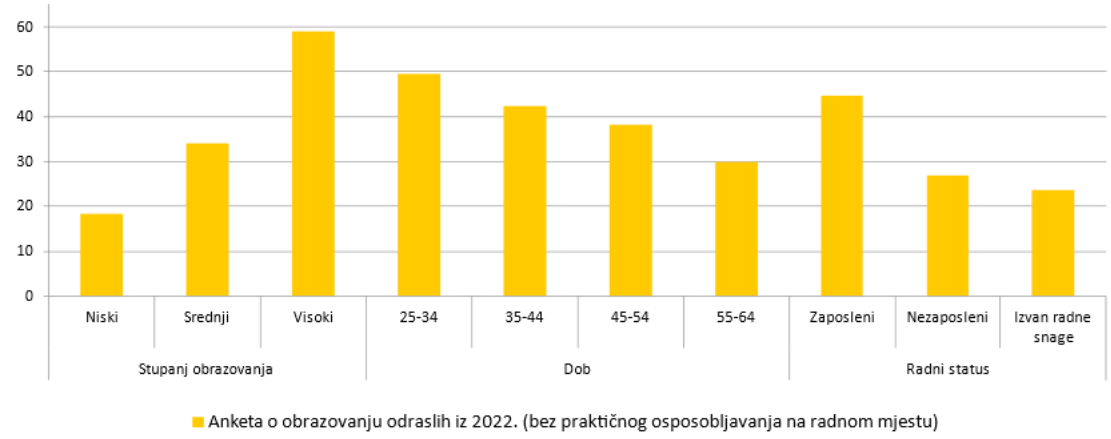

Napomena: u rujnu 2024. skupina za pokazatelje Odbora za zapošljavanje postigla je privremeni dogovor o okviru za praćenje cilja u pogledu vještina, na temelju podataka iz ankete o obrazovanju odraslih, bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu. Vidjeti i Godišnje izvješće o uspješnosti zapošljavanja za 2024.
Izvor: posebni izvadak iz Eurostatove ankete o obrazovanju odraslih koji se odnosi na stopu sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci bez praktičnog osposobljavanja na radnom mjestu.

Napredak u području digitalnih vještina općenito je spor, uz znatne razlike među državama članicama. U digitalno transformiranoj Europi osnovne digitalne vještine preduvjet su za zapošljavanje i socijalnu uključenost, što je vidljivo u cilju postavljenom na razini EU-a od najmanje 80 % odraslih osoba (u dobi od 16 do 74 godine) s barem osnovnim digitalnim vještinama do 2030.[142] Unatoč tome što se više od 90 % ljudi u EU-u 2023. koristilo internetom barem jednom tjedno[143], samo 55,6 % imalo je barem osnovne digitalne vještine, što je skroman porast u odnosu na 2021. godinu (53,9 %). Tim tempom samo 59,8 % odraslih osoba imalo bi barem osnovne digitalne vještine do kraja desetljeća[144]. Razlike u rezultatima među državama članicama velike su i dodatno su se povećale. Rumunjska, zemlja s najmanjim udjelom odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama (27,7 % u 2023.), nije ostvarila napredak od 2021. do 2023. U Bugarskoj (35,5 %) i Poljskoj (44,3 %), u kojima je raširenost digitalnih vještina među odraslima također slaba, zabilježeno je određeno poboljšanje (za 4,3 postotna boda odnosno 1,4 postotna boda). Međutim, za sve tri zemlje istaknuto je „kritično stanje" prema metodologiji pregleda socijalnih pokazatelja. S druge strane, Nizozemska (82,7 %) i Finska (82,0 %) premašile su cilj EU-a za 2030. te se zajedno s Irskom (72,9 %), koja je također zabilježila povećanje, smatraju zemljama koje su ostvarile „najbolje rezultate". Različita su kretanja među zemljama koje se nalaze oko prosjeka EU-a, s poboljšanjima u nekim zemljama i pogoršanjima u drugima – vidjeti sliku 2.2.8. Općenito, većina država članica (17) ostvarila je napredak u poboljšanju digitalnih vještina. Međutim, najnoviji podaci pokazuju blago smanjenje osnovnih digitalnih vještina među mladima u dobi od 16 do 24 godine (sa 71,2 % u 2021. na 70,0 % u 2023.), što ne ide u prilog tezi da su svi mladi „osobe digitalnog doba".

[142] Cilj definiran u sljedećim dokumentima: Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava i Digitalni kompas za digitalno desetljeće.
[143] Vidjeti: Europska komisija, Digitalizacija u Europi – izdanje 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[144] Za putanju prema cilju za 2030. vidjeti: Europska komisija, Izvješće o stanju digitalnog desetljeća 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

Općenito, razina digitalnih vještina posebno je niska među osobama bez formalnih kvalifikacija ili s niskim formalnim kvalifikacijama (33,6 % u 2023.), starijim stanovništvom (37,1 % u dobi od 55 do 74 godine), osobama koje žive u ruralnim područjima (47,5 %) i nezaposlenima (47,7 %). Istodobno je broj stručnjaka za IKT znatno manji od predviđene potrebe. U 2023. gotovo 9,8 milijuna ljudi radilo je kao stručnjaci za IKT, što čini 4,8 % svih zaposlenih, uz znatne i trajne razlike među spolovima (samo 19,4 % stručnjaka za IKT bile su žene). Trenutačnim tempom, u kontekstu sve veće konkurencije kad je riječ o talentima s digitalnim vještinama, broj stručnjaka za IKT dosegnut će samo 12 milijuna do 2030., što je znatno ispod cilja digitalnog desetljeća EU-a od 20 milijuna, što bi moglo negativno utjecati na buduću konkurentnost i inovacije EU-a.

Slika 2.2.8.: Uočene su velike razlike među zemljama kad je riječ o digitalnim vještinama odraslih

Udio stanovništva s osnovnim općim digitalnim vještinama ili vještinama koje su iznad osnovnih (dobna skupina od 16 do 74 godine), razine iz 2023. u odnosu na promjene od 2021. (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

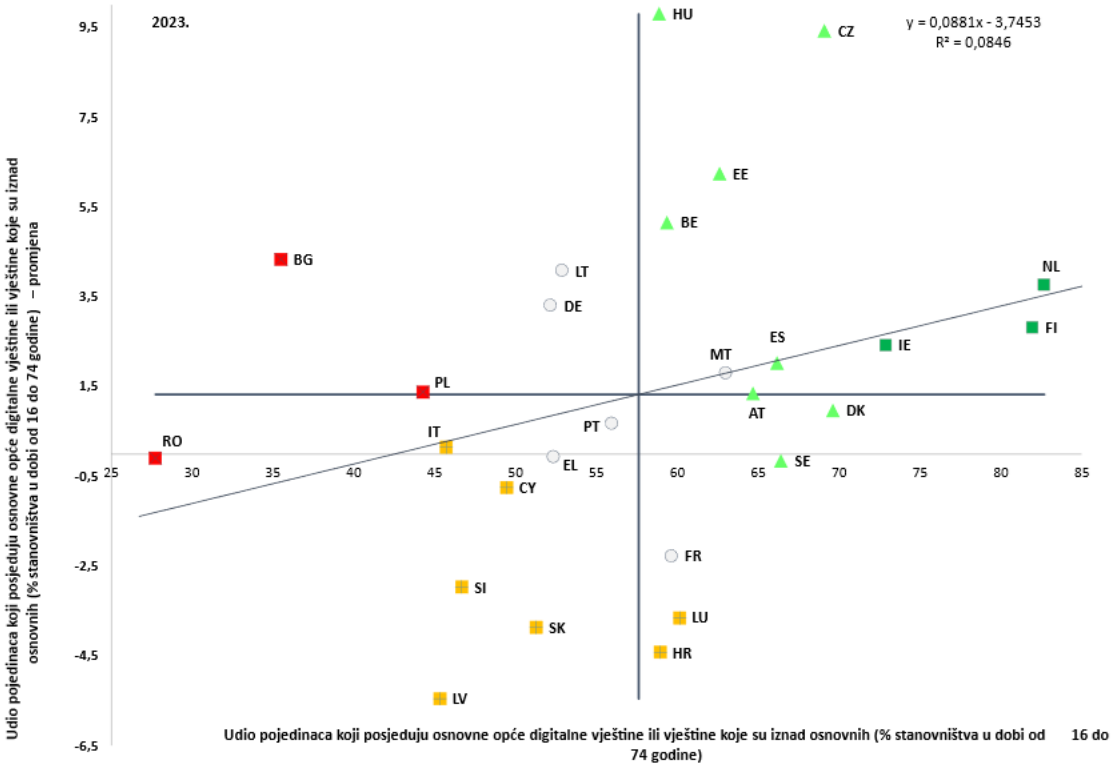

Napomena: opće digitalne vještine odnose se na pet područja: vještine informacijske i podatkovne pismenosti, vještine komunikacije i suradnje, vještine stvaranja digitalnog sadržaja, sigurnosne vještine i vještine rješavanja problema. Za stjecanje barem osnovnih općih digitalnih vještina potrebno je znati obavljati barem jednu aktivnost povezanu sa svakim područjem. Za više informacija vidjeti Eurostat.
Izvor: Eurostat, [tepsr_sp410].

Iako se na razini EU-a nezaposlenost mladih i dalje smanjuje, stope su ponovno u porastu u većini država članica. Nakon vrhunca u vrijeme krize uzrokovane bolešću COVID-19 (16,8 % u EU-u 2020.) stopa nezaposlenosti mladih (u dobi od 15 do 24 godine) stalno se smanjivala te je 2023. pala na 14,5 %, što je smanjenje u odnosu na 15,1 % u 2019. Stopa se 2023. stabilizirala i nije bilo daljnjeg poboljšanja zbog slabijeg gospodarskog rasta, a taj se trend preokrenuo u 15 država članica. Iako je povećanje u sedam država članica bilo manje od 1 postotnog boda, u šest zemalja iznosilo je od 1 do 2 postotna boda, a u Finskoj 2 postotna boda i u Mađarskoj 2,2 postotna boda. U međuvremenu su se stope nezaposlenosti

mladih nastavile smanjivati u zemljama s vrlo visokim razinama, kao što su Grčka (–4,7 postotnih bodova), Španjolska, Italija i Rumunjska (–1,0 postotnih bodova svaka), što potvrđuje trend konvergencije u cijelom EU-u u posljednjih pet godina – vidjeti sliku 2.2.9. Međutim, stopa nezaposlenosti mladih i dalje je više nego dvostruko veća od stope nezaposlenosti osoba u dobi od 15 do 74 godine (6,1 %). Posebno je visoka među mladima s niskim kvalifikacijama (19,3 %) i onima rođenima izvan EU-a (20,5 %). Ta kretanja naglašavaju potrebu za kontinuiranim djelovanjem kako bi se pronašla rješenja za strukturne probleme koji otežavaju integraciju mladih na tržište rada, posebno s obzirom na raširen manjak radne snage i vještina te dugoročne rizike za izglede za razvoj karijere mladih.

Slika 2.2.9.: Stope nezaposlenosti mladih povećale su se u većini država članica

Stopa nezaposlenosti mladih (u dobi od 15 do 24 godine, % aktivnog stanovništva) 2019. (prije krize), 2020. (vrhunac krize), 2022. i 2023.

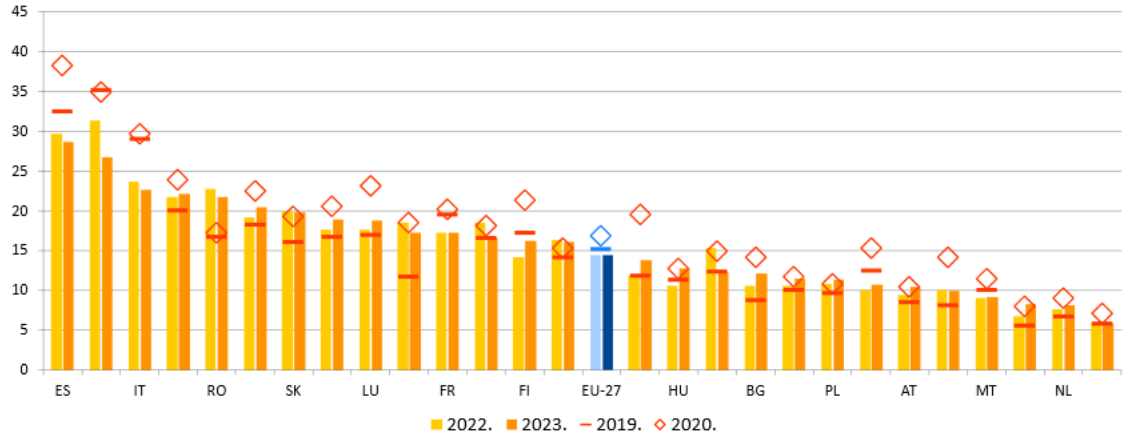

Napomena: prekid u vremenskom nizu za BG, HR, NL i PL 2019. Prekid u vremenskom nizu za sve države članice 2021. Definicija se razlikuje za FR 2021. Definicije se razlikuju za ES i FR 2022. Prekid u vremenskom nizu za DK, SI i CY 2023. Definicije se razlikuju za ES i FR 2023.
Izvor: Eurostat [lfsa_urgaed], anketa EU-a o radnoj snazi.

Pozitivno je to što se udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) i dalje smanjuje, uz neke znakove konvergencije u cijelom EU-u. Nakon što je 2020. dosegnula vrhunac od 13,9 %, stopa pripadnosti skupini NEET (u dobi od 15 do 29 godina) stalno se smanjivala u EU-u te je 2023. iznosila 11,2 %. Taj je trend u skladu sa sve većim sudjelovanjem mladih na tržištu rada, što znatno doprinosi rastu radne snage[145]. Međutim, uočena je znatna heterogenost među državama članicama, pri čemu su u Rumunjskoj (19,3 %), Italiji (16,1 %), Grčkoj (15,9 %) i Cipru (13,9 %) 2023. zabilježene najviše stope pripadnosti skupini NEET – vidjeti sliku 2.2.10. Stopa se tek neznatno smanjila u Rumunjskoj i Cipru (za –0,5 postotnih bodova), a čak se i povećala u Grčkoj (0,6 postotnih bodova), uz „kritično stanje” u tim slučajevima. Ocjena „potrebno je praćenje” dodijeljena je Litvi i Francuskoj, u kojima su stope pripadnosti skupini NEET porasle, te Cipru, Bugarskoj i Španjolskoj, u kojima su zabilježena određena smanjenja. Italija je zabilježila najveće poboljšanje (–2,9 postotnih bodova), što odgovara kategoriji „slabi rezultati koji se poboljšavaju”. Nizozemska (4,7 %) i Švedska (5,7 %) ostvarile su „najbolje rezultate”. Osobe koje aktivno traže posao i dostupne su za rad, tj. stopa nezaposlenih pripadnika skupine NEET, ostala je stabilna na 4,3 % u 2023.[146] Stopa je bila najviša u Grčkoj (8,6 %) i Španjolskoj (6,8 %), iako su u obje utvrđena

[145] Vidjeti: Europska komisija, Kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[146] Eurostat [edat_lfse_20], anketa o radnoj snazi.

poboljšanja u odnosu na razine iz 2022. (9,2 % odnosno 7,1 %). Udio pripadnika skupine NEET koji nisu dio radne snage blago se povećao (7,0 % u 2023. u odnosu na 7,4 % u 2022.), ali je ostao visok u Rumunjskoj (14,3 %) i Bugarskoj (10,8 %). Kad je riječ o udjelu nemotiviranih pripadnika skupine NEET, zabilježen je trend smanjenja na razini EU-a (s 4,9 % na vrhuncu pandemije 2020. na 4,2 % u 2023.). I dalje postoje regionalne razlike u stopama pripadnosti skupini NEET (vidjeti sliku 2. u Prilogu 5.), uključujući najudaljenije regije, ali općenito se smanjuju nacionalne i regionalne razlike, što upućuje na sve veću konvergenciju u EU-u[147]. U tom kontekstu ojačana Garancija za mlade podupire pripadnike skupine NEET pružanjem kvalitetnog zaposlenja, daljnjeg obrazovanja, naukovanja ili pripravništva u roku od četiri mjeseca od gubitka radnog mjesta ili prestanka formalnog obrazovanja[148], a inicijativa ALMA (*Aim, Learn, Master, Achieve*) pomaže pripadnicima te skupine u nepovoljnom položaju da steknu radno iskustvo u inozemstvu[149].

Slika 2.2.10.: Razlike u stopama pripadnosti skupini NEET smanjuju se, ali su i dalje znatne

Stopa pripadnosti skupini NEET (među osobama u dobi od 15 do 29 godina), razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

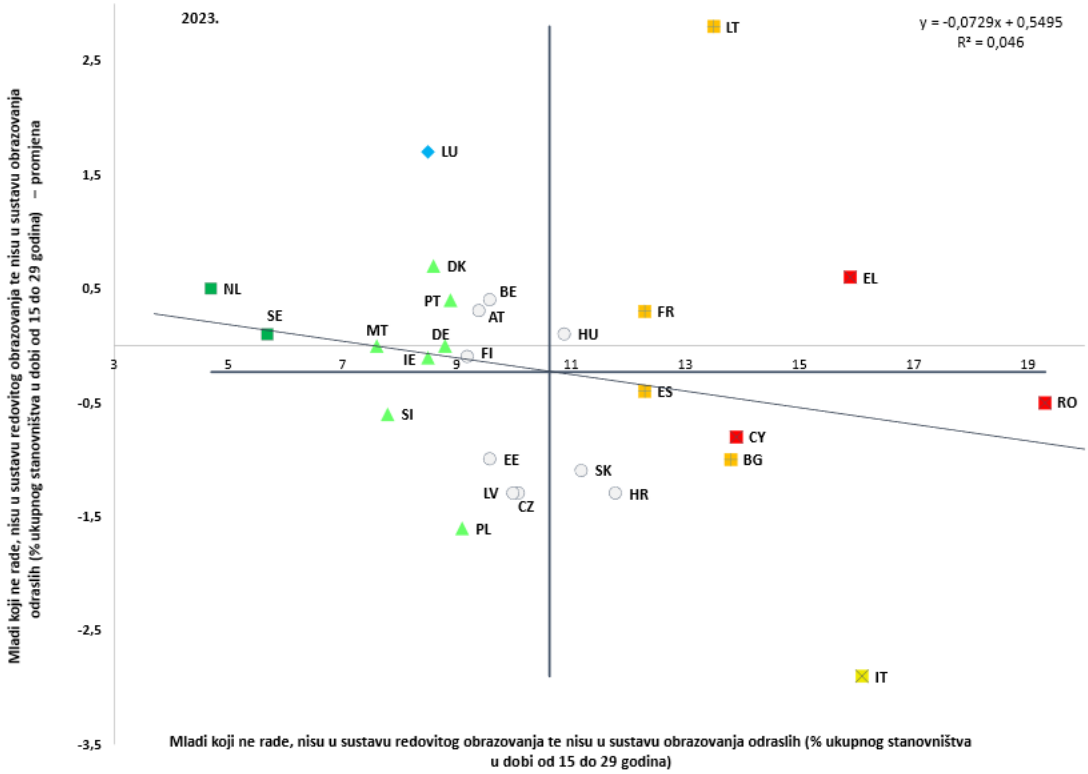

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Definicija se razlikuje za ES i FR. Prekid u seriji za DK i CY.
Izvor: Eurostat [lfsi_neet_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

[147] Vidjeti: Europska komisija, Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[148] Vidjeti: Preporuka Vijeća od 30. listopada 2020. o lakšem prelasku u svijet rada – jačanje Garancije za mlade te o zamjeni Preporuke Vijeća od 22. travnja 2013. o uspostavi Garancije za mlade, 2020/C 372/01, SL C 372, 4.11.2020., str. 1.
[149] Više informacija dostupno je na: ALMA (Aim, Learn, Master, Achieve) – Zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje – Europska komisija (europa.eu).

Stopa pripadnosti skupini NEET i dalje je viša među ženama i osobama migrantskog podrijetla. U 2023. udio žena u skupini NEET (12,5 %) nastavio se smanjivati (s 13,0 % u 2022. i 15,4 % u 2020.). Međutim, udio je i dalje bio za 2,4 postotna boda viši nego za muškarce (10,1 %) – vidjeti sliku 2.2.11. Iako je razlika u nekim državama članicama (Belgija, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Latvija, Irska, Portugal, Španjolska i Švedska) bila manja od 1 postotnog boda, u drugima (Češka i Rumunjska) premašila je 10 postotnih bodova, što upućuje na znatne prepreke za mlade žene u tim zemljama. Unatoč tome, od 2007. uočena je znatna konvergencija stopa pripadnosti skupini NEET između muškaraca i žena. Među ženama iz skupine NEET, više je nego dvostruko žena koje nisu dio radne snage nego onih nezaposlenih (8,7 % u odnosu na 3,8 % u 2023., u usporedbi s 5,4 % u odnosu na 4,7 % za muškarce). Osim toga, stopa pripadnosti skupini NEET među mladima koji nisu rođeni u EU-u znatno je viša od stope među osobama rođenima u EU-u (19,6 % u odnosu na 10,3 %), a postoje i znatne razlike u pogledu rodne dimenzije: stopa među ženama rođenima izvan EU-a (25,2 %) viša je za više od 14 postotnih bodova nego među ženama rođenima u EU-u (11,1 %) i gotovo 11 postotnih bodova više nego među mladim muškarcima rođenima izvan EU-a. Nadalje, postoje razlike između kontinentalnih i najudaljenijih regija te postoji jasan jaz između urbanih i ruralnih područja, pri čemu je vjerojatnije za mlade iz ruralnih područja da pripadaju skupini NEET[150].

Slika 2.2.11: U gotovo svim državama članicama među ženama je viša stopa pripadnosti skupini NEET

Stope pripadnosti skupini NEET za muškarce i žene (od 15 do 29 godina, %, 2023.)

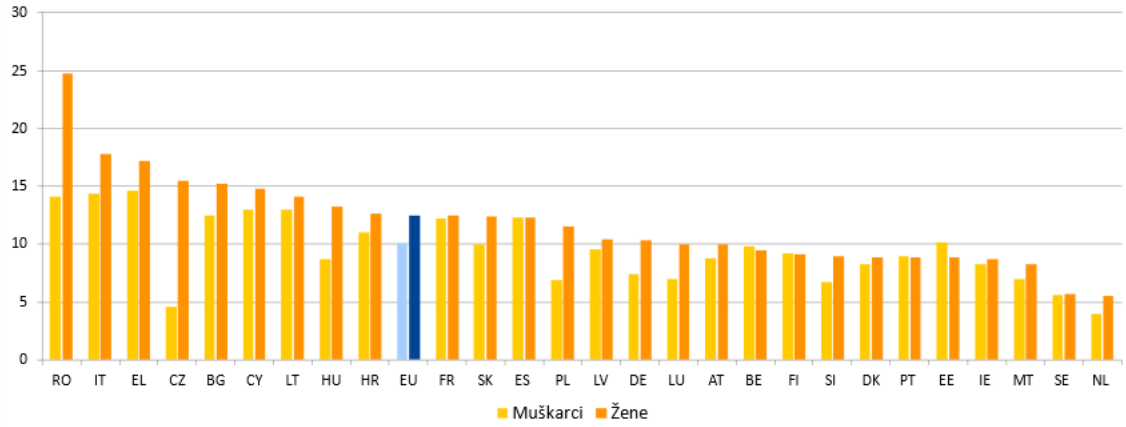

Napomena: definicija se razlikuje za ES i FR.
Izvor: Eurostat [lfsi_neet_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

Iako su se stope zaposlenosti starijih osoba znatno povećale od 2009., i dalje postoje znatne razlike među državama članicama[151], što ukazuje na daljnje mogućnosti napretka. Stopa zaposlenosti starijih osoba (od 55 do 64 godine) 2023. dosegnula je 63,9 %, što je gotovo 20 postotnih bodova više nego 2009., pri čemu je zabilježeno znatno povećanje stope zaposlenosti žena (4,9 postotnih bodova više nego među muškarcima). Unatoč tom općem poboljšanju i dalje postoje znatne razlike u cijelom EU-u: dok je u Švedskoj, Finskoj, Estoniji, Nizozemskoj, Njemačkoj, Češkoj i Latviji stopa zaposlenosti starijih osoba iznosila iznad 70 %, u Luksemburgu, Rumunjskoj, Hrvatskoj, Grčkoj i Sloveniji stopa zaposlenosti

[150] Vidjeti: Eurofound, *Ulazak u svijet odraslih: mladi u razdoblju nakon pandemije*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[151] Za detaljnu analizu situacije starijih radnika na tržištu rada vidjeti: Europska komisija, Kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

bila je niža od 55 %. Iako je povećanje zaposlenosti među starijim osobama bilo više od četiri puta veće nego među stanovništvom u najproduktivnijoj dobi (25 – 54 godine), stopa zaposlenosti među starijima ostala je 18 postotnih bodova niža (63,9 % u odnosu na 82,2 %). To se prvenstveno pripisuje povećanom očuvanju radnih mjesta, a ne novom zapošljavanju, koje je u tom razdoblju i dalje bilo na niskoj razini. Konkretno, starije osobe s visokim obrazovanjem obično dulje ostaju na tržištu rada, dok je vjerojatnije da će osobe s nižim obrazovanjem rano napustiti tržište rada. Loši fizički i psihološki radni uvjeti ključni su čimbenici koji doprinose prijevremenom umirovljenju te mnogim starijim radnicima otežavaju ponovni ulazak na tržište rada[152].

Slika 2.2.12.: Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti u većini se zemalja smanjila, ali je i dalje znatna, bez znakova uzlazne konvergencije u državama članicama

Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti (od 20 do 64 godine), razine iz 2023. i promjena u odnosu na prethodnu godinu (postotni bodovi, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

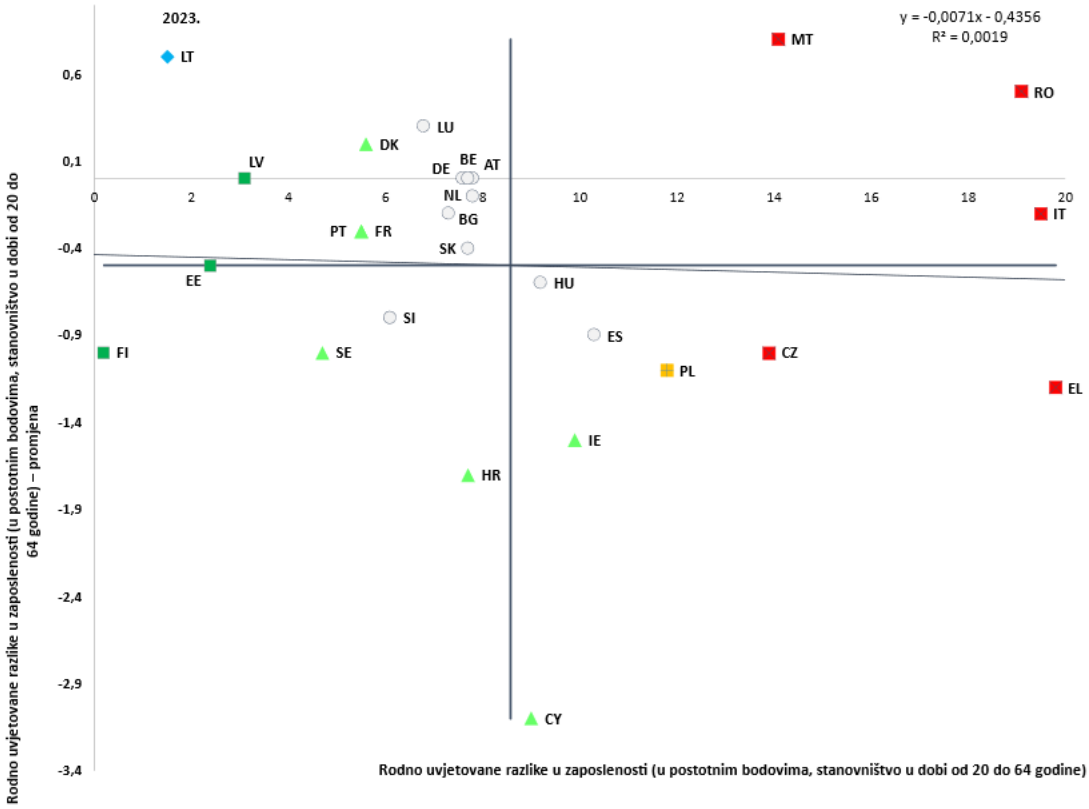

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Definicija se razlikuje za ES i FR. Prekid u seriji za DK i CY.
Izvor: Eurostat, [tesem060], anketa EU-a o radnoj snazi

Rodna neravnopravnost na tržištu rada i dalje je prisutna, uz tek skromne znakove konvergencije razlika u zapošljavanju između muškaraca i žena[153]. Stopa zaposlenosti muškaraca 2023. iznosila je 80,4 %, u usporedbi sa 70,2 % za žene, što je dovelo do rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti od 10,2 postotna boda. Ta se razlika posljednjih godina neznatno smanjila (s 10,9 postotnih bodova, koliko je iznosila 2021., i 10,7 postotnih bodova,

[152] Vidjeti: Eurofound, *Keeping older workers engaged: Policies, practices and mechanisms*, Radni dokument Eurofounda, Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[153] Za dugoročniju perspektivu vidjeti: Europska komisija, Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

koliko je iznosila 2022.), što je odraz znatnijeg rasta zaposlenosti žena (1 postotni bod) u odnosu na muškarce (0,5 postotnih bodova) 2023. Međutim, i dalje postoje znatne razlike, posebno u Grčkoj (19,8 postotnih bodova) i Italiji (19,5 postotnih bodova), gdje je bilo zaposleno nešto više od polovine žena (57,6 % u Grčkoj i 56,5 % u Italiji) – vidjeti sliku 2.2.12. U Rumunjskoj, gdje je razlika isto tako bila velika (19,1 postotni bod), još se više povećala. U Malti i Češkoj isto su tako zabilježene znatne razlike među spolovima (14,1 postotni bod i 13,9 postotnih bodova). U svih pet zemalja rodne razlike u zapošljavanju odražavaju „kritično stanje". S druge strane, rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti bila je relativno mala u baltičkim zemljama (1,5 postotnih bodova u Litvi, 2,4 postotna boda u Estoniji i 3,1 postotni bod u Latviji) i gotovo nepostojeća u Finskoj (0,2 postotna boda). Te su zemlje, osim Litve, u kojoj se razlika nedavno povećala, bile među zemljama koje su ostvarile „najbolje rezultate" s obzirom na to da je razlika mala i stabilna ili se smanjuje. Nadalje, u nekim državama članicama, među ostalim Austriji, Belgiji, Danskoj, Njemačkoj i Španjolskoj (vidjeti sliku 3. u Prilogu 5.), što uključuje najudaljenije regije, zabilježene su znatno različite rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti među regijama. Održivim mjerama politike može se doprinijeti uklanjanju prepreka sudjelovanju žena na tržištu rada, u skladu s ciljevima utvrđenima u Strategiji EU-a za rodnu ravnopravnost za razdoblje 2020. – 2025.[154] Te mjere mogu doprinijeti i postizanju cilja iz Akcijskog plana za provedbu europskog stupa socijalnih prava da se rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti prepolovi do 2030.

Žene češće rade u nepunom radnom vremenu nego muškarci, što dovodi do veće rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti ako se u obzir uzme zaposlenost u ekvivalentu punog radnog vremena. U 2023. je 27,9 % žena (od 20 do 64 godine) u EU-u radilo u nepunom radnom vremenu, što je za više od tri puta više od udjela muškaraca (7,7 %), na temelju čega je nastala rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti u nepunom radnom vremenu od 20,2 postotna boda, koja je ista kao i 2022. Najveće razlike u zapošljavanju na nepuno radno vrijeme zabilježene su u Nizozemskoj (41,8 postotnih bodova), Austriji (38,6 postotnih bodova), Njemačkoj (36,9 postotnih bodova) i Belgiji (27,4 postotna boda), a najmanje u Bugarskoj (0,2 postotna boda) i Hrvatskoj (1,5 postotnih bodova). Konkretno, Rumunjska je bila jedina zemlja u kojoj se muškarci nešto češće zapošljavaju na nepuno radno vrijeme od žena (–0,7 postotnih bodova). S obzirom na veću zastupljenost rada u nepunom radnom vremenu među ženama rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti u ekvivalentu punog radnog vremena[155] 2023. iznosila je 15,7 postotnih bodova, što je za više od 50 % (5,5 postotnih bodova) više nego ako se isključe razlike u radu u nepunom radnom vremenu. Najveće rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti u ekvivalentu punog radnog vremena zabilježene su u Italiji (24,1 postotni bod), Grčkoj (21,5 postotnih bodova) i Austriji (19 postotnih bodova), što odražava mnogo veće razlike nego kad se ne uzima u obzir rad u nepunom radnom vremenu, dok su najmanje razlike zabilježene u Litvi i Finskoj (2,5 postotnih bodova).

Rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti još su veće za osobe s djecom, pri čemu roditeljstvo više utječe na karijere žena nego muškaraca. Stopa zaposlenosti žena u dobi od 25 do 54 godine s djecom iznosila je 74,9 % 2023., u usporedbi s 91,9 % za muškarce, što je dovelo do rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti od 17 postotnih bodova među

[154] Za više informacija vidjeti Izvješće Europske komisije o rodnoj ravnopravnosti u EU-u za 2023., Ured za publikacije Europske unije, 2023.

[155] Na temelju stope zaposlenosti u ekvivalentu punog radnog vremena uspoređuju se razlike među skupinama u prosječnom broju odrađenih sati. Stopa zaposlenosti u ekvivalentu punog radnog vremena izračunava se tako da se ukupan broj sati odrađenih u gospodarstvu (prvi posao, drugi posao itd.) podijeli prosječnim brojem sati u punom radnom vremenu (približno 40) i brojem osoba u dobi od 20 do 64 godine. Izvor: Zajednički okvir procjene (JAF), izračun na temelju podataka Eurostata.

roditeljima, u usporedbi s 4 postotna boda među osobama bez djece. Među zaposlenim ženama s djecom 31,8 % radilo je u nepunom radnom vremenu, u usporedbi sa samo 5,0 % muškaraca. U većini zemalja, među ostalim Njemačkoj, Austriji i Italiji, učinak roditeljstva vidljiv je i u nižim stopama zaposlenosti žena i u većem broju žena koje rade u nepunom radnom vremenu. Obveze neformalne dugotrajne skrbi doprinose i rodno uvjetovanoj razlici u zaposlenosti jer 19,1 % žena u EU-u pruža neformalnu skrb u usporedbi s 14,8 % muškaraca. Veća je vjerojatnost da će žene posvetiti znatno vrijeme skrbi[156], vjerojatno zato što muškarci koji su pružatelji skrbi (73 %) primaju veću potporu od formalnih usluga dugotrajne skrbi nego pružateljice skrbi (61 %)[157]. Kako bi se pružila potpora neformalnim pružateljima skrbi, u Preporuci Vijeća o pristupu cjenovno pristupačnoj i visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi naglašava se potreba za pružanjem odgovarajućeg osposobljavanja, savjetovanja, psihološke potpore, privremene skrbi, mjera za postizanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života, pristupa socijalnoj zaštiti i/ili odgovarajuće financijske potpore. Istodobno bi države članice trebale nastojati uskladiti ponudu usluga dugotrajne skrbi s potrebama za skrbi[158].

Rodno uvjetovana razlika u plaći smanjila se tijekom proteklog desetljeća, ali i dalje je znatna u većini država članica. Rodno uvjetovana razlika u plaći 2021. i 2022. iznosila je 12,7 % u EU-u, pri čemu je u Estoniji, Austriji, Češkoj, Slovačkoj, Njemačkoj, Mađarskoj, Latviji i Finskoj iznosila više od 15 %[159]. Razlike u plaći posljedica su, među ostalim, rodno uvjetovanih razlika u gospodarskim aktivnostima i zanimanjima, nedovoljne zastupljenosti žena na višim položajima, prekomjerne zastupljenosti u zapošljavanju na nepuno radno vrijeme i nestalnim oblicima zaposlenja, poteškoća u usklađivanju rada s obvezama skrbi te diskriminacije i netransparentnih struktura plaća[160]. Rodno uvjetovana razlika u plaći znatno utječe na donošenje odluka u obitelji, posebno na majke, koje nailaze na više zapreka koje dodatno negativno utječu na njihove mogućnosti zapošljavanja. Agregiranje tih razlika u zaradi, zajedno s prekidima u karijeri za skrb o djeci, s vremenom dovodi do znatnih razlika u mirovinama među spolovima. Iako su se razlike blago smanjile, žene u dobi od 65 do 79 godina 2023. su primale bruto mirovine koje su u prosjeku bile 25,4 % niže od mirovina muškaraca u istoj dobnoj skupini. Razlika u mirovinama znatno se razlikuje među zemljama, u rasponu od čak 43,9 % u Malti, 39,9 % u Nizozemskoj i 36,4 % u Luksemburgu do 4 % u Sloveniji, 4,6 % u Danskoj i 5,8 % u Estoniji.

Bolje pružanje i dostupnost kvalitetnog i cjenovno pristupačnog ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja može doprinijeti ravnoteži između poslovnog i privatnog života, rodnoj ravnopravnosti i razvoju djece, no stope sudjelovanja i dalje su niske. Udio djece mlađe od tri godine u formalnoj skrbi za djecu u EU-u 2023. iznosio je 37,5 %, što je povećanje od 1,7 postotnih bodova u odnosu na 2022., ali je i dalje ispod razine od 37,9 % iz 2021. i znatno ispod revidiranog cilja iz Barcelone od 45 %[161]. Samo je u deset država članica

---

[156] Vidjeti Europsku zdravstvenu anketu (treći val EHIS-a), 2019.

[157] EIGE: *2022 Survey of gender gaps in unpaid care, individual and social activities (CARE)*.

[158] Za pojedinosti vidjeti Preporuku vijeća od 8. prosinca 2022. o pristupu cjenovno pristupačnoj i visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi (2022/C 476/01).

[159] Ovdje se primjenjuje neprilagođena rodno uvjetovana razlika u plaći. Neprilagođena rodno uvjetovana razlika u plaći definira se kao razlika između prosječnog bruto dohotka po satu muškaraca i žena izražena kao postotak prosječnog bruto dohotka po satu muškaraca.

[160] Vidjeti: Europska komisija, Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[161] Vidjeti Preporuku Vijeća od 8. prosinca 2022. o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju:ciljevi iz Barcelone za 2030. (2022/C 484/01). U preporuci su utvrđeni novi ciljevi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, koji prate ciljeve utvrđene u inicijativi za europski prostor obrazovanja. Do 2030. najmanje 45 %

taj postotak veći od 50 % te i dalje postoje velike razlike među državama članicama, vidjeti sliku 2.2.13. Slovačka (1 %) i Češka (4,4 %) prijavile su najniže stope sudjelovanja i znatna smanjenja u odnosu na prethodnu godinu (–1,3 postotna boda za Slovačku i –2,4 postotna boda za Češku). Sve niže razine u objema zemljama, kao i u Rumunjskoj (12,3 %) i Poljskoj (12,6 %), predstavljaju „kritično stanje" i zahtijevaju posebnu pozornost. Iako su zabilježene nešto više razine, razina sudjelovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju bila je niska i u Bugarskoj (17,4 %), Irskoj (22,1 %) i Austriji (24,1 %). U svim tim zemljama stope su ostale stabilne ili su se povećale, za razliku od Litve (19,9 %) i Njemačke (23,3 %), u kojima se sudjelovanje smanjilo 2023. U svih pet zemalja smatra se da je stanje takvo da je „potrebno praćenje". S druge strane, Švedska (56,9 %), Francuska (57,4 %), Luksemburg (60 %) i Nizozemska (71,5 %) ostvaruju „najbolje rezultate", uz visoke i rastuće stope sudjelovanja. Nekoliko prepreka može ometati sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, uključujući financijske, kulturne i jezične prepreke te razlike u regionalnim i nacionalnim politikama u vezi s roditeljskim dopustom i naknadama ili zakonskim pravima na skrb o djeci. Iz Mehanizma za oporavak i otpornost financiraju se ciljane reforme i ulaganja koji podupiru širenje usluga ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, razvoj infrastrukture i osposobljavanje radne snage. Zbog sporog napretka potrebno je poduzeti dodatne mjere u skladu s europskim jamstvom za djecu, europskom strategijom za skrb i Preporukom Vijeća o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju.

djece mlađe od tri godine i 96 % djece u dobi od tri godine do dobi za početak obveznog osnovnoškolskog obrazovanja trebalo bi biti uključeno u rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Države članice čija je prosječna stopa sudjelovanja u razdoblju 2017. – 2021. bila niža od 20 % morat će povećati sudjelovanje za 90 %, a države članice s prosječnom stopom sudjelovanja od 20 do 33 % morat će ga povećati za 45 %, uz ograničenje od 45 %.

Slika 2.2.13.: Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u većini je država članica i dalje nisko

Udio djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu i godišnja promjena, razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

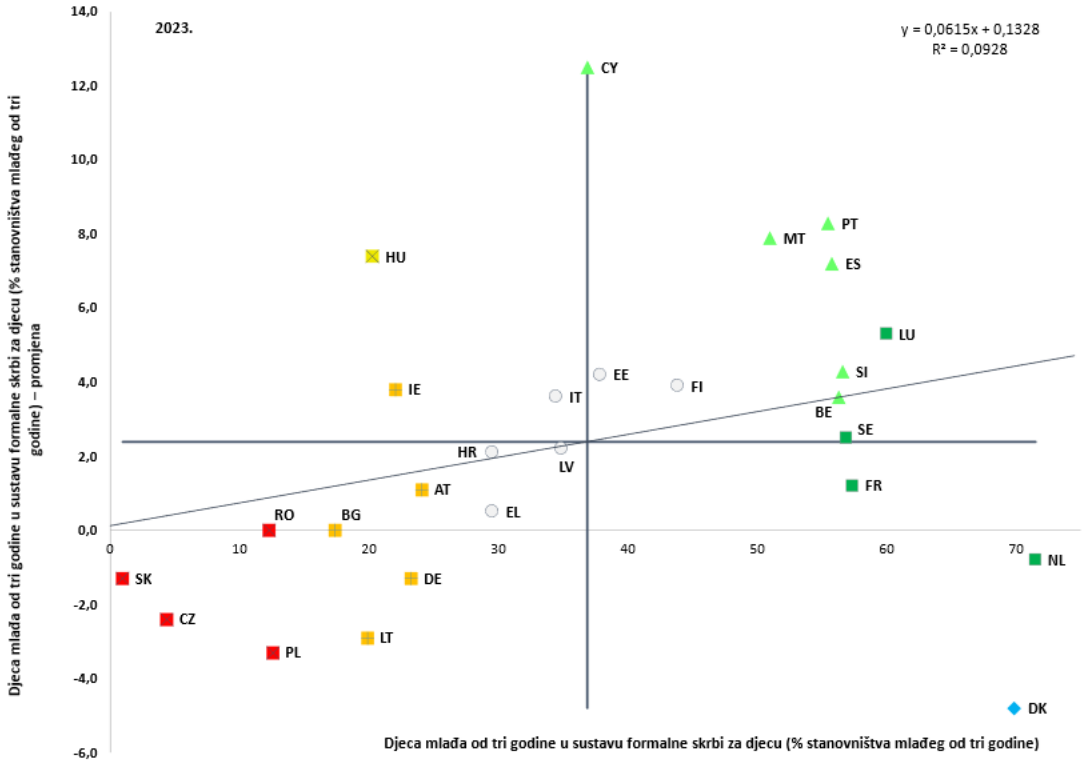

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Prekid u nizu za DK.

Izvor: Eurostat, [tepsr_sp210], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Zbog strukture oporezivanja u većini država članica primatelji drugog dohotka u obitelji, posebno žene, ne odlučuju se na sudjelovanje na tržištu rada u potpunosti, što doprinosi rodnoj neravnopravnosti u zapošljavanju. Sustavi zajedničkog oporezivanja, koji obiteljima omogućuju podnošenje zahtjeva za kombinirani dohodak za potencijalno niže poreze, povećavaju graničnu poreznu stopu za primatelje drugog dohotka, obično žene (78 % primatelja drugog dohotka u obitelji 2022. bile su žene[162]), za koje je stoga vjerojatnije da će se suočiti sa smanjenim poticajima za rad ili produljenje radnog vremena[163]. Osim toga, porezne olakšice uvjetovane zajedničkim podnošenjem prijave ili one usmjerene samo na jednog bračnog druga dodatno odvraćaju žene od sudjelovanja na tržištu rada[164]. Najveći „rizici od neaktivnosti" (pri čemu primatelji drugog dohotka u obitelji ne ulaze na tržište rada zbog ukidanja poreza i naknada) zabilježeni su 2023. u Litvi, Sloveniji, Danskoj, Luksemburgu, Belgiji i Njemačkoj – vidjeti grafikon 2.2.14. U tim zemljama primatelji drugog dohotka u obitelji koji ulaze na tržište rada mogu izgubiti oko 50 % ili više zarade zbog poreza i ukinutih naknada. S druge strane, zemlje s manjim rizicima od neaktivnosti, u

[162] Vidjeti Izvješće Europske komisije o rodnoj ravnopravnosti u EU-u za 2023., Ured za publikacije Europske unije, 2023.

[163] Vidjeti Coelho, M. i dr., *Gendered Taxes: The Interaction of Tax Policy with Gender Equality,* Međunarodni monetarni fond, 2022.

[164] Za opsežnu raspravu o oporezivanju rada vidjeti i odjeljak 3.2. i odjeljak 4.2.3. *Godišnjeg izvješća Europske komisije o oporezivanju za 2024.*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

kojima taj gubitak može biti manji od 20 %, uključuju Austriju, Italiju, Estoniju i Cipar. Rješavanjem takvih strukturnih destimulacija mogla bi se smanjiti rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti i povećati BDP, pri čemu Svjetska banka procjenjuje potencijalnu gospodarsku dobit od 10 % za Europu ako se ukloni rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti[165].

Slika 2.2.14.: Oporezivanje znatno doprinosi riziku od neaktivnosti za primatelje drugog dohotka u obitelji

Rizik od neaktivnosti za primatelje drugog dohotka u obitelji (u %, 2023.)

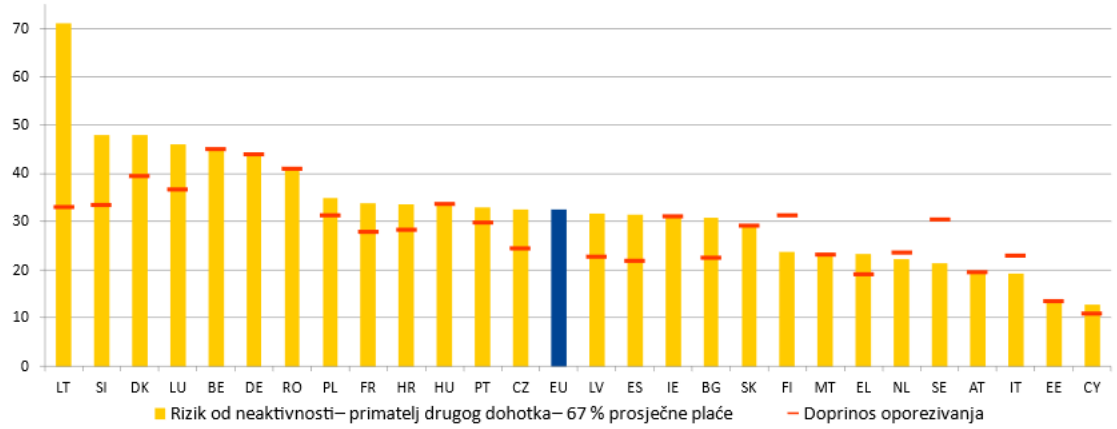

Napomena: podaci se odnose na primatelja drugog dohotka u obitelji s plaćom na razini od 67 % prosječne plaće u obiteljima s dva primatelja dohotka i dvoje djece; primatelj glavnog dohotka ima prosječnu plaću. Pojam „doprinos oporezivanja" odnosi se na postotak dodatnog bruto dohotka koji odlazi na poreze i doprinose za socijalno osiguranje (ostali elementi koji doprinose riziku od neaktivnosti izgubljene su naknade za nezaposlenost, socijalna pomoć i naknade za stanovanje).
Izvor: baza podataka Europske komisije (GU ECFIN) o porezima i naknadama, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada (ažurirano u travnju 2024.).

Na žene nerazmjerno utječe „rizik od niske plaće", pri čemu veliko povećanje poreza i smanjenje naknada dovode do smanjenja zbroja njihovih dohodaka kako se njihovi pojedinačni dohoci povećavaju. U većini država članica, kao i kad je riječ o riziku od neaktivnosti, oporezivanje je najvažnije za utvrđivanje razine rizika od niske plaće za primatelje drugog dohotka u obitelji, od kojih su velika većina žene[166]. Međutim, ta se situacija razlikuje od rizika od neaktivnosti, kad pojedinci nisu dio radne snage. Kako je prikazano na slici 2.2.15, udio dodatnog dohotka koji se zapravo „oporezuje" kad primatelji drugog dohotka u obitelji povećaju zaradu s jedne trećine na dvije trećine prosječne plaće povećanjem radnog vremena može biti znatan, u prosjeku oko trećine (36,6 %) dodatnog dohotka u EU-u, pri čemu taj gubitak premašuje 105 % u Litvi zbog ukidanja naknada za troškove stanovanja. Učinak bi mogao biti znatan i u Belgiji (60,3 %) i Luksemburgu (53 %), dok se čini da je najniži u Cipru (14,6 %). Dostupnost i pristup cjenovno pristupačnim i visokokvalitetnim uslugama skrbi, zajedno s kvalitetno osmišljenim politikama za postizanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života, ključni su za poticanje pojedinaca da povećaju svoje radno vrijeme.

[165] Pennings, S. M., *A Gender Employment Gap Index (GEGI): A Simple Measure of the Economic Gains from Closing Gender Employment Gaps, with an Application to the Pacific Islands,* Grupa Svjetske banke, Istraživačka skupina za razvojnu ekonomiju Washington: Svjetska banka, 2022.
[166] Vidjeti Izvješće Europske komisije o rodnoj ravnopravnosti u EU-u za 2023., Ured za publikacije Europske unije, 2023.

Slika 2.2.15.: U mnogim državama članicama osobe s niskim dohotkom ne odlučuju se za prekovremeni rad zbog oporezivanja

Rizik od niske plaće za primatelje drugog dohotka u obitelji (u %, 2023.)

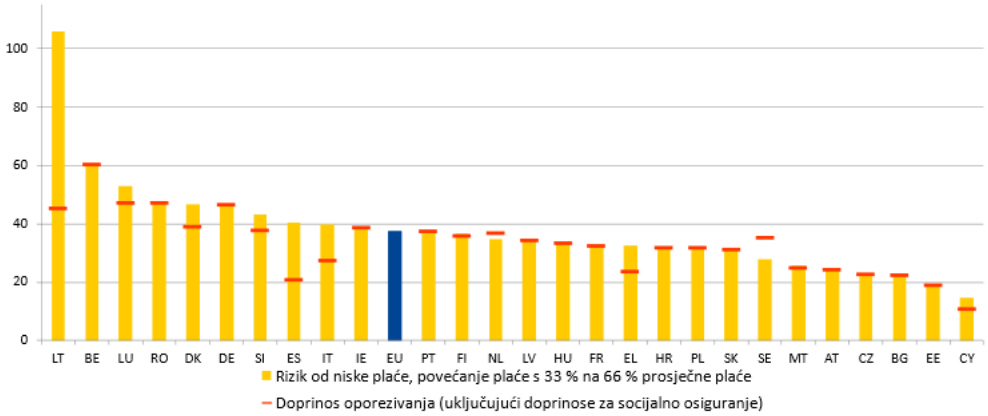

Napomena: rizik od niske plaće u slučaju u kojem se plaća primatelja drugog dohotka poveća s 33 % na 66 %, a plaća primatelja glavnog dohotka iznosi 100 % prosječne plaće u obitelji s dvoje djece.
Izvor: baza podataka Europske komisije (GU-a ECFIN) o porezima i naknadama, na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada (ažurirano u travnju 2024.).

Razina uključenosti osoba s invaliditetom na tržištu rada stagnirala je, a u državama članicama zabilježena su različita kretanja. Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta (tj. razlika u stopama zaposlenosti osoba s invaliditetom i osoba bez invaliditeta) ostala je gotovo nepromijenjena 2023. i iznosila je 21,5 postotnih bodova (21,4 postotna boda 2022.), čime je zaustavljen prethodni dvogodišnji pozitivan trend. Iako se razlika smanjila u 15 država članica, što uključuje znatna poboljšanja u Estoniji (–6,0 postotnih bodova) i Malti (–4,3 postotna boda), znatno se povećala u drugima, kao što su Luksemburg (15,2 postotna boda) i Bugarska (10,0 postotnih bodova). Najmanje razlike zabilježene su u Španjolskoj (13,8 postotnih bodova), Portugalu (14,0 postotnih bodova) i Italiji (15,9 postotnih bodova), što se djelomično može objasniti relativno nižim ukupnim stopama zaposlenosti, te u Sloveniji (17,3 postotna boda). Riječ je o zemljama koje su ostvarile „najbolje rezultate". S druge strane, „kritično stanje" zabilježeno je u Litvi, Belgiji, Poljskoj i Irskoj, gdje je razlika premašila 30 postotnih bodova, te u Hrvatskoj i Bugarskoj, gdje se razlika približila 40 postotnih bodova. Osobe s invaliditetom izložene su i visokom udjelu neaktivnosti: u 20 država članica 2022. više od 40 % radno sposobnog stanovništva s invaliditetom (od 15 do 64 godine) nije bilo dio radne snage, a stopa je premašila 60 % u Bugarskoj, Grčkoj, Rumunjskoj, Mađarskoj, Hrvatskoj i Poljskoj[167]. Nepostojanje odgovarajućih mjera uključivanja i zadržavanja osoba s invaliditetom na tržištu rada, manjak odgovarajućih vještina te opća neinformiranost poslodavaca o pravnim obvezama i mjerama potpore politike i dalje su vjerojatni uzroci tih visokih stopa nesudjelovanja.

[167] Eurostat, [lfsa_argaeddl].

Slika 2.2.16.: Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta i dalje je velika, pri čemu se kretanja izrazito razlikuju među državama članicama

Razlika u zapošljavanju osoba s invaliditetom i osoba bez invaliditeta (od 20 do 64 godine), razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

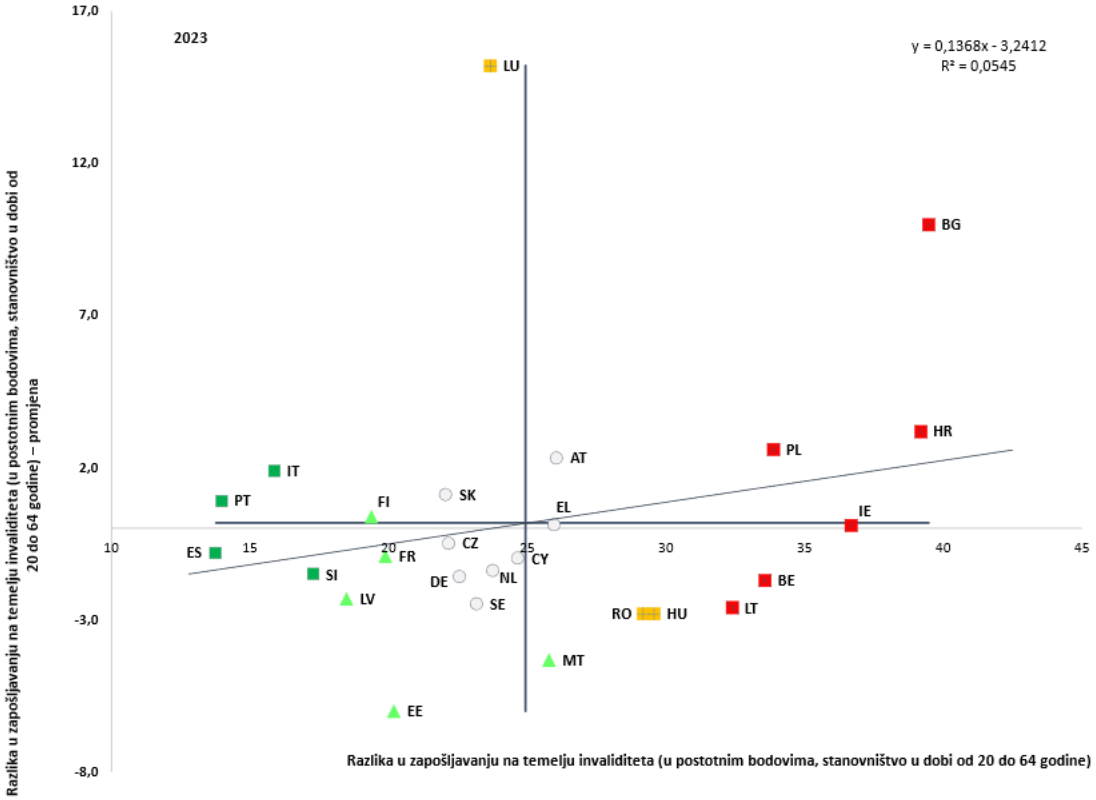

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Prekid u nizu za HR. Procijenjena vrijednost za DE. Niska pouzdanost za PL. Nedostaje kategorizacija za DK.
Izvor: Eurostat, [tepsr_sp200], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Integracija državljana trećih zemalja na tržište rada nastavila se poboljšavati, ali i dalje postoji znatna neusklađenost između njihovih razina kvalifikacija i radnog statusa. Stopa zaposlenosti državljana trećih zemalja dosegnula je 63 % u 2023., što je znatno ispod stope zaposlenosti osoba rođenih u EU-u, i nema znakova da će se razlika smanjiti. Nakon pandemije bolesti COVID-19 državljani trećih zemalja činili su više od dvije trećine (70 %) povećanja radne snage u EU-u 2022.[168], ali u toj su skupini i dalje prisutne visoke stope nezaposlenosti (12,2 % u 2023. u odnosu na 5,4 % za državljane) i stope prekvalificiranosti (39,4 % u odnosu na 20,8 %)[169]. Žene rođene izvan EU-a bile su u posebno ranjivom položaju, pri čemu je rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti iznosila 24 postotna boda, a 44 % njih bilo je prekvalificirano[170]. Zabilježen je opći trend u smjeru stabilnijeg zapošljavanja za sve skupine, no državljani trećih zemalja češće su bili zaposleni na temelju ugovora o radu na određeno vrijeme nego osobe rođene u EU-u (uključujući državljane i osobe koje se kreću unutar EU-a). EU je 2024. nastavio provoditi svoj akcijski plan za

[168] Vidjeti: Europska komisija, Kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[169] Europska komisija, Studija Europske migracijske mreže iz 2023.: Godišnje izvješće o migracijama i azilu, 2023.
[170] OECD / Europska komisija, *Indicators of Immigrant Integration 2023: Settling In*, OECD Publishing, Pariz, 2023.

integraciju i uključivanje za razdoblje 2021. – 2027., kojim se osigurava zajednički okvir politike za potporu državama članicama u razvoju nacionalnih politika integracije migranata[171].

Stope zaposlenosti korisnika privremene zaštite iz Ukrajine povećale su se u većini država članica, što upućuje na bržu integraciju na tržištu rada u usporedbi s drugim skupinama izbjeglica[172]**.** Do svibnja 2024. otprilike 4,3 milijuna osoba u EU-u bilo je u statusu privremene zaštite, od čega 2,5 milijuna u dobi od 18 do 64 godine. Smatra se da Ukrajinci imaju velike izglede za integraciju s obzirom na relativno visoku razinu obrazovanja, uspostavljene društvene mreže i neposredan pristup zapošljavanju. Od trećeg tromjesečja 2023. više od 40 % radno sposobnih osoba (od 18 do 64 godine) pod privremenom zaštitom bilo je zaposleno, ali uz znatne razlike među zemljama, u rasponu od oko dvije trećine (66 %) u Litvi do manje od 20 % u Belgiji i Hrvatskoj. Ukrajinci pod privremenom zaštitom koji i dalje nisu dio radne snage često kao razlog navode obveze povezane sa skrbi, dok nezaposleni kao primarnu prepreku navode jezik. Međutim, raseljene osobe iz Ukrajine znatno doprinose rastu radne snage EU-a, na što upućuju različite procjene[173]. Iako su mnogi mladi i visokoobrazovani, mogućnosti zapošljavanja koje odgovaraju njihovim kvalifikacijama i dalje su ograničene[174].

Okvir 3 o europskom stupu socijalnih prava: Uklanjanje prepreka sudjelovanju na tržištu rada u EU-u

U kontekstu trajnog manjka radne snage i starenja stanovništva aktiviranje osoba koje nisu dio radne snage velik je problem koji treba rješavati mjerama politike. Velik udio osoba koje nisu dio radne snage može ograničiti gospodarski rast jer pogoršava postojeći manjak radne snage i vještina te tako ometa produktivnost i konkurentnost. Nadalje, ugrožava i fiskalnu održivost i primjerenost sustava socijalne zaštite s obzirom na starenje stanovništva. Unatoč poboljšanjima stope zaposlenosti u EU-u osobe koje nisu dio radne snage (nisu ni zaposlene ni nezaposlene) i dalje čine 20 % današnjeg stanovništva EU-a u dobnoj skupini od 20 do 64 godine, uz znatne razlike među državama članicama. Istodobno se predviđa da će se radno sposobno stanovništvo u EU-u u narednim desetljećima smanjiti. Očekuje se da će do 2045. biti zaposleno 16 osoba na svakih deset osoba starijih od 65 godina koje nisu dio radne snage, a do 2070. samo 14 osoba, što je smanjenje u odnosu na 22 osobe 2022.[175] Za sve veću neravnotežu koja se predviđa potrebna su politička rješenja. Procjene upućuju na to da će povećanje sudjelovanja na tržištu rada u EU-u biti ključno za postizanje cilja stope zaposlenosti od 78 % do 2030. Snažnija aktivacija i integracija na tržištu rada ključne su za napredak prema načelu br. 4 (o aktivnoj potpori zapošljavanju) europskog stupa socijalnih prava. U skladu s tim Komisija je uspostavila niz inicijativa za rješavanje problema velikog udjela osoba koje nisu dio radne snage, kao što su pojačana Garancija za mlade, Direktiva o ravnoteži između poslovnog i privatnog života te, nedavno, Akcijski plan o manjku radne snage i vještina (vidjeti i okvir o europskom stupu socijalnih prava u

[171] Vidjeti: Europska komisija, Akcijski plan za integraciju i uključivanje za razdoblje 2021. – 2027.

[172] Europska migracijska mreža (EMN), *Labour market integration of beneficiaries of temporary protection from Ukraine: Joint EMN-OECD inform*, 2024.

[173] Za detaljniju analizu ishoda osoba koje bježe od rata u Ukrajini u EU na tržištu rada vidjeti: Europska komisija, Kretanja na tržištu rada i kretanja plaća u Europi 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[174] Europska mreža javnih službi za zapošljavanje, Godišnje izvješće mreže javnih službi za zapošljavanje za 2023.

[175] Europska komisija, Izvješće o starenju stanovništva za 2024., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

odjeljku 2.1.), u kojem se utvrđuju nove mjere za EU, države članice i socijalne partnere kako bi se, među ostalim, poduprla aktivacija nedovoljno zastupljenih skupina[176].

Znatan broj osoba mogao bi ući na tržište rada EU-a ciljanom i prilagođenom potporom najvećim nedovoljno zastupljenim skupinama

Mogući doprinos različitih skupina stanovništva ukupnom udjelu osoba u radno sposobnom stanovništvu EU-a do 2030.

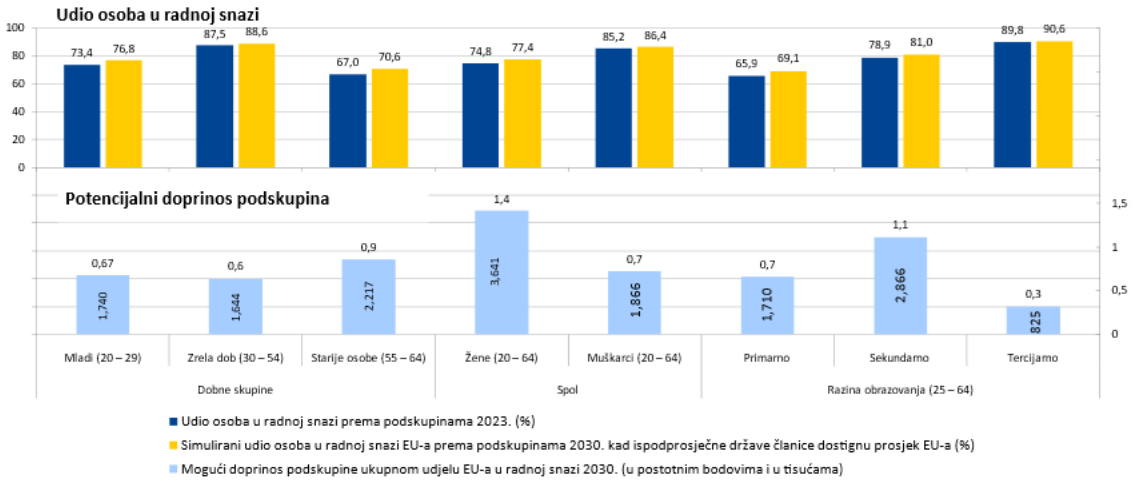

Napomena: simulacija udjela osoba u radnoj snazi u EU-u do 2030. ako države članice s ispodprosječnim udjelima osoba u radnoj snazi po podskupini dosegnu prosjek podskupine na razini EU-a, pri čemu se pretpostavlja da će udjeli osoba u radnoj snazi za druge podskupine ostati nepromijenjeni. Tim se izračunom zanemaruju preklapanja i moguće dvostruko računanje među skupinama te ga ne treba smatrati prognozom.
Izvor: izračuni GU-a EMPL na temelju podataka Eurostata i projekcija EUROPOP2023.

Unatoč poboljšanjima nekoliko skupina stanovništva i dalje je u znatnoj mjeri nedovoljno zastupljeno na tržištu rada EU-a. To uključuje žene te starije, niskokvalificirane i srednjekvalificirane osobe, osobe s invaliditetom i osobe migrantskog ili manjinskog podrijetla, ovisno o kontekstu pojedine zemlje. Od toga su žene, osobe sa srednjoškolskim obrazovanjem i stariji općenito najveće skupine koje nisu na tržištu rada EU-a, a koje bi se mogle zaposliti odgovarajućim poticajnim mjerama[177]. Procjene Komisije pokazuju da bi, kad bi države članice s ispodprosječnim udjelom osoba u radnoj snazi za svaku od prethodno navedenih podskupina povećale sudjelovanje na odgovarajuće prosjeke podskupina na razini EU-a do 2030., na tržište rada ušlo dodatnih 3,6 milijuna žena, 2,9 milijuna osoba sa srednjoškolskim obrazovanjem i 2,2 milijuna starijih radnika (zanemarujući preklapanja i moguće dvostruko računanje u različitim skupinama) – vidjeti sliku[178]. U tu svrhu stvaranje pravednije raspodjele neplaćenog rada u kućanstvu i obveza skrbi te poboljšanje pristupa ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te njegove cjenovne pristupačnosti i kvalitete doprinosi smanjenju prepreka sudjelovanju žena na tržištu rada. Za starije su osobe bolest ili invaliditet glavni razlozi za neuključivanje u radnu snagu, uz obveze skrbi, čimbenike povezane s radnim mjestom i institucionalne prepreke, kao što su propisi u području socijalne sigurnosti i mirovina, koje je potrebno ukloniti kako bi se omogućilo veće sudjelovanje na tržištu rada. Osobe sa srednjoškolskim ili nižim obrazovanjem često se suočavaju s poteškoćama u pristupu tržištu rada, što zahtijeva odgovarajuće politike

[176] Europska komisija, Manjak radne snage i vještina u EU-u: akcijski plan. COM(2024) 131 final.
[177] 32 milijuna žena (25,2 %), 20 milijuna starijih osoba (33 %) i 25 milijuna osoba sa srednjoškolskim obrazovanjem (21,1 %) nisu bili dio tržišta rada EU-a 2023.
[178] Budući da se podskupine preklapaju, podaci o dodatnom broju osoba u radnoj snazi za podskupine se ne zbrajaju.

usavršavanja te ciljanu i individualiziranu potporu. Osobe migrantskog ili manjinskog podrijetla mogu imati znatne koristi od ciljanih mjera kako bi se riješio problem neusklađenosti vještina, poboljšalo znanje jezika, suzbila diskriminacija te pružile prilagođene i integrirane usluge potpore. Poboljšanjem pristupa visokokvalitetnim mogućnostima zapošljavanja uz jamčenje prava povezanih s invaliditetom mogu se smanjiti čimbenici zbog kojih osobe s invaliditetom potencijalno odlučuju ne pristupati tržištu rada.

Posljednjih je godina nekoliko država članica poduzelo posebne mjere za uklanjanje prepreka sudjelovanju nedovoljno zastupljenih skupina na tržištu rada. U rujnu 2023. u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Hrvatska** je donijela model sufinanciranja operativnih troškova ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje za općine s manjim financijskim kapacitetom kako bi se osigurala održivost ulaganja u obnovu postojećih ili izgradnju novih objekata za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Na taj se način lokalnim i regionalnim vlastima omogućuje da povećaju dostupnost i poboljšaju održivost i cjenovnu pristupačnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. U **Irskoj** od ožujka 2024. pružatelji skrbi imaju pravo zatražiti fleksibilne radne uvjete, što uključuje skraćeno radno vrijeme. U okviru Programa zapošljavanja za razdoblje 2024. – 2029. osobe u dobi za umirovljenje u **Estoniji** ostvaruju, među ostalim, pristup osposobljavanju i potpori za stjecanje kvalifikacija. U **Malti** je Nacionalna strategija za cjeloživotno učenje za razdoblje 2023. – 2030. posebno usmjerena na odrasle osobe s niskom razinom vještina i niskokvalificirane odrasle osobe kako bi se riješio problem manjka osnovnih vještina. U **Austriji** je program „Intensivprogramm Arbeitsmarktintegration" namijenjen promicanju brze integracije osoba migrantskog podrijetla pružanjem tečajeva njemačkog jezika, priznavanjem kvalifikacija i profesionalnim usmjeravanjem tijekom 2024. i 2025. **Njemačka** je 2023. povećala gornju granicu za dohodak od rada za osobe s invaliditetom koje primaju mirovinu za osobe sa smanjenom sposobnošću zarađivanja.

2.2.2. Mjere država članica

Države članice poduzimaju korake za povećanje sudjelovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, pri čemu su u prvom planu cjenovna pristupačnost i proširenje kapaciteta. U **Litvi** će od rujna 2024. sva trogodišnja djeca te do rujna 2025. sva dvogodišnja djeca imati pravo pristupa ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. U cijelom EU-u i dalje se povećava broj ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje uz potporu sredstava EU-a. U plan za oporavak i otpornost u **Hrvatskoj** uključena su 343 projekta s ukupnim proračunom od 214 milijuna EUR, u okviru kojih će se osigurati najmanje 22 500 dodatnih mjesta, radi povećanja sudjelovanja na 90 % do 2026. U okviru programa „Aktivno dijete" za razdoblje 2022. – 2029. i uz potporu fondova EU-a (ESF+ i Mehanizam za oporavak i otpornost) **Poljska** će otvoriti više od 100 000 novih mjesta za skrb o djeci, prvenstveno u slabije pokrivenim područjima, te joj je cilj uspostaviti održiv model financiranja. Uz potporu Mehanizma za oporavak i otpornost ta zemlja donosi i nove standarde kvalitete za pružatelje usluga, a s pomoću fonda ESF+ nastoji osposobiti 9000 djelatnika u području skrbi o djeci i 2500 rukovodećeg osoblja te 1400 predstavnika općina te istodobno dati zaposlenicima u području skrbi o djeci status javnih službenika. Uz potporu Mehanizma za oporavak i otpornost u **Rumunjskoj** je u izradi opsežan program kontinuiranog osposobljavanja za osoblje u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja kako bi se poduprla provedba novog kurikuluma i praćenje kvalitete te se grade i obnavljaju ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje kako bi se riješio problem nedostatka kapaciteta, posebno u slabije pokrivenim područjima. **Slovačka** trenutačno razvija sustav potpore uključivom obrazovanju putem programa kontinuiranog obrazovanja za nastavno i specijalističko osoblje, među ostalim u području ranog i predškolskog odgoja i

obrazovanja. **Italija** je povećala *bonus asilo nido*, dodatak koji se dodjeljuje za plaćanje usluga vrtića, na najviše 3600 EUR za djecu rođenu 1. siječnja 2024. ili nakon tog datuma, za čije obitelji pokazatelj odgovarajućeg imovinskog stanja (ISEE) iznosi do 40 000 EUR, a već imaju dijete mlađe od 10 godina. **Bugarska** je objavila Akcijski plan za promicanje ranog i predškolskog razvoja djece za 2024. kako bi razvila cjelovit pristup politike, a rani i predškolski odgoj i obrazovanje određeni su kao poseban prioritet. **Cipar** u skladu s reformom obuhvaćenom njegovim planom za oporavak i otpornost postupno smanjuje obveznu dob za rani i predškolski odgoj i obrazovanje s četiri godine i osam mjeseci na četiri godine. Obvezna dob smanjit će se za dva mjeseca do školske godine 2024. – 2025., a do 2025. – 2026. za još jedan mjesec.

Poduzete su znatne reforme i ulaganja za jačanje osnovnih vještina, uključujući sveobuhvatne revizije kurikuluma, no potrebna su dodatna nastojanja u cijelom EU-u kako bi se preokrenuli silazni trendovi. Cipar je proveo desetogodišnju reformu obrazovanja i osposobljavanja, uključujući reviziju kurikuluma (obuhvaćenu njegovim planom za oporavak i otpornost), prelazak na formativno vrednovanje za učenike, okvir upravljanja kojim se u obzir uzimaju nezainteresiranost učenika i rano učenje te cjelodnevno školovanje u nižem sekundarnom obrazovanju. **Španjolska** je u rujnu 2024. pokrenula plan za jačanje matematičkih vještina i čitanja s razumijevanjem, od kojeg će koristi imati više od pet milijuna učenika u javnim školama, uz veću potporu učitelja i nastavnika, dodatne školske resurse i izvannastavne aktivnosti. Nadalje, u okviru plana za oporavak i otpornost španjolskim Programom za usmjeravanje, napredak i obogaćivanje u obrazovanju (PROA+) nastoje se poboljšati obrazovni ishodi učenika koji se suočavaju s najvećim poteškoćama u najmanje 2700 škola; za navedeni program osigurana su financijska sredstva do 2024. U razdoblju od 2025. do 2028. fond ESF+ potaknut će mobilizaciju dodatnih financijskih sredstva u iznosu od 105 milijuna EUR svake godine. Novi kurikulum u **Litvi** koji se temelji na kompetencijama uveden je u dvije faze 2023. i 2024., ali njegov učinak tek treba procijeniti. Ministarstvo obrazovanja u **Rumunjskoj** od 2025. izrađuje intervencijski mehanizam za funkcionalnu pismenost u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju radi rješavanja problema zabrinjavajuće razine osnovnih vještina među rumunjskim učenicima u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju.

Nekoliko država članica isto tako jača nastavničku struku kao odgovor na smanjenje osnovnih vještina. Novim zakonodavstvom u **Poljskoj** donesenim u veljači 2024. plaće nastavnika povećane su za 30 %, a od siječnja 2024. za 33 % za nove nastavnike. U **Rumunjskoj** su uvedene nove zakonodavne mjere za usklađivanje plaća učitelja i nastavnika s nacionalnom prosječnom bruto plaćom, što je 2023. predstavljalo povećanje plaća od u prosjeku 25 % s daljnjim povećanjima početkom 2024. Plaće učitelja i nastavnika u **Slovačkoj** povećane su dvaput 2023.: za 10 % u siječnju i još 12 % u rujnu. **Estonija** je povećala plaće učitelja i nastavnika za 23,9 % 2023. kao odgovor na visoku inflaciju te je vlada iznijela planove za povećanje plaća učitelja na 120 % prosječne plaće do 2027. U prosincu 2023. **Mađarska** je uvela veliko povećanje plaća nastavnika, koje se sufinancira iz fonda ESF+ i uključeno je u plan za oporavak i otpornost, kao dio programa za povećanje privlačnosti nastavničke struke. Kao prvi korak u siječnju 2024. provedeno je prosječno povećanje od 32 %. Vlada se obvezala povećati plaće nastavnika na 80 % plaća drugih stručnjaka sa završenim tercijarnim obrazovanjem do 2025. i održati tu razinu barem do 2030. **Češka** je ostvarila važne ključne etape u reformi osnovnog obrazovanja učitelja i nastavnika objavom novog okvira kompetencija za osobe s diplomom 2023. i njegovim uključivanjem u akreditaciju programa osposobljavanja učitelja i nastavnika 2024. te je ojačala praktično usmjeravanje u okviru osposobljavanja učitelja i nastavnika. U akademskoj godini 2023./2024. započela je provedba novih programa za osnovno osposobljavanje učitelja

i nastavnika u Francuskoj zajednici u **Belgiji** nakon gotovo dva desetljeća priprema. Reformom se razdoblje osposobljavanja produljuje s tri na četiri godine („Masterisation”) i uvodi dijagnostički test za jačanje jezične kompetencije budućih učitelja i nastavnika francuskog.

U tijeku su inicijative za rješavanje problema ranog napuštanja školovanja i nejednakosti u obrazovanju, uz znatnu potporu iz fondova EU-a. U **Bugarskoj** je projekt „Uspjeh za vas” (2023. – 2027.), koji se sufinancira iz fonda ESF+, usmjeren na više od 96 000 učenika iz ranjivih skupina koji se suočavaju s poteškoćama u obrazovanju i nedovoljnim učenjem i koji će imati koristi od dodatnog obrazovanja u području bugarskog jezika, matematike i drugih predmeta. Organizirat će se i osposobljavanje za više od 4500 nastavnika. U **Rumunjskoj** dobro napreduje provedba nacionalnog programa za smanjenje stope prijevremenog napuštanja školovanja uz potporu Mehanizma za oporavak i otpornost i fonda ESF+. U okviru programa najprije se s pomoću mehanizma ranog upozoravanja utvrđuje najmanje 2500 škola izloženih većem riziku od ranog napuštanja školovanja, nakon čega odgovarajuće škole primaju bespovratna sredstva za provedbu planova s mjerama prilagođenima njihovim konkretnim potrebama. U školskoj godini 2024./2025. u **Njemačkoj** započinje provedba novog desetogodišnjeg saveznog programa „Startchancen”, koji se provodi u do 4000 škola (oko 10 % svih njemačkih škola) i u okviru kojeg se pruža obrazovna potpora svoj djeci i mladima bez obzira na socijalnu situaciju njihovih roditelja. Savezna vlada godišnje će ulagati 1 milijardu EUR (uz punu potporu saveznih pokrajina). Uz potporu Mehanizma za oporavak i otpornost francuska zajednica u **Belgiji** donijela je 2024. sveobuhvatan akcijski plan za borbu protiv ranog napuštanja školovanja i izostajanja s nastave, među ostalim individualiziranim smjernicama za učenike s velikim brojem neopravdanih izostanaka, uključujući njihove obitelji i pedagoški interventni tim, te informatičkim sustavom za praćenje izostanaka.

Države članice poduzimaju prve korake za integraciju umjetne inteligencije u obrazovanje i osposobljavanje kao odgovor na njezinu sve veću ulogu u političkim raspravama na nacionalnoj razini. Iako nijedna zemlja još nije donijela povezanu nacionalnu strategiju, nekoliko država članica pokrenulo je inicijative usmjerene na integraciju umjetne inteligencije u različite aspekte obrazovanja. U **Švedskoj** će od školske godine 2024./2025. umjetna inteligencija postati novi predmet u višem sekundarnom obrazovanju i obrazovanju odraslih na razini općina za učenike u području znanosti i tehnologije te mogući izborni predmet za učenike drugih smjerova. U flamanskoj zajednici u **Belgiji** centar znanja Digisprong od 2023. pruža smjernice i dodatno osposobljavanje za potporu digitalizaciji u obveznom obrazovanju. Strategija digitalne **Hrvatske** 2023. usmjerena je na razvoj umjetne inteligencije i digitalnih kompetencija te obuhvaća digitalnu tranziciju kao potporu razvoju obrazovnog i istraživačkog sustava. U **Njemačkoj** portal Deutches Schulportal služi kao platforma za pomoć korisnicima pri upoznavanju s umjetnom inteligencijom. U **Luksemburgu** istraživačka skupina za računalno pravo i strojnu etiku (CLAiM) na Sveučilištu u Luxembourgu zadužena je za proučavanje etičkih i znanstvenih dimenzija umjetne inteligencije od 2021. s planovima za osnivanje centra za digitalnu etiku u budućnosti. Nekoliko sveučilišta u **Poljskoj** utvrdilo je interne smjernice i standarde za reguliranje upotrebe umjetne inteligencije među studentima. **Grčka** planira seminar za 800 učitelja i nastavnika koji će biti popraćen smjernicama za učitelje i nastavnike. **Austrija** će opremiti 100 škola koje sudjeluju u pilot-projektu softverom za umjetnu inteligenciju i pripremiti digitalne materijale za učenje. U **Nizozemskoj** će se razvijati projekti zajedno sa školama, poduzećima i znanstvenicima kako bi se steklo znanje o umjetnoj inteligenciji u obrazovanju, pri čemu će se sredstva djelomično osigurati iz Mehanizma za oporavak i otpornost. U **Rumunjskoj** se iz Mehanizma za oporavak i otpornost dodjeljuju sredstva za

potporu sudjelovanju sveučilišnih studenata u programima osposobljavanja za napredne digitalne vještine, ulaganje u pametne laboratorije koji studentima omogućuju digitalnu i tehnološku pismenost potrebnu na tržištu rada ili osposobljavanje državnih službenika u području naprednih digitalnih vještina.

Modernizacija i povećanje privlačnosti sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja visoko su na popisu političkih programa brojnih država članica. Estonija je pokrenula reformu kako bi se povećala privlačnost sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, što uključuje razvoj novih kurikuluma u kojima se prednost daje kompetencijama i snažniju integraciju strukovnog obrazovanja i osposobljavanja s drugim programima obrazovanja (povezivanje formalnog obrazovanja i neformalnog učenja te povezivanje općeg, strukovnog i primijenjenog visokog obrazovanja). U 2023. uvedene su nove usluge kao što su karijerno savjetovanje i fleksibilni oblici studiranja kako bi se zadržali učenici i smanjile stope prijevremenog napuštanja školovanja uz sudjelovanje dionika. U siječnju 2024. **Grčka** je provela novo zakonodavstvo kako bi proširila suradnju u okviru sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te stvorila sinergije na različitim razinama nacionalnog kvalifikacijskog okvira. Nadalje, uz potporu Mehanizma za oporavak i otpornost nadležna tijela uspostavljaju sustav kontrole kvalitete za strukovno obrazovanje i osposobljavanje kako bi procijenila rezultate i poboljšala njegovu relevantnost za tržište rada. **Španjolska** je nizom regulatornih promjena od sredine 2023. do 2024. povećala fleksibilnost u upravljanju strukovnim obrazovanjem i osposobljavanjem, uključila digitalne vještine, regulirala organizacijske aspekte kurikuluma za cikluse osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja te komponente sustava strukovnog osposobljavanja, kao što je razvoj nacionalnog kataloga i registara stručnih kvalifikacija, ažurirala i uskladila pravila rada Općeg vijeća za strukovno osposobljavanje te utvrdila kvalifikacije višega strukovnog osposobljavanja i s time povezane minimalne zahtjeve u pogledu podučavanja. Od lipnja 2024. **Cipar** uz potporu Mehanizma za oporavak i otpornost ažurira kurikulume strukovnog obrazovanja i osposobljavanja kako bi se smanjila neusklađenost ponude i potražnje vještina na tržištu rada. **Njemačka** je izmijenila Zakon o obrazovanju i osposobljavanju u srpnju 2023. uvođenjem subvencioniranog stažiranja za profesionalno usmjeravanje, bespovratnih sredstava za mobilnost, uključivijih kvalifikacija potrebnih za pristup strukovnom osposobljavanju za osobe s invaliditetom, uz istodobno proširenje mogućnosti strukovnog osposobljavanja koje financira država, posebno u područjima s ograničenim mogućnostima.

Neke zemlje isto tako znatno ulažu u sustave strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Cipar** unapređuje infrastrukturu za strukovno obrazovanje i osposobljavanje inicijativama kao što su izgradnja nove tehničke škole u Limassolu, koja bi trebala biti dovršena do lipnja 2026., te modernizacija 20 laboratorija kako bi se riješio problem neusklađenosti ponude i potražnje vještina na tržištu rada. **Švedskom** proračunu za 2024. dodano je 1,36 milijardi SEK (15,2 milijarde EUR) za strukovno obrazovanje i osposobljavanje odraslih na regionalnoj razini, s oko 16 500 dodatnih cjelogodišnjih mjesta u strukovnom obrazovanju odraslih i oko 3000 u visokom strukovnom obrazovanju. Osim toga, u okviru plana za oporavak i otpornost Švedske podupire se otvaranje dodatnih 16 900 cjelogodišnjih studijskih mjesta u strukovnom obrazovanju odraslih na regionalnoj razini i 14 900 u visokom strukovnom obrazovanju. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Poljska** radi na uspostavi centara za sektorske vještine u duhu centara strukovne izvrsnosti, koji služe potrebama nekoliko skupina, npr. odraslih, učenika, mladih te nastavnika i zaposlenika u strukovnom obrazovanju. Glavni partneri u tom pothvatu bit će, među ostalim, strukovne škole, visoka učilišta, poduzeća i organizacije poslodavaca, lokalne vlasti te centri za istraživanje i razvoj. **Španjolska** iskorištavanjem potpore iz fonda ESF+ i u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost ulaže u digitalnu i

zelenu transformaciju strukovnog osposobljavanja, pri čemu su u prvom planu osposobljavanje nastavnika, modernizirane učionice koje simuliraju tehnološka radna mjesta i mreža od 50 centara izvrsnosti za poticanje istraživanja i inovacija. U okviru plana za oporavak i otpornost **Portugal** nastoji provesti reformu usmjerenu na jačanje opće koordinacije politika u području obrazovanja i osposobljavanja, ažurirati nacionalni katalog kvalifikacija kako bi se uključile nove vještine i zanimanja, promicati ciljane programe pismenosti odraslih za niskokvalificirane osobe i pružiti odgovor na socioekonomske nejednakosti preraspodjelom mreže strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Ta se reforma dopunjuje znatnim ulaganjima u osnivanje i obnovu 365 specijaliziranih tehnoloških centara u školama i strukovnim ustanovama, uz ulaganje u 111 javnih centara za strukovno osposobljavanje izgradnjom novih ili obnovom postojećih centara te kupnjom napredne tehnološke opreme u područjima kao što su digitalizacija, obnovljiva energija i industrija 4.0.

U brojnim državama članicama promiču se učenje kroz rad i naukovanje. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Bugarska** je u ožujku 2024. izmijenila regulatorni okvir za strukovno obrazovanje i osposobljavanje kako bi proširila suradnju s poslodavcima, posebno učenjem kroz rad i dvojnim sustavom strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. U srpnju 2023. **Francuska** je donijela novi zakon za promicanje međunarodne mobilnosti naučnika u okviru programa „Erasmus za naučnike”. U svibnju 2023. **njemački** savez za osnovno i daljnje obrazovanje i osposobljavanje predstavio je svoje prioritete za razdoblje 2023. – 2026., koji uključuju jačanje dvojnog osposobljavanja koje provode savezna vlada, savezne pokrajine, industrija i sindikati. Kako bi se strukovno obrazovanje i osposobljavanje uskladilo s potrebama društva, **Estonija** je u prosincu 2023. produljila svoj program za razvoj strukovnog obrazovanja i osposobljavanja i visokog obrazovanja PRÕM+ do 2027. U okviru programa stvorit će se nova mjesta za osposobljavanje u sektorima od nacionalnog prioriteta i sektorima koji bilježe gospodarski rast, na temelju potreba i spremnosti poslodavaca, pri čemu će se najmanje 30 % mjesta dodijeliti osobama mlađima od 26 godina bez stručnih kvalifikacija. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Grčka** planira do kraja 2024. ponovno uspostaviti strukovne škole za naukovanje u okviru javne službe za zapošljavanje (DYPA EPAS) kao sastavni dio vladine strategije za strukovno obrazovanje i osposobljavanje i zapošljavanje mladih, što se sufinancira iz fonda ESF+.

Države članice i dalje podupiru modernizaciju visokog obrazovanja reformama upravljanja i mjerama za poticanje internacionalizacije. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Rumunjska** je dodijelila bespovratna sredstva za digitalizaciju za oko 70 % svojih sveučilišta (61 ustanova) kako bi poboljšala digitalni ekosustav te će najmanje 100 000 nastavnika pohađati osposobljavanje za poboljšanje digitalnih pedagoških vještina. Osim toga, uz potporu iz fonda ESF+ ta je zemlja u rujnu 2024. pokrenula program „Prvi student u obitelji” kako bi se povećao pristup visokom obrazovanju za skupine u nepovoljnom položaju i nedovoljno zastupljene skupine te smanjio broj osoba koje prijevremeno napuštaju studij. Reforme upravljanja usmjerene na poticanje izvrsnosti, istraživanja i internacionalizacije provode se u nekoliko država članica. U **Bugarskoj** se novim zakonom o znanstvenim istraživanjima i inovacijama, donesenim u travnju 2024. u okviru reforme iz plana za oporavak i otpornost, nastoji stvoriti dinamično i djelotvorno okruženje za istraživanja i inovacije usmjereno na rezultate. **Zemlje Beneluksa** i **baltičke države** od svibnja 2024. provode sporazum o priznavanju diploma kojim se omogućuje uzajamno priznavanje kvalifikacija visokog obrazovanja. Neke države članice poduzimaju i mjere za poboljšanje pristupa za skupine u nepovoljnom položaju. U **Litvi** je približno 1300 studijskih mjesta, odnosno oko 10 % svih mjesta financiranih državnim sredstvima, namijenjeno studentima lošijeg socioekonomskog statusa. Od rujna 2024. studenti koji ispunjavaju uvjete mogu podnijeti prijavu za zasebnu upisnu kvotu pod istim akademskim

uvjetima za upis. Nadalje, i **Portugal** uvodi kvote za studente u nepovoljnom ekonomskom položaju, uz proširenje pristupa za portugalsku dijasporu i povećanje kvota za studente starije od 23 godine. Očekuje se da će se kapacitet studentskog smještaja u razdoblju od 2021. do 2026. povećati za 78 %, što će se uvelike poduprijeti tekućim ulaganjima u okviru plana za oporavak i otpornost. **Španjolska** povećava broj stipendija za studente iz ranjivih skupina, pri čemu će sredstva u razdoblju 2023. – 2024. dosegnuti 1 milijardu EUR, od čega će koristi imati 300 000 studenata, odnosno oko 25 % studenata preddiplomskih i diplomskih studija na javnim sveučilištima. Povećanje stipendija podupire se i u okviru španjolskog plana za oporavak i otpornost u okviru šire reforme sveučilišnog sustava koja je, među ostalim, zamišljena za promicanje pristupa visokom obrazovanju. Istodobno je u posljednjih pet godina prosječni iznos stipendije porastao za 29 %. Kako bi poboljšala pristup za učenike s invaliditetom, **Francuska** je dodijelila sredstva u iznosu od 10 milijuna EUR za šest sveučilišta za razvoj i razmjenu najboljih praksi za uključivo obrazovanje i pristupačno podučavanje 2024.

Uvode se novi sustavi predviđanja kako bi se predvidjele potrebe za vještinama na tržištu rada. U prosincu 2023. **Finska** je pokrenula „Program za dobar rad" kako bi odgovorila na potrebe za osobljem u zdravstvenim službama, službama socijalne skrbi i službama spašavanja jačanjem baze znanja i kapaciteta za predviđanje zahtjeva u pogledu osoblja i osposobljavanja u budućnosti. U okviru svojih planova za oporavak i otpornost **Španjolska** i **Švedska** utvrđuju potrebe za vještinama kako bi se osposobljavanje i prekvalifikacija uskladili s potražnjom na tržištu rada, što uključuje vještine ključne za digitalnu i zelenu tranziciju. Španjolska će to učiniti provedbom istraživačkih programa koji se temelje na ispitivanjima u različitim sektorima.

Države članice pokrenule su mjere za daljnji razvoj digitalnih vještina stanovništva kako bi se ispunili zahtjevi digitalne tranzicije. U ožujku 2024. **Bugarska** je izmijenila regulatorni okvir za strukovno obrazovanje i osposobljavanje u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost kako bi uzela u obzir promjenjive profesionalne potrebe, među ostalim u zelenom i digitalnom sektoru. U lipnju 2024. izradila je modul IKT-a za testiranje i samocertificiranje digitalnih vještina bez formalnog osposobljavanja, koji je dostupan u okviru njezina plana za oporavak i otpornost. **Portugal** je u siječnju 2024. pokrenuo drugu fazu strukovnog programa „Zapošljavanje + digitalizacija 2025.". **Mađarska** je 2024. pokrenula projekte za osmišljavanje i provedbu osposobljavanja u području digitalnih vještina u okviru operativnog programa Digitalna obnova plus za razdoblje 2021. – 2027., koji se sufinancira iz fonda ESF+. U srpnju 2023. **Španjolska** je regulirala postupak priznavanja digitalnih kompetencija u podučavanju i u kontekstu svojeg plana za oporavak i otpornost nastoji do kraja 2025. osposobiti najmanje 825 000 osoba kako bi stekle vještine za digitalnu, ekološku i produktivnu transformaciju. U okviru plana za oporavak i otpornost **Latvija** je u srpnju 2023. uspostavila zajednički okvir na temelju Europskog okvira digitalnih kompetencija za građane (DigComp) radi procjene i planiranja ishoda učenja za digitalne vještine, među ostalim u neformalnom obrazovanju. **Luksemburg** je u listopadu 2023. predstavio Bijelu knjigu o novom kurikulumu za osnovno obrazovanje, koja uključuje digitalne vještine povezane s kibernetičkom sigurnošću i medijskom pismenošću kao jedan od četiri glavna tematska stupa. Države članice uvele su i strategije za potporu digitalnim vještinama. U **Rumunjskoj** se u Nacionalnoj strategiji za osposobljavanje odraslih za razdoblje 2023. – 2027., donesenoj u prosincu 2023. i Nacionalnoj strategiji za cjeloživotno učenje odraslih za razdoblje 2024. – 2030., donesenoj u svibnju 2024., naglašava razvoj zelenih i digitalnih vještina. U kolovozu 2023. u kontekstu plana za oporavak i otpornost **Latvija** je pokrenula Strategiju za digitalno zdravstvo, koja obuhvaća različite aspekte kao što su prekogranična razmjena podataka i digitalne vještine. **Irski** plan za digitalnu

uključenost objavljen je u kolovozu 2023. kako bi se osiguralo da svi mogu iskoristiti digitalne mogućnosti, među ostalim putem digitalnih vještina i pismenosti. **Češka** je uspostavila javnu bazu podataka o tečajevima usavršavanja i prekvalifikacija u okviru plana za oporavak i otpornost te će do kraja 2025. najmanje 65 000 osoba završiti programe usavršavanja ili prekvalifikacije u području digitalnih vještina.

U tijeku su regulatorne i investicijske inicijative za promicanje vještina i kompetencija potrebnih za zelenu tranziciju. U rujnu 2023. **Malta** je uvela financijske poticaje za potporu lokalnim poslodavcima i zaposlenicima u usavršavanju, među ostalim za zelene kompetencije. **Cipar** je od srpnja 2023. usmjeren na ulaganja u zelenu infrastrukturu za škole za strukovno obrazovanje i osposobljavanje te preispituje planove izgradnje zelene škole za strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Larnaki koja se financira iz Fonda za pravednu tranziciju. Javna služba za zapošljavanje i Udruženje za energiju iz obnovljivih izvora u **Portugalu** uspostavili su u lipnju 2023. protokol za osnivanje Centra za osposobljavanje za energetsku tranziciju (CTE), koji će radnicima i nezaposlenima osigurati osposobljavanje za energetsku tranziciju i djelovanje u području klime, među ostalim u području energije iz obnovljivih izvora i zelenog vodika. Oko 25 000 osoba dobit će obuku za zelene vještine u okviru programa koji se podupiru Mehanizmom za oporavak i otpornost. Nekoliko država članica, uključujući **Španjolsku** i **Češku**, ulažu i u vještine za zelenu tranziciju u kontekstu svojih planova za oporavak i otpornost. Javna služba za zapošljavanje u **Grčkoj** pokrenula je u rujnu 2024. novi program za stjecanje i unapređenje zelenih vještina za 50 000 zaposlenika uz potporu Mehanizma za oporavak i otpornost.

Povećanje sudjelovanja odraslih u obrazovanju i dalje je ključni cilj politike u svim državama članicama, pri čemu se osobita pozornost posvećuje niskokvalificiranim osobama te mnoge zemlje razvijaju individualne račune za učenje i mikrokvalifikacije. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost i uz potporu fonda ESF+ **Španjolska** je uspostavila referentni okvir za procjenu i potvrđivanje osnovnih kompetencija koje su odrasli stekli radnim iskustvom, neformalnim osposobljavanjem i neformalnim učenjem kako bi se odraslima s niskom razinom osnovnih vještina pomoglo da se uključe u osposobljavanje. **Malta** je u studenom 2023. pokrenula Nacionalnu strategiju za cjeloživotno učenje za razdoblje 2023. – 2030., koja je usmjerena na najranjivije skupine ponudom raznolikog raspona prilika za visokokvalitetno cjeloživotno učenje. Nekoliko država članica razvija i programe za individualne račune za učenje kako bi se odraslima omogućilo da sudjeluju u personaliziranim oblicima učenja. Plan za oporavak i otpornost **Belgije** uključuje reformu kojom se uspostavlja pojedinačno pravo na četiri dana osposobljavanja za svakog zaposlenika koji radi na puno radno vrijeme od 2023., koje će se od 2024. povećati na pet dana. Reformom će se upravljati putem platforme Federal Learning Account (FLA), pokrenute u travnju 2024. **Slovačka** planira uvesti novi program financiranja obrazovanja odraslih putem individualnih računa za učenje i organizirati koordinaciju cjeloživotnog učenja među ministarstvima, uz potporu razvoja Elektroničke platforme za individualne račune za učenje (EPIVU) korištenjem sredstava EU-a. Osim toga, i **Latvija, Litva, Cipar** i **Hrvatska** razvijaju individualne račune za učenje uz potporu Mehanizma za oporavak i otpornost i/ili fonda ESF+ te proširuju pristup obrazovanju odraslih putem personaliziranih i pristupačnih platformi. Države članice ujedno unapređuju sustave mikrokvalifikacija kako bi potaknule cjeloživotno učenje. **Estonija** je 2023. izmijenila Zakon o obrazovanju odraslih kako bi proširila sustav mikrokvalifikacija na strukovno obrazovanje i osposobljavanje odraslih uvođenjem definicija mikrokvalifikacija, zahtjeva u vezi s opsegom programa, načela pružanja obrazovanja i mehanizma za osiguravanje kvalitete. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Španjolska** namjerava objaviti akcijski plan za razvoj okvira za mikrokvalifikacije, koji će razraditi Ministarstvo sveučilišta nakon savjetovanja s dionicima.

To uključuje, među ostalim, promicanje mikrokvalifikacija kako bi se povećala potražnja među odraslima i poslodavcima, promicala njihova kvaliteta i relevantnost te poduprla jednakost pristupa.

Pojačanom Garancijom za mlade, kao i drugim inicijativama, i dalje se potiču strukturne reforme i mjere kojima se podupire zapošljivost mladih. U okviru pojačane Garancije za mlade države članice obvezale su se osigurati da sve osobe mlađe od 30 godina dobiju kvalitetnu ponudu za posao, nastavak obrazovanja, naukovanje ili pripravništvo u roku od četiri mjeseca nakon što postanu nezaposlene ili napuste formalno obrazovanje. **Mađarska** osigurava subvencije za plaće i osposobljavanje mladima u dobi od 15 do 29 godina koji pripadaju skupini NEET u razdoblju od 2024. do 2029. u okviru svojeg nacionalnog programa Garancija za mlade plus, koji se sufinancira iz fonda ESF+ u okviru Operativnog programa za gospodarski razvoj i inovacije plus. U **Portugalu** se preispituje profil mladih koji pripadaju skupini NEET u nacionalnom planu provedbe Garancije za mlade u okviru studije koju podupire MOR, pri čemu su u prvom planu evidentiranje neregistriranih nezaposlenih i neaktivnih mladih. U kontekstu plana za oporavak i otpornost **Španjolska** je uvela nacionalni „Program garancije za mlade plus”, čiji je cilj poboljšati kvalifikacije mladih koji pripadaju skupini NEET kako bi stekli vještine potrebne za ulazak u postupak registracije na tržište rada za mlade koji pripadaju skupini NEET. U **Italiji** su od rujna 2024. kohezijskom odlukom o poticaju za mlade uvedena izuzeća od plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje za zapošljavanje radnika mlađih od 35 godina s ugovorima na neodređeno vrijeme, pod uvjetom da nikad prije nisu imali ugovor na neodređeno vrijeme. U **Belgiji** je projekt „Coup de Boost”, koji podupire mlade u dobi od 18 do 29 godina koji su udaljeni od tržišta rada u stjecanju kvalifikacija, započinjanju studija ili pronalaženju posla, proširen u travnju 2024. uz potporu fonda ESF+ i Mehanizma za oporavak i otpornost.

Neke države članice provode mjere za upravljanje demografskim promjenama podupiranjem proširenog zapošljavanja starijih radnika. U **Finskoj** od 2023. osobe u dobi od 55 godina koje su otpuštene imaju pravo na „prijelaznu naknadu za sigurnost”, koja omogućuje pristup prilikama za osposobljavanje i produljeni plaćeni dopust za ponovno zapošljavanje tijekom otkaznog roka. U okviru Programa za zapošljavanje za razdoblje 2024. – 2029. u **Estoniji** umirovljenicima koji traže zaposlenje nude se usluge na tržištu rada, među ostalim osposobljavanje i potpora za kvalifikacije i poduzetništvo. Te inicijative za promicanje kasnijeg umirovljenja trebalo bi promatrati zajedno s mirovinskim mjerama (vidjeti odjeljak 2.4.2.). **Luksemburg** je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost pokrenuo program osposobljavanja *FutureSkills*, koji je posebno usmjeren na tražitelje zaposlenja u dobi od 45 godina i više, a osigurava stjecanje mekih, digitalnih i upravljačkih vještina koje olakšavaju njihovu kratkotrajnu reintegraciju na tržište rada.

Poduzimaju se mjere za potporu zapošljavanju žena i rješavanje problema rodno uvjetovane razlike u plaći, uključujući rad na smanjenju rodne segregacije pri zapošljavanju i poboljšanju transparentnosti plaća. Malta će u siječnju 2025. zakonski utvrditi načelo jednake plaće za rad jednake vrijednosti, propisivanjem jednake plaće za sve zaposlenike, uključujući radnike zaposlene preko poduzeća za privremeno zapošljavanje i eksternalizirane radnike. Pokrenula je i pilot-projekt alata za jednake plaće kako bi olakšala primjenu načela jednake plaće te utvrdila i uklonila moguće neopravdane nejednakosti u plaćama u organizacijama koje zapošljavaju najmanje 50 zaposlenika i koje nose oznaku ravnopravnosti. U **Irskoj** će se zahtjevi za izvješćivanje o rodno uvjetovanoj razlici u plaći proširiti kako bi se 2024. obuhvatili poslodavci s više od 150 zaposlenika, a 2025. poslodavci s 50 ili više zaposlenika. Irska u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost ulaže u program prekvalifikacije i usavršavanja, s ciljnim vrijednostima za udio sudionica. U travnju 2024. **Estonija** je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost pokrenula novi digitalni

instrument, tzv. *Pay Mirror*, kako bi se poslodavcima pružila potpora u analizi i smanjenju rodno uvjetovane razlike u plaći. U **Italiji**, u skladu sa Zakonom o proračunu iz 2024., poslodavci iz privatnog sektora koji zapošljavaju nezaposlene žene žrtve nasilja i korisnice programa „reddito di libertà" oslobođeni su plaćanja dijela doprinosa za socijalno osiguranje u iznosu do 100 % i 8 000 EUR. Osim toga, ta je zemlja povećala financijska sredstva za „Fondo per il reddito di libertà" kako bi pomogla ženama žrtvama nasilja koje žive u siromaštvu da ostvare gospodarsku neovisnost i emancipaciju. Dodijeljena financijska sredstva povećavaju se za 10 milijuna EUR godišnje od 2024. do 2026. te za 6 milijuna EUR godišnje od 2027. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Španjolska** do kraja 2025. uspostavlja novu službu za socijalno usmjeravanje i usmjeravanje pri zapošljavanju radi pružanja potpore ženama žrtvama nasilja, uključujući žrtve trgovanja ljudima i seksualnog iskorištavanja, koja im pruža pomoć pri zapošljavanju, pravne savjete te psihološku i emocionalnu potporu. Intenzivnim programom za integraciju tržišta rada u 2024. i 2025., koji se provodi u okviru Strateškog akcijskog plana za borbu protiv nedostatka kvalificiranih radnika, u **Austriji se** pruža prilagođena potpora ženama izbjeglicama te se nude tečajevi njemačkog jezika, priznavanje kvalifikacija i profesionalna orijentacija. **Francuska** je u srpnju 2023. donijela zakon kojim se, među ostalim, od 2024. predviđaju naknade za bolovanje za žene koje su imale spontani pobačaj te zaštita od otpuštanja u trajanju od 10 tjedana, psihološka skrb i poboljšana medicinska pomoć.

Države članice donijele su mjere za poboljšanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života, konkretno, prenošenjem Direktive o ravnoteži između poslovnog i privatnog života[179]**,** uključujući poboljšanje obiteljskog dopusta. **Luksemburg** od srpnja 2023. odobrava očinski dopust osobi koja se u skladu s nacionalnim pravom priznaje kao drugi roditelj. Od ožujka 2024. **danski** izmijenjeni Zakon o rodiljnom dopustu osigurava ravnomjernu raspodjelu roditeljskog dopusta (48 tjedana) između oba roditelja (24 tjedna svaki), dok se jednoroditeljskim obiteljima omogućuje da nekoliko tjedana dopusta prenesu članu uže obitelji. U skladu sa Zakonom o proračunu iz 2024. u **Italiji** naknada za roditeljski dopust sad iznosi kako slijedi: 80 % plaće radnika za prvi mjesec, 60 % (80 % samo za 2024.) za drugi mjesec i 30 % za sljedeće mjesece. Kad je riječ o fleksibilnim radnim uvjetima, **Irska** je integrirala Zakon o pravu na podnošenje zahtjeva za rad na daljinu u Zakon o ravnoteži između poslovnog i privatnog života i raznim odredbama iz 2023., kojim se, s učinkom od ožujka 2024., utvrđuje pravo pružatelja skrbi da zatraže rad na daljinu i fleksibilni rad, uključujući skraćeno radno vrijeme. Tim se zakonom omogućuje i pet dana godišnjeg odmora za ozbiljnu medicinsku skrb, a postojeće pravo na pauze za dojenje produljuje se sa šest mjeseci na dvije godine. Novi zakon koji je u travnju 2024. donesen u **Francuskoj** omogućit će zaposlenicima da uzmu najmanje četiri tjedna plaćenog dopusta godišnje, bez obzira na razdoblja provedena na bolovanju.

Radi se na većem uključivanju osoba s invaliditetom na tržište rada. U **Irskoj se** subvencijom za plaće uvedenom u rujnu 2023. pruža financijska potpora poslodavcima koji zapošljavaju osobe s invaliditetom. Od travnja 2024. minimalni tjedni prag za prihvatljivost u okviru tog programa smanjen je s 21 na 15 sati. Nadalje, uz potporu iz fonda ESF+ Irska je u kolovozu 2024. uvela program „WorkAbility", kojim će se, među ostalim, podupirati organizacije koje sudionicima mogu pružiti progresivne načine obrazovanja, osposobljavanja i zapošljavanja (uključujući samozapošljavanje). **Austrija** je 2023. i 2024. dodijelila dodatnih

[179] Vidjeti Direktivu (EU) 2019/1158 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i pružatelja skrbi i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2010/18/EU.

30 milijuna EUR kako bi se poboljšalo sudjelovanje osoba s invaliditetom na tržištu rada, među ostalim radi ublažavanja učinka visoke inflacije. U **Švedskoj** je propisom o javnoj službi za zapošljavanje za 2024. propisano brže utvrđivanje invaliditeta koji utječe na radnu sposobnost tražitelja zaposlenja, čime se omogućuju relevantnije intervencije i povećava broj sudionika koji primaju subvencije za plaće radi promicanja veće zaposlenosti osoba s invaliditetom.

Uvedeno je nekoliko inicijativa za poboljšanje integracije državljana trećih zemalja. U **Luksemburgu** je u siječnju 2024. na snagu stupio novi zakon o međukulturalnosti, koji stvara preduvjete za lakšu integraciju osoba migrantskog podrijetla. **Grčka** će poduprijeti državljane trećih zemalja kako bi se olakšala njihova integracija na tržište rada u okviru fonda ESF+. Osim toga, uz potporu Mehanizma za oporavak i otpornost 8000 izbjeglica u toj zemlji sudjeluje u pripravničkim programima u poduzećima iz privatnog sektora, što im omogućuje integraciju na tržište rada. **Austrija** korisnicima privremene zaštite daje „plavu kartu EU-a" kojom im se olakšava pristup raznim pogodnostima, skrbi i uslugama. Osim toga, nositeljima plave karte pruža se potpora pri integraciji na tržište rada ponudama koje se temelje na potrebama, kao što su višejezični informativni materijali, kvalifikacije te savjeti o njihovu priznavanju, tečajevi njemačkog jezika, procjene kompetencija i aktivno posredovanje pri zapošljavanju. Osobe s kvalifikacijama priznatima u **Njemačkoj** od studenog 2023. imaju pristup zapošljavanju kvalificiranih radnika u nereguliranim zanimanjima, a zahtjevi koje treba ispuniti za dobivanje „plave karte EU-a" ublaženi su snižavanjem pragova plaća i pojednostavnjenjem ulaska za IT stručnjake. Strani radnici s najmanje dvije godine iskustva i ponudom za posao od ožujka 2024. mogu raditi u nereguliranim zanimanjima bez službenog priznavanja kvalifikacija.

2.3. Smjernica br. 7: Poboljšanje funkcioniranja tržištâ rada i djelotvornosti socijalnog dijaloga

U ovom se odjeljku govori o provedbi smjernice br. 7 za zapošljavanje, kojom se preporučuje da države članice poboljšaju funkcioniranje tržištâ rada i djelotvornost socijalnog dijaloga. To, među ostalim, obuhvaća ravnotežu između fleksibilnosti i sigurnosti u politikama tržišta rada, sprečavanje segmentacije tržišta rada, prilagodbu novim metodama rada te osiguravanje djelotvornosti aktivnih politika tržišta rada i suzbijanje neprijavljenog rada. Ti su ciljevi u skladu s načelima br. 4 (aktivna potpora zapošljavanju), br. 5 (sigurno i prilagodljivo zaposlenje), br. 7 (informacije o uvjetima zaposlenja i zaštita u slučaju dobivanja otkaza), br. 8 (socijalni dijalog i uključenost radnika), br. 10 (zdravo, sigurno i dobro prilagođeno radno okruženje) i br. 13 (naknade za nezaposlene) europskog stupa socijalnih prava. Nastavno na postojeće nacionalne prakse razmatra se i promicanje socijalnog dijaloga i suradnje s organizacijama civilnog društva. U odjeljku 2.3.2. iznose se mjere politike koje su u tim područjima poduzele države članice.

2.3.1. Ključni pokazatelji

Iako neki radnici iznimno cijene fleksibilnost, dugotrajna segmentacija tržišta rada može negativno utjecati na socijalnu pravednost. Za neke skupine, posebno za mlade i visokokvalificirane radnike, poslovi na određeno vrijeme i rad u nepunom radnom vremenu mogu olakšati ulazak na tržište rada i razvoj vještina te omogućiti veću fleksibilnost i ravnotežu između poslovnog i privatnog života. Međutim, trajne razlike u sigurnosti radnih mjesta i radnim uvjetima među radnicima (koje često utječu na pristup socijalnoj zaštiti)

stvaraju podjele koje se ne smatraju socijalno pravednima i obično povećavaju nejednakosti[180]. Konkretno, privremeno zapošljavanje povezano je s većom nesigurnošću radnog mjesta ako nije odskočna daska za dobivanje stalnijeg radnog mjesta. Nesigurnost koja iz toga proizlazi doprinosi i nepovoljnijim radnim uvjetima u određenim sektorima i zanimanjima koje obilježava veliki i trajni manjak radne snage[181]. Na problem segmentacije tržišta rada može se odgovoriti, među ostalim, prilagođenim aktivnim politikama tržišta rada kojima se potiče prelazak na bolja radna mjesta te poticajima za poslodavce kako bi zaposlili i zadržali radnike.

S obzirom na visoke stope zaposlenosti u EU-u udio radnika zaposlenih na određeno vrijeme i dalje se samo umjereno smanjivao[182]. Među svim zaposlenicima u dobi od 20 do 64 godine taj se udio smanjio s 12,9 % u 2022. na 12,3 % u 2023., što je za 2 postotna boda manje od razine prije pandemije. Međutim, razlike među državama članicama i dalje su znatne, pri čemu razlika između najviših i najnižih udjela iznosi 21,7 postotnih bodova. Dok Nizozemska, Portugal, Španjolska i Italija 2023. bilježe udio privremenog zapošljavanja viši od 15 %, on je u Bugarskoj, Estoniji, Latviji, Rumunjskoj i Litvi iznosio manje od 3 %, vidjeti sliku 2.3.1.

Slika 2.3.1.: Udio privremenog zapošljavanja se smanjuje, ali i dalje postoje znatne razlike među državama članicama

Udio zaposlenih na određeno vrijeme među svim zaposlenicima (u dobi od 20 do 64 godine, u %, godišnji podaci)

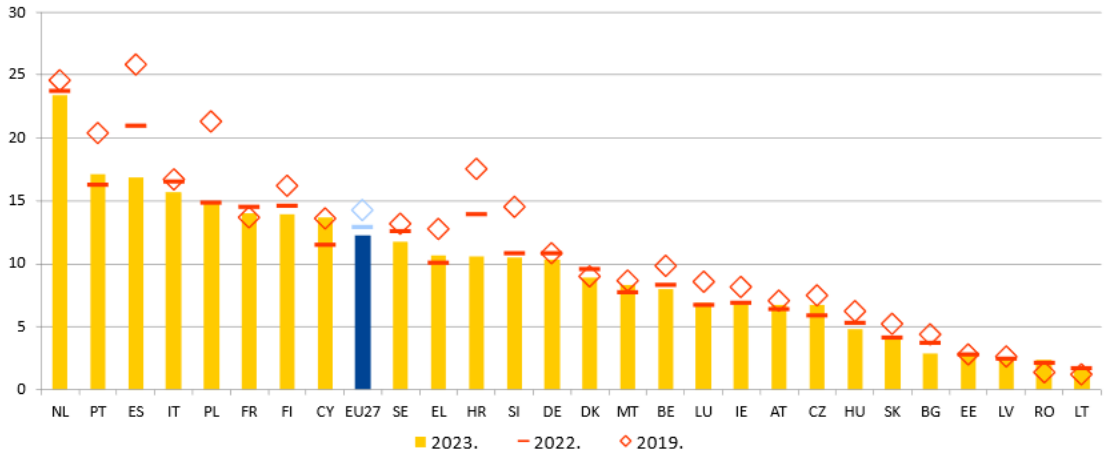

Napomena: definicije se razlikuju za ES i FR za 2022 i 2023. (vidjeti metapodatke). Prekid u vremenskom nizu za CY i DK.
Izvor: Eurostat, [lfsi_pt_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

Neke države članice i dalje imaju velik udio ugovora na određeno vrijeme uz niske stope prelaska na stalna radna mjesta. Italija i Španjolska su 2023. zabilježile visoke stope ugovora na određeno vrijeme (iznad 15 %) u kombinaciji s niskim stopama prelaska (ispod i oko 30 %, vidjeti sliku 2.3.2.). U Finskoj, Poljskoj, Nizozemskoj, Portugalu i Cipru stope privremenog zapošljavanja bile su više od prosjeka EU-a, ali su njihove stope prelaska na

[180] Eurofound, Segmentacija tržišta rada, Europski rječnik industrijskih odnosa, 2019.
[181] Vidjeti Europska komisija, Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi 2024. (*Employment and Social developments in Europe 2024*), Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[182] Zaposlenici s ugovorima na određeno vrijeme definiraju se kao zaposlenici s ugovorom ograničena trajanja, čiji će glavni posao završiti nakon unaprijed utvrđenog razdoblja ili nakon razdoblja koje nije unaprijed poznato, ali je ipak definirano objektivnim kriterijima, kao što su završetak zadatka ili razdoblje odsutnosti zaposlenika koji se privremeno zamjenjuje (Eurostatov pokazatelj [lfsi_pt_a]).

ugovore na neodređeno vrijeme bile relativno visoke (između 40 % i 51 %), što upućuje na fleksibilna, ali relativno dinamična tržišta rada. S druge strane, u Latviji, Rumunjskoj i Litvi zabilježena je kombinacija malih udjela ugovora na određeno vrijeme (manje od 3 %) i visokih stopa prelaska (između 50 % i 64 %), što upućuje na visok stupanj stabilnosti radnih mjesta.

Slika 2.3.2.: Među državama članicama postoji heterogenost s obzirom na udjele ugovora na određeno vrijeme i njihovih stopa prelaska na stalna radna mjesta

Udio zaposlenih na određeno vrijeme među svim zaposlenicima (od 20 do 64 godine) u 2023. i stopa prelaska na rad na neodređeno vrijeme (od 15 do 64 godine) (prosječna vrijednost za 2021., 2022. i 2023.).

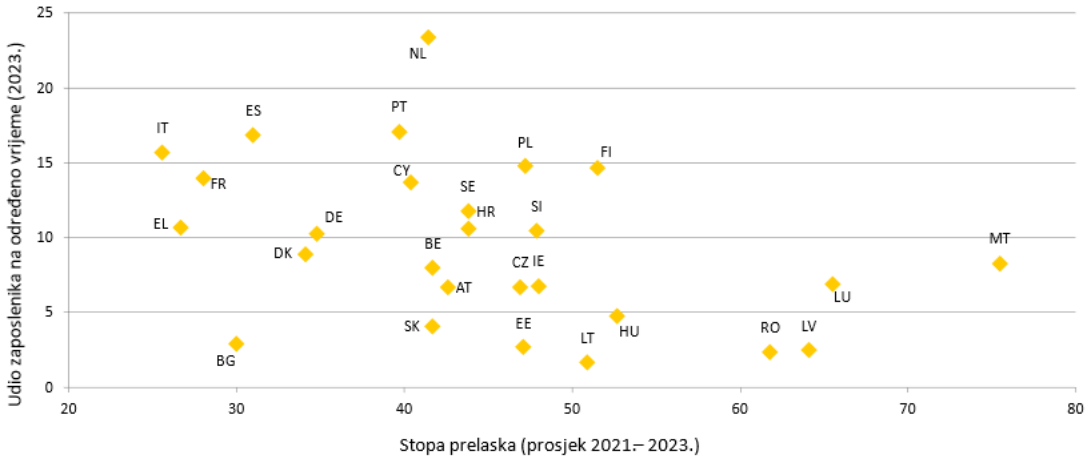

Napomena: za stope prelaska s ugovora na određeno vrijeme na ugovore na neodređeno vrijeme uzima se u obzir šira dobna skupina od 15 do 64 godine. Stopa prelaska radne snage za DE, FR i LV odnosi se na 2023., a vrijednost za LU na 2022. Dobna skupina od 20 do 64 godine upotrebljava se za privremeno zapošljavanje, u skladu s glavnim pokazateljem zapošljavanja u pregledu socijalnih pokazatelja i povezanom analizom u odjeljku. Definicija se razlikuje za ES i FR. Prekid u vremenskom nizu za CY, DK i FR.
Izvor: Eurostat, [lfsi_pt_a], anketa EU-a o radnoj snazi i [ilc_lvhl32], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Slika 2.3.3.: Nesvojevoljno privremeno zapošljavanje prisutnije je među ženama

Udio nesvojevoljno zaposlenih na određeno vrijeme među svim zaposlenicima (u dobi od 20 do 64 godine) u 2023.

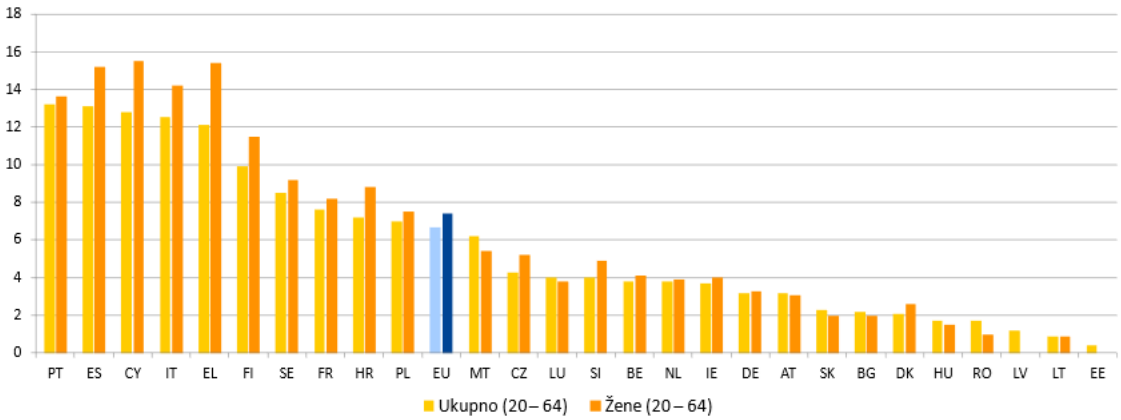

Napomena: definicija se razlikuje za ES i FR. Podaci niske pouzdanosti za BG, EE, HR, LV, LT, LU, MT, AT, SI i SK. Podaci za ukupno samo za „Radno mjesto dostupno samo uz ugovor na određeno vrijeme" za EE i LV. Podaci za žene i muškarce samo za „Radno mjesto dostupno samo uz ugovor na određeno vrijeme" za LU i AT. Podaci za žene i muškarce samo za „Nije pronađen stalni posao" za SK. Podaci za žene samo za „nije pronađen stalni posao" za RO. Podaci za žene i muškarce samo za „Radno mjesto dostupno samo uz ugovor na određeno vrijeme" za MT.
Izvor: [lfsa_etgar] i [lfsa_etgar]

Među državama članicama EU-a znatno se razlikuju i udjeli nesvojevoljno privremeno zaposlenih, među kojima obično ima relativno više žena. Među svim radnicima zaposlenima na određeno vrijeme, udio onih koji se nesvojevoljno nalaze u takvoj situaciji

važan je pokazatelj poteškoća s kojima se zaposlenici suočavaju pri pronalaženju stalnog zaposlenja[183]. Postotak tih zaposlenika (u dobi od 20 do 64 godine) u EU-u 2023. iznosio je 6,7 %, što je za 0,7 postotnih bodova manje nego prethodne godine. Međutim, i dalje postoje znatne razlike među državama članicama, a brojke se kreću od više od 10 % u Portugalu, Španjolskoj, Cipru, Italiji i Grčkoj do manje od 2 % u Mađarskoj, Rumunjskoj, Latviji, Litvi i Estoniji. Udio nesvojevoljno privremeno zaposlenih općenito je veći među zaposlenim ženama (uz neke iznimke kao što su Rumunjska, Malta, Bugarska i Mađarska) – vidjeti sliku 2.3.3., iako je razlika i dalje općenito relativno mala (1,2 postotna boda), osim u Grčkoj, Cipru, Španjolskoj, Finskoj i Hrvatskoj (gdje iznosi više od 3 postotna boda).

Ugovori o radu na određeno vrijeme i dalje su rašireniji među mladima i ženama. Udio privremeno zaposlenih mladih osoba (u dobi od 15 do 24 godine) u EU-u smanjio se 2022. za 1,5 postotnih bodova da bi 2023. dosegnuo 48,1 %. Međutim, ta je brojka za 37,1 postotni bod viša nego za zaposlenike u dobi od 25 do 54 godine. Najviši udio mladih s ugovorima na određeno vrijeme 2023. zabilježen je u Nizozemskoj, Poljskoj, Italiji, Portugalu i Sloveniji (u rasponu od 55 % do 60 %), a najniži u Rumunjskoj, Bugarskoj, Litvi i Latviji (ispod 10 %), vidjeti sliku 2.3.4. Udio zaposlenih žena (u dobi od 20 do 64 godine) s ugovorima na određeno vrijeme neznatno se smanjio u EU-u s 13,9 % u 2022. na 13,2 % u 2023. Najviši udjeli zabilježeni su u Nizozemskoj, Španjolskoj, Portugalu i Italiji (iznad 17 %), a najniži u Rumunjskoj, Litvi, Latviji, Estoniji i Bugarskoj (ispod 3 %). Rodna razlika u privremenom zapošljavanju u EU-u općenito je ostala stabilna na oko 2 postotna boda. U 2023. (na temelju dohodaka iz 2022.) privremeno zaposleni radnici bili su izloženi znatno većem riziku od siromaštva unatoč zaposlenju (12,6 %) u odnosu na radnike zaposlene na neodređeno vrijeme (5,2 %)[184].

[183] Nesvojevoljno privremeno zapošljavanje definira se kao zapošljavanje koja nastaje u sljedećim dvjema situacijama: nije pronađen stalni posao [lfsa_etgar] i radno mjesto je bilo dostupno samo uz ugovor na određeno vrijeme [lfsa_etgar].

[184] Eurostat [ilc_iw05], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Slika 2.3.4.: Udjeli privremeno zaposlenih mladih i žena znatno se razlikuju među državama članicama

Udio zaposlenih na određeno vrijeme među svim mladim zaposlenicima (u dobi od 15 do 24 godine) (u %, 2023.) i udio zaposlenih na određeno vrijeme među svim zaposlenim ženama (u %, 2023.).

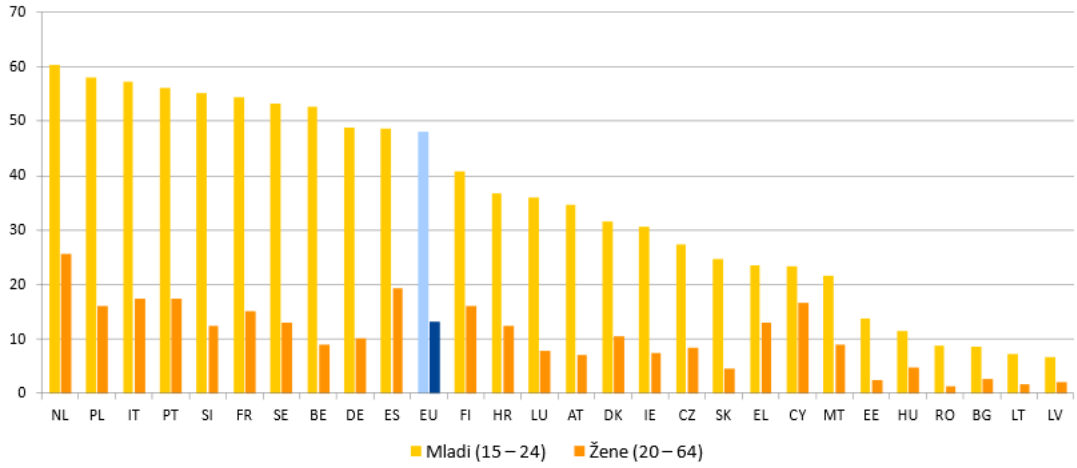

Napomena: definicija se razlikuje za ES i FR (vidjeti metapodatke).
Izvor: Eurostat [lfsi_pt_a] – young people and [lfsi_pt_a] - women, anketa EU-a o radnoj snazi.

Udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu blago se povećao nakon sporog, ali stabilnog smanjenja u posljednjih osam godina te je u više država članica takvo zapošljavanje u znatnoj mjeri bilo nesvojevoljno. U kontekstu rekordno visoke stope zaposlenosti udio zaposlenih osoba (u dobi od 20 do 64 godine) koje rade u nepunom radnom vremenu u EU-u povećao se sa 16,9 % u 2022. na 17,1 % u 2023. Pet država članica (Nizozemska, Austrija, Njemačka, Belgija i Danska) nastavilo je izvješćivati o vrijednostima iznad 20 %, dok je pet drugih (Bugarska, Slovačka, Rumunjska, Hrvatska i Mađarska) imalo udjele manje od 5 % (slika 2.3.5.). Udio nesvojevoljno zaposlenih u nepunom radnom vremenu u ukupnom broju zaposlenih u EU-u dodatno se smanjio 2023. za 1,6 postotnih bodova na 20 %, no i dalje je na relativno visokoj razini. Najveći su udjeli, viši od 50 %, zabilježeni u Rumunjskoj, Italiji i Španjolskoj, dok su u Nizozemskoj, Malti i Njemačkoj ti udjeli iznosili oko 5 % ili manje.

Slika 2.3.5.: Udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu blago se povećao, a razlike među državama članicama u pogledu nesvojevoljnog zapošljavanja u nepunom radnom vremenu i dalje su velike

Udio zaposlenih u nepunom radnom vremenu u ukupnoj zaposlenosti (od 20 do 64 godine) i nesvojevoljno zaposlenih u nepunom radnom vremenu kao postotak ukupno zaposlenih u nepunom radnom vremenu (od 20 do 64 godine) (u %, godišnji podaci).

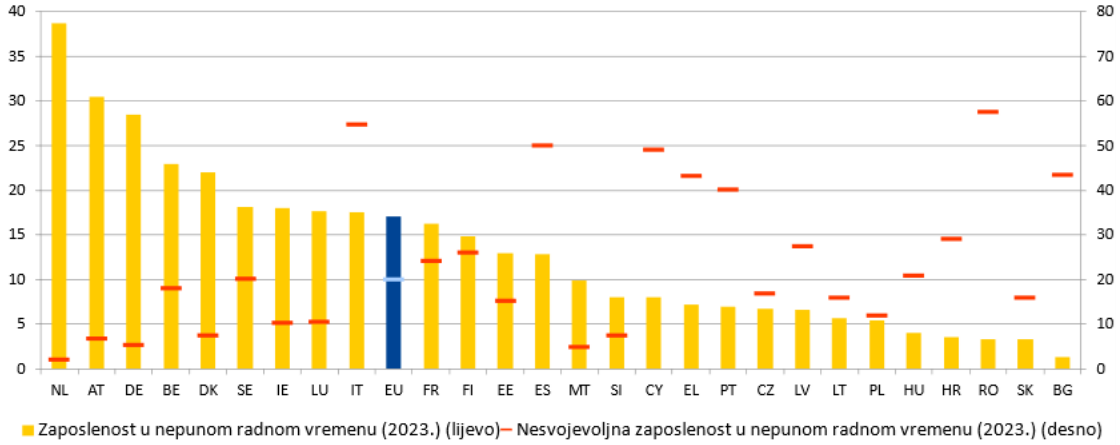

Napomena: definicija se razlikuje za ES i FR (vidjeti metapodatke). Niska pouzdanost u vremenskom nizu za nesvojevoljnost za MT i SI.
Izvor: Eurostat, [lfsi_pt_a] and [lfsa_eppgai], anketa EU-a o radnoj snazi.

Udio samozaposlenih radnika bez zaposlenika ostao je relativno stabilan u EU-u, uz znatne razlike među državama članicama. U Uniji je 2023. bilo približno 17,8 milijuna samozaposlenih radnika bez zaposlenika, što čini 9,1 % ukupnog broja zaposlenih u dobnoj skupini od 20 do 64 godine[185]. Iako bi samozapošljavanje bez zaposlenika moglo upućivati na poduzetničku inicijativu, moglo bi se iskoristiti i kao „lažno" samozapošljavanje, kojim se prikrivaju ovisni radni odnosi[186]. Najviši udio samozaposlenih radnika bez zaposlenika (iznad 13 %) 2023. zabilježen je u Grčkoj, Poljskoj, Češkoj i Italiji, a najniži (ispod 6 %) u Njemačkoj, Luksemburgu, Danskoj i Švedskoj.

Digitalne radne platforme sve su važniji dio gospodarstva EU-a jer pružaju mogućnosti za zapošljavanje, ali ujedno donose posebne izazove, posebno one povezane s radnim statusom radnika. U razdoblju od 2016. do 2020. prihodi od ekonomije platformi EU-a povećali su se gotovo pet puta, s otprilike 3 milijarde EUR na oko 14 milijardi EUR. U 2021. utvrđeno je više od 500 digitalnih radnih platformi koje djeluju u EU-u. Prema podacima iz studije Komisije[187] procjenjuje se da je 2020. više od 28 milijuna ljudi u EU-u radilo putem digitalnih radnih platformi, a smatra se da taj broj stalno raste. Iako je većina tih osoba zaista samozaposlena, procijenjeno je da je 5,5 milijuna osoba pogrešno svrstano u samozaposlene osobe. Više od polovine osoba koje rade putem platformi zarađuje manje od minimalne plaće[188]. U tom kontekstu, Direktiva EU-a o poboljšanju uvjeta rada putem platformi[189]

[185] Eurostat, [lfsa_egaps] i [lfsi_emp_a], anketa EU-a o radnoj snazi. Definicija se razlikuje za ES i FR (vidjeti metapodatke).
[186] Vidjeti izvješće Europske komisije Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi 2023., Ured za publikacije Europske unije, 2023.
[187] Europska komisija, Radni dokument službi Komisije – Sažetak izvješća o procjeni učinka priložen Prijedlogu direktive Europskog parlamenta i Vijeća o poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platformi, Ured za publikacije Europske unije, 2021.
[188] Europska komisija, Studija za prikupljanje dokaza o radnim uvjetima radnika koji rade putem platformi, Ured za publikacije Europske unije, 2020.

nastoji, među ostalim, riješiti problem lažnog samozapošljavanja na digitalnim radnim platformama olakšavanjem pravilnog utvrđivanja radnog statusa na temelju pravne pretpostavke zapošljavanja. Osim toga, ona i zaposlenim i samozaposlenim radnicima koji rade putem platformi daje nova prava tako što osigurava veću transparentnost, pravednost i odgovornost u algoritamskom upravljanju te stvara i okvir kojim se nacionalnim tijelima i predstavnicima radnika omogućuje bolji pristup informacijama s digitalnih radnih platformi te jača socijalni dijalog i kolektivno pregovaranje.

Općenito se može očekivati da će brzi napredak u području umjetne inteligencije i drugih digitalnih tehnologija potaknuti korjenite promjene na tržištu rada. Može se očekivati da će to utjecati na količinu i kvalitetu radnih mjesta te na kvalitetu života radnika. MMF procjenjuje da bi uvođenje aplikacija umjetne inteligencije moglo utjecati na do 60 % zaposlenika u naprednim gospodarstvima, od čega na polovinu od njih negativno[190]. Više od 75 % poduzeća u cijelom svijetu planira uvesti aplikacije koje se temelje na umjetnoj inteligenciji u razdoblju od 2023. do 2027., a oko 70 % njih smatra da je važnost tehnološke pismenosti u tom vremenskom okviru sve veća[191]. Međutim, poslodavci imaju poteškoće pri zapošljavanju osoba s potrebnim vještinama. Na temelju indeksa gospodarske i društvene digitalizacije tri od četiri poduzeća iz EU-a (osobito MSP-ovi) izvijestila su o poteškoćama pri pronalaženju radnika s potrebnim vještinama[192]. Iako su nedavna istraživanja[193] potvrdila da bi kratkoročno glavni neto učinak uvođenja umjetne inteligencije na zapošljavanje mogao biti pozitivan jer će se povećati potražnja za vještinama potrebnima za njezin razvoj i uvođenje, povećanje zaposlenosti trebalo bi oprezno usporediti s potencijalom umjetne inteligencije da zamijeni rutinska radna mjesta[194]. Nadalje, za razliku od prethodnih valova automatizacije, generativna umjetna inteligencija mogla bi znatno utjecati na visokokvalificirane radnike. Prema informacijama MOR-a više od 5 % radnih mjesta u zemljama s visokim dohotkom potencijalno je izloženo učincima automatizacije generativne umjetne inteligencije[195]. Osim toga, automatizacija s pomoću naprednih robotskih tehnologija koje se temelje na umjetnoj inteligenciji može znatno utjecati na postupke proizvodnje i pružanje usluga, a istodobno promijeniti profile radnih mjesta i povećati potrebu za digitalnim, analitičkim i mekim vještinama[196]. U tom se kontekstu Aktom EU-a o umjetnoj inteligenciji (koji je stupio na snagu u kolovozu 2024.) nastoji osigurati da umjetna inteligencija bude pouzdana, sigurna i u skladu s temeljnim pravima EU-a. Premda taj akt osigurava opći regulatorni okvir, sadržava i određena upućivanja na uporabu umjetne

---

[189] Direktiva (EU) 2024/2831 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2024. o poboljšanju radnih uvjeta u radu putem platformi, SL L, 2024/2831., 11.11.2024.

[190] Međunarodni monetarni fond (2024.), *Svjetski gospodarski izgledi*.

[191] Svjetski gospodarski forum, *Future of Jobs Report 2023*, 2023.

[192] Indeks gospodarske i društvene digitalizacije (DESI) Europske komisije dostupan je ovdje.

[193] Vidjeti Albanesi, S., Da Silva, A., Jimeno, J., Lamo, A. i Wabitsch, A. (2023.), *New technologies and jobs in Europe*, Radni dokument ESB-a br. 2023/2831 i Hayton, J., Rohenkohl, B., Christopher, P., Liu, HY (2024.). *What drives UK firms to adopt AI and robotics, and what are the consequences for jobs?*, Sveučilište u Sussexu, izvješće.

[194] Europska komisija, *Artificial Intelligence: Economic Impact, Opportunities, Challenges, Implications for Policy*, (Dokument za raspravu br. 210), Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[195] Međunarodna organizacija rada, *Generative AI and jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality*, 2023.

[196] Eurofound, *Human–robot interaction: What changes in the workplace?*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

inteligencije na radnom mjestu (kao što je zabrana stavljanja na tržište ili u uporabu sustava umjetne inteligencije za donošenje zaključaka o emocijama osobe na radnom mjestu)[197].

Okvir 4 o europskom stupu socijalnih prava: Nove metode rada i pravo na isključivanje

Rad na daljinu donosi brojne mogućnosti svijetu rada. Na načine rada znatno je utjecala pandemija bolesti COVID-19. Poduprta intenzivnom digitalizacijom, raširenost rada od kuće u EU-u povećala se s 11,1 % u 2019. na 19,8 % u 2023.[198] Rezultati istraživanja Eurofounda pokazuju da je rad na daljinu u Europi postao trajno obilježje naših radnih praksi, pri čemu više od 60 % radnika navodi da bi barem nekoliko puta mjesečno radije radilo od kuće. Rad na daljinu nudi mogućnosti u smislu autonomije, fleksibilnosti, uključivosti te potencijalne uštede troškova za radnike i poslodavce. Oni koji to mogu, još uvijek koriste i svoje urede. Zbog toga se hibridni radni uvjeti u kojima se rad iz prostorija poslodavca i rad na daljinu kombiniraju na različite načine pojavljuju kao čest model organizacije rada[199]. Međutim, mogućnost rada u bilo kojem trenutku mogla bi dovesti i do veće dostupnosti radnika, čime bi se potaknula kultura stalne dostupnosti.

Kultura stalne dostupnosti, koja često dovodi do dodatnog i nepredvidivog radnog vremena, mogla bi biti štetna za ravnotežu između poslovnog i privatnog života te za zdravlje i dobrobit radnika. Na temelju istraživanja na razini poduzeća koje je Eurofound 2022. proveo u četirima zemljama (Belgija, Francuska, Italija i Španjolska) više od 80 % ispitanika izjavilo je da su bili kontaktirani u poslovne svrhe izvan ugovornog radnog vremena, a 90 % ih je odgovorilo na takav kontakt. Glavni razlozi koje su naveli bili su: osjećaj odgovornosti za zadatke (82 %), želja da se stvari drže „pod kontrolom" (75 %), jer se to očekivalo (75 %), strah od negativnih posljedica ako ne odgovore (61 %) i očekivanje da će tako brže napredovati u karijeri (50 %)[200]. Radnici često smatraju da prekomjerna povezanost, olakšana digitalizacijom svijeta rada, negativno utječe na ravnotežu između poslovnog i privatnog života, zdravlje i dobrobit (vidjeti sliku u nastavku). Dokazi upućuju na to da, iako stresori kao što su intenzitet rada, utjecaj na poslovni i privatni život te rad u slobodno vrijeme (kao aspekt rada izvan redovnog radnog vremena) utječu na sve radnike, njihov je učinak veći na zaposlenike koji rade na daljinu nego na one koji rade u prostorijama poslodavca. Anksioznost, emocionalni umor, iscrpljenost zbog odviše duge izloženosti virtualnim sastancima i izolacija neki su od najčešćih problema s mentalnim zdravljem među radnicima na daljinu[201]. Kako bi se ublažili rizici i stresori kulture stalne dostupnosti, „pravo na isključivanje" moglo bi pomoći pri utvrđivanju jasnijih granica između profesionalnog i privatnog života, čime bi se doprinijelo zdravlju, sigurnosti i ravnoteži između poslovnog i privatnog života radnika. Podaci pokazuju da na razini poduzeća postoji pozitivna povezanost

[197] Uredba 2024/1689 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. lipnja 2024. o utvrđivanju usklađenih pravila o umjetnoj inteligenciji i o izmjeni uredaba (EZ) br. 300/2008, (EU) br. 167/2013, (EU) br. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 i (EU) 2019/2144 te direktiva 2014/90/EU, (EU) 2016/797 i (EU) 2020/1828 (Akt o umjetnoj inteligenciji), SL L, 2024/1689, 12.7.2024.

[198] Eurostat [lfsa_ehomp], udio zaposlenih u dobi od 15 do 74 godine koji ponekad i obično rade od kuće.

[199] Eurofound, *Peti krug internetske ankete „Život, rad i COVID-19":život u novom dobu nesigurnosti*, Ured za publikacije Europske unije, 2022.

[200] Eurofound, *Pravo na isključivanje: provedba i učinak na razini poduzeća*, Ured za publikacije Europske unije, 2023.

[201] Europska komisija, *Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

između ostvarivanja prava na isključivanje i ravnoteže između poslovnog i privatnog života zaposlenika te njihova zdravlja, dobrobiti i općeg zadovoljstva poslom[202].

Često se smatra da prekomjerna dostupnost negativno utječe na ravnotežu između poslovnog i privatnog života, zdravlje i dobrobit.

Opaženi učinak prekomjerne dostupnosti na zdravlje i dobrobit (%)

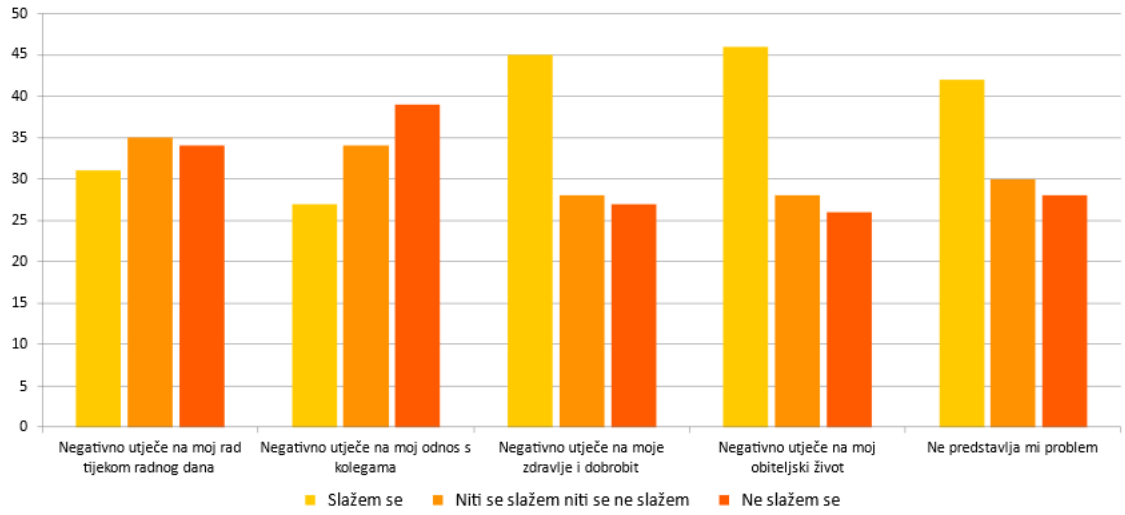

Izvor: izračuni Eurofounda, na temelju ankete o pravu na isključivanje, 2022.

U tom je kontekstu Europski parlament 2021. donio rezoluciju u kojoj poziva Komisiju da donese zakonodavni prijedlog o pravu na isključivanje i zakonodavni okvir EU-a za rad na daljinu[203]. U okviru daljnjeg postupanja nakon donošenja rezolucije Komisija je objavila studiju u kojoj se istražuju društveni, gospodarski i pravni kontekst i trendovi rada na daljinu te pravo na isključivanje[204]. Iako socijalni partneri nisu postigli dogovor o reviziji Okvirnog sporazuma o radu na daljinu, Komisija je pokrenula službeno savjetovanje o potencijalnoj inicijativi EU-a o radu na daljinu i pravu na isključivanje, u dvije faze. Prva faza ovog savjetovanja[205] trajala je od 30. travnja do 25. srpnja 2024. Osim toga, Komisija je u srpnju 2024. pokrenula studiju kako bi prikupila dokaze i analizirala dodanu vrijednost i učinke mogućih opcija politike u okviru inicijative o radu na daljinu i pravu na isključivanje. Osim toga, uvođenje prava na isključivanje spominje se u mandatnom pismu izvršnoj potpredsjednici za socijalna prava i vještine, kvalitetna radna mjesta i pripravnost Roxane Mînzatu[206].

Nekoliko država članica već je provelo mjere koje se odnose na rad na daljinu i pravo na isključivanje. Nakon izbijanja pandemije bolesti COVID-19 neke su države članice donijele ili izmijenile zakonodavstvo o zakonskoj definiciji rada na daljinu. Relevantno

[202] Eurofound, *Pravo na isključivanje: provedba i učinak na razini poduzeća*, Ured za publikacije Europske unije, 2023.
[203] P9_TA (2021)0021 Rezolucija Europskog parlamenta od 21. siječnja 2021. s preporukama Komisiji o pravu na isključivanje (2019/2181(INL)).
[204] Europska komisija, *Study exploring the social, economic and legal context and trend of telework and the right to disconnect, in the context of digitalisation and the future of work, during and beyond the COVID-19 pandemic*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[205] Europska komisija, Dokument za savjetovanje: *First-phase consultation of social partners under Article 154 TFEU on possible EU action in the area of telework and workers' right to disconnect*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[206] Mandatno pismo izvršnoj potpredsjednici Europske komisije za socijalna prava i vještine, kvalitetna radna mjesta i pripravnost Roxane Mînzatu.

zakonodavstvo o pravu na isključivanje trenutačno postoji u 13 država članica, ali postoje razlike u pogledu područja primjene, definicije, provedbe i izvršenja. **Francuska**, **Španjolska**, **Belgija** i **Italija** bile su prve četiri zemlje s nacionalnim zakonodavstvom o pravu na isključivanje, dok je drugih devet, i to **Bugarska**, **Cipar**, **Grčka**, **Hrvatska**, **Irska**, **Luksemburg**, **Portugal**, **Slovenija** i **Slovačka,** donijelo novo zakonodavstvo odnosno izmjene postojećeg ili nacionalne smjernice za uspostavu tog prava.

Inspektorati rada imaju ključnu ulogu u otkrivanju i sprečavanju loših radnih uvjeta i suzbijanju neprijavljenog rada. Povećana primjena informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) te razvoj ekonomije platformi stavili su nove izazove pred inspektorate rada u izvršavanju njihovih zadaća. Alati umjetne inteligencije mogu znatno poboljšati otkrivanje prijevara i procjenu rizika, no i dalje je važno osigurati transparentnost i razvoj alata uz sva potrebna jamstva za poduzeća i građane. Za to je iznimno važna usklađenost s pravilima EU-a o zaštiti podataka i transparentnosti. Istodobno inspektoratima rada treba osigurati odgovarajuća sredstva za obavljanje njihovih zadaća[207]. Pokazatelji MOR-a o inspektoratima rada pokazuju da se kapaciteti i resursi u tom području znatno razlikuju među državama članicama EU-a. Pokazatelj MOR-a o broju inspektora na 10 000 zaposlenih osoba 2021. kretao se od 0,18 u Malti do 1,8 u Rumunjskoj. U razdoblju od 2009. do 2021. broj inspektora znatno se povećao u Češkoj (+58,1 %) i Portugalu (+36,8 %), dok se smanjio u Litvi (–38 %), Rumunjskoj (–28,8 %), Irskoj (–25,4 %) i Hrvatskoj (–22,6 %). Općenito je prisutan trend smanjenja broja inspekcija rada[208]. Europska platforma za rješavanje problema neprijavljenog rada, koju koordinira Europsko nadzorno tijelo za rad (ELA), i dalje podupire nastojanja država članica da razviju sveobuhvatne pristupe rješavanju tog problema.

Dugotrajna nezaposlenost nastavila se smanjivati u EU-u, osobito u državama članicama s najvišim stopama. Stopa dugotrajne nezaposlenosti u EU-u 2023. bila je 2,1 %, što je 0,3 postotna boda manje od razine iz 2022. Razlika između najviših i najnižih stopa u državama članicama dodatno se smanjila sa 7,2 postotna boda 2022. na 5,7 postotnih bodova 2023. (slika 2.3.6.). Znatno smanjenje zabilježeno je u Grčkoj (–1,5 postotnih bodova na 6,2 %) i Španjolskoj (–0,8 postotnih bodova na 4,3 %). S trećom najvećom stopom u EU-u (4,2 %) Italija je, zajedno sa Slovačkom, u „kritičnom stanju". S obzirom na sve veće stope, za Mađarsku i Luksemburg je trenutačno „potrebno praćenje", dok je Češka u kategoriji „dobri rezultati, ali potrebno praćenje". S druge strane, Danska i Nizozemska ostvaruju „najbolje rezultate", s općenito vrlo niskim stopama u 2023. Rodno uvjetovana razlika u stopama dugotrajne nezaposlenosti 2023. bila je niska (ispod 0,5 postotnih bodova) u većini država članica, osim u Grčkoj (4,5 postotnih bodova), Španjolskoj (1,5 postotnih bodova) i Italiji (1 postotni bod). Velike regionalne razlike mogu se uočiti u nekoliko država članica, uključujući Rumunjsku, Bugarsku, Mađarsku, Slovačku i Francusku (vidjeti sliku 7. u Prilogu 5.), uključujući najudaljenije regije.

[207] Pojedinosti su dostupne na internetskim stranicama ELA-e: www.ela.europa.eu; Europsko nadzorno tijelo za rad, *The rise of teleworking: improvements in legislation and challenges for tackling undeclared work*, Ured za publikacije Europske unije, 2023.; Europsko nadzorno tijelo za rad, *Methods and instruments to gather evidence of undeclared work*, Ured za publikacije Europske unije, 2023.

[208] Eurofound, *Minimum wages: Non-compliance and enforcement across EU Member States – Comparative report*, Ured za publikacije Europske unije, 2023.

Slika 2.3.6.: Stope dugotrajne nezaposlenosti nastavile su se smanjivati u velikoj većini država članica

Stopa dugotrajne nezaposlenosti, razine iz 2023. i promjene u odnosu na 2022. (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

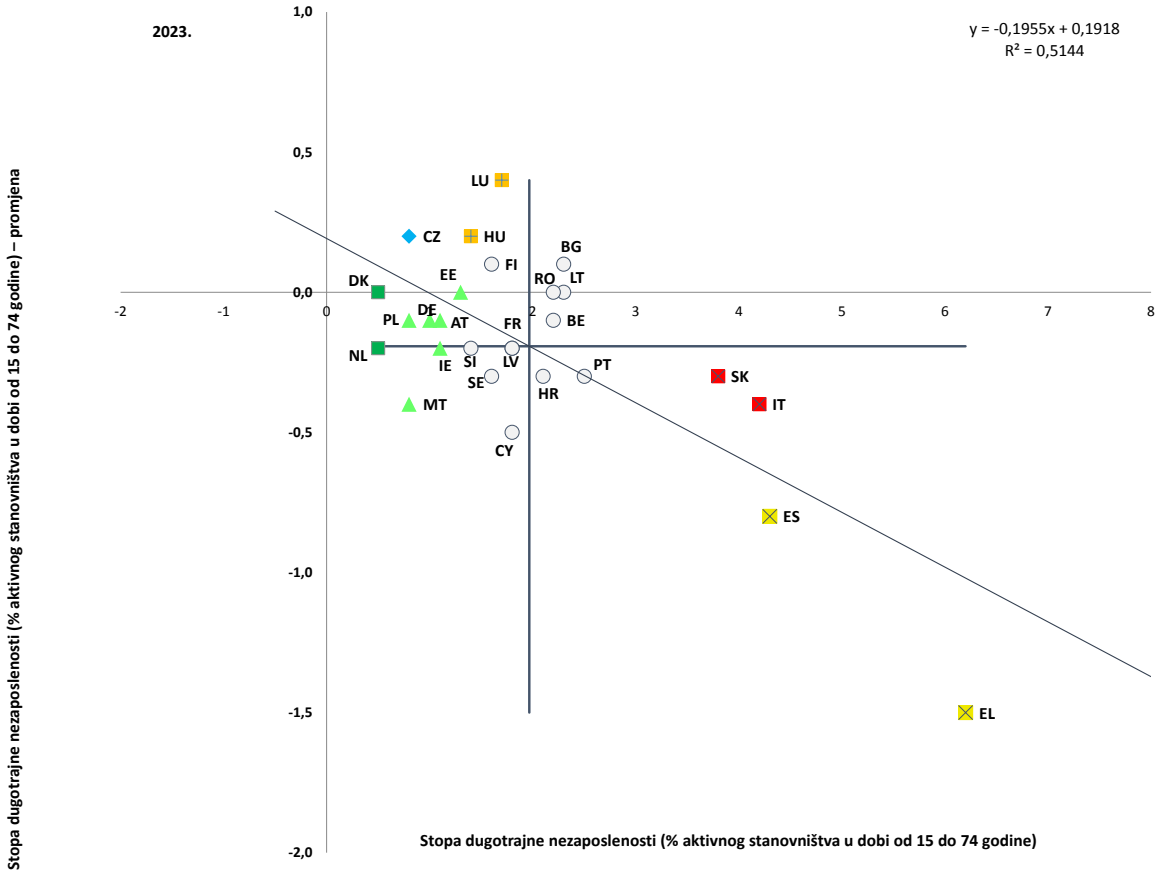

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Definicija se razlikuje za ES i FR. Prekid u vremenskom nizu za CY i DK.
Izvor: Eurostat [tesem130], anketa EU-a o radnoj snazi.

U kontekstu napetosti na tržištu rada stope sudjelovanja u aktivnim politikama tržišta rada i dalje se znatno razlikuju među državama članicama. Udio nezaposlenih osoba koje su voljne raditi, a koje su sudjelovale u mjerama aktivne politike tržišta rada, u većini je država članica 2022. i dalje bio relativno stabilan u usporedbi s 2021., dok su u nekim slučajevima zabilježena nagla smanjenja (slika 2.3.7.). Najniže stope sudjelovanja 2022. (ispod 10 %) zabilježene su u Rumunjskoj, Latviji, Grčkoj, Hrvatskoj i Cipru. S druge strane, Danska, Nizozemska, Španjolska i Irska zabilježile su brojke iznad 70 %. U usporedbi s 2021. stopa sudjelovanja gotovo se prepolovila u Mađarskoj (sa 72,5 % na 37,3 %) i Bugarskoj (s 51,9 % na 27,3 %), a znatno se smanjila i stopa sudjelovanja u Portugalu, sa 62,0 % na 42,5 %. U Italiji je zabilježeno znatno povećanje od 16,7 postotnih bodova. Dugoročno gledano, udio nezaposlenih koji sudjeluju u aktivnim politikama tržišta rada u EU-u stabilno je rastao, i to za više od 50 % od 2013.

Slika 2.3.7.: Stope sudjelovanja u aktivnim politikama tržišta rada u većini država članica stagniraju ili se smanjuju

Sudionici u redovnim intervencijama u okviru politik tržišta rada (LMP) (kategorije 2 – 7) na stotinu nezaposlenih osoba koje žele raditi, ukupna dobna skupina

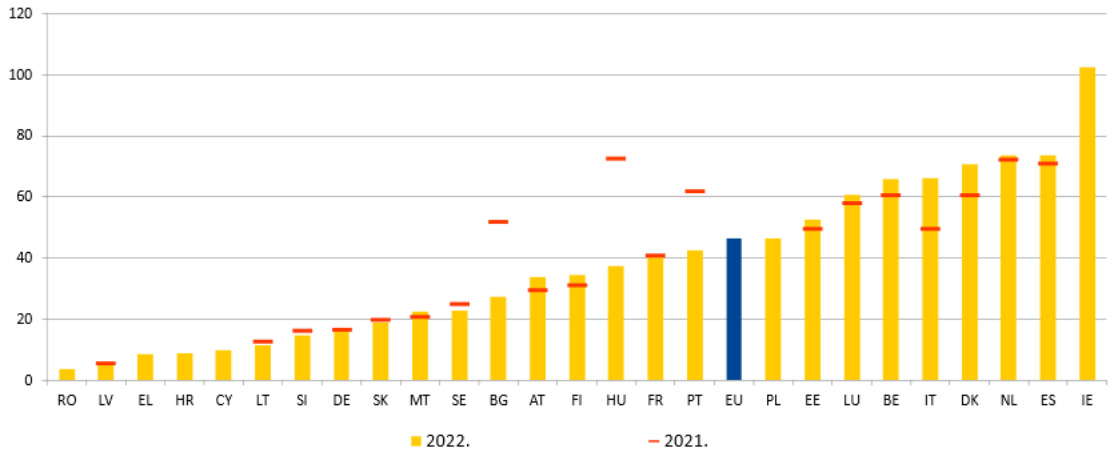

Napomena: vremenski niz nije dostupan za CZ. Najnoviji dostupni podaci za EU i RO (2020.) te CY, EL, HR, IE (2021.). Vremenski niz procjenjuje se za DK, NL i SE. Niska pouzdanost podataka za EL i LT. Podaci nisu dostupni za PL (2021.). Brojčane vrijednosti iznad 100 % upućivale bi na to da su osobe više puta evidentirane u skupu podataka o aktivnoj politici tržišta rada zbog sudjelovanja u različitim kategorijama mjera ili zbog sudionika koji nisu evidentirani kao tražitelji zaposlenja.
Izvor: Eurostat [lmp_ind_actsup].

Među državama članicama i dalje postoje razlike u provedbi mjera za dugotrajno nezaposlene osobe. Rezultati prikupljanja podataka za 2022. u kontekstu praćenja Preporuke Vijeća o dugotrajnoj nezaposlenosti[209] pokazuju da je nešto više od polovine država članica (15) postiglo najmanje 90 % pokrivenosti sporazumima o integriranju na tržište rada za sve dugotrajno nezaposlene koji su prijavljeni najmanje 18 mjeseci. U šest država članica najmanje trećina tih osoba nije imala sporazum o integriranju na tržište rada. Za razliku od toga, u 13 drugih država članica više od 95 % svih dugotrajno nezaposlenih osoba sklopilo je sporazum o integriranju na tržište rada ili jednakovrijedan dokument, pri čemu se njihov ukupni udio povećao u odnosu na 2021. Izgledi za pronalazak zaposlenja korisnika sporazuma o integriranju na tržište rada blago su se pogoršali 2022. Dostupni podaci za 23 države članice pokazuju da je ukupno nešto manje od 3,7 milijuna korisnika sporazuma o integriranju na tržište rada uspjelo prekinuti razdoblje nezaposlenosti, od čega se njih 1,7 milijuna (ili 47,6 %) zaposlilo (u usporedbi s 49,1 % u 2021.). Što je još važnije, brojke dosljedno pokazuju da, kad je riječ o integriranju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada, skupina država članica u kojoj se koriste pojedinačni akcijski planovi s dubinskom procjenom bilježi znatno bolje rezultate[210].

Djelotvorne i učinkovite aktivne politike tržišta rada važne su za dobre rezultate na tom tržištu. Izdaci država članica za aktivne politike tržišta rada znatno se razlikuju. U 2022. Grčka, Italija, Slovačka i Portugal zabilježile su stope dugotrajne nezaposlenosti koje su više od prosjeka EU-a od 2,4 %, dok su njihovi izdaci za aktivne intervencije na tržištu rada bili niži od prosjeka EU-a od 0,6 % BDP-a (slika 2.3.8.). S druge strane, Irska, Danska, Finska, Švedska i Austrija, u kojima je stopa dugotrajne nezaposlenosti niža od 2 %, dodijelile su aktivnim politikama tržišta rada najveći udio BDP-a (u rasponu od približno 0,5 % do 1,2 %).

[209] Preporuka Vijeća od 15. veljače 2016. o integriranju dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada

[210] Europska komisija, *Data collection for monitoring of the LTU Recommendation:2022 results*), Ured za publikacije Europske unije, 2024.

Španjolska je nastavila trošiti više na aktivne mjere tržišta rada, u odnosu na BDP, a istodobno je bilježila visoke stope dugotrajne nezaposlenosti (nakon smanjenja sa 6,2 % na 5,1 %). Naposljetku, kad je riječ o izdacima za aktivne politike tržišta rada i dugotrajnoj nezaposlenosti, Hrvatska, Belgija i Francuska zabilježile su vrijednosti relativno blizu prosjeka EU-a.

Slika 2.3.8.: Izdaci za mjere aktivne politike tržišta rada znatno se razlikuju među državama članicama

Izdaci za aktivne intervencije u okviru politike tržišta rada (kategorije 2 – 7, kao postotak BDP-a, 2022.) i stopa dugotrajne nezaposlenosti (stanovništvo u dobi od 15 do 74 godine) (u %, 2022.)

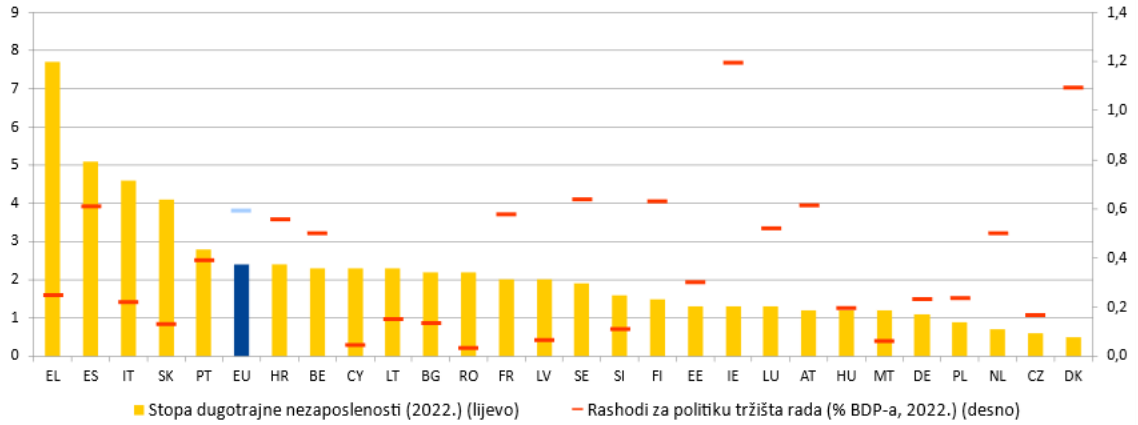

Napomena: Najnoviji dostupni podaci o izdacima za politike tržišta rada za EU, IT, CY i RO (2020.) te HR i IE (2021.). Podaci o izdacima za politike tržišta rada procijenjeni za DE, NL i SE. Privremeni podaci o politici tržišta rada za FR. Definicija dugotrajne nezaposlenosti razlikuje se za ES i FR.
Izvor: Eurostat [lmp_expsumm], baza podataka o politikama tržišta rada i [tesem130], anketa EU-a o radnoj snazi.

Javne službe za zapošljavanje su 2023. djelovale u okolnostima manjka radne snage i niskih razina nezaposlenosti pa se u većini država članica smanjio broj prijavljenih nezaposlenih osoba. Kako bi se riješio problem manjka radne snage, mreža javnih službi za zapošljavanje[211] prilagodila je institucionalni referentni okvir za izvrsnost tih službi, pri čemu je osobito istaknula važnost uključivanja i partnerstva s više dionika[212]. Javne službe za zapošljavanje u 26 su država članica utvrdile strategije i ciljeve za olakšavanje pristupa tržištu rada najranjivijim skupinama. Osim toga, javne službe za zapošljavanje 2023. su radile na poticanju pravedne zelene i digitalne tranzicije, uz iznimnu usmjerenost na vještine i pružanje potpore radnicima koji moraju promijeniti radno mjesto. Konkretnije, javne službe za zapošljavanje iz 18 država članica surađivale su s poslodavcima kako bi utvrdile potrebe za vještinama za zelena radna mjesta, poduprle industrijsko restrukturiranje i pomogle pri provedbi subvencija za zapošljavanje za zelena radna mjesta. Javne službe za zapošljavanje iz 17 država članica pružale su usavršavanje i prekvalifikaciju radnika. Kako bi poduprle MSP-ove u pronalaženju radnika s odgovarajućim vještinama, javne službe za zapošljavanje u svojim su aktivnostima profiliranja i posredovanja u pronalaženju odgovarajućeg posla poduzele mjere za prelazak s pristupa koji se temelje na zanimanjima na pristupe koji se temelje na vještinama. Tijekom proteklih godina razvijala se i suradnja između javnih i privatnih službi za zapošljavanje, pri čemu je više javnih službi za zapošljavanje proširilo i

[211] Vidjeti: Europska mreža javnih službi za zapošljavanje.
[212] Europska komisija, *PES Network Benchlearning manual*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

ojačalo svoju suradnju s privatnim portalima i agencijama za zapošljavanje ili to planira učiniti[213].

Udio kratkotrajno nezaposlenih osoba koje primaju naknade za nezaposlene neznatno se povećao u EU-u 2023., ali uz razlike među državama članicama. Povećao se s 35,8 % u 2022. na 36,6 % u 2023. (slika 2.3.9.)[214]. Najveći pad zabilježen je u Sloveniji (–5,9 postotnih bodova), Irskoj (–5 postotnih bodova) i Belgiji (–4 postotna boda), a velika povećanja tog udjela zabilježena su u Estoniji (5,9 postotnih bodova) i Bugarskoj (5,3 postotna boda). Najveći udjeli 2023. zabilježeni su u Njemačkoj, Finskoj i Austriji (više od 50 %), a slijede Estonija, Francuska i Litva (više od 40 %). S druge strane, najmanji udjeli zabilježeni su u Rumunjskoj i Poljskoj (manje od 15 %). U usporedbi s 2022. udio nezaposlenih osoba koje su bile prijavljene kraće od godinu dana i koje su primale naknade ili pomoć ostao je relativno stabilan u EU-u 2023., na oko 35 %. Udio kratkotrajno nezaposlenih osoba koje primaju naknadu za nezaposlene u pozitivnoj je korelaciji s većom stopom prelaska iz kratkotrajne nezaposlenosti u zaposlenost i s nižom stopom dugotrajne nezaposlenosti. Općenito, pravila koja se odnose na razdoblje za stjecanje prava ostala su stabilna u gotovo svim državama članicama, uz velike razlike među njima, u rasponu od 13 tjedana doprinosa za osiguranje u Italiji, 51 tjedna u Mađarskoj, Portugalu ili Španjolskoj do 104 tjedna u Slovačkoj[215]. Najdulje trajanje naknada za nezaposlenost za osobe s jednogodišnjim radnim stažem isto je tako u većini država članica ostalo nepromijenjeno. Općenito, u 16 država članica nezaposleni s jednogodišnjim radnim stažem imaju pravo na naknadu za nezaposlene najdulje šest mjeseci. Zamjenski dohodak isto je tako usko povezan s trajanjem razdoblja nezaposlenosti. Neto stope zamjene za osobe s niskim dohotkom s kratkim radnim stažem znatno se razlikuju među državama članicama. U drugom mjesecu, neto stope zamjene kreću se od 6,9 % prethodnog (neto) dohotka u Mađarskoj do 90 % u Belgiji (slika 2.3.10.). U Luksemburgu, Danskoj, Francuskoj i Finskoj stopa zamjene (sve su više od 60 %, a u nekim slučajevima i znatno više) jednaka je u drugom kao i u dvanaestom mjesecu nezaposlenosti.

[213] Europska komisija, *Trends in PES:Assessment report on PES capacity*, Ured za publikacije Europske unije, 2023., podaci prilagođeni kako bi predstavljali samo EU.
[214] Kratkotrajno nezaposlene osobe su osobe nezaposlene kraće od 12 mjeseci.
[215] Analiza se odnosi na naknade za nezaposlene koje se u pravilu daju onima koji se prijave nakon prestanka radnog odnosa do kojeg nije došlo njihovom krivnjom i ne obuhvaća privremene programe.

Slika 2.3.9.: Zabilježene su manje promjene u udjelu naknada za nezaposlenost za kratkotrajne tražitelje zaposlenja, uz trajne razlike među državama članicama

Udjeli naknada za nezaposlene za kratkotrajno nezaposlene osobe (manje od 12 mjeseci, osobe u dobi od 15 do 64 godine, u %).

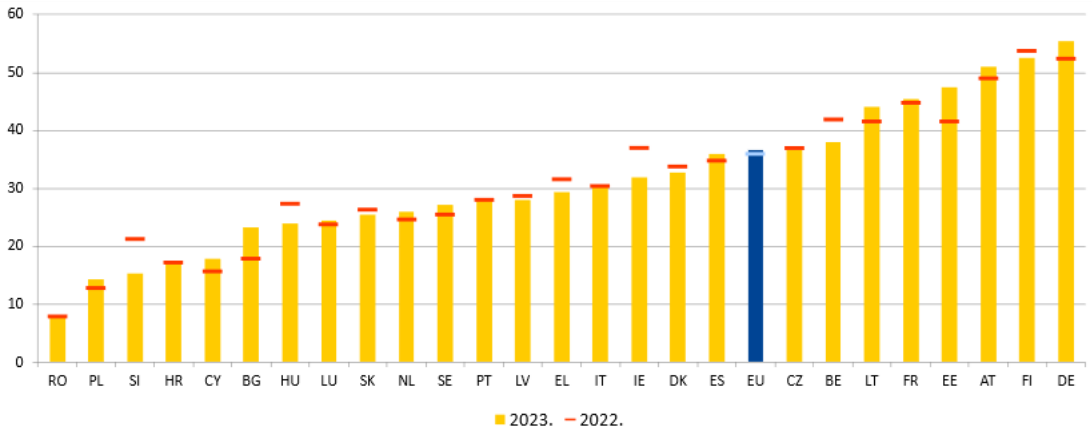

Napomena: podaci nisu dostupni za MT. Definicija se razlikuje za ES i FR (vidjeti metapodatke). Prekid u vremenskom nizu za DK i CY. Niska pouzdanost podataka za LU i SI.
Izvor: Eurostat [lfsa_ugadra], anketa EU-a o radnoj snazi.

Slika 2.3.10.: Među državama članicama postoje znatne razlike u stopama zamjene za kratkotrajnu i dugotrajnu nezaposlenost

Neto stopa zamjene naknada za nezaposlene od 67 % prosječne plaće, u drugom i dvanaestom mjesecu nezaposlenosti (2023. i 2022.)

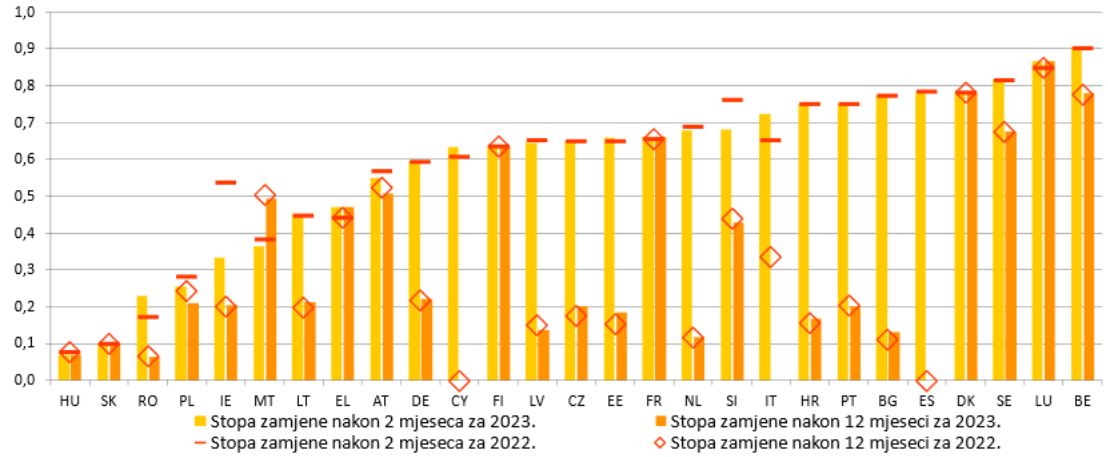

Napomena: pokazatelj se izračunava za samca u dobi od 20 godina, bez djece i s kratkim radnim stažem (godina dana). Uključene su različite sastavnice dohotka, naknade za nezaposlene i druge naknade (kao što su socijalna pomoć i naknade za stanovanje). Svi podaci odnose se na 2023., osim za BE, CY, DK, FI i PT, za koje se podaci odnose na 2022.
Izvor: izračuni Europske komisije na temelju OECD-ova modela poreza i socijalnih naknada.

Ishodi na tržištu rada za osobe koje se sele unutar EU-a[216] i dalje se poboljšavaju. Ukupan broj radno sposobnih osoba koje se sele unutar EU-a i stopa zaposlenosti tih osoba i dalje se povećavaju te ih je 2023. bilo 10,1 milijun, a stopa zaposlenosti za tu skupinu je iznosila 78 % (u odnosu na 76 % za državljane). Iste je godine ukupan broj prekograničnih radnika u EU-u iznosio 1,8 milijuna (povećanje od 3 % u odnosu na 2022.), a 1,5 milijuna građana EU-a promijenilo je zemlju u kojoj su radili. Većina mobilnih radnika vraća se u

[216] Osobe koje se sele unutar EU-a ili EFTA-e građani su EU-a ili EFTA-e koji borave u zemlji EU-a ili EFTA-e koja nije njihova zemlja državljanstva (vidjeti Godišnja izvješća o mobilnosti radne snage unutar EU-a).

svoju zemlju podrijetla, a njihov se broj u EU-u 2023. povećao za 6 %, uz znatne razlike među državama članicama[217]. Komisija je 2024. objavila pregled praksi suradnje i poteškoća povezanih s upućenim radnicima u EU-u, s fokusom na njihova prava, posebno u pogledu smještaja i pristupa informacijama o uvjetima zapošljavanja[218].

Dobro funkcioniranje socijalnog dijaloga i kolektivnog pregovaranja važno je za poboljšanje radnih uvjeta i ublažavanje problema manjka radne snage, ali se sudjelovanje socijalnih partnera razlikuje ovisno o područjima politika. Od travnja 2020. do srpnja 2024. zabilježen je najveći stupanj sudjelovanja socijalnih partnera u politikama povezanima s bolešću COVID-19, pri čemu je gotovo 37 % tih politika dogovoreno ili se o njima raspravljalo sa socijalnim partnerima. Slijedile su mjere za ublažavanje posljedica povećanja troškova života (31 %), mjere povezane sa zelenom tranzicijom (27 %), instrumenti za potporu restrukturiranju (26 %) i mjere povezane s ratom u Ukrajini (25 %). Najmanji stupanj sudjelovanja zabilježen je za mjere politike u kontekstu digitalne transformacije (22 %) ili one povezane s ekstremnim vremenskim uvjetima (13 %). Iz navedenoga je jasno da socijalni partneri obično u najvećoj mjeri sudjeluju u područjima politika koja se odnose na radna mjesta (koja utječu na poduzeća i radnike) (slika 2.3.11.). U godišnjem pregledu multilateralnog nadzora socijalnog dijaloga koji je Odbor za zapošljavanje proveo u studenom 2023. istaknuto je da je ostvaren ograničeni napredak u postizanju učinkovitijeg socijalnog dijaloga i sudjelovanja socijalnih partnera u oblikovanju politika. Osim toga, procjena kvalitete sudjelovanja koju su proveli nacionalni socijalni partneri o njihovu sudjelovanju u provedbi Mehanizma za oporavak i otpornost 2023. nije bila ujednačena. Za provedbu svojeg plana za oporavak i otpornost svaka država članica odabrala je upravljačku strukturu prilagođenu svojim nacionalnim okvirima za socijalni dijalog. Institucionalni okviri za uključivanje socijalnih partnera stoga su različiti jer su neke države članice uspostavile posebna okruženja i postupke, dok su druge koristile postojeće kanale za socijalni dijalog. U više zemalja socijalni partneri sudjelovali su preko novih tijela ili posebnih radnih skupina osnovanih u kontekstu europskog semestra ili radi praćenja provedbe planova za oporavak i otpornost[219].

[217] Europska komisija (u pripremi), *Godišnje izvješće o mobilnosti radne snage unutar EU-a 2024.*
[218] Vidjeti radni dokument službi Komisije dostupan ovdje.
[219] Eurofound, *Socijalno upravljanje Mehanizmom za oporavak i otpornost:sudjelovanje nacionalnih socijalnih partnera,* Ured za publikacije Europske unije, 2024.

Slika 2.3.11.: Stupanj sudjelovanja socijalnih partnera razlikuje se ovisno o političkom kontekstu

Sudjelovanje socijalnih partnera u oblikovanju nacionalnih politika prema kontekstu politike

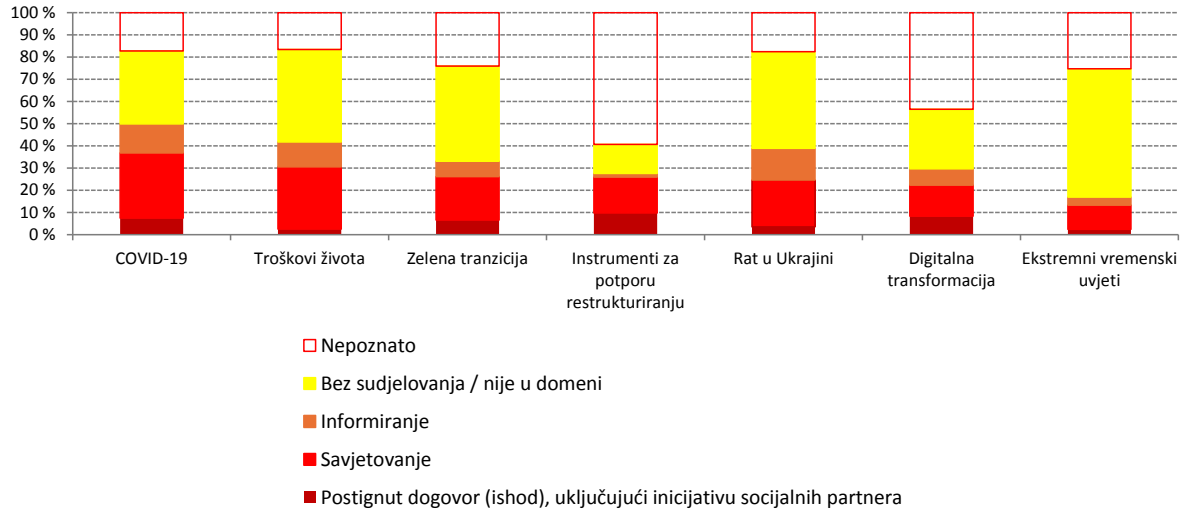

Napomena: brojka uključuje 2290 politika označenih odgovarajućim kontekstom (neke se računaju dvaput zbog mogućnosti da se jedna politika odnosi na više konteksta), prikupljenih od travnja 2020. do srpnja 2024. Politike uključuju samo zakonodavstvo ili druge zakonske propise i tripartitne sporazume. Sudjelovanje socijalnih partnera prikazano je kao prosjek sudjelovanja poslodavaca i sindikata u svakoj kategoriji prema kontekstu. Postoje manje razlike u stupnju sudjelovanja poslodavaca u odnosu na sindikate.
Izvor: Eurofoundova baza podataka EU PolicyWatch.

Na sastanku na vrhu socijalnih partnera održanom 31. siječnja 2024. u Val Duchesseu, Komisija, belgijsko predsjedništvo i međusektorski socijalni partneri potpisali su „Trostranu deklaraciju za uspješan socijalni dijalog”. Ta je deklaracija obnovljena predanost jačanju socijalnog dijaloga na razini EU-a i udruživanju snaga kako bi se riješili ključni problemi s kojima se suočavaju naša gospodarstva i tržišta rada[220]. U deklaraciji je najavljeno da će Komisija imenovati novog izaslanika za europski socijalni dijalog i pokrenuti postupak uspostave Pakta za socijalni dijalog koji će se završiti početkom 2025. Izaslanik će podupirati i koordinirati provedbu Komunikacije o jačanju socijalnog dijaloga u EU-u iz 2023. te odgovor Komisije na zajednička izvješća europskih socijalnih partnera o socijalnom dijalogu na razini EU-a. Kad je riječ o Paktu za europski socijalni dijalog, održat će se niz trostranih i dvostranih sastanaka s europskim socijalnim partnerima kako bi se utvrdili novi prijedlozi za jačanje europskog socijalnog dijaloga. Na tim će se sastancima, među ostalim, raspravljati o institucionalnoj i financijskoj potpori EU-a europskom socijalnom dijalogu na svim razinama, izgradnji kapaciteta socijalnih partnera (među ostalim u okviru fonda ESF+), dogovorenom dvostranom pristupu pregovorima o sporazumima socijalnih partnera te njihovu promicanju i provedbi.

Redoviti dijalog i savjetovanje s organizacijama civilnog društva su preduvjet za provedbu učinkovitih i uključivih politika. Kako je potvrđeno u Deklaraciji iz La Hulpea o budućnosti europskog stupa socijalnih prava iz 2024., civilno društvo ima važnu ulogu u borbi protiv socijalne isključenosti i nejednakosti te u politikama koje se odnose na nedovoljno zastupljene i ranjive skupine. Na razini EU-a organizacije civilnog društva aktivno sudjeluju u europskom semestru, uz redovite razmjene mišljenja i tematske rasprave o područjima od posebne važnosti. U nedavnom istraživanju Eurofounda ispituje se

[220] Trostrana deklaracija za uspješan europski socijalni dijalog.

sudjelovanje organizacija civilnog društva u ranoj provedbi teritorijalnih planova za pravednu tranziciju u nekim državama članicama. Prvo empirijsko istraživanje upućuje na to da je za konstruktivan dijalog s civilnim društvom o mjerama politike i potpori ranjivim radnicima, zajednicama i industrijama potrebno dodatno smanjiti prepreke sudjelovanju, stvoriti prilike za zajedničku procjenu potreba, podupirati izgradnju kapaciteta i olakšati razmjenu znanja[221].

2.3.2. Mjere država članica

U nekim se državama članicama i dalje radi na uklanjanju uzroka segmentacije tržišta rada. Nakon javnog savjetovanja pokrenutog u srpnju 2023., **Nizozemska** priprema prijedlog zakona za povećanje sigurnosti radnika s ugovorima o fleksibilnom radu ukidanjem ugovora bez zajamčenog minimalnog broja radnih sati, zamjenom ugovora o povremenom radu novom vrstom ugovora kojom se radnicima osigurava veća sigurnost prihoda te poboljšanjem sigurnosti radnih mjesta radnika zaposlenih preko poduzeća za privremeno zapošljavanje. Osim toga, **Nizozemska** je u listopadu 2023. pokrenula javno savjetovanje o prijedlogu zakona kojim se pojašnjava koncept radnog odnosa i uvodi pravna pretpostavka zapošljavanja za samozaposlene osobe bez zaposlenika (koje rade po tarifi nižoj od 36 EUR). U **Češkoj je** izmjena Zakona o zapošljavanju stupila na snagu u siječnju 2024., a cilj joj je pojasniti i pojednostavniti uvjete za pružanje usluga agencija za zapošljavanje. Zakonodavstvo je pooštreno u područjima nezakonitog i prikrivenog zapošljavanja i sada uključuje novčane kazne. **Finska** je u programu svoje vlade za 2023. najavila preoblikovanje ugovora o radu na određeno vrijeme. Iako se ugovori o radu mogu bez posebnog razloga sklopiti na određeno vrijeme od jedne godine, zakonodavstvo će osigurati da ne dovedu do neopravdane primjene uzastopnih ugovora o radu na određeno vrijeme. **Španjolska** priprema izmjenu zakonodavstva o ugovorima o osposobljavanju pripravnika te razvija postupak za povezivanje studenata s poduzećima. Ova je izmjena usmjerena na aspekte osposobljavanja iz ugovora o izmjeničnom osposobljavanju, čiji je cilj uskladiti plaćeni rad s postupcima osposobljavanja pripravnika u okviru Kataloga specijaliziranog osposobljavanja nacionalnog sustava zapošljavanja. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Slovenija** priprema akt o uspostavi trajnog programa skraćenog radnog vremena, među ostalim i za teške gospodarske krize, na temelju iskustva stečenog tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19. Taj akt uključuje obveze obrazovanja i osposobljavanja tijekom rada u nepunom radnom vremenu kako bi se ojačale kompetencije i povećala zapošljivost obuhvaćenih radnika s obzirom na sve veću digitalizaciju i automatizaciju poslovnih procesa.

Više država članica donijelo je mjere za jačanje svojih okvira za zaštitu radnih mjesta. U travnju 2024. **Slovenija** je uvela regulatorne mjere koje jačaju prava radnika na informiranje i savjetovanje te suodlučivanje u upravljačkim ili nadzornim tijelima društva u slučaju prekograničnog spajanja, podjele ili preoblikovanja društva. U svibnju 2024. u **Estoniji** je na snagu stupilo zakonodavstvo o prevenciji radne nesposobnosti, koje je osobama na dugotrajnom bolovanju omogućilo da rade u uvjetima prilagođenima njihovu zdravstvenom stanju, nakon dva mjeseca tijekom bolovanja. Tom bi se reformom trebao poduprijeti proces ozdravljenja zaposlenika s kroničnim bolestima tijekom njihova dugotrajnog bolovanja, uz istodobno smanjenje ovisnosti i rizika od gubitka posla i/ili trajne nesposobnosti. U srpnju 2024. u **Španjolskoj** su na snagu stupile promjene povezane sa zakonodavstvom o kolektivnom otpuštanju. Poduzeća koja namjeravaju zatvoriti jedno ili više radnih mjesta, što dovodi do konačnog prestanka obavljanja djelatnosti i otpuštanja

[221] Eurofound, *Creating a new social contract for the just transition: Is partnership working?*, Ured za publikacije Europske unije, 2024.

pedeset ili više radnika, dužna su šest mjeseci ranije o tome obavijestiti radnike. **Grčka** je u rujnu 2024. pokrenula pilot-projekt uvođenja digitalne radne iskaznice u ugostiteljskom i turističkom sektoru s ciljem borbe protiv neprijavljenog prekovremenog rada i prekomjernog radnog vremena. Taj se pilot-projekt već primjenjuje na zaposlenike u bankama, velikim supermarketima, osiguravajućim društvima, zaštitarskim društvima i javnim poduzećima.

Neke države članice poduzele su daljnje korake za poboljšanje svojih okvira za zdravlje i sigurnost na radu. U lipnju 2023. u **Italiji** je stupio na snagu zakon o hitnim mjerama za zaštitu radnika u slučaju klimatske krize. Jedna od njegovih odredbi odnosi se na ulogu Ministarstva rada u promicanju socijalnog dijaloga radi postizanja sektorskih sporazuma kojima se osigurava sigurnost i zdravlje na radu u slučaju klimatskih kriza, uključujući toplinske valove. Osim toga, u listopadu 2023. **Italija** je ratificirala temeljne konvencije MOR-a C155 (Konvencija o sigurnosti i zdravlju na radu) i C187 (Konvencija o promicanju okvira za sigurnost i zdravlje na radu). U prosincu 2023. **švedska** vlada zadužila je Agenciju za radno okruženje da podnese prijedloge inicijativa koje bi mogle dovesti do toga da više radnika bude zainteresirano za obnašanje uloge predstavnika za sigurnost. Agencija je u travnju 2024. podnijela izvješće Ministarstvu rada. U prosincu 2023. **Danska** je izmijenila Zakon o naknadi radnicima kako bi se ojačao sustav naknade za rad (npr. novom naknadom za osposobljavanje, preispitivanjem vremena obrade predmeta, povećanjem razine naknade, uvođenjem sustava osiguranja od ozljeda na radu u slučajevima nasilja nad pružateljima skrbi). Nadalje, zakonom je uvedena naknada zbog gubitka uzdržavanja za djecu i mlade. U rujnu 2024. **Španjolska** je donijela propis o sigurnosti i zaštiti zdravlja u kontekstu rada u kućanstvu. Uredbom se utvrđuje popis prava radnika u kućanstvu i dužnosti poslodavaca, čime se osigurava potrebna pravna sigurnost za njihovu učinkovitost. U travnju 2024. **Bugarska** je ratificirala temeljne konvencije MOR-a C155 i C187, a u listopadu 2024. **Nizozemska** je ratificirala konvenciju C187 koji se odnosi na zdravlje i sigurnost na radu.

Novi radni uvjeti, kao što su fleksibilan rad i rad na daljinu, na dnevnom su redu nekoliko država članica. Izmjene **češkog** Zakona o radu stupile su na snagu u rujnu 2023., a jedna od najvažnijih promjena bila je regulacija rada na daljinu. Osim toga, roditelji male djece i pružatelji skrbi imaju pojačanu podršku za usklađivanje obiteljskih obaveza s poslovnima. Još jedna novost je mogućnost da se radnicima na daljinu osigura naknada za najčešće troškove njihova kućnog ureda u obliku paušalne stope. U **Irskoj je** Zakon o pravu na podnošenje zahtjeva za rad na daljinu integriran u Zakon o ravnoteži između poslovnog i privatnog života i raznim odredbama, a izmjene su stupile na snagu u ožujku 2024. Zakon uključuje pravo radnika da zatraže rad na daljinu i pravo pružatelja skrbi da zatraže fleksibilan rad, uključujući pravo na skraćeno radno vrijeme za majke koje doje. U okviru plana za oporavak i otpornost **Cipar** je u ožujku 2024. uveo program za pružanje poticaja za zapošljavanje nezaposlenih osoba osiguravanjem fleksibilnih oblika rada putem rada na daljinu. U ožujku 2024. **Bugarska** je provela reformu iz svojeg plana za oporavak i otpornost kojom su pravila o radu na daljinu utvrđena Zakonom o radu izmijenjena kako bi se olakšao pristup radu na daljinu pružanjem pravne sigurnosti radnicima i poslodavcima i pojašnjavanjem pravila o zdravlju i sigurnosti te praćenju radnog vremena i njegovu prijavljivanju.

Neke države članice poduzele su zakonodavne mjere za poboljšanje radnih uvjeta u radu putem platformi i rješavanje problema koji proizlaze iz upotrebe algoritamskog upravljanja na radnom mjestu. U izmjenama **hrvatskog** Zakona o radu, koje su stupile na snagu 1. siječnja 2024. i dio su plana za oporavak i otpornost, navodi se da su digitalne radne platforme i agregatori (posrednici koji povezuju takve platforme s radnicima) solidarno odgovorni za isplatu plaće radnicima koji rade putem platformi. Moraju obavijestiti radnike koji rade putem platformi o organizaciji rada i postupcima donošenja odluka te osigurati

transparentnost podataka. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Cipar** reformira svoje socijalno osiguranje kako bi obuhvatilo samozaposlene osobe i osobe u nestandardnim oblicima zaposlenja, kao što su radnici koji rade putem platformi. U **Njemačkoj** vlada trenutačno radi na posebnom zakonu o zaštiti podataka zaposlenika kojim će se, među ostalim, rješavati tipične situacije koje nastaju u kontekstu algoritamskog upravljanja na radnom mjestu, kao što su videonadzor i upotreba UI sustava. **Portugal** je nedavno donio propis o algoritamskom upravljanju na radnom mjestu u okviru programa za dostojanstven rad za 2023. Zakonom je, među ostalim, propisano da se kolektivnim ugovorima može regulirati upotreba algoritama i umjetne inteligencije.

Neke države članice poduzimaju mjere za smanjenje učestalosti neprijavljenog rada. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Grčka** priprema provedbu informatičkog sustava za praćenje tržišta rada (ARIADNE), kojim će se osigurati digitalno bilježenje radnog vremena i koji će djelovati kao jedinstvena točka za administrativne podatke o zapošljavanju i socijalnom osiguranju. Od prosinca 2023. **talijanska** porezna uprava i Nacionalni institut za socijalnu sigurnost trebali bi postići potpunu interoperabilnost svojih baza podataka radi rješavanja problema utaje poreza u sektoru rada u kućanstvu. Od travnja 2024. **Italija je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost** pojačala aktivnosti inspekcije rada i uvela mjere odvraćanja i poticanja kako bi se smanjila pojava neprijavljenog rada. U **Litvi** su 2024. stupile su na snagu izmjene pravila o obveznoj naplati duga kako bi se više nezaposlenih potaknulo na povratak na tržište rada i time smanjila siva ekonomija. Nakon prijave u javnu službu za zapošljavanje zadužene nezaposlene osobe mogu iskoristiti razdoblje od šest mjeseci (dostupno najviše dvaput tijekom pet godina) tijekom kojeg se protiv njih ne poduzimaju nikakve mjere obvezne naplate duga.

Države članice i dalje rješavaju problem dugotrajne nezaposlenosti raznim ciljanim mjerama. U **Austriji** je program Springboard (pokrenut 2021. radi borbe protiv dugotrajne nezaposlenosti subvencioniranim zapošljavanjem u socijalnim poduzećima ili posebno povoljnim uvjetima za pomoć pri integraciji) od 2023. postao dio redovnog proračuna javne službe za zapošljavanje. Iste je godine **Portugal** uspostavio izvanrednu mjeru koja omogućuje djelomično kumuliranje naknada za nezaposlenost s dohotkom od rada radi poticanja dugotrajno nezaposlenih osoba da se vrate na tržište rada. U travnju 2024. **Slovačka** je pokrenula je nacionalni projekt Financijski poticaji za zapošljavanje kako bi se pružila potpora nezaposlenima u nepovoljnom položaju zbog dobi, složene obiteljske situacije, niskog stupnja obrazovanja, gubitka radnih navika, invaliditeta i drugih razloga. Od travnja do rujna 2024. **Mađarska** je pokrenula poziv za pilot-program probnog rada, kojem je cilj zadovoljavanje potreba poduzeća za radnom snagom povećanjem domaće ponude radne snage i promicanjem zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba. MSP-ovi koji sudjeluju u programu primaju potporu ne samo za plaće (do devet mjeseci), već i za pružanje personaliziranog razvoja i mentorstva dugotrajno nezaposlenim osobama na temelju procjene njihovih kompetencija. Dugotrajno nezaposlene osobe primaju dodatnu naknadu (uz plaću) kao poticaj da ostanu zaposlene do devet mjeseci. **Hrvatska** je 2023. pokrenula ciljani program aktivne politike tržišta rada („Job plus”) za dugotrajno nezaposlene i ranjive skupine. U okviru tog se programa, ovisno o udaljenosti od tržišta rada, dugotrajno nezaposlenim osobama nudi skup od dvije do tri mjere (program aktivacije, uključivanje na tržište rada i/ili usavršavanje/osposobljavanje) za potporu njihovoj integraciji na tržište rada.

Nekoliko država članica poduzelo je mjere za jačanje svojih aktivnih politika tržišta rada i pružanje pomoći različitim skupinama. Finska priprema reformu službi za zapošljavanje i gospodarski razvoj. Odgovornost za organizaciju tih usluga prenijet će se na općine ili općinska područja zajedničkog upravljanja, koja će se uspostaviti 1. siječnja 2025.

Uspostavit će se model financiranja za općine kako bi razvile svoje aktivnosti promicanja zapošljavanja. **Slovensko** Ministarstvo rada, obitelji, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti preispituje i ažurira dokumente za provedbu Smjernica za provedbu aktivne politike tržišta rada za razdoblje 2021. – 2025., pri čemu se osobita pozornost posvećuje Planu aktivne politike zapošljavanja i Katalogu mjera aktivne politike zapošljavanja. U **Belgiji** je savezna vlada donijela paket mjera za potporu postupnom povratku radnika nakon dugotrajnog bolovanja. U studenom 2023. pokrenuta je komunikacijska kampanja za informiranje tih radnika o svim dostupnim načinima ponovnog ulaska na tržište rada. Kraljevskim dekretom iz ožujka 2024. uvedena su tri obvezna sastanka sa smjernicama za bolje uključivanje. Od travnja 2025. vaučeri u iznosu od 1800 EUR bit će dostupni za prilagođeno profesionalno usmjeravanje radnika koji su na bolovanju najmanje godinu dana. Kako bi se na tržište rada ponovno uključile nezaposlene osobe starije od 50 godina, **Austrija** upotrebljava niz usluga i instrumenata financiranja, uključujući kombiniranu subvenciju za plaće (rashodi za subvencije su 2023. iznosili oko 286,3 milijuna EUR). U **Malti** se u okviru Programa za pristup zapošljavanju, koji se provodi od 2023. do 2029. i sufinancira iz fonda ESF+, isplaćuje financijska pomoć poslodavcima i mogućnosti zapošljavanja osobama koje su udaljene od plaćenog rada. U **Portugalu** je cilj je programa „Qualifica On", uspostavljenog 2024., poduprijeti (pre)kvalifikaciju radnika iz poduzeća koja su zbog restrukturiranja obustavila proizvodnju. U okviru svojeg godišnjeg nacionalnog akcijskog plana za zapošljavanje za 2024. **Bugarska** nastoji usavršiti/prekvalificirati 9000 osoba i pružiti potporu zapošljavanju za gotovo 10 000 osoba. Osim toga, u razdoblju od 2023. do 2026. **Bugarska** ulaže 153 milijuna EUR, uz potporu iz fonda ESF+, u cjeloviti pristup integraciji neaktivnih osoba na tržište rada pojačanim aktivnostima uključivanja, osposobljavanja i informiranja. U **Slovačkoj** se u okviru novog nacionalnog projekta „Vještine za tržište rada", koji se do 2026. sufinancira iz fonda ESF+, nastoji pružiti potpora tražiteljima zaposlenja u njihovim nastojanjima da pronađu posao prekvalifikacijom. Ciljna skupina su tražitelji zaposlenja u nepovoljnom položaju u skladu sa Zakonom o zavodu za zapošljavanje (npr. osobe mlađe od 26 godina, građani stariji od 50 godina; dugotrajno nezaposleni i niskokvalificirane osobe).

Nekoliko država članica poduzima mjere za jačanje kapaciteta i uspješnosti svojih javnih službi za zapošljavanje s obzirom na postojeći manjak radne snage i potrebe za vještinama. U razdoblju od 2021. do 2023. iz Mehanizma za oporavak i otpornost poduprt je niz aktivnosti kontinuiranog osposobljavanja za zaposlenike javnih službi za zapošljavanje u **Španjolskoj**. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Španjolska** je 2023. dovršila ulaganje za obnovu javnih službi za zapošljavanje poboljšanjem unutarnjih sustava upravljanja, modernizacijom radnih mjesta i digitalizacijom službe za podršku građanima. **Hrvatska** je 2023. započela digitalizaciju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Tim je ulaganjem uspostavljen sustav upravljanja digitalnim identitetom i sustav upravljanja ljudskim resursima. Od 2024. **Cipar** je uveo mobilne jedinice javnih službi za zapošljavanje, koje će do kraja 2029. obilaziti sve okruge u ruralnim i urbanim područjima. Mobilne jedinice sufinanciraju se iz Mehanizma za oporavak i otpornost do prve polovine 2026., a iz fonda ESF+ od druge polovine 2026. do kraja 2029. U siječnju 2024., u okviru Zakona o punoj zaposlenosti iz prosinca 2023., **francuski** Sustav javnih službi za zapošljavanje „Pôle Emploi" postupno je zamijenjen sustavom „France Travail". Očekuje se da će se tim novim sustavom poboljšati koordinacija dionika JSZ-ova, reorganizacija potpore i praćenja nezaposlenih te ojačati mjere za integraciju radnika s invaliditetom.

Neke su države članice ojačale suradnju između javnih službi za zapošljavanje i socijalnih službi kako bi povećale učinak svojih aktivnih politika tržišta rada. U travnju 2024. u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Rumunjska** je pokrenula digitalnu

platformu za upravljanje vaučerima za radnike u kućanstvu. Među ostalim, očekuje se da će platforma biti interoperabilna s drugim relevantnim bazama podataka, kao što su one javnih službi za zapošljavanje, Ministarstva rada i socijalne zaštite te Ministarstva financija. U svibnju 2024. u **Italiji** su na snagu stupila nova pravila radi poboljšanja digitalne platforme na kojoj se prikupljaju informacije od socijalnih službi i javnih službi za zapošljavanje. Opći je cilj bolje uskladiti potražnju i ponudu radne snage.

U nekoliko država članica provedene su mjere za privlačenje stranih talenata i ublažavanje napetosti na tržištu rada. U studenom 2024. **Španjolska** je uvela sveobuhvatnu reforma za modernizaciju migracijskih politika kako bi se odgovorilo na demografske izazove i izazove na tržištu rada. Njezin je cilj pojednostavnjenje administrativnih postupaka i jačanje integracije promicanjem pristupa zapošljavanju, osposobljavanju i spajanju obitelji kao ključnih stupova, uz istodobno sprečavanje situacija nezakonitog statusa. **Francuska** je u siječnju 2024. donijela zakon za bolju kontrolu imigracije, uključujući mjeru za olakšavanje pristupa dozvolama za državljane trećih zemalja koji rade u deficitarnim zanimanjima ili u geografskim područjima koja imaju poteškoća u zapošljavanju radnika. U ožujku 2024. **Švedska** je pojačala suradnju između javnih službi za zapošljavanje i deset drugih vladinih tijela (npr. agencija za socijalno osiguranje, porezna uprava, agencija za migracije) kako bi se bolje koordinirale mjere za privlačenje i zadržavanje visokokvalificirane međunarodne radne snage. Osim toga, od prosinca 2023. državljani trećih zemalja koji sudjeluju u jamstvu za zapošljavanje i razvoj u **Švedskoj** imaju lakši pristup učenju jezika i daljnjem učenju odraslih. U srpnju 2024. **Češka** je uvela izuzeće od obveze posjedovanja radne dozvole za visokokvalificirane radnike iz deset zemalja koje nisu članice EU-a. U studenom 2023. **Malta** je ažurirala Uredbu o agencijama za zapošljavanje i stoga poduzela važne korake kako bi regulirala rad agencija za zapošljavanje, privremeno zapošljavanje i eksternalizaciju radi zaštite državljana trećih zemalja od iskorištavanja.

Nekoliko država članica provelo je reforme kako bi uskladile svoje sustave naknada za nezaposlene s aktualnim socioekonomskim uvjetima. U srpnju 2023. **Njemačka** je provela privremene odredbe na temelju Zakona o naknadama za građane, povećala financijsku potporu za samce (s 502 EUR na 563 EUR) i potaknula pružanje osposobljavanja. Te će izmjene ostati na snazi do 31. prosinca 2024. **Švedska** je reformirala svoje osiguranje u slučaju nezaposlenosti u lipnju 2024. kako bi poboljšala pokrivenost za nezaposlene osobe, uz istodobno bolje usklađivanje socijalnih naknada s razdobljem isplate naknade (tj. smanjenje naknade za 5 postotnih bodova svakih 100 dana). Očekuje se i povećanje minimalne razine potpore aktivnostima. Očekuje se da će izmijenjeno zakonodavstvo stupiti na snagu 1. listopada 2025. **Finska** je reformom naknade za stanovanje, donesenom u travnju 2024., ukinula odbitak za opći ostvareni dohodak u vrijednosti od 300 EUR. Međutim, ta je promjena djelomično nadoknađena drugim povećanjima naknade. U siječnju 2024. **Malta** je reformirala svoj sustav naknada za nezaposlenost kako bi se stope naknada bolje uskladile s posljednjom plaćom primatelja, uzimajući u obzir nacionalnu minimalnu plaću. Tijekom prvih šest tjedana naknade će činiti 60 % prethodne plaće, a smanjit će se na 55 % tijekom sljedećih 10 tjedana i na 50 % tijekom posljednjih 10 tjedana. Osim toga, u okviru plana za oporavak i otpornost, **Malta** provodi postupak praćenja mjera politike povezanih s naknadama za nezaposlenost. Prvo izvješće okvirno bi trebalo biti podneseno do kraja 2024., nakon čega će uslijediti novo za pet godina. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost **Španjolska** je reformirala sustav nedoprinosnih naknada za nezaposlenost. Zakonom se te naknade proširuju na osobe mlađe od 45 godina bez obiteljskih obveza i poljoprivredne radnike, prilagođava se ljestvica progresivnosti te se naknade usklađuju sa zapošljavanjem. U studenom 2023. **Portugal** je proširio naknade za nezaposlenost kako bi se uključile žrtve

nasilja u obitelji, u skladu s Programom za dostojanstven rad i nedavnim izmjenama Zakona o radu.

Neke države članice poduzele su mjere za poboljšanje reprezentativnosti organizacija zaposlenika i potporu izgradnji kapaciteta socijalnih partnera. U srpnju 2023. **Luksemburg** je prilagodio pravila o članstvu i izbornim listama strukovnih komora kako bi se uključili naučnici, tražitelji zaposlenja u posebnom radnom odnosu te zaposlenici i naučnici na roditeljskom dopustu. U svibnju 2024. **Španjolska** je donijela reformu u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost kojom je smanjila radni staž potreban za glasovanje i kandidiranje na izborima za predstavnička tijela zaposlenika u poduzećima za radnike u kulturnom i kreativnom sektoru. U travnju 2024. **Mađarska** je pokrenula mjeru sufinanciranu iz fonda ESF+ kojom se podupire izgradnja kapaciteta socijalnih partnera**,** pružanjem mogućnosti financiranja za plaće novih zaposlenika, osposobljavanjem, organizacijom događanja, studijskim posjetima ili sudjelovanjem na međunarodnim događanjima.

2.4. Smjernica br. 8: Promicanje jednakih mogućnosti za sve, poticanje socijalne uključenosti te suzbijanje siromaštva

U ovom se odjeljku razmatra provedba smjernice za zapošljavanje br. 8 u okviru koje se državama članicama preporučuje da promiču jednake mogućnosti za sve, potiču socijalnu uključenost i bore se protiv siromaštva, u skladu s načelima stupa br. 2 (rodna ravnopravnost), 3 (jednake mogućnosti), 11 (skrb za djecu i potpora djeci), 12 (socijalna zaštita), 14 (minimalni dohodak), 15 (dohodak u starosti i mirovine), 16 (zdravstvo), 17 (uključenost osoba s invaliditetom), 18 (dugotrajna skrb), 19 (stanovanje i pomoć beskućnicima) i 20 (dostupnost osnovnih usluga). Odjeljak 2.4.1. sadržava analizu ključnih pokazatelja, a odjeljak 2.4.2. informacije o mjerama politike koje su poduzele države članice.

2.4.1. Ključni pokazatelji

Rast bruto raspoloživog dohotka kućanstava (GDHI) po stanovniku neznatno se povećao na razini EU-a 2023. U 2023. iznosio je 111,1 (razina 2008. = 100), što je za 0,6 bodova više nego 2022. Najveće povećanje zabilježeno je u Malti, dok su manja, ali i dalje znatna povećanja zabilježena u Hrvatskoj, Španjolskoj i Grčkoj (vidjeti sliku 2.4.1.). Rumunjska, Mađarska, Malta, Poljska i Litva ostvarile su 2023. „najbolje rezultate” zbog visokih razina (više od 140 % u odnosu na 2008.). S druge strane, najveći pad zabilježen je u Estoniji, a slijede je Slovačka i Češka, koje su i dalje na relativno visokim razinama. S obzirom na njihove rezultate 2023. utvrđeno je da su Italija i Austrija u „kritičnom stanju” zbog niskih razina, među ostalim i zbog pogoršanja. U Estoniji, Slovačkoj, Češkoj i Švedskoj (gdje su razine bile blizu prosjeka EU-a, ali nakon pogoršanja iz prethodne godine) te u Finskoj, Nizozemskoj, Francuskoj i Belgiji (gdje su razine bile ispod prosjeka EU-a unatoč širokoj stabilnosti ili malim poboljšanjima u odnosu na prethodnu godinu) je 2023. bilo „potrebno praćenje”.

Slika 2.4.1.: Rast bruto raspoloživog dohotka kućanstava (GDHI) po stanovniku blago se povećao u EU-u i razlikovao među državama članicama 2023.

Rast realnog bruto raspoloživog dohotka kućanstava (GDHI) po glavi stanovnika, razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (2008. = 100, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. legenda je navedena u Prilogu. Podaci za BG nisu dostupni.
Izvor: Eurostat [tepsr_wc310], europski sektorski računi.

Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) neznatno se smanjio u EU-u 2023., među ostalim zahvaljujući odlučnim mjerama politike za ublažavanje negativnih socijalnih učinaka visokih troškova života. Taj je pokazatelj 2023. ipak bio u „kritičnom stanju" u Španjolskoj, Grčkoj i Latviji, za koje se relativno visoke razine (26,5 %, 26,1 % odnosno 25,6 %) nisu znatno poboljšale ili su se čak neznatno povećale (za 0,5 postotnih bodova u Španjolskoj) – vidjeti sliku 2.4.2. Za Mađarsku, Luksemburg, Estoniju i Litvu je „potrebno praćenje" zbog relativno visoke razine (24,3 % za Litvu i 24,2 % za Estoniju) ili znatnog povećanja (+2 postotna boda za Luksemburg i +1,3 postotna boda za Mađarsku). Istodobno su Rumunjska i Bugarska zabilježile stanje „slabih rezultata koji se poboljšavaju", s najvišim razinama u EU-u (32,0 % odnosno 30,0 %), ali i najvećim padom (–2,4 postotna boda odnosno –2,2 postotna boda). Na suprotnoj strani spektra Češka, Slovenija, Nizozemska i Finska ostvarile su „najbolje rezultate" (stope AROPE iznosile su 12,0 %, 13,7 % odnosno 15,8 % za posljednje dvije). Neki znakovi konvergencije bili su očiti u svim državama članicama EU-a. Međutim, razlike su bile velike i među regijama EU-a, među ostalim unutar država članica, posebno u Italiji, Francuskoj, Poljskoj, Njemačkoj, Portugalu, Španjolskoj i Belgiji (vidjeti sliku 8. u Prilogu 5.), uključujući najudaljenije regije. U tom je pogledu procjena distribucijskog učinka reformi i

ulaganja i dalje posebno važna kako bi se osigurao njihov doprinos glavnom cilju EU-a da se do 2030. najmanje 15 milijuna ljudi izbavi iz siromaštva[222].

Slika 2.4.2.: Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti neznatno se smanjila 2023. u EU-u, uz određenu konvergenciju među državama članicama

Udio stanovništva izložen riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

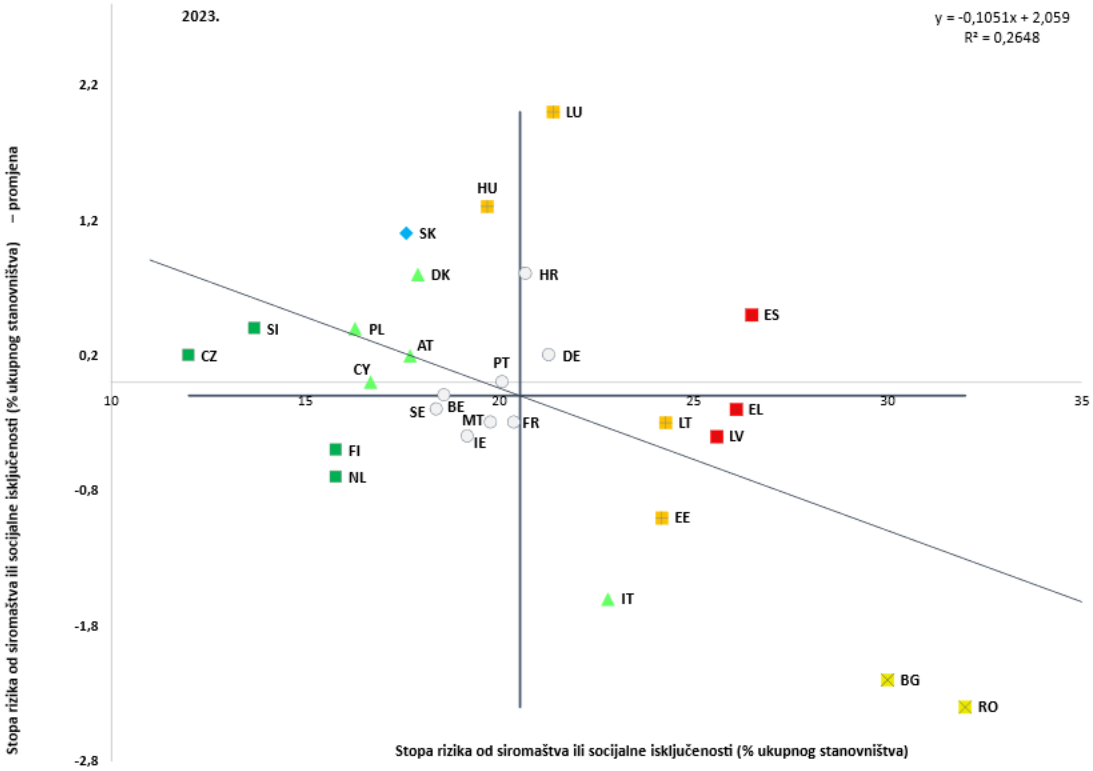

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Prekid u vremenskom nizu za HR.
Izvor: Eurostat, [ilc_peps01n], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Financijsko siromaštvo i udio osoba koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih blago su se smanjili, a teška materijalna i socijalna oskudica ostala je stabilna. Unatoč višim troškovima života, ta opća stabilnost odražava učinke ublažavanja odgovora politika poduzetih na razini EU-a i država članica. Češka je 2023. (odnosi se na dohotke iz 2022.), nakon smanjenja, imala najniže stope rizika od siromaštva (AROP) (9,8 %), a slijedile su je Danska (11,8 %), Irska (12,0 %), Finska (12,2 %), i Belgija (12,3 %) – vidjeti gornji grafikon na slici 2.4.3. S druge strane, najveće udjele imale su Latvija (22,5 %), Estonija (22,5 %), Rumunjska (21,1 %), Litva (20,6 %), Bugarska (20,6 %) i Španjolska (20,2 %), unatoč činjenici da su zabilježena smanjenja (osim Latvije koja je ostala stabilna). Brze procjene Eurostata koje se odnose na dohotke za 2023. upućuju na to da su stope AROP u prosjeku bile stabilne u EU-u i u većini država članica, dok su se u Luksemburgu, Grčkoj, Austriji i Francuskoj povećale, a smanjile u Portugalu, Španjolskoj, Njemačkoj, Finskoj, Estoniji i Nizozemskoj[223]. Udio osoba u teškoj materijalnoj i socijalnoj oskudici u EU-u ostao

[222] Vidjeti Komunikaciju Komisije „Bolja procjena distribucijskog učinka politika država članica" (COM(2022) 494 final).
[223] Vidjeti Dohodovne nejednakosti i pokazatelji siromaštva za 2023. brze procjene – eksperimentalni rezultati na povezanoj internetskoj stranici Eurostata.

je uglavnom stabilan, ali se i dalje znatno razlikovao među državama članicama, u rasponu od 2 % u Sloveniji do 19,8 % u Rumunjskoj (vidjeti srednji grafikon na slici 2.4.3.). Međutim, povećao se u nekoliko država članica (Austrija, Danska, Mađarska i Španjolska, s povećanjem većim od 1 postotnog boda), a smanjio u Rumunjskoj, Latviji, Hrvatskoj i Francuskoj. U skladu s nastavkom pozitivnih kretanja na tržištu rada zahvaljujući održivom gospodarskom rastu 2022., udio osoba koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih smanjio se 2023. (na temelju aktivnosti 2022.). To je bio slučaj u većini država članica, s najnižim razinama u Malti, Sloveniji, Luksemburgu i Poljskoj, a najvišima u Belgiji, Njemačkoj, Danskoj, Francuskoj i Irskoj – vidjeti srednji grafikon na slici 2.4.3. Velika povećanja cijena posljednjih godina, posebno hrane i energije, kao i njihov nerazmjeran učinak na niže dohotke, pridonijeli su povećanju stopa AROP utvrđenih 2019.[224] Od 2022. do 2023. ta se brojka u EU-u povećala za 1,3 postotna boda, na 15,1 %. Unatoč tom prvom povećanju nakon nekoliko godina pada, stopa je i dalje ispod vrijednosti iz 2019. (16,5 %). Stope AROP povećale su se i u velikoj većini država članica, osim u Bugarskoj, Austriji, Španjolskoj i Poljskoj. Najveća su povećanja zabilježena u Estoniji (+6,2 postotna boda, na 20,5 %), a slijede ih Nizozemska i Malta (+3,3 odnosno +3,1 postotni bod, na 13 % za obje zemlje).

Slika 2.4.3.: Stopa rizika od siromaštva i udio osoba koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih smanjili su se, a teška materijalna i socijalna oskudica ostala je stabilna.

Sastavnice glavnog pokazatelja stope izloženosti riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (u %, 2015., 2022. i 2023.)

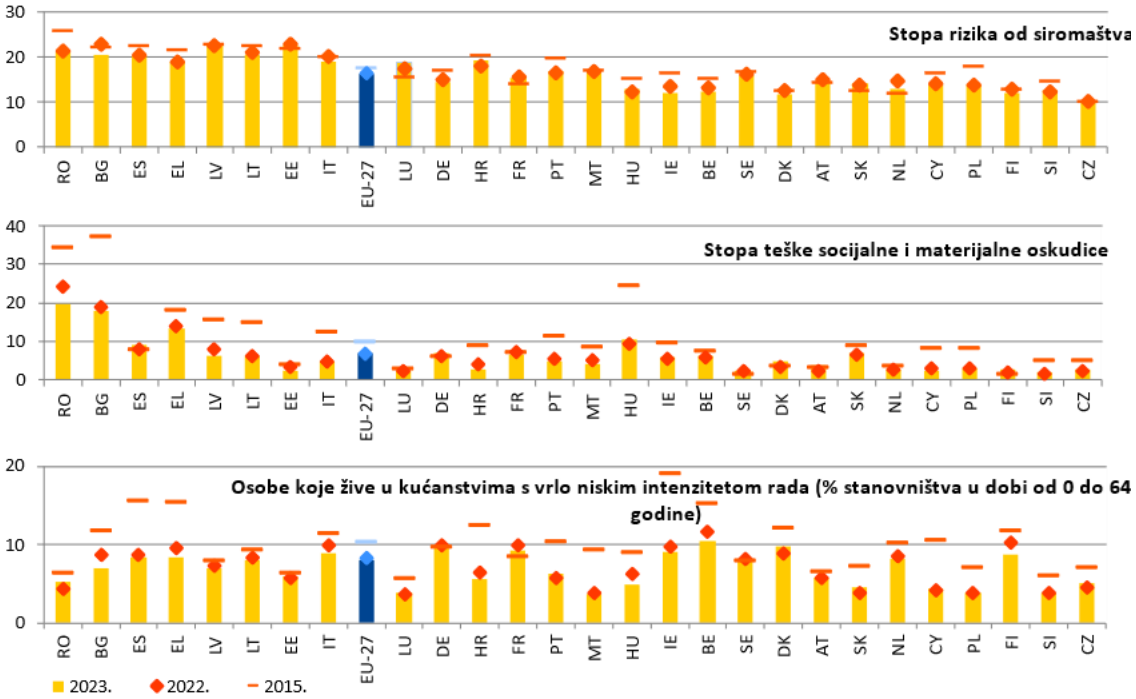

Napomena: pokazatelji su rangirani prema stopama AROPE u 2023. Prekid niza za Hrvatsku u pogledu stope rizika od siromaštva i za Francusku u pogledu stope teške materijalne i socijalne oskudice.
Izvor: Eurostat [tessi010], [tepsr_lm420], [tepsr_lm430], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

[224] Osobe izložene riziku od siromaštva 2019. su osobe čiji je odgovarajući raspoloživi dohodak ispod praga rizika od siromaštva *izračunan 2019.*, prilagođen harmoniziranim indeksom cijena (HIPC) od 2019. do 2023. Podaci dostupni na [ilc_li22].

Siromaštvo djece u EU-u ostalo je uglavnom stabilno, ali broj pogođene djece 2023. neznatno se smanjio. Ove se godine, prvi put od pandemije bolesti COVID-19, broj djece AROPE u EU-u blago smanjio (19,9 milijuna u odnosu na oko 20 milijuna 2022.). Međutim, to smanjenje broja nije dovelo do niže stope zbog smanjenja ukupnog broja djece. Stopa je stoga bila stabilna na 24,8 % u odnosu na 24,7 % u 2022., što je za 3,5 postotnih bodova više nego za cjelokupno stanovništvo. Slovenija, Finska, Češka, Danska i Nizozemska ostvarile su „najbolje rezultate", pri čemu su AROPE stope za djecu ispod 16 %. S druge strane, Španjolska i Bugarska bile su u „kritičnom stanju", uz povećanje (za više od 2 postotna boda na 34,5 %) za Španjolsku i stope iznad 33 % bez znatnog poboljšanja za Bugarsku u usporedbi s prethodnom godinom. „Potrebno praćenje" ocjena je za Mađarsku, u kojoj je zabilježeno najveće povećanje (+6,3 postotna boda) 2023., zajedno s Luksemburgom, Grčkom i Francuskom, u kojima su isto tako zabilježene relativno visoke stope. Najveća smanjenja zabilježena su u Rumunjskoj i Italiji (za više od 1 postotnog boda), obje u situacijama „slabih rezultata koji se poboljšavaju", pri čemu je u Rumunjskoj zabilježena jedna od najviših vrijednosti (39 %). Općenito, broj i udio djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti povećali su se u 15 država članica.

Slika 2.4.4.: Stopa izloženosti djece riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti ostala je uglavnom stabilna, na višoj razini nego za cjelokupno stanovništvo u većini država članica

Udio djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

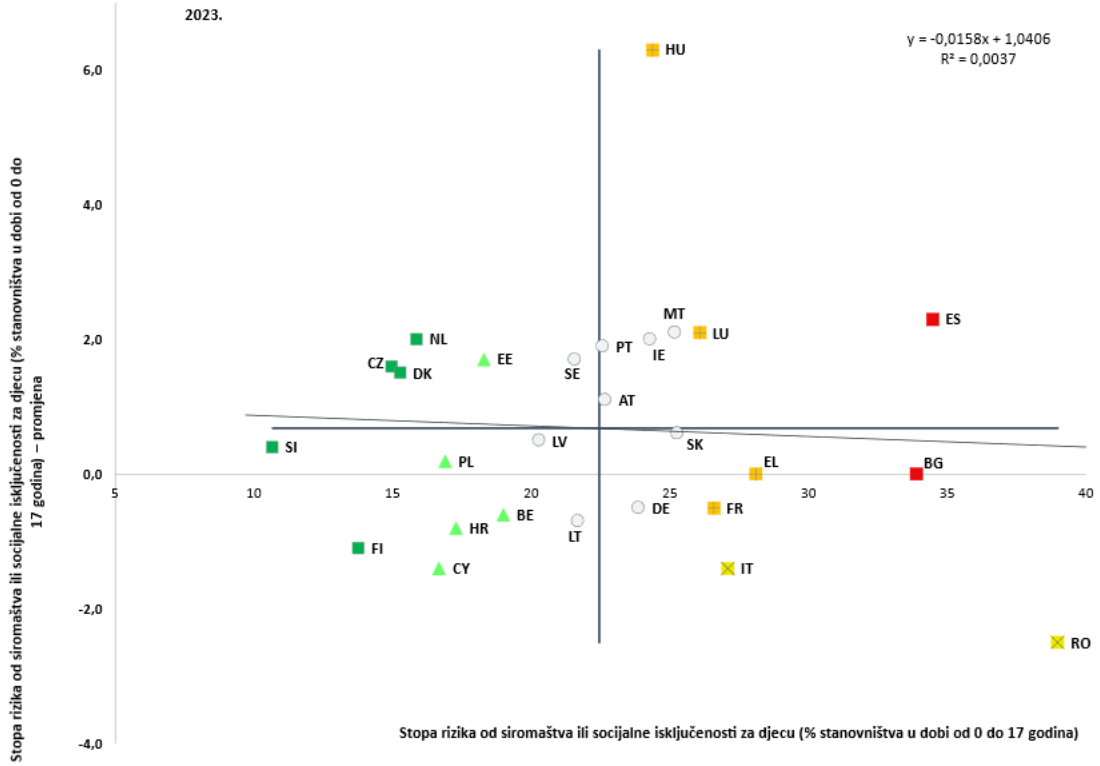

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Prekid u vremenskom nizu za Hrvatsku.
Izvor: Eurostat, [tepsr_lm412], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Sastavnice stope izloženosti djece riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti ostale su stabilne na razini EU-a, ali u nekim državama članicama zabilježene su znatne promjene. Stopa rizika od siromaštva (AROP) ostala je uglavnom stabilna za djecu i iznosila je 19,4 % u 2023. (s 19,3 % u 2022., što se odnosi na dohodak 2022. odnosno 2021.).

Najveće povećanje zabilježeno je u Mađarskoj (+7,1 postotni bod), a najveće smanjenje u Njemačkoj (–1 postotni bod). Kao i 2022., stope AROP bile su najviše za Rumunjsku, Španjolsku i Bugarsku, a najniže za Finsku, Dansku i Sloveniju. Eurostatove brze procjene dohodaka za 2023. upućuju na opću stabilnost siromaštva djece u EU-u u cjelini i u većini država članica, uz smanjenja u Njemačkoj, Estoniji, Španjolskoj, Finskoj, Portugalu, Sloveniji i Slovačkoj te povećanja u Češkoj, Grčkoj, Latviji, Poljskoj i Švedskoj[225]. Učestalost teške materijalne i socijalne oskudice među djecom također je ostala uglavnom nepromijenjena, na 8,4 % u EU-u 2023., ali uz znatan pad u Rumunjskoj (–8,2 postotna boda). Naposljetku, udio djece koja žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih ostao je stabilan na 7,5 % u 2023. u EU-u i u većini država članica. Izbavljanje djece iz siromaštva i socijalne isključenosti ključno je kako bi im se pomoglo da ostvare svoj puni potencijal i prekinu ciklus međugeneracijskog siromaštva. Važnu ulogu u rješavanju tog problema ima provedba europskog jamstva za djecu u svim državama članicama[226].

Okvir 5 o europskom stupu socijalnih prava: Skrb o djeci u državama članicama EU-a

Pokazalo se da kvalitetan rani i predškolski odgoj i obrazovanje pozitivno utječe na izglede djece, a putem njih i na gospodarska i društvena kretanja. Sudjelovanje u kvalitetnom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u ranoj dobi poboljšava društveni i kognitivni razvoj, posebno za djecu u nepovoljnom položaju. Time se pridonosi boljim rezultatima obrazovanja i zapošljavanja kasnije u životu i ublažava međugeneracijski prijenos siromaštva. Nadalje, kvalitetan rani i predškolski odgoj i obrazovanje omogućuje roditeljima da usklade obiteljski i poslovni život te tako ujedno doprinosi većoj rodnoj ravnopravnosti, većem sudjelovanju na tržištu rada i gospodarskom rastu, kao i smanjenju siromaštva[227]. U *Preporuci Vijeća o ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju: ciljevi iz Barcelone za 2030.* povećava se cilj sudjelovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju za 2030. na najmanje 45 % za djecu mlađu od tri godine (uz iznimke za države članice koje zaostaju)[228]. U njoj se i poziva države članice da uklone razlike u sudjelovanju u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju između djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) i ukupnog stanovništva. U skladu s *Preporukom Vijeća o europskom jamstvu za djecu*, pristup visokokvalitetnom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju trebao bi biti učinkovit i besplatan za djecu koja su izložena riziku od siromaštva[229].

Sudjelovanje djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju u EU-u u prosjeku se u proteklom desetljeću povećavalo znatno manje od onoga druge djece. Nakon četiri godine postupnog povećanja sudjelovanja djece koja nisu izložena riziku od siromaštva u razdoblju 2015. – 2018. i iznenadnog povećanja broja djece koja su bila izložena siromaštvu 2019., razlika između stopa sudjelovanja za te dvije skupine 2019. uglavnom je iznosila oko 12 postotnih bodova, što je razina iz 2015. Razlika je 2021. bila najveća zbog naglog povećanja sudjelovanja djece

[225] Vidjeti Dohodovne nejednakosti i pokazatelji siromaštva za 2023. brze procjene – eksperimentalni rezultati i tablicu sa svim pokazateljima na poveznoj internetskoj stranici Eurostata.

[226] Preporuka Vijeća (EU) 2021/1004 od 14. lipnja 2021. o uspostavi europskog jamstva za djecu (SL L 223, 22.6.2021., str. 14.).

[227] Vidjeti, među ostalim, Darvas, Z. M., Welslau, L. i Zettelmeyer, J., *Incorporating the impact of social investments and reforms in the European Union's new fiscal framework*, Bruegel Working Paper, 2024., i Rossin-Slater, M. i Wüst, M., *What is the added value of preschool for poor children? Long-term and intergenerational impacts and interactions with an infant health intervention*, American Economic Journal: Applied Economics, 12(3), 2020.

[228] Vidjeti 2022/C 484/01. Iznimke od cilja od „najmanje 45 %" utvrđene su u stavku 3. točki (a).

[229] Preporuka Vijeća (EU) 2021/1004 od 14. lipnja 2021. o uspostavi europskog jamstva za djecu.

koja nisu izložena siromaštvu i uglavnom stagnacije sudjelovanja djece koja su mu izložena. Razlika između tih dviju skupina 2023., koja je iznosila 15,8 postotnih bodova, bila je znatno veća nego 2015. (sudjelovalo je samo 25,2 % djece izložene riziku od siromaštva u odnosu na 41,0 % djece koja mu nisu izložena).

Napredak u sudjelovanju u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju znatno je sporiji među djecom u nepovoljnom položaju

Djeca u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju izložena riziku od siromaštva (jedan sat ili više tjedno, % djece mlađe od tri godine)

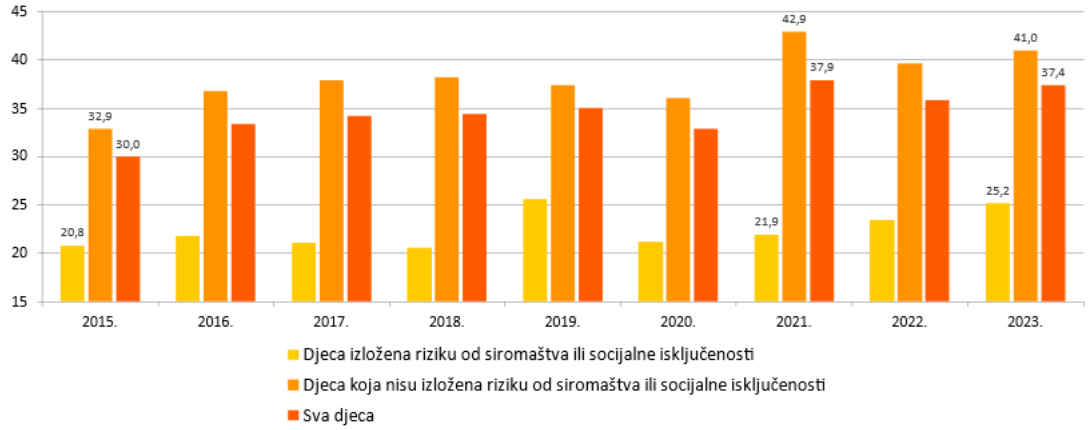

Napomena: Procijenjene su brojke za 2020.
Izvor: Eurostat [ilc_caindform25b].

Cjenovna nepristupačnost i slaba dostupnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja otežavaju pristup, posebno za djecu koja su izložena riziku od siromaštva, što države članice rješavaju u svojim akcijskim planovima za europsko jamstvo za djecu, uz potporu financijskih sredstava EU-a. Na primjer, iako je rani i predškolski odgoj i obrazovanje u nekim državama članicama već besplatan za djecu iz najsiromašnijih obitelji (npr. **Danska** i **Slovenija**), **Portugal** provodi reformu kako bi pristup ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju bio besplatan za svu djecu, a **Poljska** je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost uvela naknade za roditelje djece mlađe od tri godine koja sudjeluju u sustavu formalne skrbi kako bi pokrila ili smanjila troškove povezane s naknadama za usluge skrbi o djeci. U mnogim zemljama u sektoru ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ujedno nema dovoljno objekata ni osoblja. **Bugarska** se obvezala da će proširiti mrežu usluga za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, a **Njemačka** u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost da će izgradnjom novih objekata u svojem akcijskom planu stvoriti 90 tisuća dodatnih mjesta za skrb o djeci. Ulaganja u rani i predškolski odgoj i obrazovanje podupiru se iz fonda ESF+. Povećanje kapaciteta za skrb o djeci 2022. provodilo se u okviru 22 operativna programa fonda ESF+ u šest država članica, a za to je izdvojen iznos od 60,7 milijuna EUR. Nadalje, većina država članica EU-a u svoje je planove za oporavak i otpornost uključila mjere za proširenje kapaciteta, uključivosti i/ili kvalitete ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Odgovarajuća ulaganja iznose više od 8 milijardi EUR.

Razina siromaštva ukupnog stanovništva i djece ostala je stabilna u EU-u, ali se u nekim državama članicama znatno povećala. Razina siromaštva mjeri se kao razlika između razine dohotka osoba izloženih riziku od siromaštva i praga siromaštva[230]. Ta se

[230] Taj pokazatelj, poznat i kao relativni medijan jaza rizika od siromaštva, izračunava se kao razlika između medijana ekvivalentnog raspoloživog dohotka osoba ispod praga rizika od siromaštva i praga rizika od

razina 2023. neznatno spustila na 23,0 % u EU-u (odnosi se na dohotke iz 2022.) – vidjeti sliku 2.4.5. Najveća je bila u Rumunjskoj (37,4 %), a slijede je Slovačka (29,9 %) i Mađarska (29,5 %), nakon znatnog povećanja (za 5,4, 11,5 odnosno 10,1 postotni bod). Najveći pad zabilježen je u Belgiji (–4,2 postotna boda) te je rezultirao najnižom razinom u EU-u (14,0 %). Razina siromaštva veća je među osobama koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih i iznosila je oko 63,0 % na razini EU-a 2023. (u odnosu na dohodak iz 2022.)[231]. Razina siromaštva djece u EU-u u prosjeku je ostala nepromijenjena te je veća nego kod ukupnog stanovništva (24,4 %). U tom su području stope bile najviše u Mađarskoj (64,3 %), nakon vrlo znatnog povećanja (za 49,8 postotnih bodova, što je više nego utrostručenje u odnosu na jednu od najnižih stopa 2022.), a zatim u Rumunjskoj (39,4 %) i Slovačkoj (37,7 %) zabilježena su povećanja od 6,3 odnosno 12,7 postotnih bodova. Najveće smanjenje zabilježeno je u Bugarskoj (–10,9 postotnih bodova), u kojoj je ta stopa i dalje ostala visoka (31,9 %), i Italiji (–8 postotnih bodova), u kojoj se spustila na razinu ispod prosjeka EU-a (19,9 %). Najniže stope zabilježene su u Finskoj (15,4 %) i Belgiji (15,2 %).

siromaštva, izražena kao postotak praga rizika od siromaštva. Taj prag iznosi 60 % nacionalnog medijana ekvivalentnog raspoloživog dohotka svih osoba u zemlji i ne odnosi se na EU u cjelini.

[231] Eurostat [ilc_li06].

Slika 2.4.5.: Razina siromaštva u EU-u bila je uglavnom stabilna, ali je često bila veća za djecu

Relativni jaz rizika od siromaštva prema pragu siromaštva, ukupnom stanovništvu i djeci (od 0 do 17 godina, %)

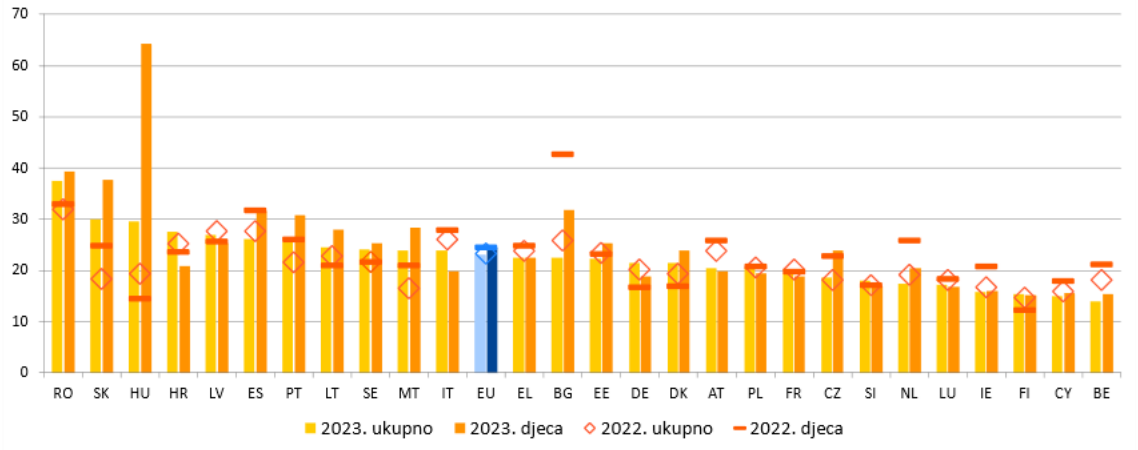

Napomena: Prekid u vremenskom nizu za Francusku i Luksemburg 2022. i Hrvatsku 2023.
Izvor: Eurostat, [ilc_li11], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Slika 2.4.6.: Rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti i dalje je veći za osobe s invaliditetom u svim državama članicama

Udjeli osoba s invaliditetom i osoba bez invaliditeta izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (16 godina i više, %)

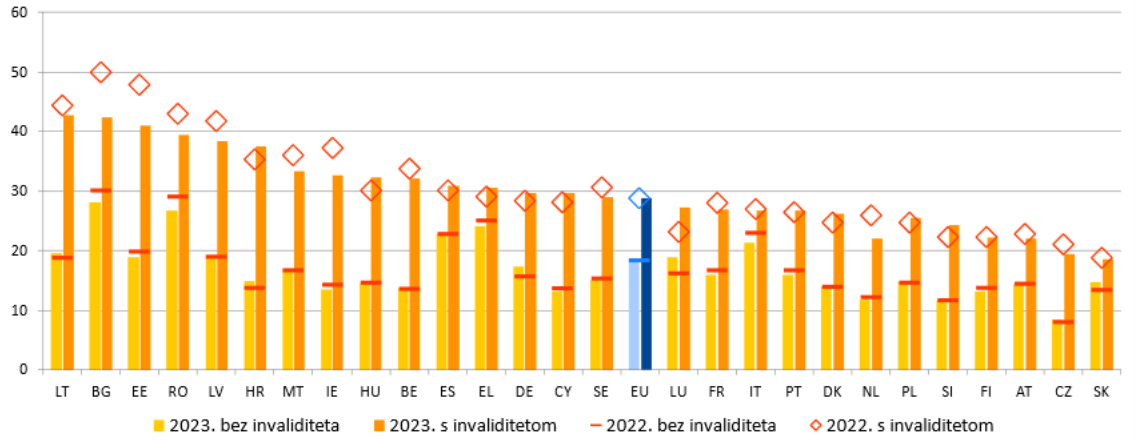

Napomena: Prekid u vremenskom nizu za Hrvatsku i procijenjeni podaci za Njemačku za 2023.
Izvor: Eurostat [hlth_dpe010], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Rizici od siromaštva ili socijalne isključenosti i dalje su visoki za osobe s invaliditetom. Stopa AROPE za tu je skupinu u EU-u 2023. iznosila 28,8 %, što je 10 postotnih bodova više nego za ostatak stanovništva. Znatno se razlikovao i među državama članicama – vidjeti sliku 2.4.6. Unatoč blagom smanjenju u odnosu na prošlu godinu, najviše stope zabilježene su u Litvi (42,7 %), Bugarskoj (42,4 %) i Estoniji (41 %), dok je najniža stopa zabilježena u Slovačkoj (18,6 %). U Rumunjskoj i Bugarskoj zabilježene su najviše razine materijalne i socijalne oskudice među osobama s invaliditetom (28,4 % odnosno 28,1 %). Općenito, osobe s invaliditetom u radnoj dobi bile su izložene najvećem riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, a slijede ih mlade osobe s invaliditetom (33,6 % odnosno 33,5 %). Osim toga, žene s invaliditetom bile su izložene većem riziku od muškaraca s invaliditetom (29,8 % u usporedbi s 27,6 %).

Rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti za osobe rođene izvan EU-a neznatno se smanjio, ali je i dalje znatno veći nego za osobe rođene u EU-u. Stopa AROPE za osobe

rođene izvan EU-a (39,2 %) bila je više nego dvostruko veća od stope za osobe rođene u EU-u (18,4 %). Razlika između tih dviju skupina bila je najveća u Austriji (42,7 % u odnosu na 11,4 %), Belgiji (42,1 % u odnosu na 14,6 %) i Španjolskoj (46,7 % u odnosu na 21,1 %). U Grčkoj se ta razlika 2023. znatno smanjila (za 5,1 postotni bod na 23 postotna boda), iako je stopa AROPE za osobe rođene izvan EU-a 2023. bila jedna od najviših među svim državama članicama (47,1 %). Razlika se znatno smanjila u Španjolskoj (–4,7 postotnih bodova) i Bugarskoj (–11,9 postotnih bodova), dok se najviše povećala u Malti (+8,7 postotnih bodova)[232].

Znatan broj Roma u EU-u i dalje je izložen riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti. Prema najnovijim podacima iz istraživanja, u prosjeku je 80 % Roma u zemljama obuhvaćenima istraživanjem bilo izloženo riziku od siromaštva (AROP)[233], a u razdoblju od 2016. do 2021. nije zabilježen napredak. U prosjeku je čak 83 % romske djece (mlađe od 18 godina) živjelo u kućanstvima izloženima riziku od siromaštva. Osim toga, udio Roma (48 %) koji se suočavao s teškom materijalnom oskudicom bio je veći od onoga za opću populaciju, a to se osobito odnosi na mlađu i stariju dobnu skupinu. U strateškom okviru EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma za razdoblje 2020. – 2030. države članice pozivaju se da smanje razlike u siromaštvu između Roma i opće populacije, među ostalim za djecu, za najmanje polovinu te da omoguće da do 2030. većina Roma pronađe izlaz iz siromaštva[234]. U skladu s Preporukom Vijeća o jednakosti, uključivanju i sudjelovanju Roma države članice obvezale su se na borbu protiv iznimno visoke stope rizika od siromaštva te materijalne i socijalne oskudice među Romima kako bi pružile učinkovitu potporu jednakosti, uključivanju i sudjelovanju Roma[235]. U procjeni obnovljenih nacionalnih strateških okvira za Rome države članice pozivaju se da poduzmu mjere u utvrđenim područjima u kojima su potrebna poboljšanja te da obnove i izmijene svoje okvire, među ostalim kako bi postali ambiciozniji[236]. Vijeće je donijelo Zaključke o mjerama za osiguravanje jednakog pristupa Roma odgovarajućem i desegregiranom stanovanju te rješavanje pitanja segregiranih naselja[237], u kojima je pozvalo države članice da utvrde i iskoriste sva dostupna financijska sredstva u tu svrhu.

Energetsko siromaštvo u EU-u povećalo se 2023. drugu godinu zaredom zbog visokih troškova energije, uz znatne razlike među državama članicama. U tom se kontekstu udio osoba koje ne mogu dovoljno zagrijati svoj dom povećao za 1,3 postotna boda u EU-u te je 2023. dosegnuo 10,6 %[238]. To je druga uzastopna godina povećanja, nakon stalnog pada u razdoblju od 2015. do 2021. (s 9,6 % na 6,9 %) – vidjeti sliku 2.4.7. Može se uočiti učinak povećanja cijena energije koji je započeo u drugoj polovini 2021. i pogoršao se 2022. Činjenica da je povećanje energetskog siromaštva 2023. manje nego 2022., dok je cjenovni šok bio znatno veći zimi 2022. u usporedbi sa zimom 2021., upućuje na to da su izvanredne

---

[232] Kao što pokazuje Eurostatov pokazatelj [ilc_peps06n], kojim se osobe rođene u zemljama izvan EU-a uspoređuju s osobama rođenima u zemlji koja prijavljuje podatke; osobe u dobi od 18 ili više godina. Podaci za prvu skupinu nisu dostupni za Rumunjsku.

[233] EU FRA Roma Survey 2021. Zemlje obuhvaćene istraživanjem bile su: BG, CZ, EL, ES, HR, HU, PT, RO, SK.

[234] Vidjeti: Novi strateški okvir EU-a za jednakost, uključivanje i sudjelovanje Roma (cjeloviti paket).

[235] Vidjeti: SL C 93, 19.3.2021., str. 1.

[236] Za procjenu vidjeti: COM/2023/7 final u cijelom paketu.

[237] Zaključci Vijeća o mjerama za osiguravanje jednakog pristupa Roma odgovarajućem i desegregiranom stanovanju te rješavanje pitanja segregiranih naselja.

[238] Udio osoba koje ne mogu dovoljno zagrijati svoj dom jedan je od glavnih pokazatelja koji se koriste za praćenje energetskog siromaštva u EU-u. Vidjeti dokument SPC-ISG za više informacija o pokazateljima energetskog siromaštva na razini EU-a.

mjere potpore koje su donijeli EU i njegove države članice djelotvorno ublažile učinak[239]. Energetsko siromaštvo znatno se razlikovalo među državama članicama 2023. te se kretalo u rasponu od 2,1 % u Luksemburgu do 20,8 % u Španjolskoj i Portugalu. Danska, Nizozemska, Španjolska, Litva, Mađarska, Portugal i Švedska zabilježile su najveća povećanja, dok su Bugarska, Hrvatska, Cipar, Malta, Latvija i Rumunjska zabilježile smanjenja. To je povećanje 2023. bilo znatnije za osobe izložene riziku od siromaštva nego za opće stanovništvo (+2,1 postotni bod). Kad je riječ o potonjem, energetsko siromaštvo bilo je više nego dvostruko veće od prosjeka (22,2 % u 2023.), u rasponu od 3,8 % u Finskoj do 43,6 % u Cipru. Najveće povećanje broja osoba izloženih riziku od siromaštva zabilježeno je u Danskoj, Španjolskoj, Italiji, Litvi, Mađarskoj, Austriji, Poljskoj, Sloveniji i Slovačkoj, dok je u Bugarskoj, Hrvatskoj, Cipru i Latviji zabilježeno smanjenje energetskog siromaštva.

Slika 2.4.7.: Energetsko siromaštvo u EU-u se povećava, uz znatne razlike među državama članicama

Osobe koje ne mogu dovoljno zagrijati svoj dom, ukupno stanovništvo i stanovništvo izloženo riziku od siromaštva, 2022. i 2023. (%)

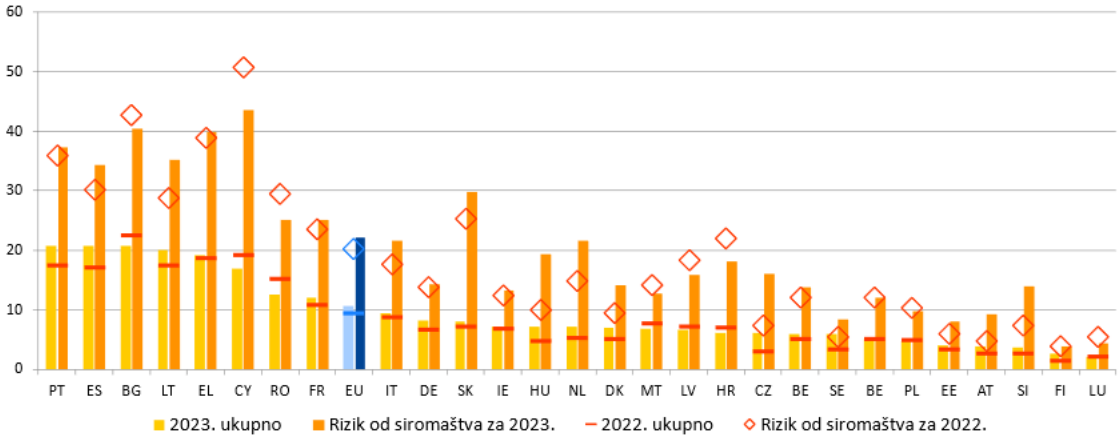

Napomena: Prekid u vremenskom nizu za LT 2023.
Izvor: Eurostat [ilc_mdes01], EU-SILC.

Dohodovna nejednakost u EU-u 2023. u prosjeku je ostala uglavnom stabilna, uz određenu konvergenciju među državama članicama. Kvintilni omjer dohotka (S80/S20) ostao je uglavnom stabilan 2023. i iznosio je 4,72 (u odnosu na 4,73 u 2022., što se odnosi na dohotke 2022. odnosno 2021.)[240]. „Kritično stanje" zabilježeno je u Litvi, Latviji i Rumunjskoj, pri čemu su razine dohodovne nejednakosti bile među najvišima u Uniji, unatoč relativno malom padu 2023. – vidjeti sliku 2.4.8. Izrazite nejednakosti zabilježene su i u Španjolskoj, Estoniji i Grčkoj te u Portugalu i Malti (posljednje dvije nakon relativno velikog povećanja). Slično tome, velika povećanja dovela su do razina oko prosjeka EU-a u Mađarskoj, Švedskoj i Hrvatskoj. Stanje u svih tih osam država članica 2023. bilo je označeno kao „potrebno praćenje". S druge strane, dohodovna nejednakost najviše se smanjila u Bugarskoj (–0,69), koja je svejedno imala jednu od najviših razina zabilježenih 2023. (6,61) te je dobila ocjenu „slabi rezultati koji se poboljšavaju", kao i Italija, koja je zabilježila manji pad (–0,35), ali s niže razine, što pridonosi uzlaznoj konvergenciji. Belgija,

[239] Najnoviji dostupni podaci o energetskom siromaštvu preuzeti su iz istraživanja EU-a o dohotku i životnim uvjetima 2023. Ankete o tim pitanjima uglavnom se provode u prvoj polovini godine, u razdoblju od siječnja do lipnja relevantne godine, pa je učinak naglog povećanja cijena energije tijekom zime 2022. vidljiv u podacima iz 2023.

[240] Pokazatelj se definira kao omjer ukupnog (ekvivalentnog raspoloživog) dohotka koji prima 20 % stanovništva s najvišim dohotkom i dohotka koji prima 20 % stanovništva s najnižim dohotkom.

Češka, Slovenija i Finska ostvarile su 2023. „najbolje rezultate". U nekim državama članicama, na primjer u Njemačkoj, Mađarskoj, Italiji, Portugalu i Švedskoj, razina dohodovne nejednakosti znatno se razlikovala i po regijama (vidjeti sliku 4. u Prilogu 5.), uključujući najudaljenije regije. Prema brzim procjenama Eurostata za dohodovnu godinu 2023. kretanje dohodovnih nejednakosti, mjereno kvintilnim omjerom dohotka, bilo je prilično stabilno u svim zemljama osim u Latviji, u kojoj je procijenjeno znatno povećanje[241]. Procjene distribucijskog učinka reformi i ulaganja posebno su važne kako bi se uzeo u obzir njihov učinak na dohodovnu nejednakost i kako bi se politike oblikovale *ex ante*.

Slika 2.4.8.: Dohodovna nejednakost u EU-u 2023. u prosjeku je ostala uglavnom stabilna, uz određenu konvergenciju među državama članicama

Kvintilni omjer dohotka (S80/S20), razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

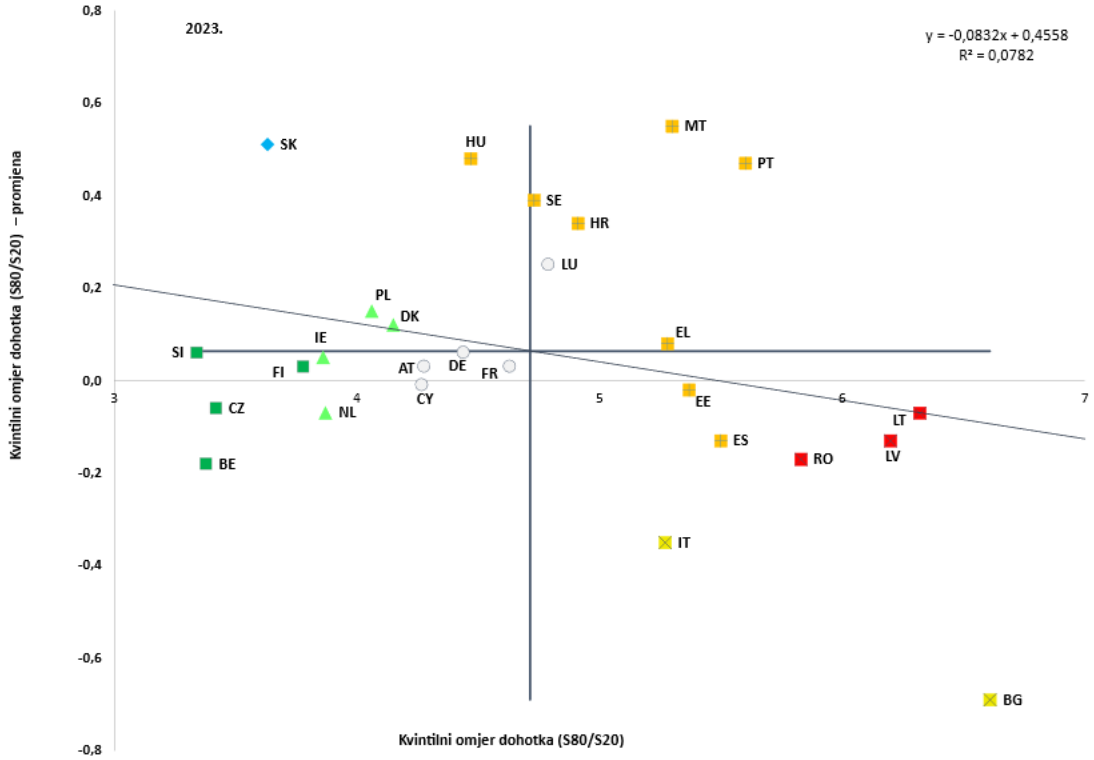

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Prekid u vremenskom nizu za Hrvatsku.
Izvor: Eurostat, [tessi180], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Dugoročno se dohodovna nejednakost smanjila nakon vrhunca u razdoblju 2014. – 2015., uz fluktuacije i određene razlike među državama članicama. Dohodovne nejednakosti (mjerene omjerom S80/S20) naglo su se povećale tijekom recesije u EU-27, a zatim su se vratile na razine poznate prije financijske krize, uz daljnji blagi pad posljednjih godina – vidjeti sliku 2.4.9. Dohodovna nejednakost na dnu raspodjele dohotka (tj. mjerena s pomoću omjera S50/S20) uglavnom se do 2023. vratila na razinu iz 2010., dok se na vrhu raspodjele (tj. S80/S50) neznatno smanjila ispod te razine. Time se naglašava učinak brzih i učinkovitih odgovora politika u EU-u posljednjih godina, posebno u vezi s krizom uzrokovanom bolešću COVID-19 i visokim troškovima života. Istodobno upućuje na to da na donjem kraju raspodjele dohotka u prosjeku nema znatnih dugoročnih poboljšanja. U

[241] Vidjeti brze procjene eksperimentalnih rezultata za 2023., str. 13.

mnogim su se državama članicama od 2007. do 2022. udjeli dohotka za niže kvintile poboljšali, ali u drugim državama članicama (Italija, Litva, Luksemburg, Mađarska, Malta, Danska i Švedska) postoje dokazi o polarizaciji[242]. Općenito, drugi, treći i četvrti kvintil dohotka (kao moguća zamjenska vrijednost srednje klase) blago su povećali svoj udio dohotka tijekom tog razdoblja u nekoliko država članica uz nekoliko važnih iznimaka (Bugarska, Cipar i Finska).

Slika 2.4.9.: Dohodovne nejednakosti u EU-27 fluktuirale su tijekom posljednjih petnaest godina, a u posljednje su se vrijeme smanjivale.

Kvantilni omjeri S80/S20, S80/S50 i S50/S20 (2010. – 2022.)

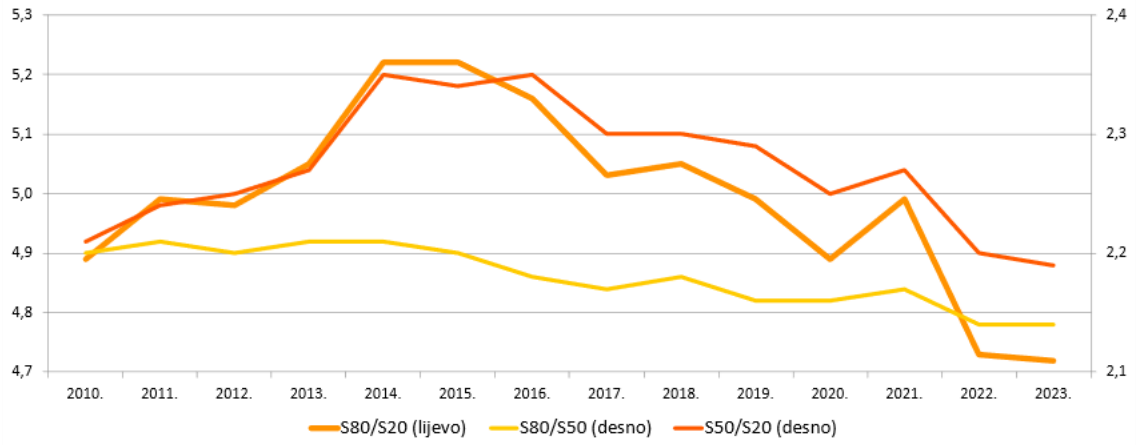

Napomena: Za prekide u serijama vidjeti tablice podataka.
Izvor: Eurostat [tessi180], [ilc_di11d], [ilc_di11e], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Rashodi za naknade za socijalnu zaštitu nominalno su se povećali, ali su se 2023. realno smanjili, uz velike razlike među državama članicama i granama[243]. Udio u BDP-u u EU-u 2023. iznosio je 26,8 % (u odnosu na 26,9 % 2022.), što je za 3,2 postotna boda manje od najviše razine zabilježene 2020. tijekom krize uzrokovane bolešću COVID-19 (30 % zbog izvanrednog odgovora politike na nju). Unatoč određenoj konvergenciji u tom pogledu od 2018. (posebno od 2020. do 2021.), razlike među državama članicama i dalje su velike, pri čemu šest država članica ima udjele iznad 28 %, a ostalih šest ispod 17 %[244]. Iako su se u nominalnoj vrijednosti rashodi za naknade za socijalnu zaštitu u EU-u 2023. povećali za 6,1 %, u realnoj su se vrijednosti blago smanjili (–0,2 %)[245], što je posljedica još uvijek visoke inflacije. Realne promjene variraju od povećanja za više od 5 % u sedam država članica do smanjenja za više od 2 % u četiri druge države članice[246]. Na razini EU-a blago smanjenje u realnim vrijednostima 2023. potaknuto je padom naknada za socijalnu isključenost za gotovo 8 % i naknada za nezaposlenost za gotovo 5 % te smanjenjem rashoda za naknade za bolovanje i zdravstvenu skrb za oko 1 %. S druge strane, rashodi povezani s davanjima za starost i nadživjele osobe realno su se povećali za 0,7 %.

[242] Na temelju podataka s neutraliziranim prekidom. Cjelovita analiza dostupna je u Gospodarske nejednakosti u EU-u – ključni trendovi i politike.
[243] Eurostat, Socijalna zaštita (spr_exp_func, preuzeto 7. studenog 2024.). Podaci za 2023. procjene su koje obuhvaćaju sve države članice osim Grčke.
[244] To su FR, FI, AT, DE, BE i IT te IE, MT, EE, RO, LT i HU.
[245] Realne promjene procjenjuju se deflacioniranjem rashoda u nominalnim iznosima u EUR [spr_exp_func] prema harmoniziranom indeksu potrošačkih cijena (HIPC) – vidjeti više pojedinosti ovdje.
[246] Riječ je o SK, PL, CY, BE, BG, LU i NL te EE, LV, IT i LT.

Rashodi za davanja za starost i davanja za nadživjele osobe i dalje čine gotovo polovinu svih rashoda za davanja za socijalnu zaštitu u EU-u. Taj je udio 2023. iznosio 46,7 % (u usporedbi s 46,2 % 2022.). Naknade za zdravstvenu skrb i bolovanje i dalje su činile drugi najveći udio (29,9 % u odnosu na 30,2 % u 2022.), obiteljske naknade iznosile su 8,6 % (kao i 2022.), a naknade za invaliditet 7,1 % (u odnosu na 7 % u 2022.). Udio naknada za nezaposlenost nastavio se smanjivati, zajedno s nezaposlenošću, na 3,9 % u 2023. (najniža razina zabilježena od 2008., prve godine vremenskog niza), u usporedbi s 4,1 % u 2022., nakon pada s rekordno visoke razine zabilježene 2020. (7,4 %). Istodobno se udio rashoda za naknade za socijalnu isključenost smanjio s 2,6 % u 2022. na 2,4 % u 2023. Za razliku od toga, udio rashoda za naknade za stanovanje (1,4 %) blago se povećao u odnosu na 2022. (1,3 %). Udio davanja za starost i davanja za nadživjele osobe povećavao se iz godine u godinu u većini država članica (16 od 26), dok se udio kategorija kao što su naknade za zdravstvenu skrb i bolovanje, nezaposlenost ili socijalnu isključenost smanjio u većini država članica.

Slika 2.4.10.: Učinak socijalnih transfera (isključujući mirovine) na smanjenje siromaštva neznatno se smanjio 2023., uz određene znakove razlika

Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva, razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

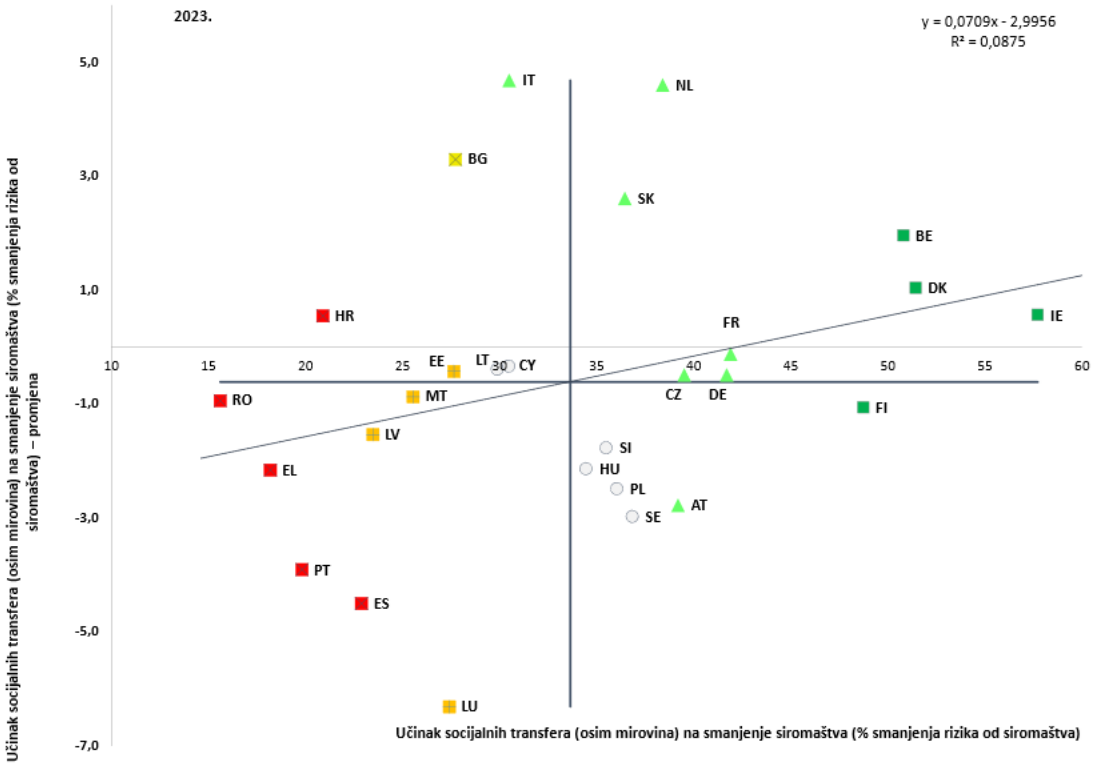

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Prekid u vremenskom nizu za Hrvatsku.
Izvor: Eurostat, [tespm050], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva neznatno se smanjio 2023., uz neke znakove razlika među državama članicama. To se smanjenje u prosjeku odnosi i na EU (–0,3 postotna boda, što je i dalje više nego prije pandemije bolesti COVID-19) i za veliku većinu država članica – vidjeti sliku 2.4.10. Razlike su ipak ostale velike među zemljama. U 2023. (odnosi se na dohotke iz 2022.) „kritično stanje" zabilježeno je u Rumunjskoj, Grčkoj, Portugalu, Hrvatskoj i Španjolskoj, koje su sve imale vrlo male učinke socijalnih transfera (od 15,6 % do 22,9 %), a sve osim Hrvatske zabilježile su

smanjenje. Za četiri države članice je „potrebno praćenje”. Među njima, Luksemburg je zabilježio najveće smanjenje učinka, dok su Estonija, Malta i Latvija imale manje učinke, a sve su bile ispod prosjeka EU-a. S druge strane, Irska, Danska, Belgija i Finska ostvarile su „najbolje rezultate” (između 48,7 % i 57,7 %). Učinak socijalnih transfera na rizik od financijskog siromaštva u EU-u se 2023. u prosjeku blago smanjio i za djecu (–0,3 postotna boda[247]) zbog smanjenja u 20 država članica (do –18,6 postotnih bodova u Mađarskoj, –8,8 postotnih bodova u Luksemburgu i –7,3 postotna boda u Švedskoj), koje ne anuliraju povećanja u manjem broju država članica (do +8,2 postotna boda u Italiji, +3,2 postotna boda u Slovačkoj i +2,5 postotnih bodova u Hrvatskoj). Razlike u učinku socijalnih transfera na smanjenje siromaštva za ukupno stanovništvo bile su velike i u regijama EU-a, posebno u Belgiji, Njemačkoj, Italiji, Mađarskoj, Poljskoj, Portugalu i Španjolskoj (vidjeti sliku 9. u Prilogu 5.), uključujući najudaljenije regije.

Iako je posljednjih godina došlo do poboljšanja, u gotovo svim državama članicama potpora minimalnom dohotku općenito nije dovoljna za izbavljanje ljudi iz siromaštva. Sustavi minimalnog dohotka djeluju kao mreža socijalne sigurnosti u krajnjoj nuždi[248]. Primjerenost potpore može se procijeniti usporedbom raspoloživog dohotka kućanstava koja se oslanjaju isključivo na minimalni dohodak (i nemaju dohodak od rada) s pragom rizika od siromaštva (AROP) – vidjeti sliku 2.4.11.[249] Za samačko kućanstvo razina potpore najvelikodušnija je u Nizozemskoj, gdje gotovo doseže prag rizika od siromaštva (od 60 % medijana ekvivalentnog raspoloživog dohotka), dok je na razini ili iznad 50 % medijana dohotka u Irskoj, Belgiji i Luksemburgu te između 30 % i 50 % medijana dohotka u većini drugih zemalja. Potpora je najniža za samačko kućanstvo u Rumunjskoj, Mađarskoj i Bugarskoj, gdje je oko ili ispod 10 % medijana dohotka. U usporedbi s 2022. primjerenost potpore poboljšala se u Estoniji (+4 postotna boda), Nizozemskoj i Luksemburgu (+3 postotna boda), Irskoj, Belgiji, Španjolskoj, Litvi i Češkoj (+2 postotna boda), a smanjila se u Italiji, Austriji, Cipru i Poljskoj (–3 postotna boda), Grčkoj i Mađarskoj (–2 postotna boda). Kad je riječ o kućanstvu koje se sastoji od dvije odrasle osobe i dvoje djece, u većini država članica primjerenost potpore slična je ili viša, uglavnom zbog povećane uloge obiteljskih naknada. Samo je u Litvi razina potpore za tu vrstu kućanstva dovoljna da ih se izbavi iz siromaštva. U usporedbi s 2022. za tu vrstu kućanstava u Estoniji, Španjolskoj, Češkoj i Slovačkoj zabilježena su znatna poboljšanja primjerenosti (za više od +5 postotnih bodova), dok je znatno smanjenje (–6 postotnih bodova) zabilježeno u Poljskoj. Naposljetku, u svim državama članicama neto dohodak koji je ostvarila osoba koja radi u punom radnom vremenu i prima minimalnu plaću (ili odgovarajuću nisku plaću u zemljama koje nemaju zakonske minimalne plaće) sustavno je veći od potpore dohotku koja se prima u okviru socijalne pomoći kad je osoba nezaposlena.

[247] Temelji se na Okviru za utvrđivanje referentnih vrijednosti za skrb o djeci i potporu djeci, koji je utvrdila podskupina za pokazatelje Odbora za socijalnu zaštitu. Pokazatelj se može izračunati iz stope AROP za djecu nakon i prije transfera (isključujući mirovine). U ovoj se analizi ne uzimaju u obzir socijalni transferi u naravi, među ostalim besplatan rani i predškolski odgoj i obrazovanje, besplatno obrazovanje i besplatna zdravstvena skrb.

[248] Preporuka Vijeća o primjerenom minimalnom dohotku kojim se osigurava aktivno uključivanje (2023/C 41/01).

[249] Osim minimalnog dohotka, kućanstva mogu imati pravo na naknade za stanovanje i obiteljske naknade.

Slika 2.4.11.: Primjerenost socijalne pomoći kućanstvima bez zaposlenih i dalje je relativno niska

Neto ekvivalentni raspoloživi dohodak kućanstava (jedna osoba i dvije odrasle osobe s dvoje djece mlađe od 14 godina) koja primaju socijalnu pomoć, kao postotak medijana ekvivalentnog raspoloživog dohotka, 2023. (%)

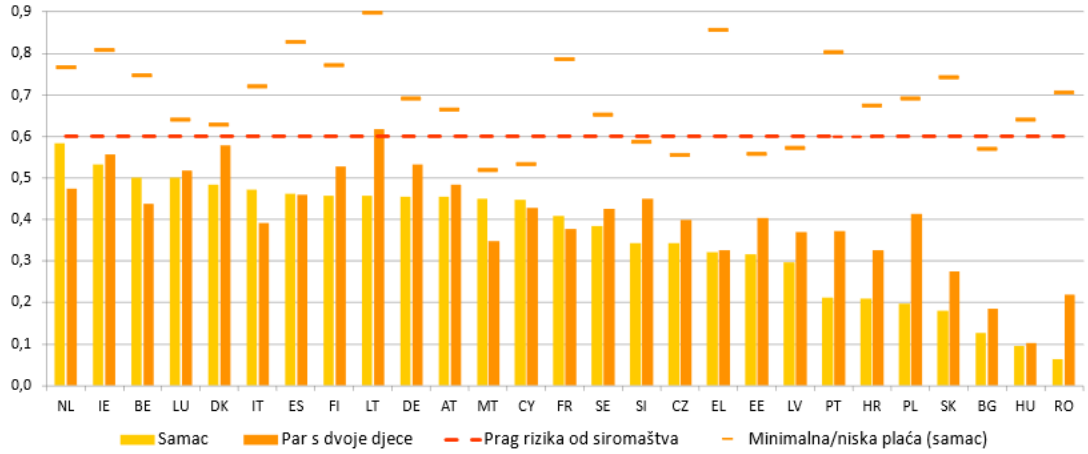

Napomena: odrasli članovi kućanstva koji nisu zaposleni i ne primaju naknadu za nezaposlenost. Neto prihodi, uključujući socijalnu pomoć, obiteljske naknade i naknade za stanovanje, nakon poreza i doprinosa za socijalno osiguranje. Neto dohodak samca koji radi u punom radnom vremenu i prima zakonsku minimalnu plaću (ili 45 % prosječne plaće za zemlje koje nemaju zakonsku minimalnu plaću: Danska, Italija, Austrija, Finska i Švedska).

Izvor: Vlastiti izračuni na temelju rezultata OECD-ova modela poreznih olakšica, verzija modela 2.6.3., i Eurostat [ilc_di03], istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Nezaposlenost je i dalje glavni čimbenik rizika od siromaštva, a socijalne naknade u prosjeku ne dobivaju sva kućanstava kojima je potrebna pomoć. U EU-u je 2023. 60,7 % kućanstava u kojima su radno sposobne osobe bile nezaposlene ili su radile vrlo malo (tj. radile su 20 % ili manje ukupnog potencijalnog radnog vremena) bilo izloženo riziku od siromaštva[250] – vidjeti sliku 2.4.12. Taj je udio ostao isti kao i prethodne godine, ali postoje znatne razlike među državama članicama. Stopa rizika od siromaštva kućanstava u kojima (gotovo) nema zaposlenih (tj. kućanstava s vrlo niskim intenzitetom rada) kretala se u rasponu od 80 % u Rumunjskoj (–9 postotnih bodova u odnosu na 2022.) do manje od 40 % u Irskoj (–6 postotnih bodova). Vrlo velika povećanja zabilježena su u Austriji (+14 postotnih bodova), Cipru (+10 postotnih bodova) i Portugalu (+9 postotnih bodova), iako s mnogo nižih početnih razina, te u Sloveniji i Švedskoj (+7 postotnih bodova). Znatna smanjenja zabilježena su u Mađarskoj (–14 postotnih bodova), Belgiji (–9 postotnih bodova) i Danskoj (–8 postotnih bodova). Istodobno je udio osoba izloženih riziku od siromaštva koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih i koje primaju socijalne naknade u EU-u 2023. iznosio 83,5 %, što je povećanje u odnosu na 81,1 % prethodne godine – vidjeti sliku 2.4.13.[251] Postoje znatne razlike među državama članicama, a ta se stopa kreće od (gotovo) 100 % u Danskoj, Austriji i Francuskoj do manje od 60 % u Hrvatskoj. Pokrivenost se od 2022. do 2023. (dohodovna godina 2021. odnosno 2022.) povećala ili je ostala uglavnom stabilna (s promjenama manjima od 2 postotna boda) u većini država članica. Znatna povećanja zabilježena su u Austriji (+15,8 postotnih bodova), Mađarskoj (+12,8

[250] Osim toga, stopa rizika od siromaštva za nezaposlene u EU-u u prosjeku je 2023. iznosila 47,5 %, pri čemu su stope u osam zemalja bile više od 50 %, a u Litvi, Nizozemskoj i Rumunjskoj oko 60 % ili više. Rizici od siromaštva među nezaposlenima su danas veći nego u razdoblju prije pandemije bolesti COVID-19 (odnosi se na dohotke iz 2019.) u 12 država članica.

[251] To uključuje sve vrste socijalnih naknada, a ne samo sustave minimalnog dohotka.

postotnih bodova), Italiji (+12,2 postotna boda) i Latviji (+8,3 postotna boda), dok je znatno smanjenje zabilježeno u Malti (–23,7 postotnih bodova). U otprilike dvije trećine država članica minimalni dohodak može se kombinirati (barem djelomično) s dohotkom od rada, čime se potiče sudjelovanje na tržištu rada.

Slika 2.4.12.: Stope siromaštva i dalje su visoke među kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih

Stopa rizika od siromaštva osoba koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih (%)

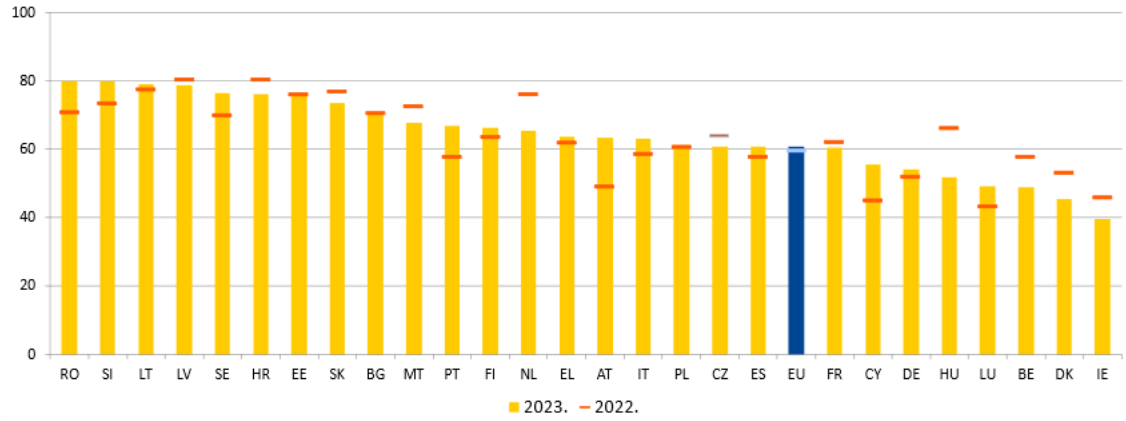

Napomena: prekid u vremenskom nizu 2023. za Hrvatsku. Kućanstva u kojima (gotovo) nema zaposlenih [s vrlo niskim intenzitetom rada] kućanstva su u kojima su radno sposobni članovi tijekom prethodne godine odradili radno vrijeme koje je jednako ili manje od 20 % ukupnog potencijalnog radnog vremena.
Izvor: Eurostat [ilc_li06], istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Slika 2.4.13.: Udio osoba izloženih riziku od siromaštva koje primaju socijalne naknade znatno se razlikuje među državama članicama

Stopa primatelja naknade za osobe izložene riziku od siromaštva u dobi od 18 do 64 godine koje žive u kućanstvima u kojima (gotovo) nema zaposlenih (%).

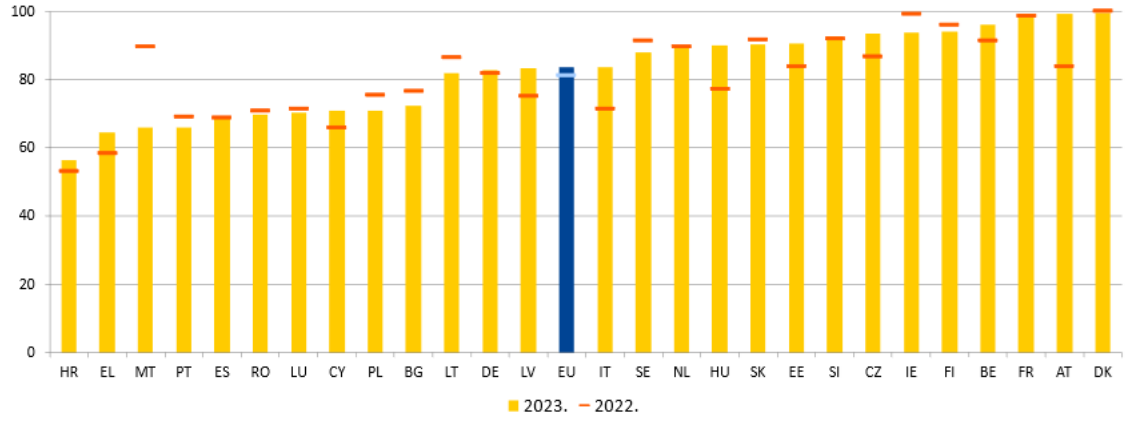

Napomena: prekid u vremenskom nizu 2023. za Francusku.
Izvor: Eurostat [ilc_li70], istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Financijsko siromaštvo i dalje je veće za osobe u nestandardnim oblicima zaposlenja nego za druge radnike, iako davanja u okviru socijalne zaštite relativno više utječu na smanjenje njihova rizika od siromaštva. Iako je učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva u EU-u 2023. (odnosi se na dohotke iz 2022.) bio znatno veći za radnike u nestandardnim oblicima zaposlenja, kao što su zaposlenici s ugovorima na određeno vrijeme (22,2 %) i osobe koje rade u nepunom radnom vremenu (24,2 %) te za samozaposlene osobe

(26,2 %) nego za prosječne zaposlenike (12,0 %)[252], financijsko siromaštvo među njima bilo je veće u većini država članica. Na razini EU-a stopa rizika od siromaštva iznosila je 12,8 % među radnicima s ugovorom o radu na određeno vrijeme (u usporedbi s 5,3 % među radnicima s ugovorom na neodređeno vrijeme), 14,3 % među osobama koje rade u nepunom radnom vremenu (u usporedbi sa 7,1 % među osobama zaposlenima na puno radno vrijeme) i 20,7 % među samozaposlenim osobama, u usporedbi s prosjekom od 6,4 % među svim zaposlenicima[253]. Financijsko siromaštvo radnika s ugovorima o radu na određeno vrijeme u osam država članica[254] bilo je veće od 15 %, a u tri od tih zemalja (Bugarska, Cipar i Švedska) čak i više od 20 %. Osim toga, u deset država članica je bilo veće nego u razdoblju prije pandemije bolesti COVID-19 (na temelju referentne godine 2019.). Među samozaposlenim osobama stopa siromaštva bila je viša od prosjeka EU-a u osam država članica[255] te je u Poljskoj i Estoniji iznosila gotovo 30 %, a u Rumunjskoj čak 68 %. Osim toga, bila je veća nego 2019. u 16 država članica.

Pokrivenost socijalnim naknadama uvelike se razlikuje među državama članicama, kategorijama radnika i prema radnom statusu. Udio radno sposobnih osoba (od 16 do 64 godine) izloženih riziku od siromaštva (prije socijalnih transfera) koji primaju socijalne naknade u prosjeku je u EU-u 2023.[256](u odnosu na dohotke iz 2022.) bio veći među radnicima s ugovorom o radu na određeno vrijeme (39,2 %) nego onima s ugovorima na neodređeno vrijeme (27,3 %) i među osobama koje rade u nepunom radnom vremenu (33,3 %) nego među osobama zaposlenima na puno radno vrijeme (25,7 %). Međutim, u šest država članica (Švedska, Slovenija, Estonija, Bugarska, Danska i Cipar) manje je vjerojatno da će radnici s ugovorom na određeno vrijeme primati naknade nego radnici koji rade na ugovor na neodređeno vrijeme, a u drugih je šest država članica (Estonija, Italija, Portugal, Latvija, Bugarska i Slovenija) manje vjerojatno da će radnici koji rade u nepunom radnom vremenu primati naknade nego radnici koji rade u punom radnom vremenu. Slično kao i 2022., u pet zemalja (Hrvatska, Grčka, Luksemburg, Poljska i Rumunjska) socijalne naknade je 2023. primalo manje od 10 % zaposlenih i izloženih riziku od siromaštva (prije socijalnih transfera). Za samozaposlene osobe izložene riziku od siromaštva (prije socijalnih transfera) najmanje je vjerojatno da će primati socijalne naknade, a njihova je pokrivenost 2023. iznosila 12,7 % u EU-27, što je bliže razini prije pandemije bolesti COVID-19 (10,8 % u 2019.), što je smanjenje u odnosu na 29,0 % u 2021. zbog postupnog ukidanja izvanrednih mjera potpore poduzetih kao odgovor na pandemiju bolesti COVID-19. Taj je udio 2023. ostao ispod 5 % u sedam država članica (Portugal, Slovačka, Luksemburg, Poljska, Hrvatska, Grčka i Rumunjska). Samo je nešto više od polovine (52,4 %) nezaposlenih osoba izloženih riziku od siromaštva 2023. u prosjeku primalo socijalne naknade u EU-u. Taj je udio bio

[252] Posebni izvadak Eurostata iz istraživanja EU-a o dohotku i životnim uvjetima na temelju glavnih raščlambi ključnog pokazatelja primjerenosti iz okvira za praćenje pristupa socijalnoj zaštiti. Vidjeti: Pristup radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti – (Djelomično) ažuriranje okvira za praćenje – 2023.

[253] Međutim, teško je procijeniti dohodak samozaposlenih osoba, a pokazatelj stope materijalne i socijalne oskudice upućuje na nešto nižu razinu za samozaposlene osobe nego za zaposlenike (8,0 % odnosno 8,9 % u EU- u 2023.).

[254] To su BG, CY, SE, LU, HU, PT, IT i AT.

[255] To su FR, SI, LV, PT, ES, PL, EE i RO.

[256] Posebni izvadak Eurostata koji se odnosi na pokazatelj stope primatelja naknada za „učinkovit pristup" iz okvira za praćenje pristupa socijalnoj zaštiti. Vidjeti: Pristup radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti – (Djelomično) ažuriranje okvira za praćenje – 2023. Ciljno stanovništvo je stanovništvo izloženo riziku od siromaštva prije socijalnih transfera. Socijalne naknade obuhvaćene pokazateljem jesu one primljene na individualnoj razini, bez starosnih i obiteljskih mirovina.

znatno niži, oko 15 % ili manje, u šest država članica (Grčka, Rumunjska, Poljska, Hrvatska, Slovačka i Nizozemska).

Općenito govoreći, pristup odgovarajućoj socijalnoj zaštiti i dalje se razlikuje među državama članicama unatoč poboljšanjima u proteklih nekoliko godina[257]**.** Kad je riječ o formalnom osiguranju[258], u proljeće 2023. i dalje su postojale razlike u 15 država članica za najmanje jednu skupinu radnika u nestandardnim oblicima zaposlenja u najmanje jednoj grani socijalne zaštite, a to su najčešće bile naknade za nezaposlenost, naknade za bolovanje i/ili rodiljne naknade. Nadalje, u 13 država članica pristup najmanje jednoj grani socijalne zaštite bio je dobrovoljan za najmanje jednu skupinu radnika u nestandardnim oblicima zaposlenja, najčešće u odnosu na naknade za starost i za nezaposlenost, a zatim slijede naknade za invaliditet i bolovanje te rodiljne naknade. Samozaposlene osobe suočile su se s nedostacima u formalnom osiguranju u jednoj ili više grana socijalne zaštite u 18 država članica, najčešće u vezi s naknadama za nezaposlenost i naknadama za ozljede na radu i profesionalne bolesti. Nadalje, u 18 država članica njihovo je osiguranje bilo dobrovoljno, najčešće za naknade za bolovanje, naknade za starost i rodiljne naknade. Procjene dostupne na nacionalnoj razini upućuju na to da je stopa sudjelovanja samozaposlenih osoba u većini dobrovoljnih programa niska.

[257]Vidjeti Izvješće Komisije o provedbi Preporuke Vijeća o pristupu radnika i samozaposlenih osoba socijalnoj zaštiti, COM(2023) 43 final i okvir za praćenje potvrđen 2020. i ažuriranje (2023.) objavljeno u svibnju 2024.

[258] Formalno osiguranje skupine znači da je za određenu granu socijalne zaštite (npr. starost, bolest, nezaposlenost, rodiljni dopust) u važećem zakonodavstvu ili važećem kolektivnom ugovoru utvrđeno da pojedinci u pojedinoj skupini imaju pravo sudjelovati u sustavu socijalne zaštite kojim je obuhvaćena određena grana.

Slika 2.4.14.: Stopa preopterećenosti troškovima stanovanja ostala je uglavnom stabilna na razini EU-a, uz određena odstupanja među državama članicama

Udio osoba koje žive u kućanstvima i preopterećene su troškovima stanovanja, razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

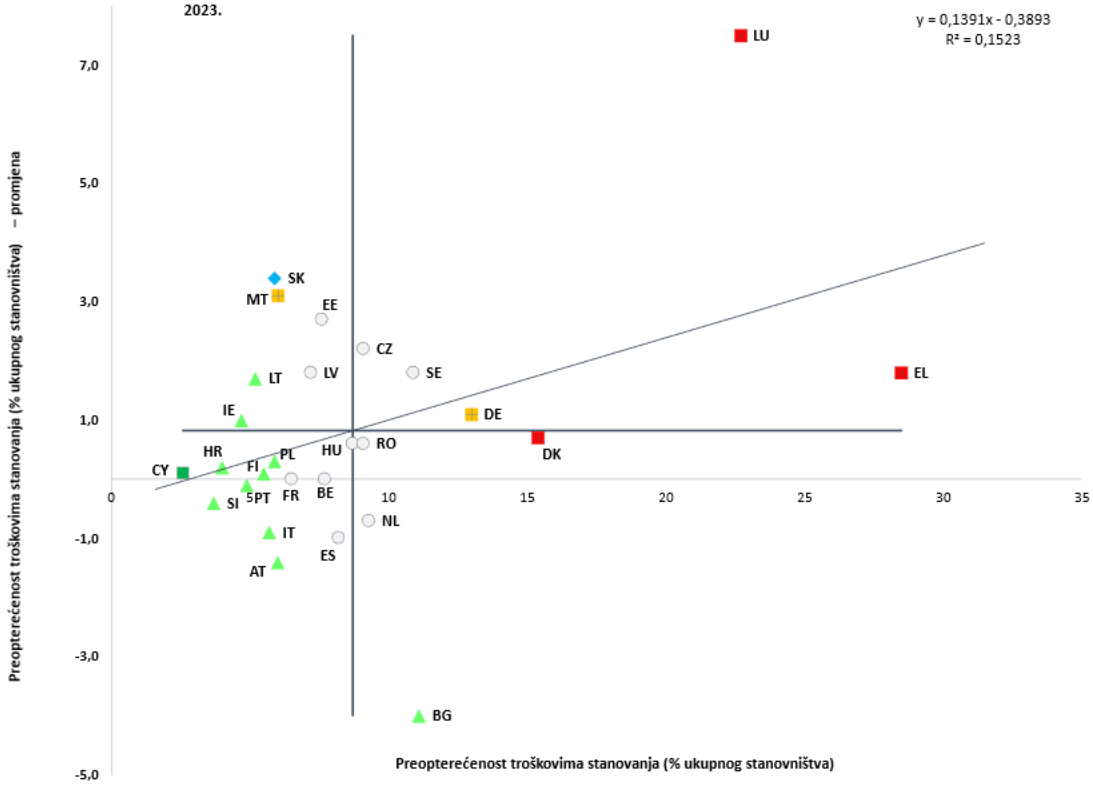

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Prekid u vremenskom nizu za Njemačku i Maltu.
Izvor: Eurostat [tespm140], istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Cjenovna pristupačnost stanovanja sve je veći problem u EU-u. Udio stanovništva EU-a preopterećenog troškovima stanovanja ostao je 2023. uglavnom stabilan (8,8 % u odnosu na 8,7 % u razdoblju 2021. – 2022.), što pokazuje znakove odstupanja – vidjeti sliku 2.4.14. Grčka i Luksemburg bili su 2023. u „kritičnom stanju", kao i Danska. Grčka je zabilježila najvišu stopu među državama članicama (28,5 %), uz povećanje od 1,8 postotnih bodova, a Luksemburg drugu najvišu stopu, 22,7 %, uz povećanje od 7,5 postotnih bodova. Slijedila je Danska s 15,4 %, što je povećanje od 0,7 postotnih bodova u odnosu na 2022. Za Njemačku i Maltu bilo je „potrebno praćenje" zbog relativno visoke vrijednosti pokazatelja za Njemačku (13,0 %) i velikog povećanja za Maltu (za 3,1 postotni bod na 6,0 %). Cipar (2,6 %) je 2023. jedini ostvario „najbolje rezultate". Među osobama izloženima riziku od siromaštva, stopa preopterećenosti troškovima stanovanja bila je znatno viša nego za ostatak stanovništva u EU-u, odnosno 33,5 % u odnosu na 4,1 %. Najviše stope preopterećenosti troškovima stanovništva izloženog riziku od siromaštva u 2023. zabilježene su u Grčkoj (86,3 %, što je povećanje za 1,8 postotnih bodova), Danskoj (72,3 %, što je povećanje za 1,6 postotnih bodova) i Luksemburgu (62,2 %, što je povećanje za 26,5 postotnih bodova), a najniža stopa (ispod 20 %) zabilježena je u Cipru (8,9 %). Razlike među zemljama mogu biti posljedica različitih razina cijena stambenih nekretnina, nacionalnih politika za socijalno stanovanje i/ili javnih subvencija i naknada koje vlade pružaju za stanovanje – vidjeti odjeljak 2.4.2. Općenito, u svim državama članicama najmoprimci na privatnom tržištu najma nekretnina bili su znatno više pogođeni preopterećenošću troškovima stanovanja (20,3 %) nego

najmoprimci koji plaćaju sniženu cijenu ili ne plaćaju najamninu (11,3 %) i vlasnici s nepodmirenim hipotekarnim kreditima ili zajmovima (5,3 %).

Okvir 6 o europskom stupu socijalnih prava: Pristup stanovanju i socijalnom stanovanju u EU-u – izazovi i kretanja

Pristup socijalnom stanovanju ili kvalitetnoj pomoći za stanovanje onima kojima je potrebna glavni je prioritet EU-a, u skladu s 19. načelom europskog stupa socijalnih prava. Pristup stanovanju je temelj za zaštitu pojedinaca od rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti te doprinosi pristojnoj kvaliteti života. Uvjetuje pristup obrazovanju i mogućnostima zapošljavanja te utječe na mobilnost povezanu s radom unutar država članica i na jedinstvenom tržištu EU-a. U tom kontekstu socijalno stanovanje može poslužiti kao krajnja mjera za one kojima je to potrebno kad cjenovna pristupačnost stanovanja na tržištu predstavlja problem. U tom se smislu u ministarskoj Deklaraciji iz Liègea poziva na europski novi dogovor o cjenovno pristupačnom i socijalnom stanovanju[259]. Razvoj prvog europskog plana za cjenovno pristupačno stanovanje najavljen je u okviru političkih smjernica za novu Komisiju[260].

Troškovi stanovanja opterećuju proračune kućanstava EU-a, osobito onih koja su već izložena riziku od siromaštva. Prema najnovijim dostupnim podacima Eurostata za 2023. 46,2 % odnosno 31,8 % europskih kućanstava ukupne troškove stanovanja smatra financijskim opterećenjem i velikim financijskim opterećenjem[261]. U EU-u je 2023. godine 8,8 % stanovništva živjelo u kućanstvu u kojem su ukupni troškovi stanovanja (bez naknada za stanovanje) činili više od 40 % ukupnog raspoloživog dohotka kućanstva. Ta takozvana „stopa preopterećenja" iznosila je čak 33,5 % za osobe koje su već izložene riziku od siromaštva. Općenito, udio ukupnih troškova stanovanja u raspoloživom dohotku kućanstava u prosjeku je iznosio 19,7 %, ali 38,2 % za osobe izložene riziku od siromaštva (AROP) – vidjeti sliku. Troškovi stanovanja kao udio raspoloživog dohotka također su se znatno razlikovali među državama članicama te su iznosili više od polovine proračuna kućanstava u Grčkoj i Danskoj, a nešto manje od trećine u Italiji, Portugalu, Malti i Cipru. Nadalje, u proljeće 2022. 28 % stanovništva EU-a i 33 % stanara u socijalnim stanovima očekivalo je da će vjerojatno imati poteškoće s plaćanjem računa za režije, što u konačnici može dovesti do deložacija. Povećanje najamnina i cijena nekretnina koje je nadmašilo rast dohotka pogoršalo je cjenovnu pristupačnost stanovanja, posebno u velikim gradovima EU-a. Istodobno, liste čekanja za socijalno stanovanje mogu biti duge (više od sedam godina u 25 % općina u Nizozemskoj i desetljeća u Danskoj)[262], a broj ljudi koji čekaju može biti velik (na primjer, 136 156 kućanstava u Poljskoj, 61 880 u Irskoj i 257 271 u Belgiji). Osobe na listama čekanja mlađe su i često su migranti iz trećih zemalja (37 %). Zahtjevi se češće podnose u jednočlanim kućanstvima (na primjer, 50 – 65 % u Finskoj i Malti).

Udio socijalnog stanovanja u EU-u u ukupnom stambenom fondu smanjuje se od 1990-ih. Trenutačno je samo 12 % ukupnog stambenog fonda u EU-u namijenjeno za socijalne svrhe, a obujam fonda socijalnih stanova za najam znatno se razlikuje među državama članicama[263]. Udio socijalnih stanova najveći je u Austriji, Danskoj i Nizozemskoj, a

[259] Vidjeti Deklaraciju iz Liègea: Prema cjenovno pristupačnom, pristojnom i održivom stanovanju za sve.
[260] Vidjeti: Izbor za Europu:Političke smjernice za sljedeću Europsku komisiju.
[261] Vidjeti Eurostat [ilc_mded04].
[262] Vidjeti Eurofound, Nepristupačne cijene i neprimjereni uvjeti stanovanja u Europi, Ured za publikacije Europske unije, 2023. Brojke iz lista čekanja teško je uspoređivati na nacionalnoj razini i tijekom vremena te ih je stoga potrebno pažljivo tumačiti.
[263] Housing Europe, *The State of Housing in the EU*, 2020. Housing Europe.

uključuje i kućanstva s niskim i srednjim dohotkom[264]. U izvješću Radne skupine na visokoj razini za ulaganje u socijalnu infrastrukturu u Europi iz 2018. procijenjen je ukupni investicijski jaz od najmanje 1,5 bilijuna EUR u socijalnoj infrastrukturi za razdoblje od 2018. do 2030. i 57 milijardi EUR za cjenovno pristupačno i socijalno stanovanje[265]. Kako bi se ostvarili ciljevi zelenog plana za 2030., smatra se da je za obnovu radi poboljšanja energetske učinkovitosti potrebno 275 milijardi EUR, većinom za stambene zgrade, uključujući socijalno i cjenovno pristupačno stanovanje[266]. Uključivanje mjera energetske učinkovitosti i održivosti u politike socijalnog stanovanja može pomoći ranjivim skupinama da iskoriste mogućnosti u okviru zelene tranzicije. Najvažnije prepreke ulaganjima u socijalno stanovanje odnose se na: i. opće prepreke u građevinskom sektoru, kao što je dostupnost kvalificirane radne snage, ii. postupci izdavanja dozvola i korištenje zemljišta i iii. proračunska ograničenja i pristup financiranju.

Oko 40 % raspoloživog dohotka kućanstava izloženih riziku od siromaštva namijenjeno je troškovima stanovanja, a među državama članicama velike su razlike.

Udio troškova stanovanja u raspoloživom dohotku kućanstava (%, 2023.)

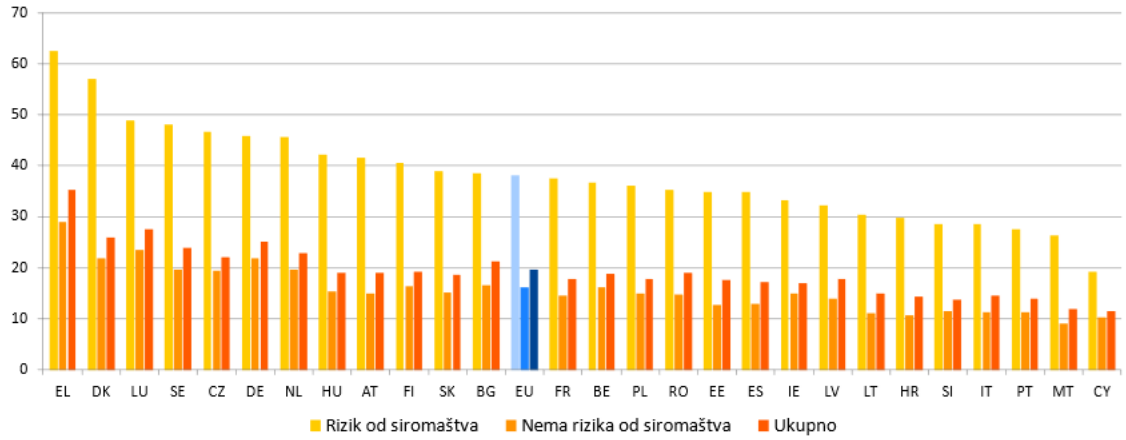

Izvor: Eurostat [ilc_mded01], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Države članice već su uvele niz regulatornih i neregulatornih reformi i programa ulaganja kako bi povećale svoj fond socijalnih stanova i poduprle cjenovnu pristupačnost stanovanja. U **Češkoj je** vlada u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost predložila novo zakonodavstvo o cjenovno pristupačnom stanovanju i programima subvencioniranih kredita. **Irska** je uvela porez na prazne stanove te porezne olakšice za plaćanje hipotekarnih kamata. Plan za oporavak i otpornost **Grčke** uključuje program obnove socijalnih stanova kako bi se pružila potpora najranjivijim skupinama kojima prijeti beskućništvo ili žive kao beskućnici. U **Španjolskoj** je uspostavljen instrument za kreditiranje kako bi se javnim i privatnim poduzećima pružila potpora za izgradnju 20 000 novih socijalnih i cjenovno pristupačnih stambenih objekata. U **Francuskoj** parlament trenutačno razmatra novi pravni okvir kako bi se ojačala uloga gradonačelnika u dodjeli socijalnih stanova i pojednostavnili regulatorni alati za kratkoročno iznajmljivanje smještaja. Donesen je novi zakon kojim se pojednostavnjuju obnova i izgradnja stambenih objekata. **Latvija** je razvila strategiju za promicanje pristupa stanovanju za kućanstva s različitim

[264] OECD, *Social housing: A key part of past and future housing policy, Employment*, 2020.
[265] Fransen, L., del Bufalo, G. i Reviglio, E., *Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe – Report of the High-Level Task Force on Investing in Social Infrastructure in Europe*, 2018.
[266] Vidjeti Val obnove za Europu – ozelenjivanje zgrada, otvaranje radnih mjesta, poboljšanje života, COM(2020) 662 final.

razinama dohotka. **Luksemburg** je donio zakon o cjenovno pristupačnom stanovanju, među ostalim za kućanstva s niskim prihodima. Donesen je skup fiskalnih i nefiskalnih mjera za potporu pristupu cjenovno pristupačnom vlasništvu i najamnini. Osim toga, u planu za oporavak i otpornost Luksemburga uvedena je reforma „Pakt o stanovanju 2.0" kojom se uspostavlja novi referentni okvir za državnu potporu općinama za izradu novih stambenih projekata izgradnjom novih zgrada ili obnovom postojećeg fonda zgrada. **Portugal** je izradio niz mjera za promicanje cjenovno pristupačnog i socijalnog stanovanja sa smanjenim PDV-om i pojednostavnjenim postupcima za poticanje izgradnje te proveo porezne poticaje za stanovanje za mlade. Sredstvima EU-a može se pružiti važna potpora provedbi tih reformi i ulaganja. Operativni priručnik za upotrebu sredstava EU-a za ulaganja u socijalno stanovanje i povezane usluge pruža informacije o mogućnostima financiranja i primjere operacija koje se mogu ostvariti bespovratnim sredstvima i povratnim financiranjem[267].

Loši stambeni sadržaji i prenapučenost utječu na znatan udio kućanstava u EU-u. U 2023. je 14,5 % stanovništva EU-a bilo izloženo nekom obliku loših stambenih uvjeta[268] te je prijavilo najmanje jedan element oskudice, odnosno krov koji propušta, nepostojanje kade/tuša ili zatvorenog WC-a ili premračan stan. Još više njih, odnosno 16,8 % živjelo je u prenapučenom kućanstvu, bez minimalnog broja soba prema sastavu kućanstva. Loši stambeni uvjeti obično su povezani s vrstom kućanstva, dohotkom i osnovom korištenja stana. U EU-u je 2023. 20,6 % samačkih kućanstava s jednim uzdržavanim djetetom i 19 % kućanstava izloženih riziku od siromaštva živjelo u lošim stambenim uvjetima, a 29,6 % kućanstava izloženih riziku od siromaštva živjelo je u prenapučenim stambenim objektima.

Slika 2.4.15.: Postoje velike razlike u korištenju programa naknada za stanovanje kako bi se kućanstvima pružila potpora za podmirivanje troškova stanovanja u državama članicama.

Javna potrošnja na naknade za stanovanje u odabranim državama članicama EU-a 2022. ili posljednje dostupne godine (% BDP-a)

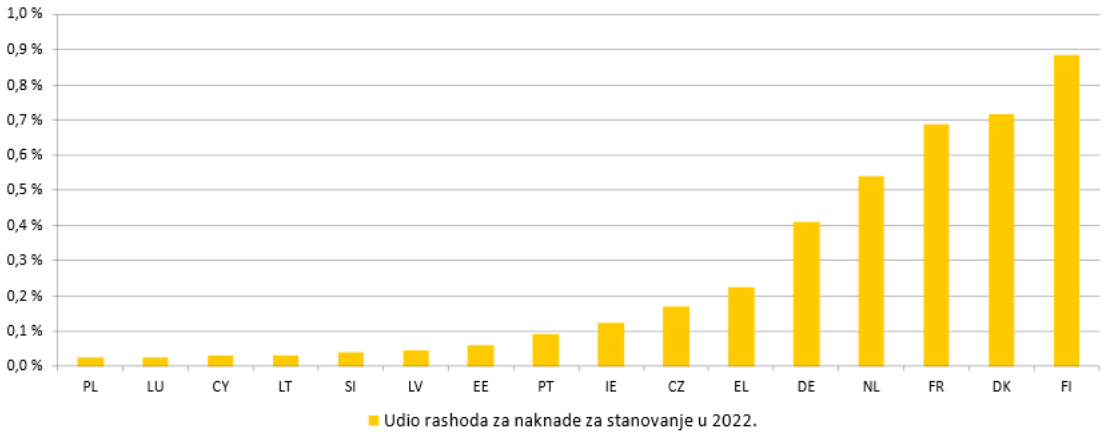

Napomena: podaci se odnose na odgovore na Upitnik OECD-a o cjenovno pristupačnom i socijalnom stanovanju za 2023., osim za Cipar, Dansku, Estoniju, Francusku, Latviju, Litvu, Poljsku i Sloveniju.
Izvor: OECD-ova baza podataka o cjenovno pristupačnom stanovanju [PH3.1]

Naknade za stanovanje često služe kao instrument potpore za stanovanje, a oblik i veličina uvelike se razlikuju među državama članicama. Naknade za stanovanje su transferi na temelju provjere imovinskog stanja i/ili dohotka koji se općenito isplaćuju kućanstvima s niskim dohotkom koja ispunjavaju relevantne kriterije prihvatljivosti kako bi

[267] Vidjeti Socijalno stanovanje i više od toga.
[268] Ovaj se odlomak temelji na pokazateljima Eurostata [ilc_mddd04a], [ilc_lvho05a] i [ilc_mddd04a].

im se pomoglo da privremeno ili dugoročno podmire troškove najma i druge troškove stanovanja. Prema podacima objavljenima u OECD-ovoj bazi podataka o cjenovno pristupačnom stanovanju, ukupna državna potrošnja na naknade za stanovanje (izražena kao postotak BDP-a), namijenjene najmoprimcima i vlasnicima nekretnina, među državama članicama EU-a najniža je u Poljskoj i Luksemburgu (0,2 %), dok je najviša u Finskoj (0,9 %), Danskoj (0,7 %) i Francuskoj (0,7 %) – vidjeti sliku 2.4.15.

Veći troškovi stanovanja i života dodatno su pogoršali poteškoće sa stanovanjem i beskućništvo. Podaci za EU prvi su put prikupljeni 2023. u okviru *ad hoc* modula za istraživanje EU-a o dohotku i životnim uvjetima o stambenim poteškoćama[269]. Od ispitanog stanovništva 4,9 % izjavilo je da je tijekom života imalo poteškoće sa stanovanjem, da je moralo boraviti s rodbinom ili prijateljima (76,2 %), u hitnom smještaju (13 %), na mjestu koje nije namijenjeno trajnom smještaju (6,6 %) ili u javnim prostorima (4,2 %). Dostupni dokazi upućuju na to da su primarni uzroci poteškoća sa stanovanjem obiteljske i osobne prirode (30 %) te da su povezani s financijskim sredstvima (25,9 %). Države članice EU-a koje su prijavile najviše stope poteškoća sa stanovanjem u prošlosti među osobama koje su trenutačno izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti bile su Danska (18,4 %), Finska (17,5 %) i Francuska (17,1 %). S druge strane, najniže stope zabilježene su u Poljskoj (1,9 %), Italiji (2,0 %) i Mađarskoj (2,1 %). Taj se uzorak također mijenja s obzirom na dob[270]. Među osobama koje žive u siromaštvu ili socijalnoj isključenosti poteškoće s plaćanjem najamnine tijekom posljednjih 12 mjeseci prijavilo je 27,7 % osoba u dobi od 30 do 54 godine, 24,0 % osoba u dobnoj skupini od 55 do 64 godine i 22,1 % osoba u dobi od 16 do 29 godina. U dobnoj skupini osoba u dobi od 65 ili više godina samo je 12,9 % osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti prijavilo poteškoće s plaćanjem najamnine. Kvantificiranje beskućništva na razini EU-a teško je zbog znatnih razlika u statističkim definicijama i pristupima mjerenju koje otežavaju izradu pouzdanih i usporedivih podataka u državama članicama. Nedavne procjene u 9. godišnjem pregledu stanja u području beskućništva i stambene isključenosti u EU-u koji su izradili FEANTSA i FAP upućuje na to da otprilike 1,3 milijuna ljudi spava na otvorenom u EU-u, tj. u noćnim skloništima ili privremenom smještaju, a 400 000 njih su djeca[271]. Prema nedavno objavljenim podacima OECD-a[272]ukupan broj beskućnika u EU-u procjenjuje se na oko milijun. Od 2022., nakon pandemije bolesti COVID-19, beskućništvo se povećalo u nekoliko država članica EU-a za koje su dostupni podaci, posebno u Irskoj i Nizozemskoj[273].

Udio starijih osoba (u dobi od 65 i više godina) izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti 2023. blago se smanjio na razini EU-a. To smanjenje, na 19,8 %, potaknuto je poboljšanjem stope AROPE za žene, iako je stopa AROPE za njih (22,2 %) ostala znatno viša nego za muškarce (16,7 %) u istoj dobnoj skupini. Situacija se znatno razlikovala od jedne do druge države članice, a stope AROPE za starije osobe kretale su se od 11 % u Luksemburgu do 47 % u Estoniji. Međutim, u apsolutnim vrijednostima broj starijih osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti nastavio se povećavati, što je posljedica starenja stanovništva, te se približio brojci od 18,6 milijuna. Istodobno se dohodovna nejednakost 2023. (mjerena kvintilnim omjerom dohotka, S80/S20) blago

[269] Ovaj se odlomak temelji na pokazateljima Eurostata [ilc_lvhd02] i [ilc_lvhd01].
[270] Eurostat [ilc_lvhd08].
[271] *9th Overview of Housing Exclusion in Europe*, FAP/FEANTSA, 2024.
[272] Kao dio OECD-ove baze podataka o cjenovno pristupačnom stanovanju.
[273] Pokazatelj HC3.1.stanovništvo koje živi kao beskućnici u OECD-ovoj bazi podataka o cjenovno pristupačnom stanovanju.

povećala u dobnoj skupini od 65 i više godina te je dosegnula 4,12, u odnosu na smanjenje zabilježeno za radno sposobno stanovništvo. Ipak, i dalje je niža nego za ukupno stanovništvo (4,72), što odražava i redistributivni učinak mirovinskog i poreznog sustava.

Financijsko siromaštvo starijih osoba u EU-u se smanjilo, a stopa teške materijalne ili socijalne oskudice bila je stabilna. Stopa rizika od siromaštva za osobe u dobnoj skupini od 65 i više godina smanjila se 2023. na 16,8 % u EU-u (u odnosu na dohotke iz 2022.), što još jednom potvrđuje da relativni dohodak starijih osoba obično ostaje stabilan u nepovoljnom gospodarskom kontekstu. Ipak, stopa AROP za starije osobe ostala je u prosjeku nešto viša nego za mlađe stanovništvo u EU-u (16,8 % za osobe u dobnoj skupini od 65 i više godina u odnosu na 16,1 % za osobe mlađe od 65 godina). Situacija se razlikovala među državama članicama. Dok su u nekoliko zemalja osobe u dobi od 65 ili više godina bile manje izložene financijskom siromaštvu od mlađih skupina, u drugima je rizik od siromaštva u starijoj dobi bio čak tri puta veći. Stopa teške materijalne i socijalne oskudice starijih osoba u EU-u 2023. iznosila je 5,5 %, a nakon desetljeća poboljšanja stagnira od 2020. Stopa se u različitim državama članicama kretala od manje od 1 % do više od 20 %.

Ukupni omjer zamjene za mirovine ostao je stabilan na razini EU-a. Taj je omjer, u okviru kojeg se mirovinska primanja osoba u dobi od 65 do 74 godine uspoređuju s dohotkom od rada osoba u dobi od 50 do 59 godina, 2023. iznosio 0,58. Kretao se u rasponu od 0,35 u Hrvatskoj do 0,78 u Grčkoj[274]. Omjer je bio nešto manji za žene nego za muškarce te je iznosio 0,57 odnosno 0,60. To znači da se ženama, čiji su prihodi od rada ionako u prosjeku niži, kad odu u mirovinu dodatno smanjuju prihodi u usporedbi s muškarcima (vidjeti i odjeljak 2.2.1). Osobe u EU-u u prosjeku mogu očekivati da će 21 godinu života provesti u mirovini. Iako radni vijek u EU-u u prosjeku traje 41,3 godine, a vrijeme provedeno u mirovini 21 godinu, odnos između njih razlikuje se među državama članicama – vidjeti sliku 2.4.16.[275] Prosječno trajanje primanja mirovina, koje se može razlikovati od vremena provedenog u mirovini, također je oko 21 godinu, u rasponu od 15 do 25 godina u različitim zemljama[276].

[274] Luksemburg je 2022. imao najviši ukupni omjer zamjene (0,97), a vrijednost za 2023. još nije dostupna.

[275] Prosječno vrijeme provedeno u mirovini od kraja posljednjeg zaposlenja, 2022. Izračuni iz izvješća o primjerenosti mirovina za 2024. na temelju podataka Eurostata (demo_mlexpec) i pretpostavke iz izvješća o starenju stanovništva.

[276] Očekivani životni vijek u prosječnoj dobi u kojoj ljudi primaju prvu starosnu mirovinu, 2022. Izračuni iz izvješća o primjerenosti mirovina za 2024. na temelju podataka Eurostata (demo_mlexpec) i nacionalnih podatka o primitku prve mirovine. Trajanje plaćanja mirovine i vrijeme provedeno u mirovini može se razlikovati jer neke osobe počnu primati mirovine prije nego što u potpunosti napuste tržište rada ili obratno.

Slika 2.4.16.: Vrijeme provedeno u mirovini u usporedbi s radnim vijekom znatno se razlikuje među državama članicama

Prosječno trajanje vremena provedenog u mirovini i radnog vijeka, 2022. (godine)

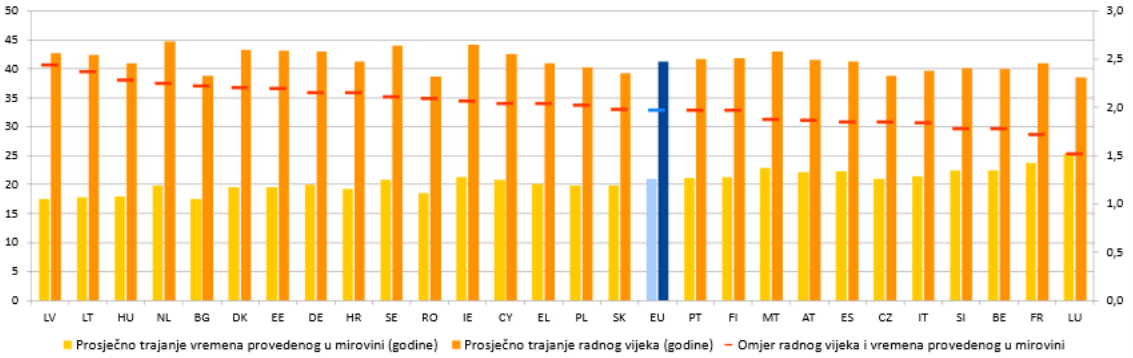

Napomene: Radni vijek računa se od prvog zaposlenja i završava po završetku posljednjeg zaposlenja.
Izvor: Podaci iz Izvješća o primjerenosti mirovina za 2024.

Okvir 7 o europskom stupu socijalnih prava: Integrirani odgovor politike na dulji životni vijek – osiguravanje primjerenosti i fiskalne održivosti mirovina i dugotrajne skrbi

Zbog sve duljeg životnog vijeka u EU-u za dobrobit europskog stanovništva iznimno je važno povećati životni standard u starijoj dobi. Očekuje se da će se do 2070. broj stanovnika EU-a smanjiti (za 4 %) i da će se znatno povećati udio starijih dobnih skupina, za najmanje 30 % za osobe starije od 80 godina[277]. U društvu koje stari osiguravanje primjerenosti i fiskalne održivosti mirovina i dugotrajne skrbi zahtijeva široku kombinaciju politika, koja uključuje ulaganje u aktivno i zdravo starenje, produljenje radnog vijeka i podupiranje prilagođenih i fleksibilnih radnih uvjeta, uz djelotvorne i učinkovite mirovinske sustave i sustave dugotrajne skrbi. Socioekonomske nejednakosti, kao i povećanje nestandardnih oblika rada, također predstavljaju sve veće probleme do kojih dolazi zbog sve duljeg životnog vijeka i mogu različito utjecati na određene demografske skupine. U tom kontekstu u Preporuci Vijeća o pristupu cjenovno pristupačnoj i visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi[278] od država članica traži se da osiguraju odgovarajuće usluge dugotrajne skrbi, kao i kvalitetna radna mjesta i pravedne radne uvjete u sektoru skrbi, zadovoljavajući potrebe radnika za vještinama, uz istodobno podupiranje neformalnih pružatelja skrbi. U zaključcima Vijeća iz lipnja 2024. o primjerenosti mirovina[279] ponovno je potvrđena potreba za daljnjim reformama, među ostalim poboljšanjem sudjelovanja na tržištu rada, pristupa i doprinosa sustavima socijalne zaštite za sve te jačanjem pristupa visokokvalitetnoj i cjenovno pristupačnoj zdravstvenoj zaštiti i dugotrajnoj skrbi. Europska strategija za skrb[280] uključuje velik broj različitih mjera na razini EU-a kojima se podupire rad država članica.

Predviđa se da će se u društvu EU-a koje stari stope zamjene mirovina u sljedeća četiri desetljeća smanjiti, dok su potrebe za dugotrajnom skrbi već velike i dodatno se povećavaju. Iako je rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti starijih osoba posljednjih

[277] Vidjeti Europska komisija, Izvješće o starenju stanovništva za 2024.– Gospodarska i proračunska predviđanja za države članice EU-a (2022. – 2070.), Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[278] Vidjeti Preporuka Vijeća od 8. prosinca 2022. o pristupu cjenovno pristupačnoj i visokokvalitetnoj dugotrajnoj skrbi (2022/C 476/01).
[279] Vidjeti Zaključke Vijeća o primjerenosti mirovina od 20. lipnja 2024., 10550/24.
[280] Vidjeti europsku strategiju za skrb, *Komunikacija o europskoj strategiji za skrb*, SWD(2022) 440 final.

godina uglavnom stabilan[281], stope zamjene mirovina[282] za standardni 40-godišnji radni staž smanjit će se i za žene i za muškarce u većini država članica EU-a (u nekim slučajevima za više od 20 postotnih bodova). U usporedbi s 2022. očekuje se da će 2062. vrijednosti biti više u samo sedam zemalja – vidjeti sliku. Veliko smanjenje predviđa se u Nizozemskoj i Mađarskoj (s ranijih visokih razina), Poljskoj, Švedskoj, Latviji i, u manjoj mjeri, Rumunjskoj i Bugarskoj. Predviđa se umjereno povećanje u Danskoj, Litvi, Malti i Grčkoj te veće povećanje u Estoniji (ali s niske razine). To znači da će primjerene mirovine sve više ovisiti o duljem radnom stažu[283]. S druge strane, zbog nižih mirovina bit će teže pokriti izravne rashode za dugotrajnu skrb. Kako je prikazano na slici, izravni troškovi dugotrajne skrbi (kućna njega) mogu biti vrlo visoki za osobe kojima je potrebna ozbiljna skrb, a među državama članicama EU-a postoje velike razlike. Procjenjuje se da u 11 država članica (Hrvatska, Češka, Francuska, Grčka, Italija, Latvija, Litva, Portugal, Slovačka, Slovenija i Španjolska) takvi izravni troškovi čine više od polovine medijana raspoloživog dohotka nakon javne potpore. Podaci također pokazuju da bi osobe s niskim prihodima i umjerenim potrebama za skrbi morale potrošiti više od polovice svojih prihoda na kućnu njegu u deset država članica EU-a. Za osobe s velikim potrebama prosječni izravni troškovi iznosili bi oko 80 % njihova raspoloživog dohotka[284].

[281] Vidjeti prvo poglavlje izvješća o primjerenosti mirovina 2024., Europska komisija, Izvješće o primjerenosti mirovina za 2024. – Trenutačna i buduća primjerenost dohotka u starijoj dobi u EU-u, svezak I., Ured za publikacije Europske unije, 2024.

[282] Teoretskim (simuliranim) stopama zamjene mjeri se kako bi se hipotetski mirovinski dohodak u prvoj godini nakon umirovljenja usporedio s dohotkom neposredno prije umirovljenja.

[283] Vidjeti Izvješće o primjerenosti mirovina za 2024., odjeljak 3.1., „Teoretske stope zamjene i mirovine u budućnosti".

[284] Vidjeti Izvješće o primjerenosti mirovina za 2024., odjeljak 1.5. „Kvaliteta života u „četvrtoj dobi": uloga mirovina i usluga skrbi".

Predviđa se da će se stope zamjene mirovina smanjiti, a troškovi dugotrajne skrbi čine znatan udio dohotka starijih osoba i očekuje se da će se dodatno povećati.

Neto teoretske stope zamjene mirovina, 40-godišnji radni staž koji završava u dobi za umirovljenje, prosječni primatelj dohotka, 2022. i 2062. (muškarci, postotni bodovi, EU-27) i izravni troškovi dugotrajne skrbi (kućna njega) za velike potrebe kao udio medijana raspoloživog dohotka nakon javne potpore (oba spola, države članice EU-27 i OECD)

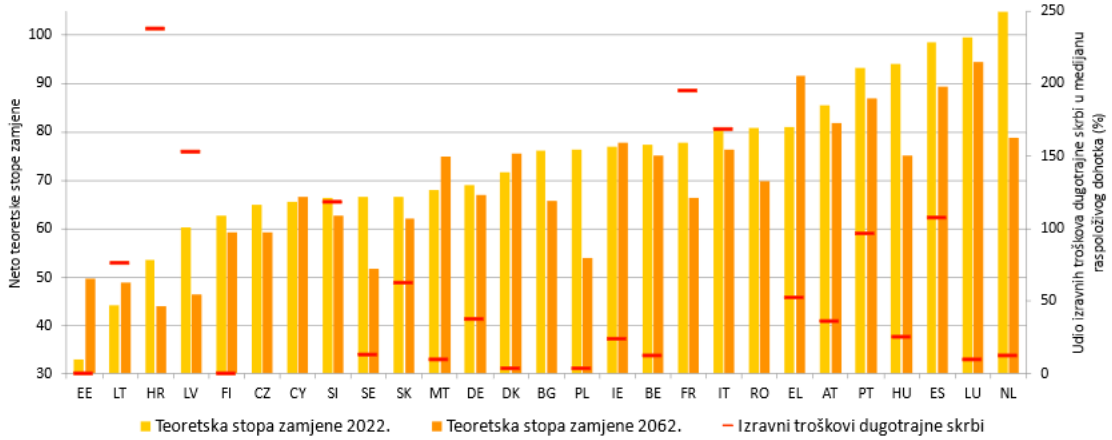

Napomena: Udio je izračunana prosječna vrijednost za sve ispitanike. Procjene se izračunavaju na temelju tipičnih slučajeva koji se podudaraju s podacima iz istraživanja. Velike potrebe odgovaraju oko 41,25 sati skrbi tjedno. Vrijednosti neposrednih troškova u Češkoj vrlo su visoke (477 %) u usporedbi s drugim procjenama, pa nisu prikazane da se olakša usporedba drugih procjena. Sljedeći podaci odnose se na podnacionalna područja: BE (Flandrija), EE (Tallinn), IT (Južni Tirol) i AT (Beč). Podaci nisu dostupni za BG, CY i RO (nisu članice OECD-a).

Izvor: izračuni Komisije na temelju podataka OECD-a i država članica. Izvješće o primjerenosti mirovina za 2024. i analiza OECD-a na temelju OECD-ova upitnika o socijalnoj zaštiti za dugotrajnu skrb, projekt SHARE (8. val, 2019., osim PT, koji se odnosi na 6. val, 2015.) i projekt TILDA (3. val, 2015.).

Države članice i dalje poduzimaju mjere kako bi osigurale primjerenost i fiskalnu održivost mirovina te istodobno provode reforme i ulažu u dugotrajnu skrb. **Češka** i **Slovačka** ograničile su mogućnosti prijevremenog umirovljenja i prilagodile stope mirovina kako bi dodatno potaknule starije osobe da dulje rade. **Irska** je uvela poticaje za kasniji odlazak u mirovinu. **Hrvatska** je povećala poticaje za uključivanje u strukovno mirovinsko osiguranje. Kako bi poduprla umirovljenike s niskim primanjima, **Španjolska** je povećala nedoprinosnu mirovinu za 6,9 %, a **Portugal** dodatak solidarnosti za starije osobe za 23,0 %[285]. **Estonija** je reformirala sustav dugotrajne skrbi kako bi smanjila izravna plaćanja, poboljšala uvjete za osoblje u području skrbi i usluge kućne njege te pružila dodatnu financijsku potporu općinama na temelju broja starijih stanovnika koji u njima žive. **Slovenija** je u okviru reforme dugotrajne skrbi uvela čitav niz usluga, uključujući e-skrb i usluge održavanja neovisnosti, kako bi se osigurala uravnotežena kombinacija mogućnosti skrbi za starije osobe. **Grčka** radi na izradi strategije za dugotrajnu skrb, koja obuhvaća reforme kojima se osigurava da su usluge cjenovno pristupačne, održive i dostupne. **Francuska** strategija „Dobro starenje" uključuje mjere za odgađanje ovisnosti, prilagodbu socijalnog stanovanja starijim najmoprimcima, potporu pružateljima zdravstvene njege u kući i zapošljavanje dodatnih stručnjaka u ustanovama za dugotrajnu skrb. **Rumunjska** je provela mirovinske reforme za poboljšanje fiskalne održivosti i primjerenosti. Novim mirovinskim zakonom uvedena je nova formula za izračun kojom se uklanjaju poremećaji kao što su

[285] EU podupire nacionalne mjere za osiguravanje primjerenih mirovina i dohotka u starijoj dobi uzajamnim učenjem i analitičkim smjernicama u trogodišnjim izvješćima Komisije i Odbora za socijalnu zaštitu o primjerenosti mirovina.

korekcijski indeksi i nejednaka razdoblja uplaćivanja doprinosa te istodobno promiče dulji radni vijek poticanjem dobrovoljnog povećanja dobi za umirovljenje i ograničavanjem prijevremenog umirovljenja.

Očekuje se da će se sa starenjem stanovništva povećati trenutačni strukturni problemi u pogledu dostupnosti, cjenovne pristupačnosti i kvalitete dugotrajne skrbi. Predviđa se da će broj osoba kojima će potencijalno trebati dugotrajna skrb u EU-u porasti s 31,2 milijuna u 2022. na 33,2 milijuna u 2030. te na 37,8 milijun u 2050.[286] Prema podacima iz 2019., 26,6 % osoba u dobi od 65 ili više godina koje žive u privatnim kućanstvima trebalo je dugotrajnu skrb u EU-u, uz znatne razlike prema spolu (32,1 % žena u odnosu na 19,2 % muškaraca)[287]. Osobe kojima je potrebna dugotrajna skrb često imaju ograničen pristup formalnim uslugama, što dovodi do neispunjenih potreba za skrbi ili prekomjernog opterećenja neformalnih pružatelja skrbi. Ukupno 46,6 % osoba u dobi od 65 ili više godina s teškim poteškoćama u osobnoj njezi ili kućanskim aktivnostima u EU-u izjavilo je 2019. da ima neispunjenu potrebu za pomoći pri takvim aktivnostima. To je bilo znatno izraženije kod osoba u najnižem kvintilu dohotka (51,2 %) u odnosu na one u najvišem (39,9 %).

Slika 2.4.17.: Dostupnost radnika u sektoru dugotrajne skrbi uvelike se razlikuje među državama članicama

Radnici u sektoru dugotrajne skrbi na 100 osoba u dobi od 65 i više godina, 2023.

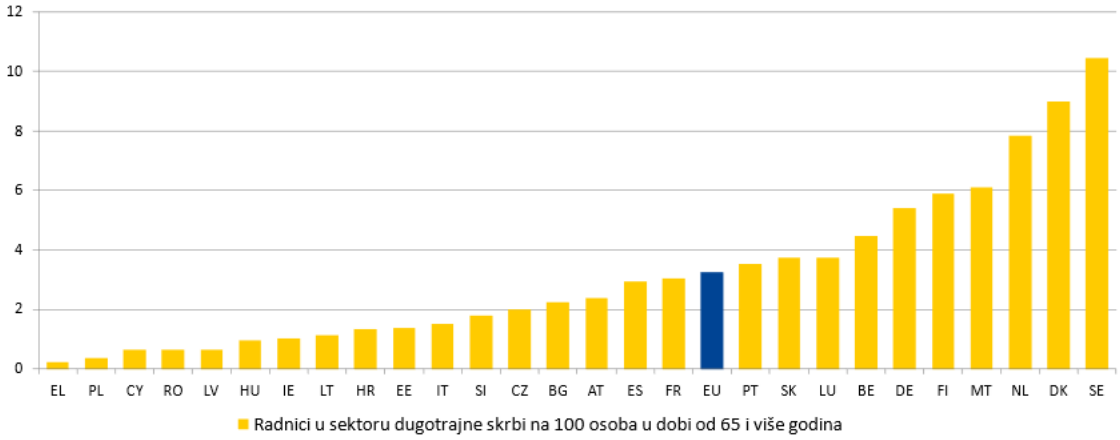

Napomena: radnici u sektoru dugotrajne skrbi odabiru se prema oznakama prijelaznog sektora (NACE) 87.1, 87.3, 88.1 i oznakama zanimanja (ISCO) 2221, 2264, 2266, 2634, 2635, 3221, 3255, 5321, 5322.
Izvor: Eurostat, posebni izvadak iz ankete EU-a o radnoj snazi.

Probleme povezane s pristupom dugotrajnoj skrbi dodatno pogoršava manjak radne snage i vještina. U sektoru dugotrajne skrbi u EU-u 2023. bilo je zaposleno 3,1 milijun radnika, što je oko 1,5 % ukupne radne snage. Veličina sektora dugotrajne skrbi u praksi može biti veća jer navedene brojke ne obuhvaćaju u potpunosti radnike u kućanstvu koji su aktivni u dugotrajnoj skrbi, a u tom je sektoru i znatan broj slučajeva neprijavljenog rada. Dok će broj osoba u dobi od 65 i više godina porasti za 23 % do 2035., predviđeni rast zaposlenosti u sektoru skrbi iznosi samo 7 %. Stoga se može očekivati znatan manjak

[286] Prema projekcijama iz osnovnog scenarija. Vidjeti Europska komisija, Izvješće o starenju stanovništva za 2024. – Gospodarska i proračunska predviđanja za države članice EU-a (2022. – 2070.), Ured za publikacije Europske unije, 2024.
[287] Eurostat [hlth_ehis_tadle], Europska zdravstvena anketa (EHIS). Tom mjerom koja se temelji na anketi obuhvaćene su samo osobe u privatnim kućanstvima, a ne i osobe u rezidencijalnoj skrbi.

zdravstvenih radnika, pomoćnih zdravstvenih radnika i njegovatelja[288]. Na temelju najnovijih podataka iz ankete o radnoj snazi u EU-u je 2023. u prosjeku bilo 3,2 radnika u sektoru dugotrajne skrbi na svakih 100 osoba u dobi od 65 i više godina. Međutim, postojale su velike razlike među državama članicama, u rasponu od 0,2 u Grčkoj do 10,4 u Švedskoj – vidjeti sliku 2.4.17. Sektor nije privlačan zbog teških radnih uvjeta i relativno niskih plaća te većeg udjela ugovora na određeno vrijeme (16,6 % u odnosu na 13,5 % za sve radnike)[289]. Velik broj slučajeva nesvojevoljnog rada u nepunom radnom vremenu također pridonosi relativno slaboj privlačnosti tog sektora u nekoliko država članica, primjerice u Hrvatskoj (55,8 % za radnike u sektoru dugotrajne skrbi u odnosu na 22,6 % za sve) i Bugarskoj (52,4 % za radnike u sektoru dugotrajne skrbi u odnosu na 38,0 % za sve). Njegovatelji u kućanstvu i njegovatelji koji žive u kućanstvu, koji su često mobilni radnici iz EU-a ili trećih zemalja, mogu imati osobito teške uvjete rada i otežan pristup socijalnoj zaštiti. To se posebno odnosi na osobe koje obavljaju neprijavljeni rad u području skrbi.

[288] Cedefop, *Handling change with care: skills for the EU care sector*, Ured za publikacije Europske unije, 2023.
[289] Eurostat, anketa EU-a o radnoj snazi za 2023.

Slika 2.4.18.: Učestalost neispunjenih potreba za zdravstvenom skrbi povećala se, umjereno za većinu i u velikoj mjeri za nekoliko država članica

Samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi, razine iz 2023. i promjene u odnosu na prethodnu godinu (u %, glavni pokazatelj u pregledu socijalnih pokazatelja)

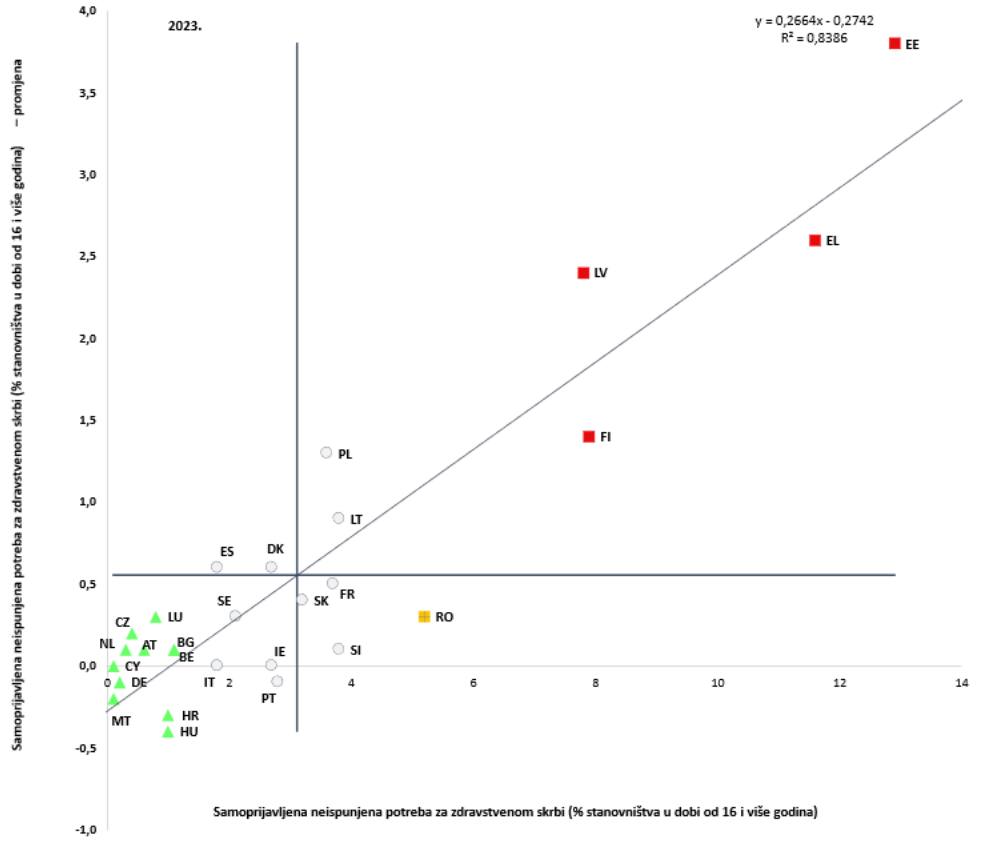

Napomena: sjecište osi predstavlja neponderirani prosjek EU-a. Legenda je navedena u Prilogu. Prekid u seriji za HR. Procijenjena vrijednost za DE.
Izvor: Eurostat, [tespm110], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Udio osoba koje su prijavile neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi u prosjeku se blago povećao, uglavnom zbog znatnog povećanja u nekoliko država članica. Udio osoba koje su prijavile neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi u EU-u 2023. iznosio je 2,4 %, što je za 0,2 postotna boda više nego 2022. Iako je povećanje zabilježeno u većini država članica, na opseg ukupne promjene utjecala je nekolicina zemalja u kojima su zabilježeni najveći udjeli i veliko povećanje (Estonija, Grčka, Latvija i Finska) – vidjeti sliku 2.4.18. Uz povećanja od 1,4 postotna boda do 3,8 postotnih bodova i razine od 7,8 % do 12,9 %, sve su te četiri zemlje bile u „kritičnom stanju" zbog visokih troškova u Grčkoj i dugih listi čekanja u ostale tri zemlje. Iako je zabilježila povećanje ispod prosjeka EU-a, Rumunjska je zabilježila i relativno visok udio od 5,2 % (uglavnom zbog financijskih razloga), u situaciji za koju je 2023. bilo „potrebno praćenje". Najniže brojke, ispod 0,5 %, zabilježene su u Cipru, Malti, Njemačkoj, Nizozemskoj i Češkoj. Neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi u nekim su zemljama bile dvostruko veće među najsiromašnijom petinom stanovništva nego među općom populacijom (npr. 23,0 % u odnosu na 11,6 % u Grčkoj, 13,9 % u odnosu na 7,8 % u Latviji i 9,3 % u odnosu na 5,2 % u Rumunjskoj). Osim toga, zabilježene su regionalne razlike u državama članicama, a najveće razlike zabilježene su u Italiji, Rumunjskoj i Njemačkoj (vidjeti sliku 10. u Prilogu 5.).

2.4.2. Mjere država članica

Nekoliko država članica poduzelo je mjere za poboljšanje primjerenosti potpore minimalnom dohotku. Iako se u većini zemalja minimalni dohodak ažurira svake godine kako bi se uzele u obzir promjene u troškovima života, to nije slučaj u nekim državama članicama, u kojima su povećanja i dalje diskrecijska. Na primjer, 2024. **Grčka** je povećala razinu zajamčenog minimalnog dohotka (za 8 %) prvi put od uvođenja programa u studenom 2018. Nakon velike reforme 2023. **Latvija** će dodatno povećati razinu zajamčenog minimalnog dohotka kako bi postupila u skladu s presudom Ustavnog suda kojom su prethodni iznosi ocijenjeni nedovoljnima za osiguravanje dostojanstvenog života.

Neke države članice donijele su opsežnije reforme svojih sustava minimalnog dohotka. U okviru svojeg plana za oporavak i otpornost 2024. **Rumunjska** je minimalni dohodak zamijenila sustavom (*Venitul Minim de Incluziune*) koji osigurava bolju primjerenost, redovitu indeksaciju naknada i pojačanu potporu korisnicima za (ponovno) uključivanje na tržište rada. **Italija** je isto tako od 2024. zamijenila postojeći sustav minimalnog dohotka (*Reddito di Cittadinanza*, uveden 2019.) restriktivnijim sustavom (*Assegno di Inclusione*) koji isključuje radno sposobne osobe koje se smatraju zapošljivima. Sad imaju pristup novom zasebnom sustavu (*Supporto per la Formazione e il Lavoro*) u okviru kojeg se isplaćuje privremena potpora dohotku (12 mjeseci, neobnovljiva) u kombinaciji s potporom za osposobljavanje i zapošljavanje. **Francuska** je pojačala i poticaje za ponovno uključivanje na tržište rada te je u Zakonu o punoj zaposlenosti propisala da se korisnici minimalnog dohotka (*Revenu de solidarité active*) moraju automatski registrirati u javnoj službi za zapošljavanje (*France Travail*) do 1. siječnja 2025.

Države članice i dalje poduzimaju mjere za poboljšanje pristupa socijalnim uslugama i njihove kvalitete. U kolovozu 2024. **Bugarska** je u okviru plana za oporavak i otpornost donijela nacionalni plan socijalnih usluga kako bi utvrdila nedostatke u pružanju usluga i potrebe za ulaganjima. U **Latviji se** očekuje donošenje izmjena zakona o socijalnim uslugama i socijalnoj zaštiti kako bi se uspostavila minimalna košarica socijalnih usluga koje će se pružati na lokalnoj razini. **Rumunjska** je u travnju 2024. donijela novi zakon o reformi sustava socijalnih usluga kako bi se ojačali standardi kvalitete skrbi i uloga inspektora. **Slovačka** je uvela privremenu mjera, na snazi do 1. prosinca 2025., za povećanje financijskog doprinosa za pružanje socijalnih usluga kako bi se poboljšala njihova dostupnost i uvjeti plaćanja u tom sektoru.

Države članice donijele su mjere za potporu pristupu energiji te su u mnogim slučajevima produljile postojeće privremene mjere. Na primjer, **Luksemburg** je u srpnju 2023. uveo paket mjera osmišljenih, među ostalim, za stabilizaciju računa za električnu energiju privatnih kućanstava državnim subvencijama za razdoblje od siječnja do prosinca 2023., koje su kasnije produljene do 2024. Doneseni su i drugi zakoni kako bi se smanjila ovisnost kućanstava o fosilnim gorivima i promicao njihov prelazak na obnovljive izvore energije. **Španjolska** je 2024. produljila mjere koje reguliraju energetska tržišta i tarife za plin te jamstvo opskrbe energijom i vodom za ranjive ili socijalno isključene potrošače. **Malta** je produljila svoj paket mjera energetske potpore i subvencija (donesen 2022.) do 2026. **Rumunjska** je do proljeća 2024. produljila valjanost vaučera za energiju koji se dodjeljuje ranjivim osobama kako bi se kompenzirale cijene energije. Neke države članice uvele su i strukturne mjere za rješavanje problema energetskog siromaštva. Na primjer, **Bugarska** je u studenom 2023. donijela pravnu definiciju energetskog siromaštva i energetske ranjivosti te uvela zabranu prekida opskrbe električnom energijom za ugrožene potrošače. **Portugal** je u siječnju 2024. donio dugoročnu nacionalnu strategiju za borbu protiv energetskog siromaštva za razdoblje 2023. – 2050., kao i mjere za uklanjanje

digitalnog jaza i teritorijalnih nejednakosti u pristupu digitalnim komunikacijama, kao što je unapređenje planova za potpunu pokrivenost optičkim mrežama. **Italija** izrađuje financijski instrument za poboljšanje energetske učinkovitosti socijalnog stanovanja u okviru poglavlja o planu REPowerEU iz svojeg plana za oporavak i otpornost.

Mjere koje su poduzele neke države članice u razdoblju 2023. – 2024. bile su usmjerene na poboljšanje pristupa socijalnoj zaštiti, posebno naknadama za nezaposlene, za određene skupine kao što su samozaposlene osobe. Italija je sustav za zaštitu samostalnih djelatnika od velikog smanjenja prihoda od rada ISCRO (*Indennità straordinaria di continuità reddituale e operative*), koji je bio privremeno uveden u razdoblju 2021. – 2023., proglasila trajnim od 2024. **Poljska** je za 12 mjeseci (od kolovoza 2023.) produljila izuzeće od odredaba o socijalnom osiguranju za samozaposlene osobe koje počinju obavljati svoju djelatnost. Time se smanjuje njihovo financijsko opterećenje, ali se i ograničavaju njihova buduća prava na naknade iz socijalnog osiguranja u starijoj dobi i u slučaju invaliditeta. U **Grčkoj** je proširena posebna rodiljna naknada kako bi se obuhvatile samozaposlene žene te žene koje obavljaju samostalnu djelatnost ili se bave poljoprivredom koje su rodile nakon rujna 2023. Osim toga, povećana je naknada za nezaposlenost na temelju imovinskog stanja koja se isplaćuje samozaposlenim osobama i samostalnim djelatnicima. Vlada je u **Litvi** 2023. podnijela prijedlog izmjene zakona o osiguranju u slučaju nezaposlenosti kako bi se skratilo trajanje minimalnih potrebnih doprinosa (s 12 na 9 mjeseci u posljednjih 30 mjeseci) te kako bi osiguranje obuhvatilo sve skupine samozaposlenih osoba. Plan za oporavak i otpornost **Cipra** uključuje revidirani zakon o socijalnom osiguranju koji je podnesen Parlamentu i kojem je cilj proširiti socijalnu sigurnost na samozaposlene osobe, osobito u odnosu na nesreće na radu, profesionalne bolesti i roditeljski dopust. U **Estoniji** je predložen zakon kako bi se postojeći dvostupanjski sustav naknade za nezaposlenost i osiguranja za slučaj nezaposlenosti zamijenio jedinstvenim sustavom osiguranja za slučaj nezaposlenosti od 2026. te kako bi taj sustav bio dostupan radnicima s kraćim radnim stažem. Estonija do svibnja 2025. namjerava predložiti i opcije za proširenje pokrivenosti osiguranjem u slučaju nezaposlenosti na samozaposlene osobe.

Mjere politike bile su usmjerene i na osobe u nestandardnim oblicima zaposlenja kako bi se poboljšao njihov pristup socijalnoj zaštiti. U **Rumunjskoj** je zakon kojim se formalizira zapošljavanje radnika u kućanstvu i omogućuje pristup mirovinama i zdravstvenom osiguranju stupio na snagu u siječnju 2024., a u skladu s njime radnici u kućanstvu primaju uplate u obliku vaučera, plaćaju doprinose za socijalno osiguranje te su zdravstveno osigurani (tj. imaju besplatan pristup osnovnom paketu zdravstvenih usluga). U svibnju 2024. **Španjolska** je pojednostavnila i poboljšala pomoć za nezaposlene kako bi bila dostupna onima koji su iscrpili svoje doprinose ili nisu uplaćivali doprinose dovoljno dugo da bi ispunili uvjete, a proširena je i na poljoprivredne radnike. Pojačala je i poticaje za sklapanje ugovara o radu i poboljšanje socijalne zaštite umjetnika, a od siječnja 2024. regulirala je socijalno osiguranje za plaćene i neplaćene pripravnike. Naposljetku, Španjolska je u ožujku 2023. poduzela mjere kako bi zajamčila razinu doprinosa za socijalno osiguranje za radnike u kućanstvu. U **Sloveniji** je izmjenama Zakona o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenom osiguranju (1992.) iz 2023. u okviru reforme plana za oporavak i otpornost od 2024. ukinuto dobrovoljno zdravstveno osiguranje za sve kategorije osiguranih osoba i povećan doprinos za obvezno zdravstveno osiguranje (među ostalim za samozaposlene osobe). **Češka** je izmijenila zakonodavstvo koje se primjenjuje na „ugovore o djelu" pa se oni od srpnja 2024. moraju registrirati te je proširila socijalno osiguranje na tu vrstu ugovora od 2025., pod istim uvjetima kao i za standardne zaposlenike. U **Cipru** je 2023. donesen zakon o poboljšanju prava zaposlenika, uključujući one u nestandardnim oblicima zaposlenja i dežurne radnike.

Dječji i obiteljski doplatci povećani su u nekoliko država članica, posebno za obitelji sa samohranim roditeljem. U **Bugarskoj** se naknada za samohrane majke koje odgajaju djecu mlađu od tri godine povećala za 83 % mjesečno. Istodobno su povećani dohodovni pragovi za opće doplatke za djecu, a kućanstva koja su ih primila u razdoblju od prosinca 2023. do veljače 2024. dobila su jednokratnu isplatu za pokrivanje troškova prijevoza. U **Portugalu** se dječji doplatak povećao za većinu korisnika, ali najviše za obitelji sa samohranim roditeljem. Od 2024. portugalski obiteljski doplatak iznosi 100 EUR mjesečno, uz dodatno „jamstvo za djecu" namijenjeno djeci u krajnjem siromaštvu u iznosu od 122 EUR mjesečno. U **Rumunjskoj** se od 1. siječnja 2024. iznos dječjeg doplatka povećao za stopu inflacije iz prethodne godine. Istodobno se doplatak za podizanje djece za roditelje blizanaca, trojki i više istodobno rođene djece povećao za 50 %. Dvije nacionalne jednokratne pomoći za rođenje djeteta također su se povećale. U **Bugarskoj** su se obiteljski doplatci povećali za čak 50 %. **Grčka** je povećala bespovratna sredstva ovisno o broju djece s retroaktivnim učinkom od 2023.

U nekim državama članicama povećana je potrošnja za potporu ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, a poduzete su i razne druge mjere za ublažavanje rizika od siromaštva za djecu. U **Irskoj** se subvencija za odgodu troškova skrbi o djeci povećala za 51 %, a u **Italiji** na 3600 EUR godišnje za djecu rođenu nakon 1. siječnja 2024. pod određenim uvjetima. U okviru plana za oporavak i otpornost Italija povećava i broj dostupnih mjesta u strukturama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te se očekuje da će do sredine 2026. otvoriti više od 150 000 mjesta za djecu u dobi od 0 do 6 godina. Osim toga, u **Bugarskoj** će se izvršiti dodatna ulaganja u sektor ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (ESF+ i nacionalni proračun) radi povećanja njegove uključivosti. **Hrvatska** je u okviru plana za oporavak i otpornost donijela novi model financiranja ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, čiji je cilj povećati njihovu dostupnost i cjenovnu pristupačnost. **Španjolska** u okviru plana za oporavak i otpornost planira uspostaviti najmanje 1000 odjela za potporu ranjivim učenicima u školskim okruzima te program za ponudu hrane i drugih osnovnih proizvoda obiteljima s maloljetnom djecom. **Malta** je proširila program tako što je osigurala besplatne informatičke uređaje za učenike. **Rumunjska** osigurava dnevni obrok za oko 650 000 djece u nepovoljnom položaju iz 2200 škola.

Neke su se zemlje usredotočile na poboljšanje općih politika za osobe s invaliditetom, a druge su povećale svoje naknade za invaliditet. Na primjer, **Grčka** je ažurirala nacionalnu strategiju za prava osoba s invaliditetom koja je posebno usmjerena na razdoblje od 2024. do 2030. Dovršila je i pilot-program o osobnoj pomoći i postupku procjene invaliditeta koji će se uvesti 2025. **Bugarska** je poboljšala primjerenost mjesečne naknade za djecu s teškoćama u razvoju. **Malta** je povećala bespovratna sredstva za roditelje koji skrbe o djeci s teškim invaliditetom. U **Italiji** je u okviru plana za oporavak i otpornost 2024. u potpunosti provedena reforma za potporu autonomiji osoba s invaliditetom, čime se poboljšala procjena usluga personalizirane potpore i pristup tim uslugama. U skladu s reformom ulaganjem u okviru plana za oporavak i otpornost podupiru se individualizirani projekti u okviru kojih se osobama s invaliditetom osiguravaju stanovanje i rješenja IKT-a.

Države članice uvele su regulatorne i neregulatorne mjere u okviru kojih se nudi ili proširuje potpora za plaćanje najamnine kako bi se poboljšao pristup cjenovno pristupačnom stanovanju za kućanstva s niskim prihodima i ranjive skupine kao što su mladi. U kolovozu 2023. **Luksemburg** je uveo pravne izmjene okvira za pomoć za stanovanje kako bi se prednost dala potpori za kućanstva s manjim primanjima jer je u svibnju 2023. već povećao subvencija za stanarinu za kućanstva s djecom i bonus za stanarinu za mlade zaposlenike. **Malta** je 2024. reformirala sustav subvencija za najamnine kako bi dosegnuo maksimalni iznos od 6000 EUR godišnje te istodobno provela integrirani

plan skrbi za najmoprimce koji znatno kasne s plaćanjem najamnine. U svibnju 2024. **Portugal** je odobrio *Construir Portugal*, paket mjera za stanovanje, koji uključuje poticaje za stanovanje za mlade, kao što je prošireni pristup subvencijama za najam.

U kontekstu visokih troškova života države članice nastavile su poduzimati mjere za potporu životnom standardu umirovljenika, posebno onih s minimalnim ili niskim mirovinama. U **Bugarskoj** je donesena odluka o povećanju svih mirovina, uključujući socijalnu mirovinu, za 11 % u srpnju 2024. kako bi se uzela u obzir visoka inflacija. Slično tome, u **Slovačkoj** je provedena izvanredna revalorizacija mirovinskih primanja. U **Portugalu** je referentna vrijednost dodatka solidarnosti za starije osobe povećana za 23 %, a u **Malti** su bespovratna sredstva za starije građane u dobi od najmanje 80 godina povećana s 50 EUR na 450 EUR godišnje. U **Rumunjskoj** je Zakonom o mirovinama iz prosinca 2023. uveden mehanizam indeksacije socijalnih naknada za osobe koje primaju male starosne mirovine. Naposljetku, u **Španjolskoj** su doprinosne mirovine povećane za 3,8 %, s gornjom granicom od 3175 EUR, a nedoprinosne mirovine i minimalni dohodak za 6,9 %.

Kako bi povećale primjerenost i fiskalnu održivost svojih mirovinskih sustava, države članice nastavile su poduzimati mjere za povećanje sudjelovanja starijih osoba na tržištu rada te su uvele određene reforme u pogledu parametara. Irska je donijela mjere kojima se pojedincima omogućuje da odaberu hoće li nastaviti raditi do državne dobi za umirovljenje i nakon nje. U **Slovačkoj** su postroženi uvjeti za prijevremeno umirovljenje promjenama u izračunu potrebne duljine rada i postotnog smanjenja iznosa mirovine. Prijevremeno umirovljenje ograničila je i **Češka**. U **Finskoj** je u siječnju 2024. donesena porezna reforma u okviru koje se pružaju veći poticaji za rad umirovljenicima starijima od 65 godina koji primaju mirovinu. **Italija** je od 2024. povećala dobnu granicu za pristup predujmu socijalne mirovine (*APE Sociale*) u okviru sustava prijevremenog umirovljenja sa 63 godine na 63 godine i 5 mjeseci te sa 60 na 61 godinu za program „Opcija za žene”. U **Njemačkoj** je u okviru „mirovinskog paketa II.” uvedena nova komponenta u financiranju obveznog mirovinskog osiguranja, takozvani „generacijski kapital”, koji se sastoji od kapitala prikupljenog zajmovima iz saveznog proračuna i prijenosom vlastitih sredstava savezne vlade. Povezani povrati koriste se za stabilizaciju stopa doprinosa za mirovinsko osiguranje za koje se stoga očekuje da će ostati stabilne na 18,6 % do 2027., a zatim se povećati na 22,3 % do 2035. Neke su zemlje poduzele korake kako bi olakšale fleksibilne mogućnosti umirovljenja. Na primjer, **Španjolska** je u proizvodnoj industriji privremeno produljila mogućnost djelomičnog umirovljenja na temelju ugovora o zamjeni (*contrato de relevo*), kojim se osobama omogućuje pristup dijelu mirovine u dobi od 61 godine i smanjenje radnog vremena do 80 %. **Češka** također planira sveobuhvatne reforme u okviru svojih planova za oporavak i otpornost kako bi očuvala primjerenost mirovina i fiskalnu održivost.

Neke su zemlje poduzele mjere za povećanje korištenja dopunskih mirovina. Hrvatska je uvela nova pravila kojima se društvima koja upravljaju obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima i društvima za mirovinsko osiguranje omogućuje potrebna fleksibilnost kako bi očuvala stvarnu vrijednost sredstava osiguranih osoba. Sad je moguća jednokratna isplata do 20 % ukupnih kapitaliziranih sredstava u strukovnim mirovinskim fondovima. U **Irskoj** je predstavljen prijedlog zakona o automatskoj prijavi u sustav mirovinske štednje, uz mogućnost odustajanja nakon šest mjeseci.

Države članice uvele su različite mjere kako bi poboljšale pristup zdravstvenim uslugama i kvalitetu skrbi. Irska je proširila prihvatljivost za program kartica za besplatne preglede liječnika opće prakse na temelju materijalnog stanja te je 2023. omogućila besplatnu skrb liječnika opće prakse za dodatnih pola milijuna ljudi (ali i dalje je jedina država članica koja nema univerzalnu primarnu zdravstvenu zaštitu). **Italija** u okviru svojeg plana za

oporavak i otpornost ulaže u nove zdravstvene ustanove (kao što su bolnice i domovi zdravlja u zajednici) i u telemedicinu kako bi pacijentima omogućila bolji pristup uslugama zdravstvene skrbi. Od 2023. u okviru plana za oporavak i otpornost podupiru se i ljekarne u malim općinama kako bi se poboljšao pristup zdravstvenoj skrbi u ruralnim i udaljenim područjima. Nadalje, Italija je u srpnju 2024. donijela Zakon br. 107 kojim se uvodi sustav praćenja i kontrole kako bi se smanjile liste čekanja u okviru Nacionalnog zdravstvenog sustava. Svaka regija imenovat će regionalnog upravitelja za zdravstvenu pomoć (*RUAS*) za rješavanje utvrđenih problema. **Bugarska** Narodna skupština je u travnju 2024. donijela Nacionalnu strategiju za zdravlje do 2030., kao reformu u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost, za koju se očekuje da će unaprijediti pristup uslugama zdravstvene skrbi u cijeloj zemlji.

Poduzete su i mjere za poboljšanje primarne skrbi usmjerene na pacijente, integrirane skrbi i digitalne zdravstvene skrbi. **Litva** je, na primjer, pokrenula novu pilot-uslugu prijevoza za pacijente koji se ne mogu koristiti osobnim ili javnim prijevozom iz zdravstvenih, socijalnih ili ekonomskih razloga, kako bi poboljšala usmjerenost na pacijenta i povećala pristup uslugama zdravstvene skrbi. **Njemačka** je donijela „Akt o digitalnim uslugama”, koji je stupio na snagu u ožujku 2024., kako bi ubrzala digitalizaciju zdravstvenog sustava. U okviru mjera iz nacionalnog plana za oporavak i otpornost i **Portugal** je 2023. donio pravne akte kojima se preispituje organizacija i funkcioniranje usluga primarne zdravstvene zaštite kako bi se unaprijedila njihova uloga u nacionalnom zdravstvenom sustavu. **Latvija** je u kolovozu 2023. odobrila Strategiju za digitalno zdravstvo, čiji je cilj poboljšanje dostupnosti podataka, interoperabilnosti i digitalnih usluga. U **Austriji** reforma zdravstvene skrbi za razdoblje 2024. – 2028. uključuje mjere za unapređenje primarne zdravstvene zaštite i proširenje digitalnih usluga zdravstvene skrbi.

Države članice poduzele su i mjere za rješavanje problema manjka radne snage u zdravstvu i veće zadržavanje osoblja. U **Švedskoj** je u srpnju 2023. stupio na snagu zakon koji je uvršten u plan za oporavak i otpornost, a kojim se uređuje profesionalni naziv bolničara. Od rujna 2023. studenti opće medicine u **Francuskoj** moraju završiti dodatnu godinu poslijediplomskog osposobljavanja u ambulantnoj skrbi, po mogućnosti u slabije pokrivenim područjima. U prosincu 2023. Estonija je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost izmijenila zakonodavstvo kako bi se medicinske sestre potaknule na rad u udaljenim područjima, a **Litva** je uvela izmjene pravnih akata kako bi pospješila razvoj karijere zdravstvenih djelatnika. **Danska** je u siječnju 2024. donijela novi zakon o prebacivanju nekoliko konkretnih zadataka s liječnika na medicinske sestre. **Belgija** je u ožujku 2024. donijela dva zakona kojima se definira uloga medicinskih sestara napredne prakse i određuju njihove kliničke aktivnosti i uvjeti. Novim zakonodavstvom donesenim u svibnju 2024. u **Grčkoj** se privatnim liječnicima omogućuje suradnja s javnim bolnicama, obavljanje medicinskih postupaka i rad u ambulantama i klinikama izvan redovnog radnog vremena. U **Italiji** se u okviru plana za oporavak i otpornost u razdoblju od 2021. do 2026. podupire dodjela 2700 dodatnih stipendija za opću medicinu kako bi se doprinijelo dostupnosti medicinskog osoblja.

Poduzete su mjere za poboljšanje javnog zdravlja u okviru kojih su kao prioritet postavljeni prevencija bolesti i promicanje zdravlja, posebno u području mentalnog zdravlja. U **Luksemburgu** je u srpnju 2023. objavljen novi nacionalni plan za mentalno zdravlje za razdoblje 2024. – 2028. U **Portugalu** je, u okviru plana za oporavak i otpornost, donesen novi zakon o mentalnom zdravlju kojim se uređuju prava osoba s mentalnim bolestima i obvezna hospitalizacija ili liječenje. **Estonija** razvija plan prevencije samoubojstava, koji se očekuje do kraja 2024. **Rumunjska** je u kolovozu 2023. osnovala Nacionalni registar za rak pod upravom Nacionalnog instituta za javno zdravstvo. Donijela je

i nacionalnu strategiju cijepljenja za razdoblje 2023. – 2030. u listopadu 2023. U travnju 2024. u **Španjolskoj** je Međuteritorijalno vijeće odobrilo plan za sprečavanje i kontrolu pušenja za razdoblje 2024. – 2027.

Nekoliko država članica nastojalo je unaprijediti cjenovnu pristupačnost, dostupnost i kvalitetu usluga dugotrajne skrbi te otkloniti poteškoće s kojima se suočavaju formalni i neformalni pružatelji skrbi. U prosincu 2023. **Slovenija** je donijela novi Zakon o dugotrajnoj skrbi kojim se utvrđuju izvori i metode stabilnog javnog financiranja dugotrajne skrbi, uključujući novi obvezni doprinos za socijalno osiguranje za dugotrajnu skrb od 1. siječnja 2025. Zakonom se utvrđuju i uvjeti za pružanje kvalitetnih i sigurnih usluga dugotrajne skrbi. U **Estoniji** je 1. srpnja 2023. stupila na snagu reforma skrbi, kojom se definira način financiranja usluga dugotrajne skrbi, smanjuju izravna plaćanja i osigurava da se primateljima skrbi s niskim prihodima pomaže da pokriju svoje troškove skrbi. Estonija je usvojila i detaljnije minimalne zahtjeve kvalitete za opću i kućnu njegu te je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost u veljači 2024. izmijenila akcijski plan o modelu integrirane skrbi, u okviru kojeg su utvrđene uloge i odgovornosti uključenih aktera te buduće financiranje sustava. **Finska** od 2023. koristi instrument za procjenu korisnika domova za starije (*RAI*) kako bi procijenila potrebe starijih osoba za uslugama i njihove funkcionalne sposobnosti. Osim toga, prema finskom zakonu socijalni radnici moraju odmah procijeniti potrebu za hitnom pomoći, u roku od sedam radnih dana od kontakta s klijentom ili njegovim predstavnicima. **Italija** je u okviru svojeg plana za oporavak i otpornost u potpunosti provela reformu za unapređenje životnih uvjeta starijih osoba koje nisu samodostatne pojednostavnjenjem pristupa zdravstvenim i socijalnim uslugama, višedimenzionalnom procjenom i utvrđivanjem individualiziranih projekata koji promiču deinstitucionalizaciju. **Bugarska** je u ožujku 2024. donijela Strategiju za razvoj ljudskih resursa u području socijalne skrbi (do 2030.) kako bi se poboljšali radni uvjeti te vještine i kompetencije u socijalnom sektoru, privuklo više radnika, bolje uskladili obrazovni putevi te osigurala veća motivacija i potpora. **Švedska** je u srpnju 2023. uvela zaštićeni profesionalni naziv za bolničare kako bi se osigurala kvaliteta i sigurnost skrbi, a dosad je izdano 73 196 svjedodžbi. U **Francuskoj** je od travnja 2024. na snazi nekoliko mjera za njegovatelje koji pružaju kućnu njegu, uključujući strukovnu iskaznicu, godišnju potporu za mobilnost i paušalnu naknadu za vrijeme putovanja. **Portugal** je 2023. izmijenio svoj zakon o radu kako bi radnici u kućanstvu bili bolje zaštićeni, a 2023. i 2024. svoje zakonodavstvo o neformalnim pružateljima skrbi, uključujući financijsku pomoć i povezanost s formalnim pružateljima skrbi te utvrdio uvjete za odmor pružatelja skrbi. **Malta** od 2024. proširuje program pružatelja skrbi u vlastitom domu u okviru kojeg se isplaćuje financijska potpora starijim građanima s niskom razinom ovisnosti o pomoći drugih koji zapošljavaju pružatelje skrbi s priznatom kvalifikacijom kako bi im pomagali u ispunjavanju njihovih svakodnevnih potreba. **Francuska** od 2023. provodi strategiju „Dobro starenje”, koja obuhvaća 50 mjera za odgađanje ovisnosti o pomoći drugih, prilagodbu socijalnih stanova starijim stanarima, zapošljavanje 50 000 stručnih djelatnika u ustanovama za skrb o starijim osobama i sprečavanje socijalne izolacije starijih osoba uz istodobno promicanje međugeneracijske solidarnosti. **Grčka** izrađuje strategiju dugotrajne skrbi kako bi ostvarila održivost struktura skrbi, koherentniji regulatorni okvir i standardizirane operativne postupke.

POGLAVLJE 3. PRVA FAZA ANALIZE PO ZEMLJAMA

U ovom se poglavlju kao dio prve faze analize po zemljama iznose podaci po zemljama, na temelju načela okvira za socijalnu konvergenciju (SCF) kako je opisano u povezanim ključnim porukama EMCO-a i SPC-a i temeljnom izvješću zajedničke radne skupine EMCO-a i SPC-a[290] te se podupiru i ključni horizontalni nalazi predstavljeni u poglavlju 1. odjeljku 1.4. Iako se svi podaci po zemljama oslanjaju na tumačenje pregleda socijalnih pokazatelja i kategorizacije Zajedničkog izvješća o zapošljavanju kako su opisane u okviru u odjeljku 1.4. i Prilogu 6., njihova struktura ovisi o stanju u pojedinim zemljama: redoslijed triju područja politika obuhvaćenih podacima po zemljama (zapošljavanje, obrazovanje i vještine; socijalna zaštita i uključenost) temelji se na kretanjima u predmetnoj zemlji, kako proizlazi iz tablica u pregledu socijalnih pokazatelja u Prilogu 9. Slično tome, grafikon za svaku zemlju prikazuje najvažnije pitanje ili ključni razvoj događaja za predmetnu zemlju.

Prva faza analize po zemljama temelji se na cijelom skupu glavnih pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja. Svaki se pokazatelj[291] ispituje na temelju metodologije Zajedničkog izvješća o zapošljavanju, kojom se utvrđuje relativni položaj država članica. Taj relativni položaj izražen je kao standardna devijacija od srednje vrijednosti apsolutne razine vrijednosti pokazatelja i njezine promjene u odnosu na prethodnu godinu (više tehničkih pojedinosti dostupno je u Prilogu 6.). Rezultati su sažeti u jednu od sedam mogućih kategorija za svaki pokazatelj za predmetnu zemlju („najbolji rezultati", „bolji rezultati od prosječnih", „dobri rezultati, ali potrebno praćenje", „prosječni rezultati", „slabi rezultati koji se poboljšavaju", „potrebno praćenje", „kritično stanje"). To odgovara ljestvici boja, od zelene do crvene. Kratak pregled pokazatelja i njihove ocjene za svaku državu članicu nalaze se u tablicama u Prilogu 9.

Svaki glavni pokazatelj iz pregleda socijalnih pokazatelja procjenjuje se s pomoću prethodno objašnjene metodologije kako bi se utvrdilo je li potrebna daljnja analiza u drugoj fazi. Ocjena „kritično stanje" odnosi se na države članice koje ostvaruju znatno lošije rezultate od prosjeka EU-a za određeni pokazatelj i u kojima se stanje pogoršava ili se ne poboljšava dovoljno u usporedbi s prethodnom godinom. Situaciji se dodjeljuje status „potrebno praćenje" u dva slučaja: a) ako država članica ostvari lošiji rezultat od prosjeka EU-a za određeni pokazatelj i stanje se u toj zemlji pogoršava ili se ne poboljšava dovoljno brzo i b) ako je rezultat razinom u skladu s prosjekom EU-a, ali se stanje pogoršava mnogo brže od prosjeka EU-a ili se ne poboljšava (ni približno istom brzinom) dok se prosjek EU-a poboljšava.

Daljnja analiza u drugoj fazi smatra se potrebnom za države članice za koje je šest ili više glavnih pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja označeno crvenom („kritično stanje") ili narančastom bojom („potrebno praćenje"). Smatra se da je potrebno dodatno analizirati situaciju u drugoj fazi i ako je za pokazatelj koji je označen crvenom ili narančastom bojom došlo do dva uzastopna pogoršanja u kategorizaciji Zajedničkog izvješća

---

[290] Posebna zajednička radna skupina EMCO-a i SPC-a osnovana je kako bi raspravljala o inicijativi te je bila aktivna od listopada 2022. do svibnja 2023. EMCO i SPC uzeli su taj rad u obzir i pripremili ministarsku raspravu na sastanku EPSCO-a u lipnju 2023. Rad i njegovi rezultati dokumentirani su u Ključne poruke Odbora za zapošljavanje i Odbora za socijalnu zaštitu o uvođenju okvira za socijalnu konvergenciju u europski semestarključnim porukama EMCO-a i SPC-a o uvođenju okvira socijalne konvergencije u europski semestar i povezanom izvješću zajedničke radne skupine EMCO-a i SPC-a.

[291] Za tehničke pojedinosti o glavnim pokazateljima u pregledu pokazatelja, uključujući razliku u zapošljavanju na temelju invaliditeta koja se temelji na konceptu GALI, vidjeti Prilog 2.

o zapošljavanju. Primjer je promjena ocjene iz „prosječni rezultati” u „slabi rezultati koji se poboljšavaju” u izdanju Zajedničkog izvješća o zapošljavanju iz 2024., nakon čega slijedi daljnje pogoršanje na „kritično stanje” u izdanju iz 2025. To bi se smatralo dodatnom „oznakom” koja se ubraja u minimalni prag od ukupno šest oznaka. Na primjer, ako u određenoj godini n zemlja ima pet glavnih pokazatelja u pregledu socijalnih pokazatelja označenih crvenom ili narančastom bojom, a za jedan od tih pokazatelja došlo je do pogoršanja u dvije uzastopne godine n i n–1, smatra se da ta zemlja ima ukupno šest oznaka u toj godini n (pet crvenih/narančastih signala iz pokazatelja u određenoj godini i jedan signal zbog dva uzastopna pogoršanja). Zbog toga bi i za tu zemlju bila potrebna daljnja analiza. Pri ocjenjivanju ukupnog broja oznaka koje ulaze u prag uzimaju se u obzir potencijalni prekidi u vremenskom nizu i pitanja povezana s kvalitetom i tumačenjem podataka.

Belgija

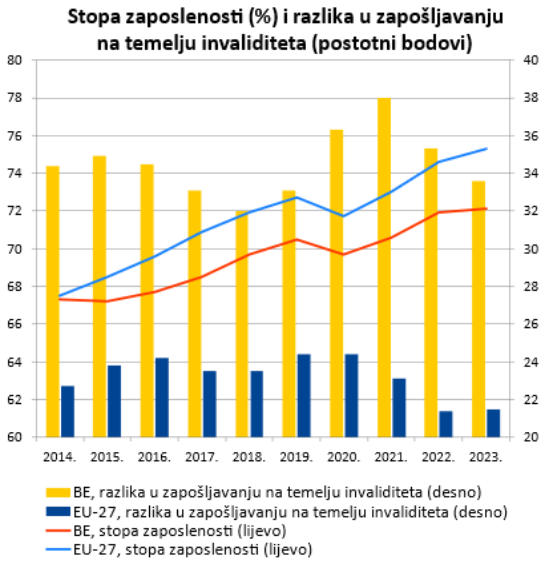

Napomena: prekid u vremenskom nizu za BE za 2017.
Izvor: Eurostat [lfsi_emp_a], anketa EU-a o radnoj snazi i [tepsr_sp200], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima

Tržište rada je 2023. zahvaljujući gospodarskom rastu nastavilo rasti u okolnostima znatnog manjka radne snage. Unatoč poboljšanjima u posljednjem desetljeću, stopa zaposlenosti, koja je 2023. iznosila 72,1 %, i dalje zaostaje za prosjekom EU-a u pogledu razine i promjena, što ukazuje na „kritično stanje", uz velike regionalne razlike, a neke skupine, kao što su niskokvalificirane osobe, osobe rođene izvan EU-a i starije osobe, zaostaju još više. To je uglavnom posljedica toga što je stopa aktivnosti u Belgiji niža od prosjeka EU-a. Stope nezaposlenosti i dugotrajne nezaposlenosti ostvaruju „prosječne rezultate", a iznose 5,5 % odnosno 2,2 %, što je slučaj i s rodno uvjetovanom razlikom u zaposlenosti (7,6 postotnih bodova). Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta stalno se povećavala od 2018. do 2021. (s 32 na 38 postotnih bodova) te je, unatoč smanjenju na 33,6 postotnih bodova 2023., i dalje među najvišima u EU-u (u odnosu na prosjek EU-a od 21,5 postotnih bodova) i u „kritičnom stanju" tri godine zaredom. Naposljetku, unatoč povećanju realnih plaća 2023., bruto raspoloživi dohodak kućanstava po stanovniku još nije dosegnuo prosjek EU-a te i dalje ima status „potrebno praćenje".

Belgija ima bolje rezultate od prosjeka u području obrazovanja i vještina. Udio odraslih koji sudjeluju u obrazovanju je u kategoriji „prosječni rezultati" te iznosi 34,9 %. (u odnosu na 39,5 % u EU-u), kao i udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET), a koji iznosi 9,6 %. S 56,3 % djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu i s udjelom od 6,2 % osoba koje rano napuštaju školovanje, Belgija ostvaruje „bolje rezultate od prosječnih" (iako uz znatne regionalne razlike). To vrijedi i za udio odraslog stanovništva s barem osnovnim digitalnim vještinama (59,4 %), što može doprinijeti ostvarenju zelene i digitalne tranzicije. Istodobno su vještine čitanja, matematike i znanosti posljednjih godina oslabile te postoje znatne nejednakosti kad je riječ o osobama slabijeg socioekonomskog i migrantskog podrijetla.

Socijalne politike općenito su učinkovite u sprečavanju i ublažavanju rizika od siromaštva i socijalne isključenosti te dohodovnih nejednakosti. Kad je riječ o učinku socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva, koje je znatno iznad prosjeka EU-a (50,8 % u odnosu na 34,7 % u 2023.), i dohodovnu nejednakost, mjerenu kvintilnim omjerom dohotka (3,4 u odnosu na 4,7 na razini EU-a), Belgija ostvaruje „najbolje rezultate". Iako ukupna stopa AROPE (18,6 % u odnosu na 21,3 % u EU-u) 2023. i dalje spada u kategoriju „prosječni rezultati", udjeli ukupnog stanovništva i djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti smanjuju se od 2017., uz poboljšanje na kategoriju „bolji rezultati od prosječnih" za djecu (19,0 % u odnosu na 24,8 % u EU-u). Samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi, koje su 2023. iznosile samo 1,1 %, spadaju u kategoriju „bolji rezultati od prosječnih", dok je preopterećenost troškovima stanovanja, koja pogađa 7,7 % stanovništva, u kategoriji „prosječni rezultati" (8,8 % na razini EU-a).

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno tri pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, **čini se da se Belgija ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Bugarska

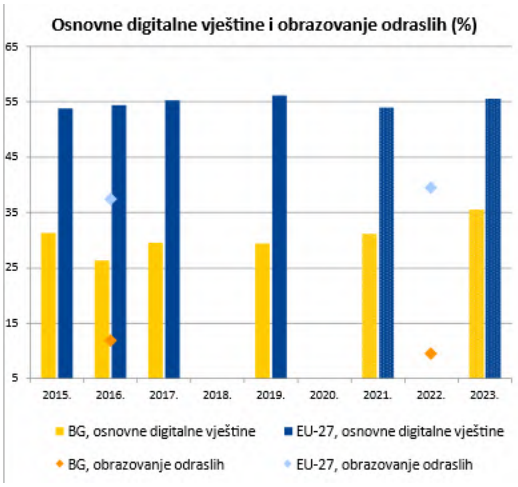

Napomena: definicija pokazatelja digitalnih vještina promijenila se od 2021., ali obuhvaća koncept koji je uglavnom sličan onome iz prethodnih godina.
Izvor: Eurostat [poseban izvadak iz ankete o obrazovanju odraslih], [tepsr_sp410], [isoc_sk_dskl_i], istraživanje ESS-a o upotrebi IKT-a.

Bugarska se suočava s problemima u području stjecanja vještina što negativno utječe na zapošljivost nekih skupina i otežava rast produktivnosti i konkurentnost. Sudjelovanje odraslih u obrazovanju smanjilo se u razdoblju od 2016. do 2022. te je 2022. iznosilo 9,5 % (u odnosu na 39,5 % u EU-u), što je među najnižim stopama u EU-u i predstavlja „kritično stanje". Za rješavanje tog problema bit će potrebno poduzeti opsežne dodatne mjere. Unatoč nedavnom poboljšanju, udio odraslog stanovništva s barem osnovnim digitalnim vještinama i dalje je među najnižima u EU-u te je 2023. iznosio 35,5 % u odnosu na 55,6 % na razini EU-a, što ukazuje na još jedno „kritično stanje". Za potporu zelenoj i digitalnoj tranziciji važno je poboljšati stjecanje vještina kod odraslih, uključujući i digitalno područje. Udio djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu i dalje je malen (17,4 % u odnosu na 37,5 % u EU-u 2023.). Zbog toga je „potrebno praćenje" jer to može utjecati na dugoročne izglede djece za učenje. Razina osnovnih i digitalnih vještina među mladima je niska i postoje velike nejednakosti u obrazovnim ishodima.

U Bugarskoj je došlo do poboljšanja u području socijalne uključenosti i zaštite, ali i dalje postoje veliki problemi. Iako se 2023. stopa AROPE smanjila za 2,2 postotna boda, uz pozitivna kretanja na tržištu rada te rast plaća i mirovina, i dalje je među najvišima u EU-u (30,0 % u odnosu na 21,3 %, uz status „slabi rezultati koji se poboljšavaju"). Osim toga, zabilježeno je znatno smanjenje ukupnog broja djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za 34 000 (ili 8,3 %) u odnosu na 2022. Međutim, stopa od 33,9 % u 2023. i dalje je među najvišima u EU-u (24,8 %) i ocjenjena je kao „kritično stanje". Unatoč poboljšanjima, ranjive skupine kao što su Romi (81 %), osobe s invaliditetom (42,4 %) i osobe koje žive u ruralnim područjima (39,3 %) bile su izloženije rizicima od siromaštva ili socijalne isključenosti od drugih. Općenito, učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva i dohodovnu nejednakost poboljšao se 2023. (s 24,4 % na 27,7 % odnosno sa 7,3 % na 6,6 %, oba pokazatelja imaju status „slabi rezultati koji se poboljšavaju").

Bugarsko tržište rada nastavilo je bilježiti dobre rezultate unatoč smanjenju broja stanovnika, iako uz znatne regionalne razlike. Iako je zemlja dosegla nikad višu stopu zaposlenosti (76,2 % u 2023.), koja je u kategoriji „prosječni rezultati" u usporedbi s EU-om (75,3 %), razlike među regijama kreću se od 85,5 % za najuspješniju regiju do 67,2 % za najlošiju. Znatne su razlike i među skupinama stanovništva. Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta 2023. i dalje je bila znatno iznad prosjeka EU-a (39,5 postotnih bodova u odnosu na 21,5 postotnih bodova). Zabilježeno je povećanje od 10,0 postotnih bodova u odnosu na 2022. i pogoršanje tijekom dvije uzastopne godine te je sada u kategoriji „kritično stanje". Iako se posljednjih nekoliko godina smanjivao, udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) iznosio je 2023. godine 13,8 % te je i dalje bio iznad prosjeka EU-a (11,2 %) pa je sada „potrebno praćenje".

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno šest pokazatelja s oznakom „kritično stanje ili „potrebno praćenje", uključujući pokazatelj koji se s vremenom pogoršao, **utvrđeno je da se Bugarska suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju zbog kojih je u drugoj fazi potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Češka

Ukupni pozitivni rezultati na tržištu rada povezani su s manjkom radne snage i relativno težim uvjetima za određene skupine stanovništva. Češka je 2023. bila jedna od zemalja s „najboljim rezultatima” u EU-u s obzirom na visoku stopu zaposlenosti (81,7 %) i niske stope nezaposlenosti (2,6 %) unatoč blago negativnom gospodarskom rastu. Niska stopa dugotrajne nezaposlenosti (0,8 % u 2023.) također je bila u kategoriji „dobri rezultati, ali je potrebno praćenje”, nakon povećanja za 0,2 postotna boda u odnosu na 2022. Međutim, rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti 2023. iznosila je 13,9 postotnih bodova, što je među najvećima u EU-u i upućuje na „kritično stanje”. Nadalje, stopa sudjelovanja djece mlađe od tri godine u formalnoj skrbi za djecu (4,5 % u 2023.) smanjila se za 2,3 postotna boda u odnosu na 2022. te je i dalje znatno ispod prosjeka EU-a (37,5 %), što također predstavlja „kritično stanje”. U kombinaciji s problemima povezanima s kvalitetom pružanja skrbi za djecu to može negativno utjecati na dugoročne izglede djece za učenje i na sudjelovanje žena na tržištu rada. Udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) smanjio se za 1,3 postotna boda na 10,1 % u 2023. te je kao i razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta (22,2 postotna boda u 2023.) u kategoriji „prosječni rezultati”. Manjak radne snage mogao bi se poboljšati većim sudjelovanjem žena, mladih i skupina u nepovoljnom položaju, kao što su ukrajinski građani pod privremenom zaštitom i Romi, na tržištu rada.

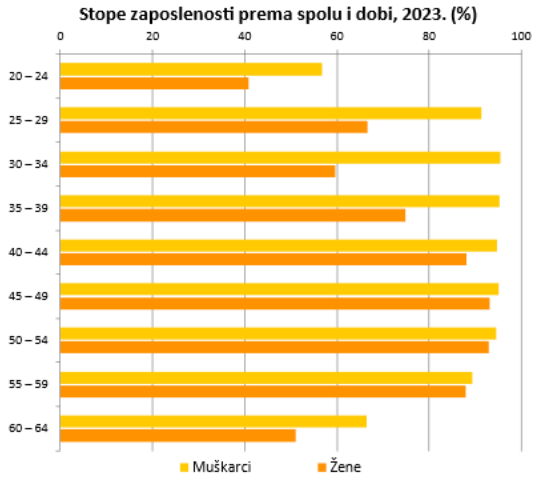

Izvor: Eurostat [lfsa_ergan], anketa EU-a o radnoj snazi.

Rezultati Češke u području vještina poboljšavaju se, ali postoje problemi u sudjelovanju odraslih u obrazovanju. Potonje je bilo među najnižima u državama članicama (21,2 % 2022. u odnosu na 39,5 % u EU-u), što upućuje na „kritično stanje”. Istodobno se od 2021. do 2023. udio odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama povećao s 59,7 % na 69,1 % te je sad u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih”. Daljnje promicanje obrazovanja odraslih i razvoja vještina može pospješiti inovacijski kapacitet i olakšati zelenu i digitalnu tranziciju.

Češka ima sustav socijalne zaštite koji dobro funkcionira, ali postoje poteškoće u području socijalnog stanovanja. Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) 2023. iznosio je općenito 12,0 % te 15,0 % za djecu, što Češku svrstava u kategoriju „najbolji rezultati” (u odnosu na prosjek EU-a od 21,3 % odnosno 24,8 %). Oba su se pokazatelja neznatno povećala u odnosu na 2022. zbog inflacije koja je iznad prosjeka EU-a. Realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava po glavi stanovnika smanjio se 2023. u odnosu na 2022. sa 123,9 na 121,6 te je „potrebno praćenje”. Cjenovna pristupačnost stanovanja u češkim gradovima zahtijeva pomno praćenje sa znatno višom stopom preopterećenosti troškovima stanovanja (13,2 %) zabilježenom 2023. u usporedbi s ruralnim područjima (6,0 %) (općenito 9,1 %, uz status „prosječni rezultati”). Konačno, u Češkoj su opet ostvareni „bolji rezultati od prosječnih” kad je riječ o samoprijavljenoj neispunjenoj potrebi za zdravstvenom skrbi.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno četiri pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, **čini se da se Češka ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Danska

Napetosti na tržištu rada posljednjih godina lagano popuštaju, a nezaposlenost se povećala. Nakon godina rekordnog rasta zaposlenosti, stopa zaposlenosti 2023. neznatno se smanjila na 79,8 % (–0,3 postotna boda u odnosu na 2022.), što je dovelo do prelaska iz kategorije „bolji rezultati od prosječnih" na „dobri rezultati, ali potrebno praćenje"[292]. Budući da je gospodarski rast bio takav da se otvorio manji broj radnih mjesta nego u razdoblju nakon pandemije, stopa nezaposlenosti već se 2023. povećala za 0,6 postotnih bodova na 5,1 %, pa je za nju „potrebno praćenje". Iako se pritisak na tržište rada smanjuje[293], zemlja se i dalje suočava s manjkom radne snage u određenim sektorima, posebno onima povezanima sa zelenom i digitalnom tranzicijom. Regionalne razlike postoje i u pogledu poteškoća pri zapošljavanju novih radnika[294]. Udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) i dalje je u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih", unatoč povećanju od 0,7 postotnih bodova na 8,6 % u 2023. Slično tome, Danska ostvaruje „bolje rezultate od prosječnih" i kad je riječ o rodno uvjetovanoj razlici u zaposlenosti, koja sad iznosi 5,6 postotnih bodova u usporedbi s prosjekom EU-a od 10,2 postotna boda.

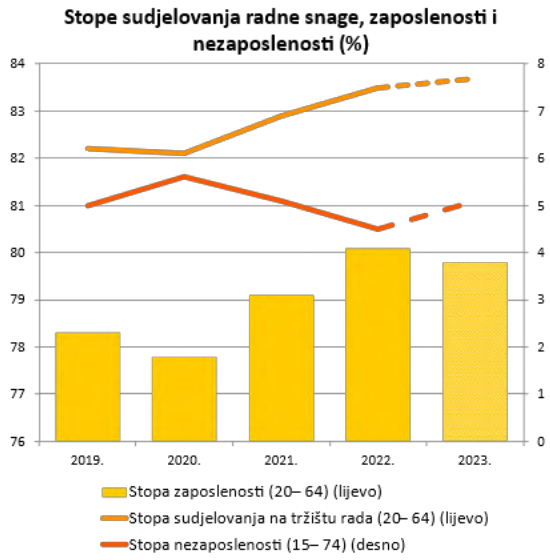

Izvor: Eurostat [lfsi_emp_a], [une_rt_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

Udio osoba koje rano napuštaju školovanje povećao se od 2020. Pokazatelj se povećao s 10,0 % u 2022. na 10,4 % u 2023. (0,9 postotnih bodova iznad prosjeka EU-a) te je „potrebno praćenje". S obzirom na ukupni manjak kvalificiranih radnika u zemlji, to zahtijeva pozornost. Stopa sudjelovanja odraslih u obrazovanju, koja je 2022. iznosila 47,1 %, je u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih" (EU 39,5 %), čak i nakon manjeg smanjenja u odnosu na 2016., a udio odraslih osoba koje imaju barem osnovne digitalne vještine također je u toj kategoriji (69,6 % u 2023.). Danska je među zemljama s najvećim udjelom djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu (69,9 % u 2023., sa statusom „dobri rezultati, ali potrebno praćenje" nakon pada od 4,8 postotnih bodova u odnosu na 2022.).

Sustav socijalne zaštite vrlo dobro funkcionira, ali troškovi stanovanja i dalje opterećuju ranjive skupine. Kad je riječ o riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, situacija je općenito u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih", a Danska ima „najbolje rezultate" kad je riječ o siromaštvu djece i učinku socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva. Međutim, udio kućanstava preopterećenih troškovima stanovanja i dalje je velik te iznosi 15,4 %. Treću godinu zaredom situacija je u kategoriji „kritično stanje", što je odraz ograničene ponude cjenovno pristupačnih stanova u većim gradovima.

[292] Došlo je do prekida vremenskog niza za 2023. u pogledu vrijednosti zaposlenosti, nezaposlenosti, dugotrajne nezaposlenosti, sudjelovanja na tržištu rada i stopa pripadnosti skupini NEET, kao i rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti, koja se odražava u toj brojci.
[293] Europska komisija, Europska ekonomska prognoza, jesen 2024.
[294] Danska agencija za tržište rada i zapošljavanje (ožujak 2024.), *Recruitment Survey Report*.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno tri pokazatelja s oznakom „kritično stanje" ili „potrebno praćenje", **čini se da se Danska ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Njemačka

U području obrazovanja i vještina situacija je problematična kad je riječ o osobama koje rano napuštaju školovanje, dok Njemačka ostvaruje dobre rezultate u području obrazovanja odraslih. Udio osoba koje rano napuštaju školovanje velik je i povećao se na 12,8 % u 2023. (u odnosu na 9,5 % u EU-u), što ukazuje na „kritično stanje". Istodobno se udio petnaestogodišnjaka koji nemaju osnovne vještine u matematici i znanosti (29,5 % odnosno 22,9 % u 2022.) gotovo udvostručio od 2012. (PISA, 2022.), a socioekonomski učinak sve više utječe na obrazovne ishode. To zahtijeva pozornost i s obzirom na vještine potrebne na tržištu rada te na zelenu i digitalnu tranziciju. S druge strane, udio odraslog stanovništva s barem osnovnim digitalnim vještinama povećao se 2023. za 3,3 postotna boda na 52,2 % (u odnosu na 55,6 % u EU-u) i sad je označen s „prosječni rezultati", dok je ukupno sudjelovanje odraslih u obrazovanju 2022. iznosilo 53,7 %, što Njemačku čini jednom od zemalja s „najboljim rezultatima" u EU-u.

Njemačko tržište rada općenito dobro funkcionira, ali i dalje postoji stalan manjak radne snage i vještina, a žene nisu dovoljno integrirane u tržište rada. Unatoč usporavanju gospodarskog rasta stopa zaposlenosti je visoka i povećala se na 81,1 % u 2023. („bolji rezultati od prosječnih"), dok su stopa nezaposlenosti (3,1 %, „najbolji rezultati") i njezina dugoročna komponenta (1,0 %, „bolji rezultati od prosječnih") ostale na vrlo niskim razinama u kontekstu manjka radne snage. S druge strane, rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti s oko 7,7 postotnih bodova 2023. i dalje je u kategoriji „prosječni rezultati", ali rodno uvjetovana razlika u zapošljavanju u nepunom radnom vremenu i dalje je jedna od najviših u EU-u (36,9 postotnih bodova u odnosu na 20,2 postotna boda u EU-u). Procjenjuje se da se zbog važećeg sustava zajedničkog oporezivanja bračnih partnera tržištu rada oduzima 185 000 ekvivalenata punog radnog vremena. Udio djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi o djeci iznosi 23,3 % u 2023. u odnosu na 37,5 % u EU-u te je „potrebno praćenje".

Kad je riječ o socijalnim pitanjima, cjenovna pristupačnost stanovanja i dalje je prilično problematična zbog ograničene ponude. Stopa preopterećenosti troškovima stanovanja u Njemačkoj se povećala znatno brže nego u EU-u (1,1 postotni bod u odnosu na 0,1 postotni bod) te je 2023. dosegnula iznadprosječnu razinu od 13,0 %, pa je i dalje „potrebno praćenje"[295]. Iako se tekućim i planiranim političkim inicijativama nastoji poduprijeti cjenovno pristupačnije stanovanje, situacija je posebno teška za osobe kojima prijeti siromaštvo, za koje je ta stopa porasla na 43,2 % (u odnosu na 33,6 % u EU-u). Zbog visoke inflacije 2022. i 2023. smanjila se kupovna moć kućanstava, a udjeli stanovništva i djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, koji su 2023. iznosili 21,3 % odnosno 23,9 %, povećali su se od

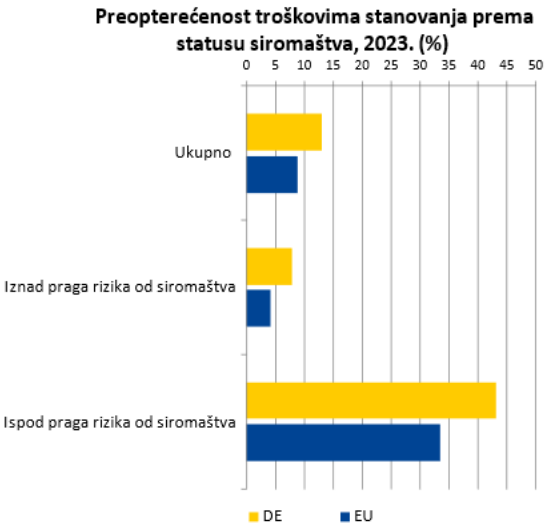

Izvor: Eurostat, [tessi163], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

[295] Postoji prekid u vremenskom nizu za pokazatelj u 2023.

2020. (+0,9 postotnih bodova odnosno +1,6 postotnih bodova) te su u kategoriji „prosječni rezultati”.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno tri pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, **čini se da se Njemačka ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Estonija

Estonija se suočava s problemima u području socijalne zaštite i uključenosti. Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) smanjio se za 1,0 postotni bod na 24,2 %. Međutim, to je još uvijek iznad prosjeka EU-a od 21,3 % te je „potrebno praćenje" za 2023. Rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti među djecom je u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih" iako se povećao za 1,7 postotnih bodova. Kad je riječ o starijim osobama i osobama s invaliditetom, ti su rizici i dalje među najvišima u EU-u (47 % i 41 % u odnosu na 19,8 % odnosno 28,8 % u EU-u). U tom je kontekstu važno napomenuti da se učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva od 2022. do 2023. smanjio s 28,1 % na 27,7 % te je i dalje ispod prosjeka EU-a od 34,7 % pa je „potrebno praćenje". Nejednakost, mjerena kvintilnim omjerom dohotka, od 2021. do 2023. porasla je s 5,0 na 5,4 (također „potrebno praćenje") u odnosu na prosjek EU-a od 4,7. Estonija ima jednu od najviših razina samoprijavljenih neispunjenih potreba za zdravstvenom skrbi u EU-u (12,9 % u odnosu na 2,4 % u 2023.), što ukazuje na „kritično stanje". Pristup zdravstvenoj skrbi i dalje je problematičan u kontekstu sve većeg manjka zdravstvenog osoblja, visokih izravnih plaćanja i brzog starenja stanovništva.

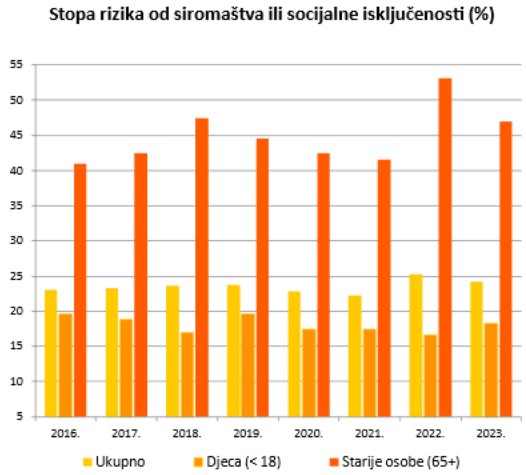

Izvor: Eurostat, [ilc_peps01n], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Zaposlenost se 2023. nastavila povećavati, a osobito se smanjila razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta. Stopa zaposlenosti dosegnula je 82,1 %, što je jedan od „najboljih rezultata" u EU-u, dok je stopa dugotrajne nezaposlenosti, koja je iznosila 1,3 %, ostala u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih". Međutim, u kontekstu smanjenja realnog BDP-a 2023., stopa nezaposlenosti povećala se s 5,6 % u 2022. na 6,4 % u 2023. te je stoga „potrebno praćenje". Regionalne razlike u nezaposlenosti znatne su, pri čemu je ona mnogo veća u sjeveroistočnom dijelu Estonije (10,1 % u 2023.)[296], u kojem prevladava industrijski sektor. Estonija ima jednu od najnižih rodno uvjetovanih razlika u zaposlenosti u EU-u pa je u tom području jedna od zemalja s „najboljim rezultatima" u protekle tri godine. Istodobno se razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta znatno smanjila (za 6,0 postotnih bodova) u odnosu na 2022. (20,2 % u odnosu na 21,5 % u EU-u) te je stoga sad u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih". Bruto raspoloživi dohodak kućanstava smanjio se drugu godinu zaredom (sa 130,5 u 2022. na 125,9 u 2023.) i sad je „potrebno praćenje".

U području obrazovanja i vještina Estonija je zabilježila pozitivna kretanja. Ostvarila je znatan napredak u pogledu sudjelovanja u obrazovanju odraslih, koje se povećalo s 33,9 % u 2016. na 41,8 % u 2022. („bolji rezultati od prosječnih" u usporedbi s prosjekom EU-a od 39,5 % u 2022.). Osim toga, udio stanovništva s barem osnovnim digitalnim vještinama poboljšao se 2023., pa je i on sad u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih", kao i udio osoba koje rano napuštaju školovanje, što predstavlja jedno od najvećih poboljšanja u odnosu na prethodni status „potrebno praćenje".

[296] Statistički podaci za Estoniju: Stopa nezaposlenosti| Statistikaamet.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno šest pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, uključujući pokazatelj koji se s vremenom pogoršao, **utvrđeno je da se Estonija suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju zbog kojih je u drugoj fazi potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Irska

Zaposlenost se 2023. dodatno povećala, iako skupine u nepovoljnom položaju i dalje nailaze na značajne prepreke u pristupu zapošljavanju. Unatoč izrazitom usporavanju gospodarskog rasta, stopa zaposlenosti od 79,1 % dosegnula je 2023. još jednu rekordno visoku razinu („prosječni rezultati") zbog migracija i većeg sudjelovanja radne snage. Stopa nezaposlenosti na dosad najnižoj razini od 4,3 % („bolji rezultati od prosječnih") ukazuje na još uvijek prisutne napetosti na tržištu rada. Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti znatno se smanjila, s 11,4 postotna boda 2022. na 9,9 postotnih bodova 2023., te je sad u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih", čemu su doprinijele fleksibilnije mogućnosti za rad i veće subvencije za skrb za djecu. Istodobno je, unatoč neznatnom poboljšanju posljednjih godina, razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta i dalje mnogo veća od prosjeka EU-a te iznosi 36,7 postotnih bodova u odnosu na 21,5 postotnih bodova, što i dalje ukazuje na „kritično stanje". Stoga poboljšanje zapošljivosti nedovoljno zastupljenih skupina i skupina u nepovoljnom položaju, kao što su osobe s invaliditetom, samohrani roditelji, niskokvalificirane osobe te manjine Romi i Putnici, može pomoći zadovoljiti postojeće i buduće potrebe u pogledu radne snage i vještina. Novim mjerama informiranja i mjerama za uključivanje, koje se podupiru i iz fonda ESF+, nastoji se smanjiti ta razlika. Naposljetku, u Irskoj je 2023. prosječni rast bruto raspoloživog dohotka kućanstava po glavi stanovnika bio u kategoriji „prosječni rezultati".

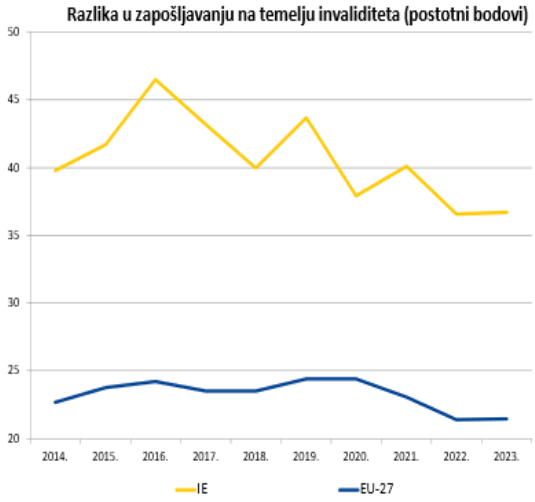

Napomena: prekid u vremenskom nizu za IE za 2019.
Izvor: Eurostat [tepsr_sp200], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Irska ostvaruje dobre rezultate u području obrazovanja i vještina. Zemlja i dalje ostvaruje „najbolje rezultate" u pogledu stope ranog napuštanja školovanja, koja je 2023. iznosila 4,0 %, unatoč povećanju s 3,7 % u 2022. Odrasle osobe u Irskoj također više sudjeluju u obrazovanju od prosjeka EU-a, 48,3 % u odnosu na 39,5 % u EU-u 2022. („bolji rezultati od prosječnih). Osim toga, udio odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama jedan je od najvećih u EU-u, 72,9 % u 2023. u odnosu na 55,6 % u EU-u, što tu zemlju ponovno svrstava među zemlje s „najboljim rezultatima".

Irski sustav socijalne zaštite učinkovito ublažava siromaštvo iako se neke skupine i dalje suočavaju s većim rizicima, a prijavljene su i poteškoće u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti općenito i za djecu u kategoriji je „prosječni rezultati". Samohrani roditelji, Putnici i osobe s invaliditetom znatno su izloženiji tom riziku. Kad je riječ o učinku socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva, Irska je i dalje među zemljama s „najboljim rezultatima" (57,8 % u odnosu na 34,7 % u EU-u). Iako se sudjelovanje djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu povećalo s 18,3 % u 2022. na 22,1 % u 2023., i dalje je „potrebno praćenje" jer je još uvijek znatno ispod prosjeka EU-a od 37,5 %. Unatoč poboljšanjima i dalje postoje određene financijske i nefinancijske prepreke (dostupnost, složenost sustava). Dostupnost stanovanja se pogoršala, uz duge liste čekanja za socijalne stanove i rekordno visoku stopu beskućništva, djelomično zbog slabih prava najmoprimaca. Beskućništvo se najviše povećalo među djecom i obiteljima sa samohranim roditeljem.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno dva pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, **čini se da se Irska ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Grčka

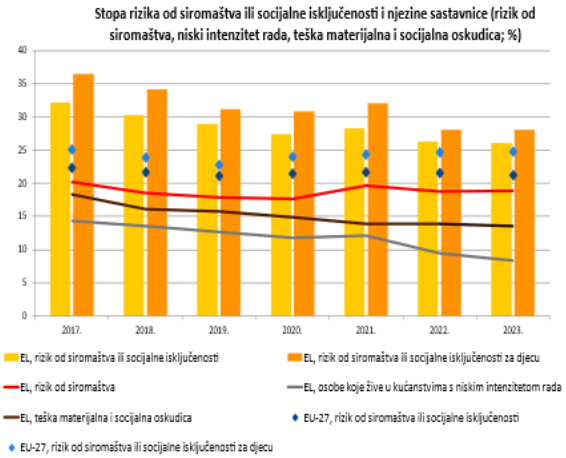

Izvor: Eurostat [ilc_peps01n], [tepsr_lm430], [ilc_li02], [tespm030], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Zbog visoke inflacije i manje socijalne potrošnje u odnosu na BDP, Grčka se suočava s velikim problemima u području socijalne zaštite i socijalne uključenosti, a većina pokazatelja upućuje na „kritično stanje”. Konkretnije, smanjenje siromaštva socijalnim transferima (osim mirovina) smanjilo se za 2,1 postotni bod na samo 18,2 %, što je 16,5 postotnih bodova manje od prosjeka EU-a. Iako je udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) ostao relativno stabilan na 26,1 %, nakon sporog poboljšanja u posljednjih šest godina, i dalje je znatno iznad prosjeka EU-a od 21,3 %. Nadalje, udio kućanstava preopterećenih troškovima stanovanja povećao se na 28,5 % u 2023. i jedan je od najviših u EU-u (prosječno 8,8 %). Istodobno su se samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi dodatno povećale i dosegnule jednu od najviših razina (11,6 % u 2023., s 9,0 % u 2022., u odnosu na 2,4 % u EU-u). Stopa AROPE za djecu od 28,1 % ostala je stabilna, ali je i dalje iznad prosjeka EU-a od 24,8 %, što upućuje na to da je „potrebno praćenje”. Nejednakost, mjerena kvintilnim omjerom dohotka, neznatno se povećala na 5,3 (u odnosu na 4,7 u EU-u) te je „potrebno praćenje” zbog njezine visoke razine.

Na grčkom tržištu rada prisutne su velike poteškoće, posebno za žene i mlade. Stopa zaposlenosti povećala se 2023. za 1,1 postotni bod zbog još uvijek snažnog gospodarskog rasta. Međutim, zaposleno je bilo samo 67,4 % radno sposobnog stanovništva, što je i dalje znatno ispod prosjeka EU-a od 75,3 %. Stope zaposlenosti ukazuju na „kritično stanje”, osobito među ženama i mladima. Unatoč neznatnom povećanju od 1,7 postotnih bodova na 57,6 % u 2023., stopa zaposlenosti žena jedna je od najnižih u EU-u i predstavlja jednu od najvećih razlika u zaposlenosti (19,8 postotnih bodova). Udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih povećao se za 0,6 postotnih bodova na 15,9 % u 2023., što je znatno više od prosjeka EU-a od 11,2 %. Nadalje, bruto raspoloživi dohodak kućanstava po stanovniku, koji je 2023. iznosio 81,6 %, i dalje je među najnižima, unatoč povećanju u odnosu na 2022. (u odnosu na prosjek EU-a od 111,1 %), pri čemu je došlo do prelaska s „kritičnog stanja” na kategoriju „slabi rezultati koji se poboljšavaju”. S druge strane, razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta u Grčkoj je u kategoriji „prosječni rezultati”.

Razvoj vještina prioritet je Grčke zbog digitalne i zelene tranziciju te sve većeg manjka radne snage u ključnim sektorima. Udio odraslih koji sudjeluju u obrazovanju tijekom posljednjih 12 mjeseci smanjio se sa 16,0 % u 2016. na 15,1 % u 2022., što je među najnižim razinama u EU-u i predstavlja „kritično stanje”. Istodobno je 2023. barem osnovne digitalne vještine imalo 52,4 % odraslih osoba (u odnosu na 55,6 % u EU-u), što je „prosječan rezultat”. Osnovne vještine među najnižima su u EU-u, među ostalim i nakon jednog od najoštrijih padova. S druge strane, udio osoba koje rano napuštaju školovanje smanjio se za 0,4 postotna boda od 2022. do 2023. i ostao je znatno ispod prosjeka EU-a (3,7 % u odnosu na 9,5 % u EU-u), zbog čega je Grčka jedna od zemalja s „najboljim rezultatima”.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno devet pokazatelja s oznakom „kritično stanje" ili „potrebno praćenje", **utvrđeno je da se Grčka suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju zbog kojih je u drugoj fazi potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Španjolska

Španjolska se suočava s poteškoćama u području socijalne zaštite i uključenosti. Udio stanovništva izloženog riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti općenito i među djecom povećao se 2023. na 26,5 % odnosno 34,5 %, što je znatno iznad prosjeka EU-a (od 21,3 % odnosno 24,8 %) i ukazuje na „kritično stanje”. To djelomično uzrokuju neadekvatna primjerenost i pokrivenost u okviru sustava socijalne zaštite, regionalne razlike u pristupu javnim uslugama i stalno veliko siromaštvo unatoč zaposlenju. Unatoč određenom poboljšanju, dohodovna nejednakost, mjerena kvintilnim omjerom dohotka, i dalje je bila visoka 2023. (5,5 u odnosu na 4,7 u EU-u) te je „potrebno praćenje”. Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva pao je na 22,9 % u 2023. (u odnosu na 34,7 % u EU-u), pogoršao se tijekom dvije uzastopne godine i prešao u kategoriju „kritično stanje”. Učinkovitost socijalnih transfera posebno je niska u smanjenju rizika od siromaštva djece (17,0 % u odnosu na 41,4 % u EU-u). S druge strane, udio djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu u Španjolskoj je u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih”.

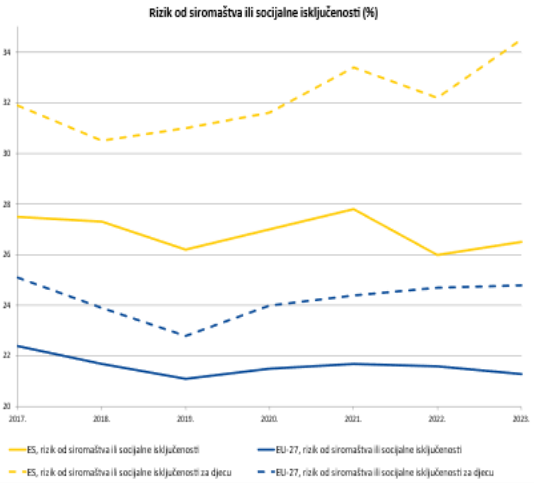

Izvor: Eurostat, [ilc_peps01n], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Španjolsko tržište rada znatno se poboljšalo, ali i dalje nailazi na poteškoće. Stopa zaposlenosti znatno se povećala na 70,5 % u 2023. (u odnosu na 75,3 % u EU-u), pa je iz kategorije „kritično stanje” prešla u kategoriju „slabi rezultati koji se poboljšavaju”[297]. To je potaknuto snažnim gospodarskim rastom, velikim povećanjem zaposlenosti osoba rođenih izvan EU-a te povećanjem zaposlenosti u trgovini, tehničkim i znanstvenim zanimanjima i otvaranjem radnih mjesta u javnom sektoru. Stopa nezaposlenosti (12,2 %) i njezina dugoročna komponenta (4,3 %) također su u kategoriji „slabi rezultati koji se poboljšavaju” s obzirom na još uvijek vrlo visoke razine unatoč velikom padu, posebno kad je riječ o starijim radnicima i Kanarskim otocima. Iako se udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) nastavio smanjivati (na 12,3 % u 2023.) i dalje je velik te je „potrebno praćenje”. Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta, koja je među najnižima u EU-u i smanjuje se, svrstava Španjolsku među zemlje s „najboljim rezultatima”. Naposljetku, realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava po stanovniku 2023. bio je u kategoriji „slabi rezultati koji se poboljšavaju” zbog velikog povećanja.

Španjolska se suočava s poteškoćama povezanima s ranim napuštanjem školovanja, ali ujedno ostvaruje dobre rezultate u području digitalnih vještina. Udio osoba koje rano napuštaju školovanje 2023. neznatno se smanjio na 13,7 % (u odnosu na 9,5 % u EU-u), ali je i dalje visok i ukazuje na „kritično stanje”. Povezane regionalne razlike i dalje su velike unatoč smanjenju 2023., uz posebno velike udjele na jugu i istoku te pogoršanje trendova na jugu i na Kanarskim otocima. Općenito, sudjelovanje odraslih u obrazovanju 2022. bilo je u

[297] Definicija pokazatelja tržišta rada Španjolske razlikuje se od uobičajenih pokazatelja za 2022. i 2023. (vidjeti metapodatke Eurostata).

kategoriji „prosječni rezultati” i iznosilo je 34,1 % (u odnosu na 39,5 % u EU-u), što je povećanje od 3,7 postotnih bodova u odnosu na 2016. S druge strane, Španjolska u području digitalnih vještina pokazuje „bolje rezultate od prosječnih” što omogućuje dobru potporu zelenoj i digitalnoj tranziciji.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno šest pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, uključujući pokazatelj koji se s vremenom pogoršao, **utvrđeno je da se Španjolska suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju zbog kojih je u drugoj fazi potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Francuska

Tržište rada ostalo je dinamično u 2023. unatoč usporavanju gospodarstva u drugoj polovini godine i povećanju uskih grla u opskrbi. Stopa zaposlenosti povećala se 2023. na 74,4 %, dok je stopa nezaposlenosti ostala na 7,3 %, što je najniža razina od 2008. pri čemu su najudaljenije regije ostvarile znatno lošije rezultate. Za oba je pokazatelja „potrebno praćenje" jer su se relativni rezultati donekle pogoršali[298]. Stopa nezaposlenosti mladih blago se smanjila (–0,1 postotni bod na 17,2 %), ali se udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) povećao na 12,3 % te sad i on spada u kategoriju „potrebno praćenje". Integracija nekih ranjivih skupina na tržište rada i dalje je problematična, posebno za osobe rođene izvan EU-a i osobe s niskim stupnjem obrazovanja. Za rodno uvjetovanu razliku u zaposlenosti zabilježeni su „bolji rezultati od prosječnih" (5,5 postotnih bodova 2023. u odnosu na 10,2 postotni bod u EU-u) te se ona i dalje smanjuje. Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta smanjuje se od 2020. i dosegnula je 19,9 postotnih bodova 2023. (u odnosu na 21,5 postotnih bodova u EU-u), pa je i ona sad u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih".

Unatoč relativno velikim ulaganjima u socijalnu zaštitu, rizici od siromaštva veći su u posljednjih nekoliko godina zbog sve većih nejednakosti. Općenito, Francuska ostvaruje „bolje rezultate od prosječnih" kad je riječ o učinku socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva (41,9 % u 2023. u odnosu na 34,7 % u EU-u). Nakon znatnog povećanja 2022., udio stanovništva izloženog riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) smanjio se 2023. za 0,3 postotna boda na 20,4 %, što je ispod prosjeka EU-a od 21,3 % („prosječni rezultati")[299]. Stopa AROPE za djecu isto se smanjila (za 0,5 postotnih bodova) na 26,6 % u 2023., ali je i dalje iznad prosjeka EU-a koji iznosi 24,8 % te je „potrebno praćenje". Rast bruto raspoloživog dohotka kućanstva po stanovniku 2023. ostao je ispod prosjeka EU-a te je „potrebno praćenje". Nejednakost, mjerena kvintilnim omjerom dohotka, u kategoriji je „prosječnih rezultata", iako je od 2018. u porastu. Najudaljenije regije imaju znatno lošije rezultate od matične Francuske u svim područjima pregleda socijalnih pokazatelja.

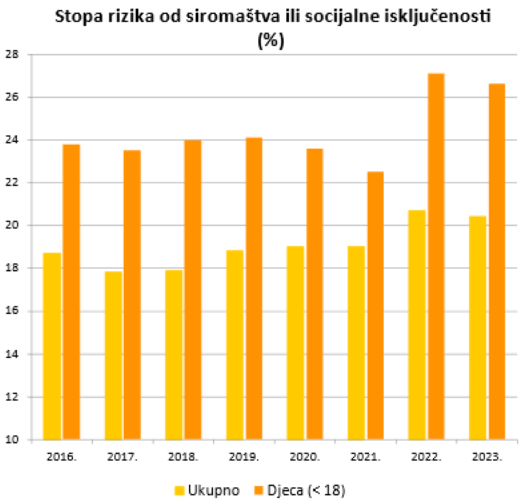

Izvor: Eurostat, [ilc_peps01n], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Francuska općenito ostvaruje dobre rezultate za pokazatelje jednakih mogućnosti. Udio odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama i osoba koje rano napuštaju školovanje u kategoriji je „prosječni rezultati" i iznosio je 59,7 % odnosno 7,6 % u 2023. Francuska ostvaruje „najbolje rezultate" u pogledu udjela djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu. Međutim, u obrazovnom sustavu znatan je udio učenika sa slabim rezultatima i zabilježene su velike nejednakosti, što se odražava i u rezultatima istraživanja

[298] Definicija pokazatelja tržišta rada Francuske razlikuje se od uobičajenih pokazatelja za 2022. i 2023. (vidjeti metapodatke Eurostata).

[299] U 2020. i 2022. došlo je do prekida u vremenskom nizu: istraživanje FR-SILC 2022. prvi put uključuje četiri prekomorska departmana (Francuska Gijana, Réunion, Martinique i Guadeloupe).

PISA 2022. Nedostatak kvalificiranih radnika jedna je od glavnih prepreka zapošljavanju i mogao bi otežati zelenu i digitalnu tranziciju.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno pet pokazatelja s oznakom „potrebno praćenje", **čini se da se Francuska ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Hrvatska

Tržište rada i dalje raste, ali ranjive skupine suočavaju se sa znatnim poteškoćama. Unatoč stalnom poboljšanju od 2021., stopa zaposlenosti i dalje je znatno niža od prosjeka EU-a (70,8 % u odnosu na 75,3 % u 2023.) te je treću godinu zaredom u „kritičnom stanju". Stope nezaposlenosti i dugotrajne nezaposlenosti smanjile su se 2023. zbog još relativno snažnog gospodarskog rasta te su dosegnule 6,1 % odnosno 2,1 % („bolji rezultati od prosječnih" odnosno „prosječni rezultati"). Nakon znatnog poboljšanja realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava po stanovniku bio je u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih" i iznosio 130,6 (111,1 u EU-u). No, nekim ranjivim skupinama, kao što su stariji i niskokvalificirani radnici, i dalje je teško pronaći kvalitetne poslove. Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta ukazuje na „kritično stanje" 2023. (39,2 postotna boda u odnosu na 21,5 postotnih bodova u EU-u), nakon što se drugi put povećala. S druge strane, rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti bila je u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih" i iznosila je 7,7 postotnih bodova (10,2 postotna boda u EU-u). Udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) poboljšao se te je 2023. bio u kategoriji „prosječni rezultati" (11,8 % u odnosu na 11,2 % u EU-u), iako ih je više od polovine neaktivno.

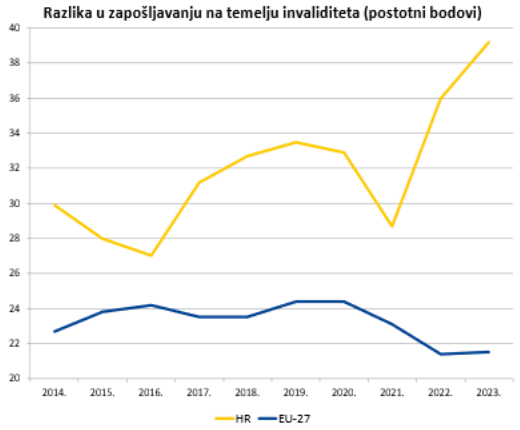

Napomena: Prekid u vremenskom nizu za HR za 2023.
Izvor: Eurostat, [tesp_sp200], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Hrvatska se suočava s određenim poteškoćama kad je riječ o cjeloživotnom učenju i stjecanju vještina. I dalje je među zemljama s „najboljim rezultatima" u pogledu udjela osoba koje rano napuštaju školovanje, koji je 2023. iznosio 2,0 %, u usporedbi s prosjekom EU-a od 9,5 %. Istodobno se udio djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu povećao na 29,6 % u 2023. (s 27,5 % u 2022.) i sad je u kategoriji „prosječni rezultati", iako je i dalje 7,9 postotnih bodova ispod prosjeka EU-a. Unatoč stalnoj neusklađenosti ponude i potražnje vještina na tržištu rada, samo je 23,3 % odraslih u Hrvatskoj 2022. sudjelovalo u obrazovanju u prethodnih 12 mjeseci, u usporedbi s 39,5 % u EU-u i nakon smanjenja s 26,9 % u 2016. Time se ugrožava potencijal za povećanje buduće konkurentnosti, uključujući zelenu i digitalnu tranziciju, te je „potrebno praćenje". Iako je udio odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama 2023. iznosio 59,0 % (55,6 % u EU-u), sad je i za taj pokazatelj „potrebno praćenje" zbog znatnog pogoršanja (za 4,4 postotna boda) od 2021.

Hrvatska se suočava s određenim poteškoćama u području socijalne zaštite i socijalne uključenosti. Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) i dalje je u kategoriji „prosječni rezultati" za ukupno stanovništvo (20,7 % u odnosu na 21,3 % u EU-u) i u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih" za djecu (17,3 % u odnosu na 24,8 % u EU-u), ali je viša od prosjeka EU-a za osobe s invaliditetom (37,5 % u odnosu na 28,8 %). Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva je u kategoriji „kritično stanje" od 2020. i bio je znatno niži od prosjeka EU-a 2023. (20,9 % u odnosu na 34,7 %). To treba pomno pratiti i u vezi s visokim troškovima života. Nadalje, nejednakost (mjerena kvintilnim omjerom dohotka) dosegnula je 2023. najvišu razinu od 2018. i iznosila je 4,91 (u odnosu na 4,7 u EU-u) te je sad „potrebno praćenje". Stanje u pogledu stope preopterećenosti

troškovima stanovanja i samoprijavljenih neispunjenih potreba za zdravstvenom skrbi je u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih".

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno šest pokazatelja s oznakom „kritično stanje" ili „potrebno praćenje", **utvrđeno je da se Hrvatska suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju zbog kojih je u drugoj fazi potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Italija

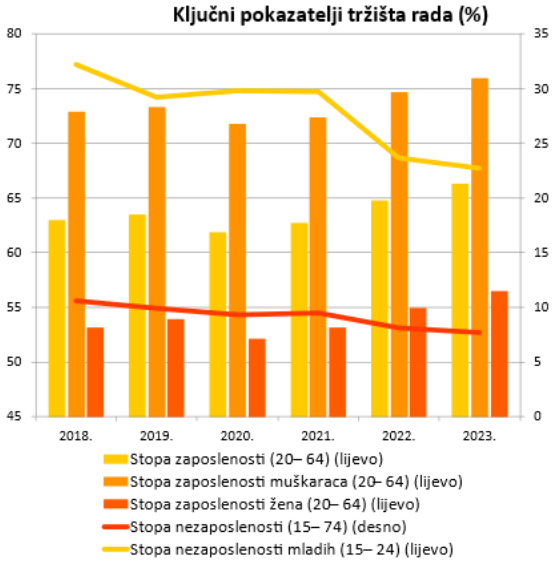

Napomena: prekid u vremenskom nizu u 2018.
Izvor: Eurostat [lfsi_emp_a], [une_rt_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

Unatoč kontinuiranom oporavku zaposlenosti, Italija se suočava s velikim poteškoćama na tržištu rada. Iako je stopa zaposlenosti 2023. dosegnula rekordnih 66,3 %, unatoč usporavanju gospodarskog rasta i dalje je 9,0 postotnih bodova niža od prosjeka EU-a te je u kategoriji „slabi rezultati koji se poboljšavaju". Posebno zaostaje na jugu (52,5 %) i na otocima (51,5 %). Iako su se stopa nezaposlenosti (7,7 %) i njezina dugoročna komponenta (4,2 %) smanjile 2023., i dalje su među najvišima u EU-u te su u kategoriji „potrebno praćenje" odnosno „kritično stanje". Osim toga, rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti ukazuje na „kritično stanje" jer je 2023. iznosila 19,5 postotnih bodova, što je više nego dvostruko više od prosjeka EU-a, i ne pokazuje znatna poboljšanja tijekom proteklog desetljeća. Niska razina sudjelovanja na tržištu rada, posebno žena i mladih, i dalje predstavlja problem s obzirom na aktualne demografske izazove. S druge strane, kad je riječ o razlici u zapošljavanju na temelju invaliditeta, Italija je i dalje jedna od zemalja s „najboljim rezultatima". Naposljetku, bruto raspoloživi dohodak kućanstava po stanovniku u Italiji se 2023. dodatno smanjio na 94,0 % u usporedbi s 2008. (u odnosu na prosjek EU-a od 111,1 %), što upućuje na „kritično stanje".

Položaj mladih pokazuje znakove poboljšanja, ali Italija se suočava s poteškoćama u području obrazovanja odraslih. Udio odraslih koji sudjeluju u obrazovanju 2022. iznosio je 29,0 % (u odnosu na 39,5 % u EU-u i 33,9 % u 2016.) te je bilo „potrebno praćenje"[300]. Nadalje, 2023. samo je 45,8 % odraslih osoba u Italiji imalo barem osnovne digitalne vještine, što znači da je i dalje „potrebno praćenje", osobito s obzirom na zelenu i digitalnu tranziciju. S druge strane, položaj osoba koje rano napuštaju školovanje i mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) poboljšao se te se njihov udio smanjio za 1,0 postotni bod odnosno 2,9 postotnih bodova i sad su u kategoriji „slabi rezultati koji se poboljšavaju". Međutim, rano napuštanje školovanja znatno je izraženije među državljanima trećih zemalja (29,5 %) nego među državljanima država članica (9,0 %). Italija sa 16,1 % i dalje ima jednu od najviših pripadnosti skupini NEET u EU-u (11,2 %) („slabi rezultati koji se poboljšavaju"), a slabe osnovne vještine učenika i dalje su problem.

U socijalnom području zabilježen je napredak, ali ima prostora za daljnja poboljšanja. Udio opće populacije i djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) smanjio se 2023. za 1,6 postotnih bodova odnosno 1,4 postotna boda („bolji rezultati od prosječnih" odnosno „slabi rezultati koji se poboljšavaju") do čega je došlo zbog smanjenja broja osoba izloženih riziku od financijskog siromaštva i osoba koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada. Obje stope, koje iznose 22,8 % i 27,1 %, i dalje su iznad prosjeka EU-a. Socijalni transferi koji nisu mirovine, kao što je univerzalni doplatak

[300] Postoji prekid u vremenskom nizu za pokazatelj u 2023.

za djecu, smanjili su financijsko siromaštvo za 30,5 % („bolji rezultati od prosječnih”). Međutim, regionalne razlike su velike, a udio osoba pogođenih teškom materijalnom i socijalnom oskudicom povećao se, u skladu s visokim i stagnirajućim udjelom osoba koje žive u apsolutnom siromaštvu, na 9,8 % u 2023. (razina prije pandemije: 7,6 %).

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno šest pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, **utvrđeno je da se Italija suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju zbog kojih je u drugoj fazi potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Cipar

Razvoj vještina je sve slabiji, a pojavljuju se novi problemi. Udio osoba koje su rano napustile školovanje naglo se povećao s 8,1 % u 2022. na 10,4 % u 2023., pa je sad „potrebno praćenje”. Osim toga, velika je neusklađenost ponude i potražnje vještina: 31,8 % zaposlenih osoba bilo je prekvalificirano za svoj posao 2022., a to je 9,6 postotnih bodova više od prosjeka EU-a. Digitalna pismenost znatno se smanjila i izrazito je niska, pri čemu je 2023. samo 49,5 % odraslih imalo barem osnovne digitalne vještine (u odnosu na 55,6 % u EU-u), pa je i dalje „potrebno praćenje” stanja. Nadalje, više od polovine svih učenika nema osnovne vještine u matematici (53,2 %) i čitanju (60,6 %), što je među najvećim udjelima u EU-u. U 2021. samo je 11,2 % svih osoba s diplomom završilo studij u području STEM-a, što je među najnižim udjelima u EU-u (prosjek je 25,4 %), a predviđa se da će potražnja za radnicima u području STEM-a do 2032. biti 50 % veća od ponude iz 2021. Udio odraslih osoba koje su sudjelovale u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci bio je malen 2022. i iznosio 28,3 % (u odnosu na 39,5 % u EU-u) nakon velikog smanjenja s 44,8 % u 2016. pa je za njega „potrebno praćenje”. S druge strane, u Cipru je udio djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu iznosio 36,9 % u 2023. (u odnosu na 37,5 % u EU-u) nakon znatnog povećanja u odnosu na prethodnu godinu, što su ukupno „bolji rezultati od prosječnih”.

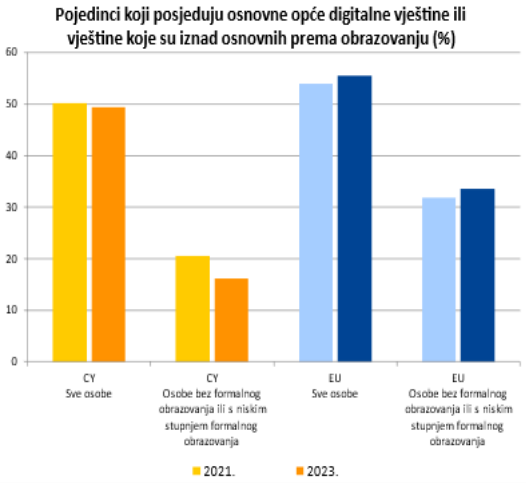

Izvor: Eurostat [isoc_dskl_i2l], istraživanje ESS-a o IKT-u.

Ciparsko tržište rada općenito ostvaruje dobre rezultate, ali neke skupine stanovništva i dalje se suočavaju s poteškoćama. Zahvaljujući još relativno snažnom gospodarskom rastu 2023. stopa zaposlenosti dodatno se povećala iste godine na 79,5 % (u odnosu na 75,3 % u EU-u) („bolji rezultati od prosječnih”), dok je stopa nezaposlenosti pala na 5,8 % („bolji rezultati od prosječnih”), a njezina dugoročna komponenta na 1,8 % („prosječni rezultati”). Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti je u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih”, a razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta u kategoriji „prosječni rezultati”. Istodobno je udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) i dalje velik i iznosi 13,9 % u odnosu na 11,2 % u EU-u, čak i nakon smanjenja od 0,8 postotnih bodova te je u kategoriji „kritično stanje”. Naposljetku, iako je viši nego 2008., realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava po stanovniku ostao je nizak nakon blagog pogoršanja u odnosu na 2021. („prosječni rezultati”).

Čini se da sustav socijalne zaštite učinkovito doprinosi dobrim socijalnim rezultatima u Cipru. Rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti (općenito i za djecu) iznosio je 16,7 % u 2023. (u odnosu na 21,3 % ukupno i 24,8 % za djecu u EU-u), dakle zemlja u obje dimenzije ostvaruje „bolje rezultate od prosječnih”. To je usko povezano sa stabilnom razinom i raspodjelom realnog dohotka 2022., što potvrđuje činjenicu da je rast cijena iste godine isprva bio ograničen. To je, među ostalim, posljedica učinka socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva, koji je u kategoriji „prosječni rezultati” (30,5 % u odnosu na 34,7 % u EU-u), i niske stope preopterećenosti troškovima stanovanja, za koju Cipar ostvaruje „najbolje rezultate”. Samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi (0,1 %) među najnižima su u EU-u i „bolji rezultati od prosječnih”.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno četiri pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, **čini se da se Cipar ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Latvija

Problemi u socijalnom području su veliki**, osobito za starije osobe.** U razdoblju gospodarskog pada udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) ostao je 2023. u kategoriji „kritično stanje” jer je iznosio 25,6 % (u odnosu na prosjek EU-a od 21,3 %) unatoč smanjenju za 0,4 postotna boda u odnosu na 2022. Kad je riječ o djeci, udio se povećao s 19,8 % u 2022. na 20,3 %, što se smatra „prosječnim rezultatima”. S druge strane, iznosio je izrazito visokih 41,6 % za starije osobe, što je više nego dvostruko u odnosu na prosjek EU-a (19,8 %). Osim toga, učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva smanjio se s 25,0 % u 2022. na 23,5 % u 2023. (u odnosu na 34,7 % u EU-u), pa je u kategoriji „potrebno praćenje”. Dohodovna nejednakost (izmjerena kvintilnim omjerom dohotka) stalno je u „kritičnom stanju” protekle tri godine, a 2023. dosegla je jednu od najviših zabilježenih vrijednosti (6,2 u odnosu na 4,7 u EU-u). Nedavnom reformom minimalnog dohotka i povećanjem minimalne plaće na 700 EUR u 2024. nastoji se riješiti problem visokog rizika od siromaštva i nejednakosti, ali još treba pričekati rezultate. Konačno, samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi koje je 2023. istaknulo 7,8 % stanovništva (u odnosu na 2,4 % u EU-u) i dalje upućuju na „kritično stanje” i gotovo su se udvostručile od 2021.

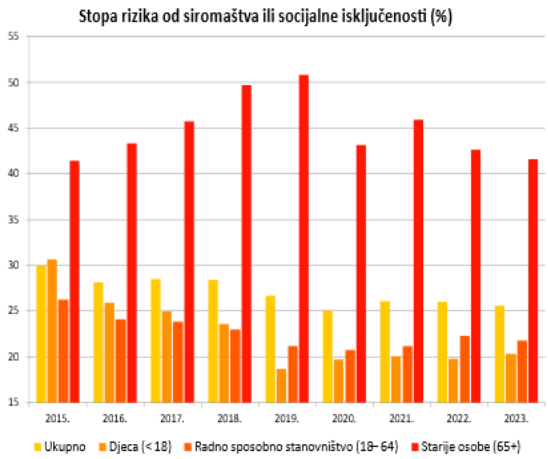

Izvor: Eurostat, [ilc_peps01n], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Kad je riječ o obrazovanju i vještinama, i dalje se bilježe „prosječni rezultati”, ali su se pogoršali. Sudjelovanje odraslih u obrazovanju (u posljednjih 12 mjeseci) smanjilo se 2022. (34,1 % u odnosu na 39,5 % u EU-u), kao i udio odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama, i to s 50,8 % u 2021. na 45,3 % u 2023. (u odnosu na 55,6 % u EU-u). Potonje je sad u kategoriji „potrebno praćenje”, što bi moglo negativno utjecati na digitalnu tranziciju u Latviji. Udio osoba koje su rano napustile školovanje malo se povećao 2023. na 7,7 % (u odnosu na 9,5 % u EU-u) unatoč napretku iz prethodnih godina. Trenutačno se prati učinak nedavnih mjera za reformu strukovnog obrazovanja i osposobljavanja na to područje.

Tržište rada stabiliziralo se nakon oporavka od pandemije. Stopa zaposlenosti dodatno je porasla 2023. na 77,5 % (sa 77,0 % u 2022.), čime je drugu godinu zaredom u kategoriji „prosječni rezultati”. Latvija je i dalje jedna od zemalja s „najboljim rezultatima” po rodno uvjetovanoj razlici u zaposlenosti i „prosječnim rezultatima” kad je riječ o mladima koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET). Bilježi „bolje rezultate od prosječnih” u području razlike u zapošljavanju na temelju invaliditeta nakon poboljšanja s 20,8 postotnih bodova 2022. na 18,5 postotnih bodova 2023. (u odnosu na 21,5 postotnih bodova u EU-u).

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno pet pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, **čini se da se Latvija ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Litva

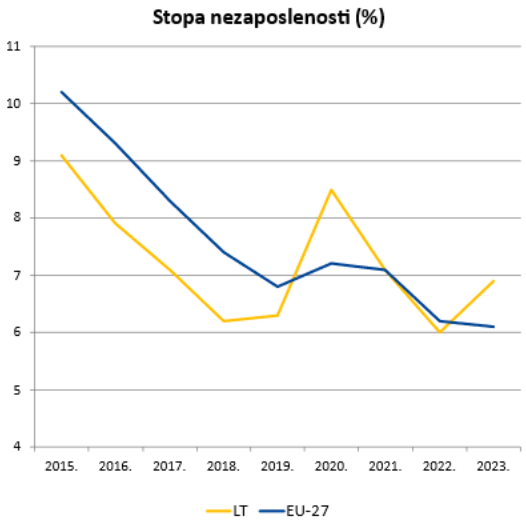

Izvor: Eurostat [une_rt_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

Stanje na litavskom tržištu rada neznatno se pogoršalo 2023. zbog usporavanja gospodarskog rasta. Stopa nezaposlenosti povećala se 2023. za 0,9 postotnih bodova na 6,9 % i sad je iznad prosjeka EU-a od 6,1 %, što znači da su se rezultati relativno pogoršali dvije godine zaredom (iz kategorije „bolji rezultati od prosječnih" 2021. u „prosječni rezultati" 2022. i „potrebno praćenje" 2023.). To povećanju ujedno doprinosi priljev osoba koje bježe od rata u Ukrajini s drukčijom dinamikom zapošljavanja, što bi moglo privremeno utjecati na podatke o tržištu rada. Međutim, stopa dugotrajne nezaposlenosti ostala je u kategoriji „prosječni rezultati". Smatra se da je „potrebno praćenje" situacije sa stopom zaposlenosti. Premda je stopa porasla u većini država članica EU-a, u Litvi je pala na 78,5 % u 2023. (sa 79,0 % u 2022.). Doduše, to je i dalje dosta iznad prosjeka EU-a (75,3 % u 2023.). Nadalje, stopa mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) povećala se za 2,8 postotnih bodova na 13,5 % u 2023. (u odnosu na 11,2 % u EU-u), pa je i ona u kategoriji „potrebno praćenje". Mogućnosti zapošljavanja osoba s invaliditetom poboljšavaju se, što je vidljivo iz smanjenja razlike s 35,0 postotnih bodova 2022. na 32,4 postotna boda 2023. (u odnosu na 21,5 postotnih bodova u EU-u), ali prema glavnom pokazatelju o razlici u zapošljavanju na temelju invaliditeta u pregledu socijalnih pokazatelja i dalje vlada relativno „kritično stanje".

Iako se 2023. smanjila rekordno visoka inflacija iz 2022., Litva i dalje nailazi na poteškoće u području socijalne uključenosti i zaštite. Unatoč tomu što se učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva svrstava u „prosječne rezultate", primjerenost i obuhvaćenost socijalnih naknada i mirovina i dalje su niski. Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) smanjio se za samo 0,3 postotna boda na 24,3 % u 2023. (iznad prosjeka EU-a od 21,3 %), pa ostaje u kategoriji „potrebno praćenje". Ta stopa iznosi 42,7 % za osobe s invaliditetom, što je čini jednom je od najviših u EU-u. Nejednakost (izmjerena kvintilnim omjerom dohotka) među najvišima je u EU-u (6,3 u odnosu na 4,7), što ukazuje na kontinuirano „kritično stanje" treću godinu zaredom. S druge strane, stopa preopterećenosti troškovima stanovanja spada u „bolje rezultate od prosječnih", a udio djece izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u „prosječne rezultate".

Zelena i digitalna tranzicija brzo napreduju, ali i dalje postoje prepreke razvoju vještina. Sudjelovanje odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci zabilježeno 2022. iznosilo je 27,4 %, što je znatno ispod prosjeka EU-a od 39,5 %, pa je „potrebno praćenje". S druge strane, udio odraslih s barem osnovnim digitalnim vještinama povećao se na 52,9 % u 2023. (s 48,8 % u 2022.) u odnosu na 55,6 % u EU-u (sad je riječ o „prosječnim rezultatima"). Udio djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu smanjio se na 19,9 % u 2023. (s 22,8 % u 2022.), čime je prekinut pozitivan trend zabilježen od 2021. do 2022., pa je i dalje „potrebno praćenje". Isto tako, unatoč povećanju od 1,6 postotnih bodova udio osoba koje su rano napustile školovanje, koji je 2023. iznosio 6,4 %, i dalje je bio ispod prosjeka EU-a od 9,5 %, stoga je u kategoriji „dobri rezultati, ali potrebno praćenje".

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno osam pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, uključujući pokazatelj koji se s vremenom pogoršao, **utvrđeno je da se Litva suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju zbog kojih je u drugoj fazi potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Luksemburg

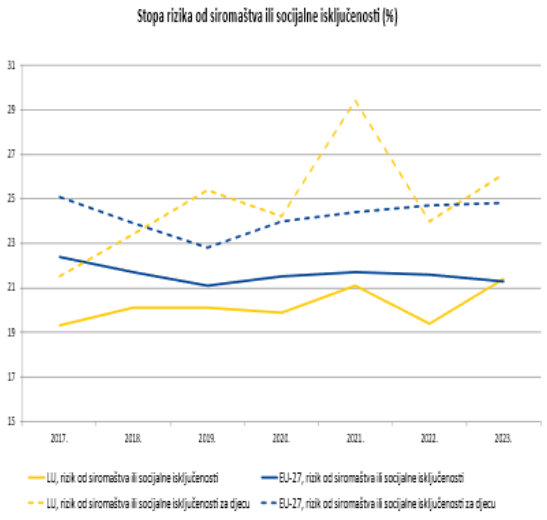

Napomena: prekid u vremenskom nizu u 2020., 2021. i 2022.
Izvor: Eurostat, [ilc_peps01n], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Socijalna situacija u Luksemburgu pogoršala se 2023. te i dalje postoje poteškoće povezane s troškovima stanovanja. Ukupni udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) uvelike se povećao 2023. u apsolutnom i relativnom smislu (21,4 % u odnosu na 21,3 % u EU-u), a posebno za djecu (26,1 % u odnosu na 24,8 % u EU-u). To se može pripisati povećanoj inflaciji koja pogoršava tešku materijalnu ili socijalnu oskudicu, kao i trajno visokoj stopi siromaštva unatoč zaposlenju. Osim toga, učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva smanjio se za više od 6 postotnih bodova na 27,4 % (u odnosu na 34,7 % u EU-u). Za sva je tri pokazatelja „potrebno praćenje”. Troškovi stanovanja i dalje opterećuju proračune kućanstava: velik i sve veći udio osoba preopterećenih tim troškovima ukazuje na „kritično stanje” drugu godinu zaredom nakon jednog od najvećih povećanja (22,7 % u odnosu na 8,8 % za EU). To je uglavnom posljedica istodobnog povećanja broja stanovnika i ograničene ponude stambenih nekretnina te velikih razlika u dohotku u Luksemburgu koje otežavaju rješavanje stambenog pitanja. S druge strane, Luksemburg ima jedan od najvećih udjela djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu, koji se povećao s 54,7 % u 2022. na 60,0 % u 2023. (u odnosu na 37,5 % u EU-u). Osim toga, kad je riječ o samoprijavljenim neispunjenim potrebama za zdravstvenom skrbi, Luksemburg bilježi „bolje rezultate od prosječnih”.

Najnoviji trendovi upućuju na usporavanje aktivnosti na tržištu rada. Unatoč usporavanju gospodarskog rasta popraćenom stalnim manjkom radne snage stopa zaposlenosti stagnirala je 2023. na 74,8 %, što je malo ispod prosjeka EU-a. Stopa nezaposlenosti povećala se na 5,2 % i sad je u kategoriji „potrebno praćenje” jer se relativno pogoršala u dvije uzastopne godine (premještena iz kategorija „bolji rezultati od prosječnih” i „prosječni rezultati” u prethodne dvije godine). Osim toga, dugotrajna nezaposlenost znatno se povećala za 0,4 postotna boda na 1,7 % u 2023. nakon što se prije toga vratila na nisku razinu koja je vladala prije pandemije. Sad je u kategoriji „potrebno praćenje”, kao i razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta (23,7 postotnih bodova u odnosu na 21,5 postotnih bodova u EU-u) nakon povećanja za 15,2 postotna boda 2023. Kad je riječ o udjelu mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET), on se 2023. povećao na 8,5 % te je trenutačno u kategoriji „dobri rezultati, ali potrebno praćenje”.

Luksemburg općenito ostvaruje dobre rezultate u području obrazovanja i vještina, ali ima problema s digitalnim vještinama, koje su preduvjet za usporednu tranziciju. U tom području politike uglavnom bilježi „bolje rezultate od prosječnih”. Naime, udio osoba koje su rano napustile školovanje ponovno se smanjio 2023. (na 6,8 % u odnosu na prosjek EU-a od 9,5 %), a udio odraslih koji su sudjelovali u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci dosegnuo je 45,2 % u 2022. (u odnosu na 39,5 % u EU-u). Međutim, udio odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama (60,1 %) znatno se pogoršao 2023., dok je u većini država

članica EU-a zabilježeno povećanje. Zato je sad, čak i ako je ta vrijednost i dalje znatno iznad prosjeka EU-a od 55,6 %, „potrebno praćenje” tog pokazatelja.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno osam pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, uključujući pokazatelj koji se s vremenom pogoršao, **utvrđeno je da se Luksemburg suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju zbog kojih je u drugoj fazi potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Mađarska

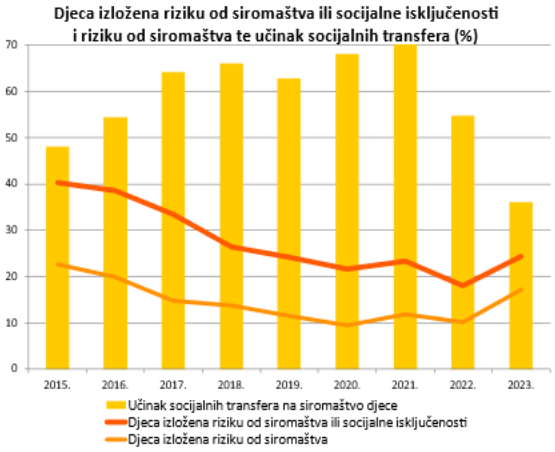

Napomena: učinak socijalnih transfera na smanjenje siromaštva djece izračunava se primjenom stopa AROP prije i nakon transfera. Prekid u vremenskom nizu u 2022.
Izvor: Eurostat [ilc_peps01n], [ilc_li10], [ilc_li02], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Povećali su se siromaštvo i socijalna isključenost, pogotovo među djecom. Iako su i dalje blizu prosjeka EU-a, obje su se stope 2023. pogoršale (siromaštvo za 1,3 postotna boda na 19,7 %, a socijalna isključenost za 6,3 postotna boda na 24,4 %) i premjestile iz kategorija „prosječni rezultati" (općenito) i „bolji rezultati od prosječnih" (djeca) u kategoriju „potrebno praćenje". Financijsko siromaštvo djece znatno se povećalo, a stope teške materijalne i socijalne oskudice bile su među najvišima u EU-u (10,4 % ukupno, 15,1 % za djecu i 17,9 % za osobe s invaliditetom u odnosu na 6,8 %, 8,4 % i 11,0 % u EU-u). Nakon povećanja od 12 % u 2023. i dohodovna nejednakost svrstana je u kategoriju „potrebno praćenje" premda je i dalje nešto ispod prosjeka EU-a (4,5 u odnosu na 4,7). Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva poboljšao se 2023. i prešao iz kategorije „potrebno praćenje" u kategoriju „prosječni rezultati" (34,5 %), pri čemu je smanjenje za ukupno stanovništvo bila znatno niže, ali se stopa za djecu uvelike smanjila. Sve manja učinkovitost socijalnih transfera posljedica je toga što su cijene i nominalne plaće posljednjih godina brzo rasle, a socijalne naknade kao što su minimalni dohodak i obiteljske naknade ostale nominalno nepromijenjene.

Mađarska se suočava s poteškoćama u većini sektora obrazovanja, ali u obrazovanju odraslih ostvaruje iznadprosječne rezultate. Stopa osoba koje su rano napustile školovanje ostala je visoka i u „kritičnom stanju" unatoč smanjenju s 12,4 % u 2022. na 11,6 % u 2023. Kad je riječ o Romima, ta je stopa bila šest puta viša zbog sustavnih problema, što upućuje na velike probleme u pružanju pristupa odgovarajućem obrazovanju i vještinama za tržište rada. Osnovne vještine učenika i dalje su slabe, na što uvelike utječe njihov socioekonomski status. S druge strane, zahvaljujući pokušajima iz proteklih godina da se povećaju kapaciteti za skrb o djeci, sudjelovanje djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu povećalo se s 12,9 % u 2022. na 20,3 % u 2023., pa se sad nalazi u kategoriji „slabi rezultati koji se poboljšavaju". Mađarska je 2023. ostvarila „bolje rezultate od prosječnih" u području digitalnih vještina (58,9 % u odnosu na 55,6 % u EU-u), a „najbolje rezultate" u području obrazovanja odraslih (62,2 % u odnosu na 39,5 % u EU-u). Međutim, stope za niskokvalificirane, nezaposlene i starije od 55 godina niže su nego za ukupno stanovništvo.

Mađarsko tržište rada i dalje uglavnom ima dobre rezultate. Doduše, povećala se dugotrajna nezaposlenost, dok rezultati za neke ranjive skupine i dalje zaostaju. Stope zaposlenosti i nezaposlenosti i dalje su bile u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih" 2023., a Mađarska je i dalje jedna od zemalja s „najboljim rezultatima" po realnom bruto raspoloživom dohotku kućanstava po stanovniku. Premda je dugotrajna nezaposlenost i dalje niža od prosjeka EU-a, neznatno se povećala 2023. dok se u EU-u općenito smanjila, pa je „potrebno praćenje". Ranjive skupine i dalje nailaze na velike prepreke na tržištu rada. Razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta smanjila se 2023. za 2,8 postotnih bodova i sad je „potrebno praćenje" zbog njezine kontinuirano visoke razine (29,6 postotnih bodova u odnosu na 21,5 postotnih bodova u EU-u). Stope zaposlenosti (u dobi od 15 do 64 godine)

niskokvalificiranih osoba (38,7 %) i Roma (47,3 %) zabilježene 2022. bile su znatno ispod mađarskog prosjeka (74,4 %).

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno šest pokazatelja s oznakom „kritično stanje" ili „potrebno praćenje", **utvrđeno je da se Mađarska suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju zbog kojih je u drugoj fazi potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Malta

Socijalna situacija u Malti sve je teža. U razdoblju stabilnoga gospodarskog rasta Malta bilježi „prosječne rezultate” kad je riječ o rizicima od siromaštva ili socijalne isključenosti (19,8 % ukupno u odnosu na 21,3 % u EU-u, a za djecu 25,2 % u odnosu na 24,8 % u EU-u). Tri socijalna pokazatelja imaju oznaku „potrebno praćenje”. Dohodovna nejednakost (izmjerena kvintilnim omjerom dohotka) povećala se s 4,8 u 2022. na 5,3 u 2023. (u odnosu na 4,7 u EU-u). Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva postojano je nizak, a 2023. iznosio je 25,6 %, što je znatno ispod prosjeka EU-a od 34,7 %, te je s godinama sve manji. Naposljetku, stopa preopterećenosti troškovima stanovanja znatno se povećala s 2,9 % u 2022. na 6,0 % u 2023., ali je ostala ispod prosjeka EU-a. S druge strane, samo je 0,1 % stanovništva prijavilo neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi (u odnosu na 2,4 % u EU-u), što su „rezultati bolji od prosječnih”.

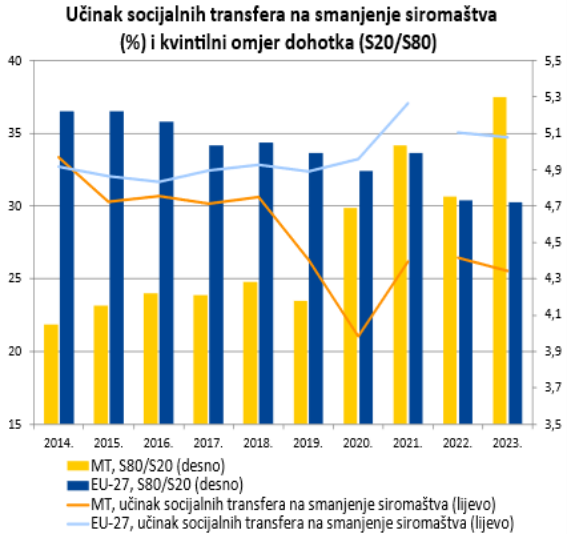

Napomena: prekid u vremenskom nizu za učinak socijalnih transfera u 2022. (isprekidane linije).
Izvor: Eurostat [tespm050], [tessi180], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Rano napuštanje školovanja i dalje je problem, ali se sudjelovanje odraslih u cjeloživotnom učenju povećalo. Unatoč daljnjem malom smanjenju udio osoba koje su rano napustile školovanje, koji je 2023. iznosio 10,2 % u odnosu na 9,5 % u EU-u, i dalje je u kategoriji „potrebno praćenje”. Otprilike trećina malteških učenika nema osnovne vještine u matematici (32,6 %) i čitanju (36,3 %), što znatno nadmašuje prosjek EU-a. Ipak, 2023. je zabilježen mali udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) od 7,6 % (11,2 % u EU-u). Udio djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu iznosio je prilično visokih 51,0 % u 2023. (37,5 % u EU-u). Sudjelovanje odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci ujedno se povećalo s 32,8 % u 2016. na 39,9 % u 2022. U sva ta tri aspekta Malta ostvaruje „bolje rezultate od prosječnih”. Barem osnovne digitalne vještine imalo je 63,0 % odraslih (u odnosu na 55,6 % u EU-u, „prosječni rezultati”). Doduše, i dalje postoje velike razlike među razinama vještina.

Na tržištu rada općenito se bilježe dobri rezultati, ali rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti i dalje je problematična. Stopa zaposlenosti u Malti od 81,3 % („bolji rezultati od prosječnih”) bila je među najvišima u EU-u 2023., a stopa nezaposlenosti na dosad najnižoj razini od 3,5 % („najbolji rezultati”). Osim toga, razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta smanjila se s 30,1 postotnog boda 2022. na 25,8 postotnih bodova 2023. (u odnosu na 21,5 postotnih bodova u EU-u) i sad je riječ o „boljim rezultatima od prosječnih”. Premda su se povećale stope zaposlenosti i muškaraca i žena, rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti povećala se 2023. na 14,1 postotni bod, što označava „kritično stanje”. To znatno premašuje prosjek EU-a (10,2 postotna boda) i jedno je od najvećih pogoršanja od 2022.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno pet pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, **čini se da se Malta ne suočava s potencijalnim rizicima za**

uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Nizozemska

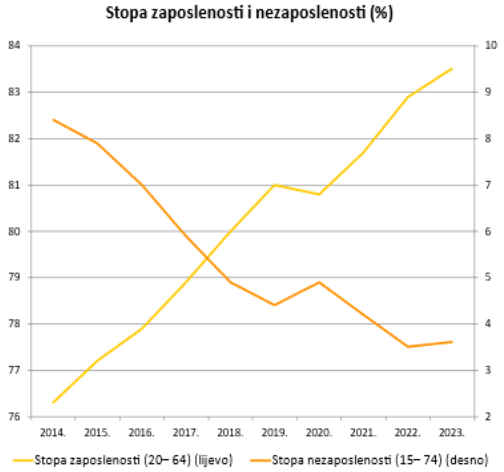

Izvor: Eurostat [lfsi_emp_a], [une_rt_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

Nizozemsko gospodarstvo i dalje ostvaruje relativno dobre rezultate prema svim pokazateljima za tržište rada u pregledu socijalnih pokazatelja. Unatoč izraženom usporavanju gospodarskog rasta zabilježenom 2023. na tržištu rada i dalje postoje napetosti. Stopa zaposlenosti u Nizozemskoj povećala se na 83,5 % u 2023. („najbolji rezultati"), što je prilično iznad prosjeka EU-a (75,3 %), a nezaposlenost je i dalje niska unatoč blagom povećanju 2023. (na 3,6 %, „bolji rezultati od prosječnih"). Udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih i dalje je među najnižima u EU-u unatoč tomu što se 2023. dodatno povećao (za 0,5 postotnih bodova na 4,7 %), što znači da zemlja ima „najbolje rezultate". Međutim, rizik od izrazito segmentiranog tržišta rada i dalje je jedan od najvećih strukturnih izazova u Nizozemskoj. Iako se bilježe „prosječni rezultati" za rodno uvjetovanu razliku u zaposlenosti (7,8 postotnih bodova u odnosu na 10,2 postotna boda u EU-u 2023.), raširena je zaposlenost u nepunom radnom vremenu, osobito žena. To uzrokuje jednu od najvećih rodnih razlika u zaposlenosti u nepunom radnom vremenu u EU-u (41,8 postotnih bodova u odnosu na prosjek EU-a od 20,2 postotna boda 2023.) i znatnu rodno uvjetovanu razliku u mirovinama (39,9 % u odnosu na 25,3 % u EU-u 2023.). Naposljetku, rast bruto raspoloživog dohotka kućanstava po stanovniku (109,4) ne prati prosjek EU-a (111,1), stoga je i dalje u kategoriji „potrebno praćenje".

Nizozemska i dalje ostvaruje općenito dobre rezultate kad je riječ o stjecanju vještina. Unatoč neznatnom povećanju u odnosu na prethodnu godinu (0,6 postotnih bodova) stopa osoba koje su rano napustile školovanje i dalje je u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih" (6,2 % u 2023.). U 2023. je 82,7 % odraslog stanovništva imalo barem osnovne digitalne vještine, što je među najvišim udjelima u EU-u („najbolji rezultati"). Međutim, prema rezultatima istraživanja PISA 2022. opće osnovne vještine učenika pogoršale su se, što predstavlja rizik za razvoj vještina i konkurentnost. Premda je 2012. udio učenika s nezadovoljavajućim obrazovnim rezultatima bio znatno ispod prosjeka EU-a u svim područjima, do 2022. se gotovo udvostručio u matematici i znanosti te se povećao za 2,5 puta u čitanju. Nezadovoljavajući obrazovni rezultati pogoršali su se od 2018. osobito među učenicima u nepovoljnom položaju. I dalje je važno učinkovito doprijeti do osoba u nepovoljnom položaju na tržištu rada (kao što su niskokvalificirane osobe, osobe s fleksibilnim ugovorima ili ugovorima na određeno vrijeme, osobe migrantskog podrijetla i osobe s invaliditetom) i omogućiti im usavršavanje i prekvalifikaciju. Konkretno, zbog decentralizirane provedbe ranjive skupine možda neće uvijek dobiti jednaku ili odgovarajuću potporu.

U Nizozemskoj je udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti i dalje relativno stabilan i znatno ispod prosjeka EU-a. Prepreke i dalje postoje za određene skupine, kao što su osobe s invaliditetom ili osobe migrantskog podrijetla, posebno djeca. Stopa preopterećenosti troškovima stanovanja povećala se s 8,3 % u 2020. na 9,3 % u 2023. (u odnosu na 8,8 % u EU-u, „prosječni rezultati"). Posebno su pogođene osobe izložene

riziku od siromaštva, a njihova stopa preopterećenosti troškovima stanovanja iznosi 34,5 % (u odnosu na 33,5 % u EU-u).

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno jedan pokazatelj s oznakom „potrebno praćenje", **čini se da se Nizozemska ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Austrija

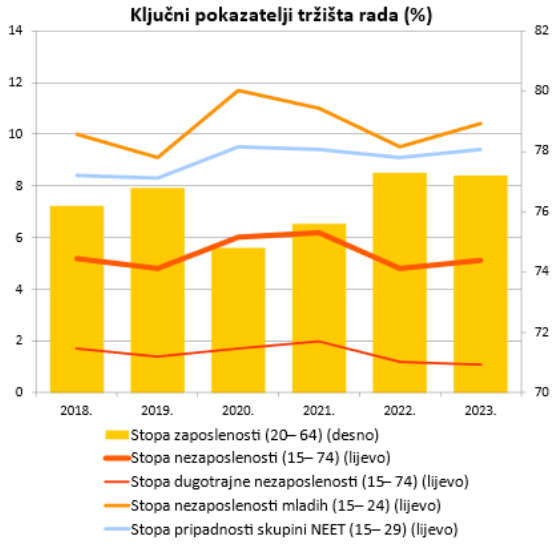

Napomena: prekid u vremenskom nizu za stopu pripadnosti skupini NEET u 2021.
Izvor: Eurostat [fsi_emp_a], [une_rt_a], [une_ltu_a], [edat_lfse_20], anketa EU-a o radnoj snazi.

Oporavak tržišta rada pokazao je 2023. određene znakove usporavanja. Nakon znatnog povećanja prethodne godine stopa zaposlenosti neznatno se smanjila na 77,2 % u 2023. u okolnostima gospodarskog pada i raširenog manjka radne snage te neusklađenosti ponude i potražnje vještina, pa je sad „potrebno praćenje". Stopa nezaposlenosti umjereno se povećala na 5,1 % u 2023. te se nalazi u kategoriji „prosječni rezultati" (u odnosu na „bolje rezultate od prosječnih" prethodne godine). S druge strane, stopa dugotrajne nezaposlenosti dodatno se smanjila te se i dalje nalazi u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih". Iako Austrija i dalje ostvaruje „prosječne rezultate" (7,8 postotnih bodova 2023.) kad je riječ o rodno uvjetovanoj razlici u zaposlenosti, zabilježila je jednu od najviših stopa zaposlenosti žena na nepuno radno vrijeme (61,4 %) i najveću rodnu uvjetovanu razliku u tom području (38,6 postotnih bodova). Kad se uzme u obzir zaposlenost u ekvivalentu punog radnog vremena, to dovodi do znatno veće rodno uvjetovane razlike u zaposlenosti od 19 postotnih bodova. Udio djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu tek se neznatno poboljšao za 1,1 postotni bod u godinu dana na i dalje nisku razinu od 24,1 % u 2023. (u odnosu na 37,5 % u EU-u), stoga je i dalje „potrebno praćenje". Ta niska stopa i ograničena ponuda cjenovno pristupačne visokokvalitetne skrbi za djecu neki su od glavnih razloga visoke stope žena koje rade u nepunom radnom vremenu. Konačno, realni bruto raspoloživi dohodak kućanstava (GDHI) po stanovniku bio je ispod razine iz 2008. (98,5 % u 2023.) unatoč postojanom oporavku od krize uzrokovane bolešću COVID-19, što je „kritično stanje".

U području vještina Austrija i dalje ostvaruje dobre rezultate, ali i dalje postoje određeni problemi. Udio odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama visok je (64,7 % u 2023.) i Austrija ostvaruje „bolje rezultate od prosječnih". Iako se udio osoba koje sudjeluju u obrazovanju od 2016. smanjio za 3,1 postotni bod, 2022. bio je znatno iznad prosjeka EU-a (52,2 % u odnosu na 39,5 %, „bolji rezultati od prosječnih"). Poticanje odraslih na stjecanje vještina, među ostalim u digitalnom i zelenom području, čini se važnim za potporu zelenoj i digitalnoj tranziciji i rješavanje problema manjka vještina. Udio osoba koje su rano napustile školovanje iznosio je 8,6 % u 2023. („prosječni rezultati"). Isto tako, 30,5 % nezaposlenih (u dobi od 15 do 64 godine) završilo je samo niže sekundarno obrazovanje, što ih čini posebno ranjivima. Poboljšaju li se svima osnovne vještine, može im se pomoći da ostvare svoj potencijal i poboljšaju ishode zapošljavanja.

Austrija ima relativno dobre rezultate u području socijalne zaštite i uključenosti. Iako je 2023. udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) iznosio 17,7 % („rezultati bolji od prosječnih"), stopa AROPE za djecu povećala se na 22,7 % („prosječni rezultati"). Teška materijalna i socijalna oskudica povećala se 2023. (za 1,2 postotna boda), što je, doduše, i dalje znatno ispod prosjeka EU-a. Stopa preopterećenosti troškovima stanovanja smanjila se i sad se smatra da je riječ o „boljim rezultatima od prosječnih". Osim toga, snažan učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva (39,2 % u 2023. u odnosu na 34,7 % u EU-u) i niska razina samoprijavljenih

neispunjenih potreba za zdravstvenom skrbi i dalje ukazuju na „bolje rezultate od prosječnih".

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno tri pokazatelja s oznakom „kritično stanje" ili „potrebno praćenje", **čini se da se Austrija ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Poljska

Tržište rada stabilno je, ali žene i osobe s invaliditetom i dalje nailaze na velike poteškoće. Stopa zaposlenosti zabilježena 2023. bila je najviša u tri desetljeća (77,9 % u odnosu na 75,3 % u EU-u, „bolji rezultati od prosječnih"). Osim toga, Poljska ima jednu od najnižih stopa nezaposlenosti (2,8 %), što je svrstava među zemlje s „najboljim rezultatima" u EU-u. Međutim, manjak radne snage i dalje je osjetan, među ostalim i zbog smanjenja radno sposobnog stanovništva i manjeg sudjelovanja određenih skupina stanovništva na tržištu rada. Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti se 2023. smanjila više od prosjeka, ali je i dalje „potrebno praćenje" jer je na 11,8 postotnih bodova u odnosu na 10,2 postotna boda u EU-u. Stopa sudjelovanja u radnoj snazi relativno je niska jer žene obično moraju više skrbiti o djeci i osobama kojima je potrebna dugotrajna skrb. Udio djece mlađe od tri godine koja sudjeluju u sustavu formalne skrbi za djecu 2023. znatno se smanjio na 12,6 % (s 15,9 % u 2022.) te je i dalje znatno ispod prosjeka EU-a (37,5 %), što je „kritično stanje". Ta niska stopa u kombinaciji s problemom kvalitete može naštetiti dugoročnim izgledima djece za učenje i sudjelovanju žena na tržištu rada. Nakon što se 2023. povećala za 2,6 postotnih bodova na 33,9 postotnih bodova, razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta bila je među najvećima u EU-u (21,5 postotnih bodova u EU-u) i označava „kritično stanje"[301].

Poljska pokazuje određeni napredak kad je riječ o mladima, ali osnovne vještine, razine digitalnih vještina i sudjelovanje odraslih u obrazovanju i dalje su vrlo niski. Udio odraslih koji su sudjelovali u obrazovanju (u posljednjih 12 mjeseci) iznosio je 20,3 % u 2022., što je daleko ispod prosjeka EU-a od 39,5 % i smatra se „kritičnim stanjem". To je uglavnom posljedica slabog sudjelovanja u neformalnom obrazovanju. Osim toga, unatoč povećanju za 1,4 postotna boda udio osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama (44,3 %) ostao je 2023. znatno ispod prosjeka EU-a (55,6 %), što je „kritično stanje". Jačanjem stjecanja digitalnih vještina mogu se poduprijeti zelena i digitalna tranzicija. U istraživanju iz 2022. u okviru OECD-ova Programa za međunarodnu procjenu učenika (PISA) udio 15-godišnjih učenika koji nemaju minimalne razine osnovnih vještina povećao se na 23 % u matematici, 22,2 % u čitanju i 18,6 % u znanosti, što je među najvećim povećanjima u EU-u u odnosu na 2018. S druge strane, Poljska bilježi „najbolje rezultate" kad je riječ o stopi osoba koje su rano napustile školovanje (3,7 % u odnosu na 9,5 % u EU-u 2023.).

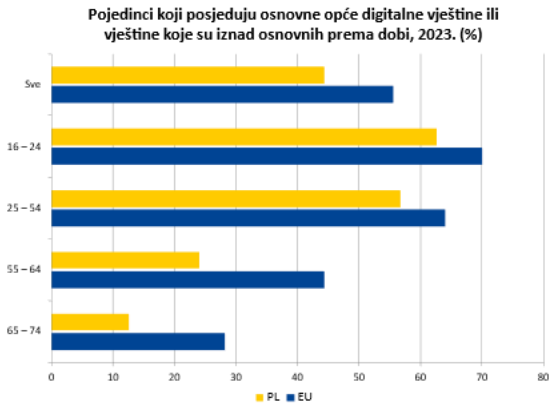

Izvor: Eurostat [eq_dskl07], istraživanje ESS-a o IKT-u.

Socijalna situacija u Poljskoj relativno je stabilna. Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (16,3 % ukupno i 16,9 % za djecu) i dohodovna nejednakost (kvintilni omjer dohotka 4,1) ostale su 2023. u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih" (u usporedbi s 21,3 %, 24,8 % i 4,7 u EU-u, slijedom navođenja). Naime, udio djece koja žive u kućanstvima u kojima gotovo nema zaposlenih osjetno je niži od prosjeka EU-a (3,1 % u odnosu na 7,5 %).

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno pet pokazatelja s oznakom „kritično stanje" ili „potrebno praćenje", **čini se da se Poljska ne suočava s potencijalnim rizicima**

[301] Pouzdanost pokazatelja razlike u zapošljavanju na temelju invaliditeta za 2023. smatra se niskom.

za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Portugal

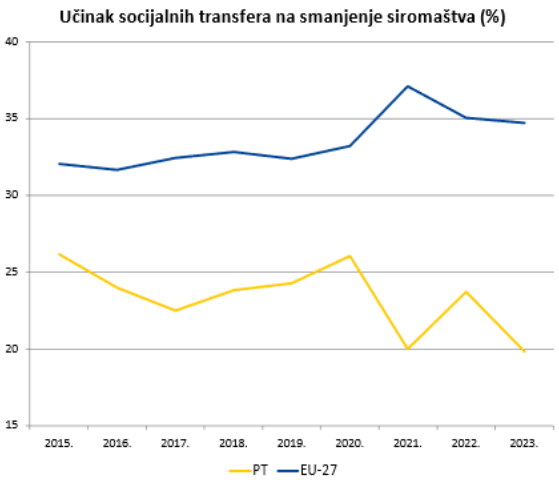

Napomena: prekid u vremenskom nizu u 2022.
Izvor: Eurostat, [tespm050], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Portugalski sustav socijalne zaštite više ne ublažava rizike od siromaštva i ne smanjuje dohodovne nejednakosti toliko učinkovito. Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva smanjio se 2023. za 3,9 postotnih bodova na 19,8 % (u odnosu na 34,7 % u EU-u), što upućuje na „kritično stanje". Sve manja učinkovitost socijalnih naknada posljedica je toga što nisu pratile vrtoglav rast cijena i nominalnih plaća posljednjih nekoliko godina. Nadalje, 2023. se pogoršala i nejednakost (izmjerena kvintilnim omjerom dohotka), tj. porasla na 5,6 (u odnosu na 4,7 u EU-u, „potrebno praćenje"). Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) ostao je pak stabilan na 20,1 % u 2023. („prosječni rezultati"). Međutim, stopa AROPE za djecu povećala se za 1,9 postotnih bodova (na 22,6 %) od 2022. („prosječni rezultati"), što je jedno od najvećih pogoršanja u EU-u. Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti posebno je visok i u najudaljenijim regijama Azora (31,4 %) i Madeire (28,1 %). Vrijednosti pokazatelja pogoršale su se u metropolitanskom području Lisabona (za 3,8 postotnih bodova) i na Azorima (za 1,1 postotni bod), što ukazuje na kontinuirane probleme u regionalnoj koheziji.

Iako Portugal ostvaruje prosječne rezultate u području vještina, problematično je što se povećava stopa ranog napuštanja školovanja. Udio osoba koje su rano napustile školovanje povećao se sa 6,3 % u 2022. na 8,1 % u 2023., stoga je sad u kategoriji „potrebno praćenje" jer se u prethodne dvije godine nisu ostvarili „bolji rezultati od prosječnih", čime se poništio prethodni napredak. Osim toga, postoje velike regionalne razlike, npr. stope su mnogo više u regiji Algarveu (16 %), a pogotovo u autonomnoj regiji Azorima (21,7 %). Osnovne vještine učenika znatno su se pogoršale od 2018. Zemlja ostvaruje „prosječne rezultate" kad je riječ o udjelu odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama i odraslih osoba koje su sudjelovale u obrazovanju (u posljednjih 12 mjeseci). Međutim, potonji se udio smanjio s 38,0 % u 2016. na 33,4 % u 2022. unatoč potrebi za usavršavanjem i prekvalifikacijom, među ostalim radi ostvarivanja digitalne i zelene tranzicije.

Portugalsko tržište rada i dalje je otporno. U doba iznadprosječnog gospodarskog rasta u EU-u stopa zaposlenosti poboljšala se sa 77,1 % u 2022. na 78,0 % u 2023. zahvaljujući neto migracijama, pa ostaje u kategoriji „prosječni rezultati". S druge strane, stopa nezaposlenosti povećala se 2023. za 0,3 postotna boda na 6,5 % („prosječni rezultati"). Stopa dugotrajne nezaposlenosti poboljšava se od 2021., ali je 2023. i dalje iznad prosjeka EU-a (2,5 % u odnosu na 2,1 %). Portugal i dalje ostvaruje „bolje rezultate od prosječnih" kad je riječ o udjelu mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET), osim na Azorima, i rodno uvjetovanoj razlici u zaposlenosti, dok za razliku u zapošljavanju na temelju invaliditeta spada u zemlje s „najboljim rezultatima". S druge strane, i dalje je prisutna segmentacija tržišta rada, što se ogleda u visokom udjelu mladih s ugovorima na određeno vrijeme (42,9 % u odnosu na 34,3 % u EU-u 2023.).

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno tri pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, **čini se da se Portugal ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Rumunjska

Unatoč određenom napretku rizici od siromaštva u Rumunjskoj još su visoki, posebno za ranjive skupine i na ruralnim područjima. Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) kontinuirano se smanjivao od 2016., s 46,0 % na 34,4 % u 2022. i 32,0 % u 2023. (u odnosu na 21,3 % u EU-u), što je znak da Rumunjska sustiže EU unatoč tomu što je proteklih godina inflacija ostala visoka. Stopa AROPE za djecu smanjila se 2023. na 39,0 % (s 41,5 % u 2022.), ali je i dalje jedna od najviših (24,8 % u EU-u). To je potvrda da ove godine oba pokazatelja bilježe „slabe rezultate koji se poboljšavaju" u usporedbi s prošlogodišnjim „kritičnim stanjem". Sustav socijalne zaštite i dalje je neučinkovit u smanjivanju siromaštva jer ga socijalni transferi (osim mirovina) smanjuju za samo 15,6 % (u odnosu na 34,7 % u EU-u), što je „kritično stanje". Iako se dohodovna nejednakost (izmjerena kvintilnim omjerom dohotka) blago smanjila 2023. (sa 6,0 na 5,8), i dalje je među najvišima u EU-u i smatra se „kritičnim stanjem". Samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi povećale su se (5,2 % u 2023. u odnosu na 4,9 % u 2022.) u skladu s trendom zabilježenim u EU-u, ali je i dalje „potrebno praćenje". Ranjive skupine, stanovnici ruralnih područja i marginalizirane zajednice kao što su Romi moraju svladavati veće prepreke da bi pristupili osnovnim i socijalnim uslugama.

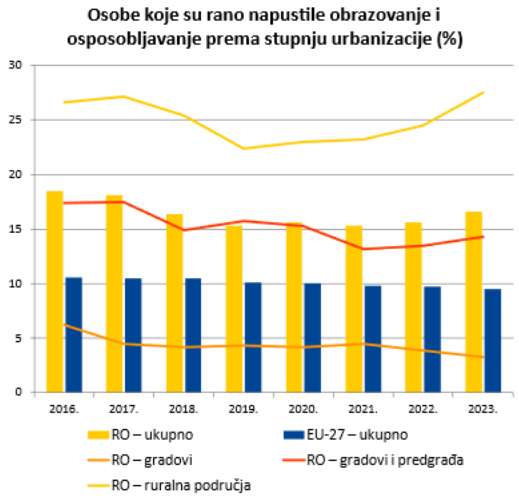

Napomena: prekid u vremenskom nizu za RO u 2021.
Izvor: Eurostat [edat_lfse_30], anketa EU-a o radnoj snazi.

Situacija na tržištu rada poboljšava se, ali i dalje je dosta problematična. Stopa zaposlenosti 2023. i dalje je bila znatno ispod prosjeka EU-a (68,7 % u odnosu na 75,3 %) i tek se neznatno poboljšala od 2022. (68,5 %) unatoč gospodarskom rastu iznad prosjeka EU-a. To je „kritično stanje" koje je djelomično posljedica nedovoljne zastupljenosti određenih skupina stanovništva, među ostalim žena i Roma. Stopa dugotrajne nezaposlenosti bila je stabilna (2,2 %, „prosječni rezultati") u odnosu na pozitivan trend u EU-u. Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti povećala se 2023. za 0,5 postotnih bodova na 19,1 postotni bod, što je „kritično stanje" jer je jedna od najvećih razlika u EU-u. To je bio slučaj i s udjelom mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET), koji se 2023. smanjio za 0,5 postotnih bodova na 19,3 %, ali je i dalje jedan od najvećih u EU-u. Premda se razlika u zapošljavanju na temelju invaliditeta 2023. smanjila za 2,8 postotnih bodova, i dalje se smatra da je velika i da je „potrebno praćenje".

Trajne poteškoće u obrazovanju i razvoju vještina ugrožavaju održivu socioekonomsku konvergenciju. Sudjelovanje odraslih u obrazovanju je u kategoriji „slabi rezultati koji se poboljšavaju" (19,1 % u odnosu na 39,5 % u EU-u 2022.). Međutim, u drugim područjima razvoja vještina stalno vlada „kritično stanje". To vrijedi za udio odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama (27,7 % u 2023. u odnosu na 55,6 % u EU-u). Udio osoba koje su rano napustile školovanje isto je među najvećima (16,6 % u odnosu na 9,5 % u EU-u 2023.), što se dodatno pogoršalo u odnosu na silazni trend u EU-u, i stoga je u „kritičnom stanju", kao i udio djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu koji je ostao vrlo malen (12,3 % u odnosu na 37,5 % u EU-u). Ti trendovi u kombinaciji s lošim razinama

osnovnih vještina iz rezultata PISA-e za 2022. pokazuju da ima prostora za unapređivanje kvalitete, pristupačnosti i relevantnosti obrazovanja i osposobljavanja za tržište rada.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno 10 pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, **utvrđeno je da se Rumunjska suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju zbog kojih je u drugoj fazi potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Slovenija

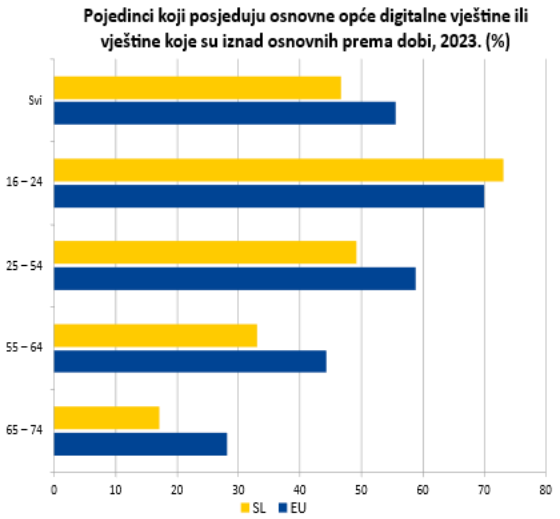

Izvor: Eurostat [isoc_sk_dskl_i21], istraživanje ESS-a o IKT-u.

Slovenija se suočava s određenim poteškoćama **u svojem sustavu obrazovanja i osposobljavanja.** U obrazovanju i osposobljavanju sudjelovalo je samo 26,5 % svih odraslih osoba 2022. To je znatno ispod prosjeka EU-a od 39,5 % i smanjenje od 13,8 postotnih bodova u odnosu na 2016., pa je „potrebno praćenje". Osim toga, 2023. je samo 46,7 % odraslih imalo barem osnovne digitalne vještine, što je prilično ispod prosjeka EU-a (55,6 %) te ukazuje na smanjenje od 3,0 postotna boda u odnosu na 2021. Stoga je „potrebno praćenje" tog stanja, posebno kad se uzme u obzir zelena i digitalna tranzicija. Udio osoba koje su rano napustile školovanje dodatno se povećao za 1,4 postotna boda na 5,4 % u 2023., što znači da ostaje u kategoriji „dobri rezultati, ali potrebno praćenje". Slovenija, doduše, i dalje ima jedan od najmanjih udjela u EU-u[302]. S druge strane, udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) smanjio se za 0,6 postotnih bodova na 7,8 % u 2023., što su „bolji rezultati od prosječnih".

Slovensko tržište rada općenito se odlikuje dobrim rezultatima u kontekstu kontinuiranog gospodarskog rasta iako se 2023. smanjila stopa zaposlenosti. Stope nezaposlenosti i dugotrajne nezaposlenosti nastavile su se smanjivati 2023. te je prva dosegnula 3,7 % („bolji rezultati od prosječnih"), a druga 1,4 % („prosječni rezultati"). Stopa zaposlenosti od 77,5 % je iznad prosjeka EU-a od 75,3 %, ali je zabilježen blagi pad (0,4 postotna boda) unatoč istodobnom povećanju ukupne zaposlenosti od 1,6 %. Budući da u većini država članica raste stopa zaposlenosti, to znači da je „potrebno praćenje" situacije. Međutim, strukturni čimbenici kao što su brzo starenje stanovništva i neusklađenost ponude i potražnje vještina mogli bi pogoršati postojeći manjak radne snage.

Slovenija općenito ima sustav socijalne zaštite koji dobro funkcionira. Kao i prethodnih godina, udjeli stanovništva (13,7 %) i osobito djece (10,7 %) izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti su 2023. bili su među najmanjima (oba „najbolji rezultati"), među ostalim zahvaljujući učinkovitim mjerama potpore koje ranjivim kućanstvima pomažu da ublaže posljedice inflacije cijena energije. Međutim, neke ranjive skupine, uključujući niskokvalificirane, nezaposlene i starije žene, i dalje se suočavaju s mnogo većim rizikom od siromaštva, stoga su potrebne daljnje mjere politike usmjerene na te skupine. Učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva sad je u kategoriji „prosječni rezultati" (35,5 %), ali je i dalje manje učinkovit za starije osobe (65 godina i starije). Dohodovna nejednakost od 3,3 (izmjerena kvintilnim omjerom dohotka) ostala je 2023. jedna od najnižih u EU-u („najbolji rezultati").

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno tri pokazatelja s oznakom „potrebno praćenje", **čini se da se Slovenija ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu**

[302] Postoji prekid u vremenskom nizu u 2023. pokazatelja za osobe koje su rano napustile školovanje.

socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Slovačka

Zabilježena je vrlo niska stopa sudjelovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te slabljenje digitalnih vještina, ali zemlja općenito ostvaruje dobre rezultate u obrazovanju odraslih. Slovačka je 2023. imala jednu od najnižih stopa sudjelovanja djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu (1,0 %, čime zaostaje za stopom sudjelovanja u EU-u od 37,5 %), stoga je i dalje u kategoriji „kritično stanje". Sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju djece starije od tri godine i dalje je među najnižima (78,6 % u odnosu na 93,1 % u EU-u 2022.), dok je udio romske djece iznosio samo 33 % u 2021. (doduše, poboljšao se u odnosu na 27 % u 2016.). Trećina petnaestogodišnjaka nema osnovne vještine u matematici i čitanju. Udio odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama smanjio se s 55,2 % u 2021. na 51,3 % u 2023., pa je „potrebno praćenje". Međutim, kad je riječ o ranom napuštanju školovanja te sudjelovanju u obrazovanju odraslih (u posljednjih 12 mjeseci) Slovačka ostvaruje „bolje rezultate od prosječnih".

Tržište rada u Slovačkoj općenito ima dobre rezultate, ali dugoročna nezaposlenost je stalan problem. Stopa zaposlenosti dosegnula je rekordno visoku razinu od 77,5 % u 2023. (u odnosu na prosjek EU-a od 75,3 %), a stopa nezaposlenosti bila je na rekordno niskoj razini od 5,8 % (u odnosu na prosjek EU-a od 6,1 %). Dodatno se poboljšao i udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET), tj. smanjio se s 12,3 % u 2022. na 11,2 % u 2023. („prosječni rezultati"). Ipak, stopa dugotrajne nezaposlenosti i dalje je u „kritičnom stanju" jer se tek neznatno poboljšala s 4,1 % u 2022. na 3,8 % u 2023., pa je i dalje među najvišima u EU-u. I dalje postoje velike regionalne razlike. Bruto raspoloživi dohodak kućanstava smanjio se sa 126,4 u 2022. na 123,2 u 2023. i sad je „potrebno praćenje".

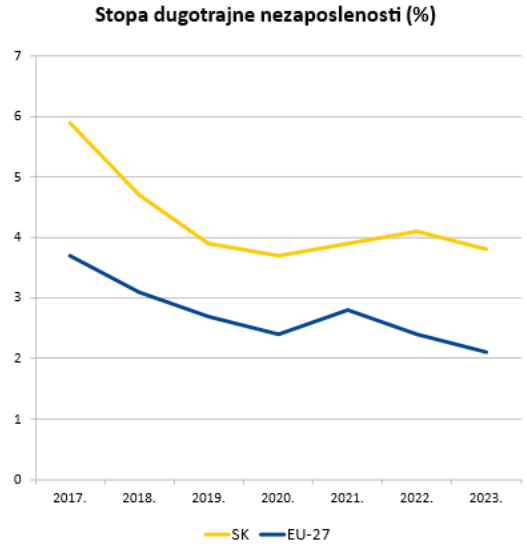

Izvor: Eurostat [une_ltu_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

Premda je ukupni rizik od siromaštva u Slovačkoj nizak, neke regije i skupine stanovništva i dalje nailaze na poteškoće. Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) nalazi se u kategoriju „dobri rezultati, ali potrebno praćenje" i iznosi 17,6 % (u usporedbi s 21,3 % u EU-u) nakon što se 2023. povećala za 1,1 postotni bod, dok se u mnogim drugim državama članicama smanjila. Dohodovna nejednakost (izmjerena kvintilnim omjerom dohotka) u istoj je kategoriji. Stopa AROPE za djecu povećala se na 25,3 % u 2023. (s 24,7 % u 2022.) te je u kategoriji „prosječni rezultati". S druge strane, učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva znatno se poboljšao s 33,8 % u 2022. na 36,4 % u 2023., pa se sad smatra da su to „bolji rezultati od prosječnih". Međutim, u Slovačkoj postoje velike regionalne razlike, a u istočnom dijelu zemlje razine siromaštva su veće i socijalna isključenost je dublja. Slovačka ima i jedan od najvećih udjela romskog stanovništva u EU-u, a tisuće ljudi žive u izoliranim područjima bez pristupa osnovnim uslugama. Nakon znatnog povećanja s 2,5 % na 5,9 % u 2023. udio kućanstava preopterećenih troškovima stanovanja sad je u kategoriji „dobri rezultati, ali potrebno praćenje".

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno četiri pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, **čini se da se Slovačka ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Finska

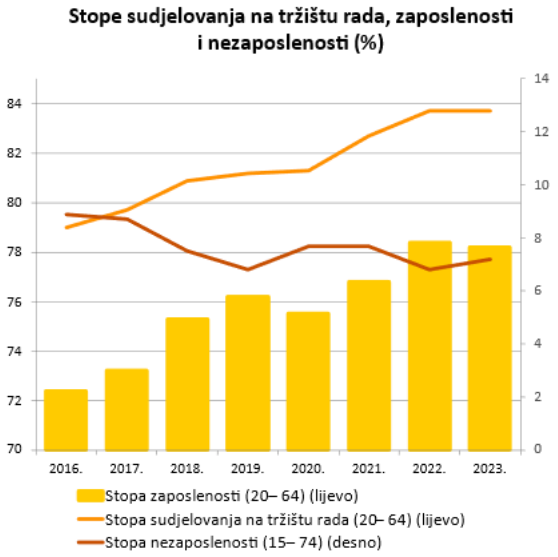

Izvor: Eurostat [lfsi_emp_a], [une_rt_a], anketa EU-a o radnoj snazi.

Finsko tržište rada općenito dobro funkcionira iako je 2023. zabilježeno određeno pogoršanje. Stopa zaposlenosti neznatno se smanjila 2023., ali je i dalje dosta iznad prosjeka EU-a (78,2 % u odnosu na 75,3 %). Ipak, smatra se da je „potrebno praćenje" situacije u usporedbi s pozitivnim trendovima zabilježenima u drugim državama članicama te s obzirom na gospodarsku recesiju i stalno prisutan manjak radne snage. Osim toga, stopa nezaposlenosti dospjela je u kategoriju „potrebno praćenje" nakon što se povećala sa 6,8 % na 7,2 %, što je iznad prosjeka EU-a od 6,1 %. U toj je kategoriji i rast bruto raspoloživog dohotka kućanstava po stanovniku jer je 2023. iznosio 107,9, što je ispod prosjeka EU-a od 111,1. S druge strane, stopa dugotrajne nezaposlenosti i udio mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET) su u kategoriji „prosječni rezultati". Kad je riječ o rodno uvjetovanoj razlici u zaposlenosti, 2023. Finska i dalje ostvaruje „najbolje rezultate" zahvaljujući daljnjem poboljšanju s 1,2 postotna boda na samo 0,2 postotna boda iste godine (u odnosu na prosjek EU-a od 10,2 postotna boda). To, na primjer, proizlazi iz činjenice da gospodarski ciklusi manje utječu na sektore u kojima prevladavaju žene. Međutim, žene se češće zapošljavaju na određeno ili nepuno radno vrijeme, što nije iskazano u njihovoj ukupnoj stopi zaposlenosti.

Finska i dalje ostvaruje dobre rezultate u području vještina, ali se udio osoba koje su rano napustile školovanje povećao. U Finskoj je 82,0 % odraslog stanovništva imalo barem osnovne digitalne vještine 2023., što je svrstava među zemlje s „najboljim rezultatima". Osim toga, 2022. je zabilježen udio sudjelovanja odraslih u obrazovanju u posljednjih 12 mjeseci od 51,8 %, što su „bolji rezultati od prosječnih". Međutim, udio osoba koje su rano napustile školovanje znatno se povećao 2023. (za 1,2 postotna boda) na 9,6 % (u odnosu na 9,5 % u EU-u), pa je sad „potrebno praćenje", dok se udio učenika koji postižu slabije obrazovne rezultate u osnovnim vještinama postupno povećavao u zadnjem desetljeću. Sprečavanje ranog napuštanja školovanja i promicanje stjecanja vještina, posebno među mladima, mogu pomoći riješiti problem starenja stanovništva i manjka kvalificirane radne snage.

Općenito, Finska ima učinkovit i uključiv sustav socijalne zaštite s odgovarajućom pokrivenošću, ali postoje određene poteškoće. Konkretno, samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi i dalje su u kategoriji „kritično stanje", a udio osoba koje su ih prijavile dodatno se povećao (za 1,4 postotna boda) na 7,9 % u 2023. Taj je udio sad više nego trostruko veći od prosjeka EU-a (2,4 %) te bi se zbog najavljenih dodatnih mjera štednje mogao još više povećati. Zbog manjka njegovatelja i medicinskog osoblja nastaju duge liste čekanja na primarnu i specijaliziranu zdravstvenu zaštitu. S druge strane, udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) smanjio se 2023. na 15,8 %, a među djecom na 13,8 %, te je znatno ispod odgovarajućih prosjeka EU-a (21,4 % i 24,8 %), stoga zemlja ima „najbolje rezultate" u oba područja. To vrijedi i za postojano visok učinak socijalnih transfera (osim mirovina) na smanjenje siromaštva (48,7 % u odnosu na 34,7 % u EU-u).

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno pet pokazatelja s oznakom „kritično stanje” ili „potrebno praćenje”, **čini se da se Finska ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).

Švedska

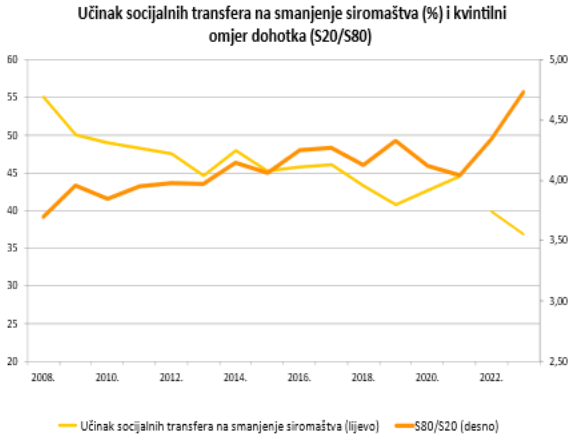

Napomena: prekid u vremenskom nizu za pokazatelj učinka socijalnih transfera u 2022.
Izvor: Eurostat [tespm050] [tessi180], statistički podaci EU-a o dohotku i životnim uvjetima.

Očekuje se da će se radna snaga povećati zahvaljujući oporavku 2025. i 2026. unatoč tomu što nedostaje radne snage i što neke skupine i dalje nailaze na zapreke u integraciji na tržište rada. Švedska je jedna od zemalja s „najboljim rezultatima" kad je riječ o stopi zaposlenosti, koja je 2023. dostigla nikad veću razinu od 82,6 %, i udjelu mladih koji ne rade, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu obrazovanja odraslih (NEET), koji je ostao stabilan na 5,7 %. Žene su dobro integrirane na tržište rada: rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti spadala je u „bolje rezultate od prosječnih" 2023. (4,7 postotnih bodova), među ostalim zahvaljujući visokom udjelu djece mlađe od tri godine u sustavu formalne skrbi za djecu (56,9 % u odnosu na 37,5 % u EU-u, „najbolji rezultati"). Međutim, stopa nezaposlenosti od 7,7 % u 2023. (u odnosu na 6,1 % u EU-u) i dalje je u kategoriji „potrebno praćenje" i prikriva velike razlike među skupinama stanovništva povezane sa zemljom rođenja. Dok je stopa nezaposlenosti osoba rođenih u Švedskoj iznosila 5,1 %, stopa nezaposlenosti osoba rođenih izvan EU-a iznosila je 17,8 % uz rodno uvjetovanu razliku u zaposlenosti od 13,8 postotnih bodova (u odnosu na ukupno 4,7 postotnih bodova). Konačno, bruto raspoloživi dohodak kućanstava po stanovniku smanjio se sa 121,2 u 2022. na 119,5 u 2023. i sad je „potrebno praćenje".

Za većinu socijalnih pokazatelja zabilježeni su „prosječni rezultati" iako je evidentno određeno pogoršanje. Za dohodovnu nejednakost je 2023. zabilježeno jedno od najvećih godišnjih povećanja u državama članicama (za 0,4 na 4,7) i sad je „potrebno praćenje". Učestalost teške materijalne i socijalne oskudice povećala se 2023. za 0,2 postotna boda, što je odraz velikog smanjenja realnih plaća. Naime, 20 % stanovništva s najvišim dohotkom zarađivalo je 4,7 puta više od 20 % stanovništva s najnižim dohotkom (porast u odnosu na 4,0 u 2021. i najviša razina od 2008.). Nadalje, socijalni transferi (osim mirovina) smanjili su rizik od siromaštva za 36,9 %, što je smanjenje s 39,9 % u 2022., pa su sad u kategoriji „prosječni rezultati", dok su prošle godine bili u kategoriji „bolji rezultati od prosječnih". Ostale socijalne pokazatelje ujedno obilježavaju određena negativna kretanja, ali i dalje je riječ o „prosječnim rezultatima". Naime, stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (AROPE) za djecu povećala se na 21,6 % (i dalje ispod prosjeka EU-a od 24,8 %), dok se za osobe rođene izvan EU-a povećala na 38,3 % (u odnosu na 12,8 % za osobe rođene u Švedskoj). Preopterećenost troškovima stanovanja povećala se na 10,9 % (u odnosu na 8,8 % u EU-u), a samoprijavljene neispunjene potrebe za zdravstvenom skrbi na 2,1 % (u odnosu na 2,4 % u EU-u).

Švedska ima dobre rezultate u području vještina, ali i dalje postoje nejednakosti u obrazovnom sustavu. Zemlja bilježi „najbolje rezultate" kad je riječ o sudjelovanju odraslih u obrazovanju, koje se od 2016. do 2022. prilično povećalo s 58,8 % na 66,5 %. Udio odraslih osoba s barem osnovnim digitalnim vještinama stalno se svrstava u „bolje rezultate od prosječnih", što podupire zelenu i digitalnu tranziciju. Osim toga, udio osoba koje su rano napustile školovanje znatno se smanjio 2023. na 7,4 % (također „bolji rezultati od prosječnih"). Ipak, taj je udio gotovo dvostruko veći (12,2 %) među osobama rođenima izvan

EU-a u odnosu na osobe rođene u Švedskoj (6,4 %), u kojoj je zabilježeno jedno od najvećih smanjenja osnovnih vještina petnaestogodišnjaka.

S obzirom na nalaze iz prve faze analize, a posebno tri pokazatelja s oznakom „potrebno praćenje", **čini se da se Švedska ne suočava s potencijalnim rizicima za uzlaznu socijalnu konvergenciju i stoga u drugoj fazi neće biti potrebna daljnja analiza** (vidjeti okvir u odjeljku 1.4.).